

BAHARA TƏZƏ

2
Institut kurde de Paris

66

Institut kurde de Paris

Во бизаи Ҷенонх

к.с.166

БАҲАРА ТӘЗӘ

БӘРӘВОК ҺАЗРКЪРЪН

МИҚАЕЛЕ РӘШИД

КАРЛЕНЕ ЧАЧАНИ

INSTITUT KURDE DE PARIS

ENTRÉES N°: 2684

НӘШИРӘТА "СОВЕТАКАН ГРОГ,"
ЕРЕВАН—1983

ПЕШХӨБӨР

Эдэбийэта бэдэwэтиейэ бийнси бэре пашеда хwэ дайэ “эра-
фе майдане,, чава шурэки шерьбандына хwэнаскьрыне у хwэқи-
мэткиьрыне. Демэк, нэр шымаэток бы зар, дэнг у рэнге хwэхwэтиева
сэр дыка гэриде дысэкьнэ у дышэдинэ-дылэзинэ феномена хэйэтиийа
хwэйэ wэшарти диньарка. Гьлбат, эw йэка “бэрбьрибуна,, qэwлайэ сэр-
тэ бэркра гьредайэ, чька эw йэке чьqаси у бы чь тэлэри быбэ избати-
йа мэдэнийэтне. Qэwла шымаэта кэрдайэ qэдимира “нэмапти,, кьрын.
Нав wэдэ у мэзилса пирэпирэбуна шейэ бэдбэхт бы чапэкэ мэзын
тэркэкэ тэрки ль гэрwаза мэдэнийэт у эдэбийэта шейэ томэри хьст.
У про сыфэте “темперамент,, — эмре шымаэта кэрдайи эдэбийэте у
мэдэнийэтейи томэри нэр тэне бы нэсабьндана аномалнае психологие,
бир-бавэри у этикнева дыкарэ бе тамкьрыне. Wэки майни готи,
шымаэта кэрда йэта ньна нав “организмэкэ,, мэдэнийэтеда хwэ надэ
кьwше. Ве дэрэшеда эw локализаcнаед qэwмандьн-пэред иманентэ
“автоном,, диньар дыкэ. Растэ, ван ахьрийа пьри-ньдыки “чуйин-нать-
на,, хун-qьнетне хэйэ орта ван пэрада, шарна биранинед мэдэнийэте-
эфрандарнейэ генетикне “ньшйар дыбын-дытэйнсьн,, йа кэ иди тыштэ-
ки бэрбьчэwа, ле не жь хэлэqа иниснативед нэвсне дэрнае. Ле чь жи
у чава жи нэбэ, эдэбийэта бэдэwэтиейэ бьльид у там мэшалэкэ шы-
маэтхэйкьрынейэ сэрэкэйэ. Ньзки эw бы заравед башqэ-башqэ у нэ бы
зымане эдэбийэтейи томэри бе сазкьрыне. Эдэбийэт у йазийа шымаэте
“нэвалщешнед,, хэwдбөнэ.

Эдэбийэта кэрдайэ советне эwлэда Октябра мэзынэ. Эw жи нав
шэмала реализма сосналистнеда дьмэшэ-wэдьбешьрэ. Ль сэр рйа
шестсалн эw неди-неди қаньхбуйэ, шьднайэ, гьништиийэ дэрэщэ у йа-
лэки пак. Иро иди эпешэ традиcнаед поэтикне, шуред “хwэйэландьна,,
реалтиед дьийа дэр у йондөрэ эфрандарне рькьнбуна. Жь фэмкьры-
нед “шане,, эдэбийэтейэ сэрра-бэрра, жь кэсиптийа щэбьрхана мэ-
шалед хэбьтандьна зьман у поэтика бэдэwэтине-бэрбь “qөлчед,, рөйе
мерьwэ нэрэ назькэ батын, бэрбь ньqобуна нав эрф-эдэте мьлэтэнейэ
эфрандарне, бэрбь қимэткиьрына хэбэрейэ эстетикне, бэрбь нэрэлэтиийа
ньвискарнейэ лазьм, бэрбь дэwлэмэндтийа стилистика хwээйанкьрыне.
Ана сыфэте we рйа томэри, қижан эдэбийэта кэрдайэ советне qэдан-
дийэ у дыqэдинэ. Тенденсэкэ пешдачуйина эдэбийэта мэйэ йимли эw

щэдандьнэ, сэрэщэма к'ижане нав синтэза шеръбандьна эдэбийэта
Һэмдньнае у традиснаед мьлэтнейэ к'ур-дурда “дэрэвэдьбэ,, Миасэр-
кьрыне we тенденсейэ башқэ-башқэ эсэйн “бин у бэрга,, эдэбийэта мэ
фьрэ дькын, у эw һеди-һеди т'опрах у майданед эфрандарнейэ т'ээ
хwэра дьгрэ, жь синоре тэнг дэрте: Һэйф, wэки критика мэ һе, чава
к'о лазьмэ, г'оһ надэ сэр we қәwмандьне у синоре қимэткьрына к'эмала
we раст накэ.

Һылбэт, эдэбийэта к'орде советие бэре эwлын п'арэкэ эдэбийэта
советнейэ бычукэ у нав контекста т'эқлед пешдачуйина weда бэрбьри-
бун-т'эхминкьрынед хwэйэ эстетикне һасыл дькэ. Фэмдарийэ-we дэрэ-
шеда к'эмала эдэбийэта урьсайэ мэзын гэлэки п'ырэ.

Қыйатед we алманаха бь сьре сэр дэрэщед сэрэщэм у қэдандьнайэ баш-
қэ-башқэнэ. Бь ви шурэйн эw бэрбэвок хwэбэр дэстанин у кемаснед
эдэбийэта мэ фэр'и дьдэ к'ывше. Аликива п'рофесционализма һвис-
к'арнейэ шайиз “дыбрьрқэ,, аликива жи диса п'ешэке хэтэд вькэ-
валайэ бетэм, пэй һэв резкьрыне буйэ бала, алики майинна жи хьшимн
у арханзма леньһерандьнед һвиск'арнейэ “wэстнайн-һалк'эти,, хwэ
“бэрра дькын,, У, чава те к'ывше, һазьркьред we бэрэвоке раст кьрыне,
к'о говэка автора бэрэвокеда фьрэкьрыне у автор бь дэстанин у ке-
маснед хwэва алманахеда шиwарбунэ. Дэстанинкэ алманахе жи эwэ,
к'о хэбата д'о сазбэндзэне мэ теда шибуно, һа к'о шарэка майин пеш-
дачуйина сазбэндзэнийэ к'орда Әрмәнистана Советнеда дьдэ к'ывше.
Тыштэки айанэ, wэки ре-мэщалэка дэwлэмөндбун-пешдачуйина һэр
эдэбийэтэка мьлэтие искуства т'эрщмэкьрынейэ. Нав т'эриқа эдэбийэта
Һэмдньнаеда “мэша,, гэлэк шымаэтайэ мэдэнийэтие бь т'эрщма дэст-
лебуйэ. “Ақара,, 60-салида һава эдэбийэта к'орде советнеда жи
т'эрщма эл'ещэ қал-қыйатед һежайэ н'оһ данэ һэжа фькраньна
бэдэwэтие.

Эдэбийэта шымаэта к'ордайэ һвиссар т'ошар нае бэр ч'эва жь “хwэлнийэ,,
зарготьна we дэр. Эф раст һатийэ т'эхминкьрыне, wэки бона һвис-
к'ар зарготын нэ к'о т'эне дера зиарэтийэ, ле өса жи һададханэйэ.
Демэк, эw ч'эwканикэ г'өлвэдана эдэбийэтейэ айинсийэ зэлалэ. Бэрэw-
кьрын у нэшькьрына зарготьна шымаэта к'орда Тьфақа Советнеда
иди зува буйэ ш'ох'оле интеллигенсна мәйи һэррожийи зйарэти. У ал-
манахеда жи шиwаркьрыне һьмунед зарготьне хwэбэр те эфукьрыне.

Лазьмэ әм өса жи г'оһдарийа хwэ бьдьнэ сэр пешдачуйина хэбэра
критикне. Бэрбьрибуна мәйэ критикне нэ к'о готи бь шурэ дилетантиз-
ме хwэ бьдэ к'ывше, ле гэрэке жь т'эбиед теоретикнейэ т'ам незикни
избатнед эдэбийэтебэ. В. Белински һвиссийэ: “Һэр этапэка эдэбийэта
урьса хwэйа хwэһасандьна хwэйэ, к'ижан нав критикаеда те к'ывше,,
Wэдэ пера г'ыһиштийэ, wэки шэм мэ жи критика саг'лэмэ профессио-
нал г'ылие хwэйн бэрк' бежэ.

У әм гэрэке бирнэкын, wэки иро критика бь һасабе т'омэри буйэ
“мал-авайи,, бь хэбэред Паруйр Севак готи — “критика иди сэрдазе-
дэкьрын (приложение) нинэ,,. Тэлэбэхтра, һэта һьһа шэм мэ критика

эйнси не жь провинционализма фькьрандыне нэрэтиайэ — “щьнебу-
йэ,,. Гэло щайизэ бьвэкълнынь, кэ бона “щьнебуне,, щивар лазьмэ?
Демэк, ве зэфь башбэ, нэрке алманахед чада мьқалед критикне у
эдэбийэтзаннейэ лайнқ жи бенэ щиваркьрыне. Бь ве йнке кэмала
алманаха ве дыа мэзынбэ. Ведэре эм дьхвэзын сэр пьрсэкэ фэрз
бьсэкьнынь. Салед 30-ида дэстекьри нав эдэбийэта мада пела хэбэра
риторикне-ораторнейэ бь қуртин те кывше. Ыльбэт, тэ кэс нькарэ бежэ,
кэ риторика у поэзия “дыжмынед,, нэвдэиэ. На хер. Сэре серида нав
тэрида поэзия нэмдыийаеда риторикае щие хвэ гьртийэ. Вьра пьрс
эвэ, чька эв поэзиаера чава буйэ нэвал-ногьр, пэр у баск. Мэсэлэ,
щера Ал. Пушкинэ “Кылама бакосне,, сэрдаге риторикайэ, ле чьқас
кэл у эмыр теда нэйэ, пелед нэсинайэ чава теда фурдынь. Бэле,
риторика жи гэрэке бь биин-рөһибэ, теда гэрэке дьл-щигэр бьшэвутьн.
Ле аһа щэм мэ хэйсэте “көнийуктуршчикне,, тэне қурин-қарине вьк-
вала тинэ орте. Тэ кэс набэжэ, вэки бь “тэмба,, рожнише готи тэщар
нэе ньвисаре. Эв жи лазьма. Ле гэрэке өса бе ньвисаре, кэ мьқалед
бь шерки дэрнэен, кэ қэвмандын бь сэрэщэма мэрьятне эмосионалие у
эстетикнева “вэбын,,.

Ньвисара кэрде советнейэ вэкьри жи (проза) мэшала хэбэрданэкэ
бэрбчэв пешда дькшинэ. Дэрэща ви щурэ эдэбийэтета ным дэстанин,
ным шөхөл-эмале ньвискарэд мэ пьрын. Нэта нһа проза мэ һимли бь
щурэ қьсэкьрын-гьлькьрыне “хыгырийэ,,. Демэк, бь төмэри биранниед
заротне, қэвмандынед эмыре авторыайэ чук-мэзын натынэ орте. Вьра
пьрс эвэ, чька эв биранни у қэвмандын (кижан эмыре һаму мэрийа-
да жи һанэ) буна избатнед искуствае, йане на? Чь фькьр у ист-мэ-
рэмед эфрандарне қэлэмед ньвискарэд мэ “һажандыне у дьһэжынь?
Конфликтед психологие-социалнейэ тэвэ чава у сэр чь дэрэща тенэ
шьровэкьрыне? Бь чь аспектед бэдэвэтине эволюсиа эмыр у рөһе мерьв
те “һьлқошандын,, у тамкьрын? Аһа щабед ван пьрсайэ, кэ гэрэке
просеса пешдачуйина проза мэ иди про эйанкэ. Ле һэйф, кэ рэх ньви-
саре вэкьрийэ қурфькьрэ һежа, шарна нһэ “нагылед,, бетэмэ бехве
“пэйдадьбын,,. Нав эвед пашьида нэ фькьр һэйэ, нэ жи қэвата бэ-
дэвэтине у “пэнщэра,, эмырнасие. Готынока рөһьлатейэ ва һэйэ: зэф
чэтынэ отаха тэрида пьшика рэш бьбини, илаһи чэхе эв шьр виинэ.
Бэле, лһэванниед өсайэ қэлп тэщар нькарын дэвса қимэтед иску-
стваейэ эйнси бьгьрын. Тыштэки шабунейэ, вэки про ньвискарэ мэ пэй
типизасна мерхаса дькэвын, дьщэдннын комплексед нэвсед ванэ мора-
лие-мэхлуқэтиейэ мэйкэм нав мэзила бэдэвэтинеда нишан бьдын. Дэв-
са ньвисарэд авалорки-бэдэвэтийа тир, дэвса нишандайина эмырэ
сэрра-фькьр-готынед бэдэвэтиейэ тақ-тақи, — аһа эв һэжэ, кэ иро
дыбэ тенденса пешдачуйина проза мэ. У эм баварын, кэ “атавизмед,,
эдэбийэтине у дэнгдайинед анахроникэ гэк-тук нькарын һөкөми сэр ве
бькьн.

Эфрандаред мэйя шаһыл жи гэрәке реалтиед хвэйя бэдәвәтнеда
жь кураед бынга зьмане кӧрди щуред хәбәр-символайя ритмикне у
интонаснаейя тәзә "быкӧльн,-дәрхьн. Әwana готи быщәдиньн, wәки
сәр һиме хәзна мәшал-мькәнед зьмане мэйя метафорне системед по-
этикнейя оригинал динаркьн. Әдәбийәта мә һәwщәйн нәвсед нәстърпийя,
һәwщәйн щерьбандьнед фьрасәтайя мәрданә у бы щӧләтә.

Быйат у рӧһе әдәбийәта кӧрдайя советне идеология у фькьрмиш-
буна социалистненә. У нав тәриқа әдәбийәта щьмаәта кӧрдайя гомә-
рида кәмала щи у рӧла we беһәд мәзынә. Ләма жи готи әм бы щаб-
дари у бы боршнаси бәрбьри һәр әфрранднәкә хвәбьн.

ЧӨРКӘЗЕ РӘШ

Institut kurde de Paris

ТЭВИ ВЭТЭНЕ ХВЭ

Эм бен зуда ч'эве мьни ль нэяан у дурэ,
О дьле мьн тэв нета мьн дьне а'лэм дьгэрэ,
Ле нэр щара бь нэйр-нйсрэт дэма кэ тэ дьнхерьм,
Эв дьле мьн хобэр дьгри, дэрде тэда дьнэлым:
Бо эвлэде тэ гагтэкан щерге жэрэ нэлкэти,
Бона гонд у шене мэлул, нэдьми, щи щьнати,
    Вэтэне бепар,
    Вэтэне бесьтар.

Дьхөрдьлын бэр ч'эве мьн гэлэк эскэр, нэсав дэр,
Пепэс дькыи ру-бар: дэр, дэштед тайэ кэлилкзэр,
О пэрание щэрдбашнайэ бь нешьрза бэйани,
Бь талана, бь тажана, бь кеф-кэне хвэ хуни,
Дьл тэ кьрыи щи-мыскэне гола хуне у гьри,
Кэн тэ бьрин, тэ дэрде хвэ кьр кьламе мэлулл,
    Вэтэне сени,
    Вэтэне гьри.

Ле бь бьрише кэви-тэзэ тэ сакьнии сыламэт,
Сэр ре-пэга кэви у тэзэ тэ сакьни жир-сэрвэхт:
Хэм-хйале сал-зэмана тэ хөдера дьбежи,
Нале рэш у ньшда к'ур-дур дьсешьри дьлт'жи,
Фькьр дьки ше хэбэре, кэ дьнепа те бежи
О тэе бьби эш шар-шэлат, кэ нав дьле мэ дьжи,
    Вэтэне гөман,
    Вэтэне шэмал.

У готи бе эйни эш рож, сыба тэзэ нур-нэдэр,
Рожэкэ бь нэзар-нэзар нав у нишан нур-нэдэр,
О пэнше ше ль сэр сэре Арарате замандэ
Ше бона ше рожа нати ширьн-ширьн шэшэвэдэ
У шайире, кэ не ньфьр нанинэ сэр зар-зьман,
Дэрнэца тэ нэй ше бьстьрен, бежьн тэзэ-тэзэдан,
    Вэтэне мьн нөн,
    Вэтэне сэрхвэ.

МИНАНИ ЗАРЕ

Эз мина заре һатъм ве дьне,
Һартъм дьле саг, хэмк'еш-нә хвәра:
Һәрче дьле мьн у дәсте мьнда —
Һәргав у дөгав мьн да мәрва.

Минани заре эз зәф хапандьн,
Минани зара сава — хәwnәзер:
Әвин, бавәрбун жь щәм мьн бьрьн,
Раруйи мьн бун һәма пешйа мьн.

Минани заре мьнра хәбәрдан,
Минани зара хәриб-нәһәлал:
Һәр хвәстьнәк мьн жәрдадайи кьрьн,
Һәр дәқәке кәл кәтан дьле мьн.

Минани заре эз зәф зерандьн
Һәвал у һогьр, ө бьра, ө жьн!
Эз жи бегөман һәр тышти зьвер
Минани заре һәр кәси рәвйам...

У аһа аһа кәсьри, кәл-бьрин
Эз дәдәргун бум, жь гьшка рәвйам:
Жь гьшка рәвим, һьһа бәр бь вә тем —
Ле һун, һәй вах, зарьн мина мьн.

ҺЬСРӘТ

Һәй дәлала дьле мьн,
Эз зәф бира тә дькьм:
Ах, чь дьбә, бәхте мьн,
Ньшкева тә бьбиньм —
Әw жи һәма дәстхвәда
Бәр ч'әве мьн мьнаби,
Мина хәwnа ван шәва
Хане бьки у һәри.
Тәне эз тә бьбиньм,
Тә у бәжне мьтһәйр бьм,
У тәк-тәне эз бежьм —
Чьқа бира тә дькьм.

ЧЬМА ОСА

— Чьма өса эз биркьрм? —
Роке қизе готә мьн,
— Чьма өса әм биркьрм? —
Чйа у банйа кьр газьн.

— Қә нәпърсьн, һәвалә мьн,
Чьма пәсне вә надьм:
Жь we роже эз к'әрбим,
Дәрд мьн чебу — дьһәльм.

— Тә чь дәрде, әм ч'ар бькьн? —
Қиза дәләл готә мьн:
— Тә чь дәрде, к'а бьдә мә? —
Чйа у банйа щав дан мьн.

— О, на, домам, ида тō һөб
Накә ч'ара дьлә мьн,
Һун жи, гәли чйа у бани —
Тәйах накьн дәрде мьн.

Ах, дәрде мьн, чава бькьм,
Кө фәм бькьн дәрде мьн,
Мьн дьл к'урә, һәрге вәкьм,
Ле зьман мьн ванәбә.

АЗАЙИ

Жь we рoжа хwәде аза
Һьзкьр бине бьдә бәр мьн:
Думка дьреж п'ешк'еш бькә
Ви графәт у бәжьна мьн:
Мьн тьфале бе зар-зьман
Һәрдө дәсте хwә дьрежкьр
У бь мьлед хwә бeqәwат
Һәр азайи мьн һәмезкьр.

Нав щоланге эз п'еч'айи,
Мьн шәв qә-тө ч'әв нәда һәв,
Эз дьгрийам гав у сәһәт,
Хәwа д'я хwә дьһәр'манд,
Мьн же һиви, лава дькьр,
Гьренәдә тө мьлед мьн,
Жь we рoже мьн qраркьр,
Кө жь азайе эз һьзбькьм.

Зьмане мьн чаwа вәбу
У заре мьн wәки гәрийа,
Жь дәнге мьн зар-тьфали
Мал у щинар гөлдан мьнра.
Ле хәбәра мьнә пешин
Нә "де,, нә "бав,, у е дьн бу,
Тәк жь дәве мьн дәргуши
Хәбәра "азайи,, һат бьһистьн.

"Азайи,, — тәви мьн wәкьланд
Талә-бәхте мьн ль жоре —
Тө дьхwәзи жь вьр һада
Бьби әскәре азайе.
Р'яа тә тәwда гьшк стринә,
Гәләк qәзийа пешийа тәнә,
Е кө жь азайе һьз дькә —
Әва дьнйа жер'а "тәнгә,,.

“Азайи,, — мынкьрә газн.
Бъра бърц, бруск, агър, һәсьн
Ль сәр сәре мын бьтәрһн,
Бъра дьжмын дөва дайнә,
Һәта мьрһн, дордакьрһне,
Һәта бәр стуна хәзәбе
Әзе бежым, бькым газн,
Бьвәклиным, һәр азайи.

Һәщие Щьнди тәрщмәкьрһн

Institut kurde de Paris

ЗЬМАНЕ ДЕ

Тө, зьмане мьни де, вәк'ла тә ширьн дьбнем,
Мина дора зәлалли тө, мина халла к'ардар,
Тө хьзнәки дәрхьсти жь к'урайа бьн әрде,
Сар тәйә хусйа сьбе, дьшхөли мина шәмале.

Тө жь к'урайа қөрна тей, дьчи бәрбь рөже бен,
Дәрбаз буйи жь тарие, жь бьрде у бьруске,
Бь шәмала рөжа гәш тө қал буйи у һасъл,
Тә нав хвәда хвәй кьрйә мәрвайи, рөһ у дьл.

Кал-баве мьн бь қөрна ван бь тә хәбәр дьда
Раст у бәсте мәйә рьнд ль нав шаге чийада,
Тө буйи тир у низә, тө буйи сьльһа дәсте мә,
Тә әм хвәйкьрьн жь дьжмьн, тө буйи мәртәла мә.

Шәһәре Мөхөрзәмине у ль Щьзира Бота
Мәм у Зина дьләвин бь тә-зьмани хәбәрда,
Мәрифәт у әгити һәбу ль дьле ванда,
Мәрван, һөрмәт у һөб бәқәйәе вәкә бәра.

Бь тә-зьмани стран шайире мә к'орда
Ль сәр ч'әрме назьк, ле бь һәрфе әрәба;
Төнәбу ньвисара мә, ле зьмане мәй де
Мина әмьр нәмьрә, қөрнада те вәк'ландьне...

Шайиред мәйә к'орд аһа бәр ч'әве мьньн:
Моллә Бати у Тәйран, Аһмәде Хани мәзьн,
Тәриқньвис Мөдриани у Шәрәф-әд-дине занә,
Пьрсе алав, фькре дөр, нәмьр ль дьне манә.

Тө зьмане мьни де, пәсне тә чава бьдм ньһа,
Мина зьншира зерә дьреж буйи бь қөрна,
Тә жь дьле мә дур хьстйә тьрс, сав у зәлули,
Тә мина де топ кьрйә мьләте бәла буйи.

Тә дайә жьн-мере к'орд әмре ша у хвәшбәхти,
Тә хвәйкьрйә рөһе мә жь хьравйед қәвьми,
Тө к'әти нав щәнга, шөр, шәре әмьр-мьрьне,
Буйи сурә у бәргә һәрвәхти у тьме.

У рожа иройин бьн шэмала тэва гэш
Тэв зьмане бьра дьвэкъли тэ хвэш,
Къламе бь тэ сэвьри дэрбаз дьбьн чйа, банйа,
Дькьн хёлэ-хёл дькьшын, зэлалын аве канйа.

Тэ ширьни, зьмане де, бь дьл эз тэ һьз дькьм,
Бь дьл эз тэ һьздькьм у бь тэ ша дьбьм,
Дьле мьда қимэте тэ һэр тышти баһатьрэ,
Чава жё бона де эвлэд ширьнтър төнэ.

ЧИАЕД КОРДЬСТАНЕ

Әв сәкьнинә минә әһләба,
Мьл кётанә һәв һава қөрһада,
Мьқим тәйроқ, баһоз у ба
Бунә меван чйаед кёрда.

Әв шәде әмьр у щәфа кёрданә,
Әв шәде тәләбәхте ванә,
Сәкьнинә минә калед зәмана,
Шәрада тьме әв тәвгәл бунә.

Тэ дьбһей налина ван чйа,
Кур дькьн ахин у налин же тен,
Дәрде вандрә буйә қәтран дьһйа.
Дәвса һәсра щәв жь синге ван тен.

Қөрһада щьвйайә дәрде дьле ван,
Зуда векәтйә кочке дәрде ван,
Дьле ван да дәр агьр у духан,
Һеләпитка агьр дьгижә әзман.

Ве агьр гьртйә әрд у әзман,
Тамаред һьфте щидә дьк'әльн,
Хуна хвә дьрежьн әвләде кёрда,
Хастьна ванә азайи йан мьрьн.

Чйаед кёрда минани дайка,
Әв һәмез дькьн заред ван кёрда,
Кижан бь әгити бона азайе
Һатьнә кәштын мейдана шерда.

У чэнд шара қөрне бөһөрида
Әw тәйре бази-әмләде кәрда,
Һатһнә хайкьрын дәрне дьжмьна,
Һевра хwә дитһнә ль ван чһада.

— һәй, бьра, бьбһен дәнге мьн,
Сьтге сах һун сәр растһенә,
Wәки әрз у ошаха хwә хайкьн,
Һәму бьбьн йәк, һун жь декенә.

Wә огьра wәлат, мьләте хwәда,
Дәwа азайе wә кьрийә кәр,
Һун сәр растһенә ве дәwа хwәда,
Һуне биһьн райе дьжмьнед һар.

Бьра пьрсе мьнә алава дьла,
Бьһижә гәрмкә дьле wә,
Тәви wәмә дәрәд чәтһнда,
Рәх wәмә әз, нава щерге wә.

ҺӘРКЕ МЬН БЬКАРЬБЬИА ШЬКЬЛКЬРА

Һәрке мьн бькарбһа шькьлкьра
Чһае мәйә бьльнд у кәw,
Мьне рәнге сор бьдае...

Wәки һьнка бьгота: “Чьма?,”
Мьне бьгота: “Чһае мә нав агьрда бунә,
Рәнге wана һе нәчунә,...”

Һәрке мьн бькарбһа шькьлкьра
Хwалийә Көрдьстана чәрчьри,
Мьне бьда соре гьри...

Wәки һьнка бьгота: “Чьма?,”
Мьне бьгота: “Синге we қәрәз
Һатһйә авадане пе хуна гәwәз....”

Һәрке мьн бькарбһа шькьлкьра
Аве чәм у каниайә сар,
Мьне рәнге сор бьдае.

Wәки һьнка бьгота: “Чьма?,”
Мьне щаб бьда хөрт у бабах:
“Дьле мерхаса шьр бун атах,...”

Вэки мьн карбйа шькълкьра,
Чук у мэзын, хушк у дае,
Мьне рэнге сор бьдае.

Вэки һылка бьгота: “Чьма?..
Мьне бьгота: “Мьнва те хане,
Дьле ван дышхөлэ бь агьре гөмане....”

У вэки бьготан: “Чьма һэр сор?..
Мьне ванра хэбэр бькран дор:
“Сэр ви чьайи, сэр ве аране
Агре чуйи мьнва те хане....”

БИРАНИН

(ЖЬ ЭМРЕ МЬН)

Эврави бу, эзман рэш дькьр,
Иэк-йэк стера хойа дькьр,
Qэй тэ дьго чэвьн тен хойан,
Онда дьбун пыш эвра ль эзман.

Чьса биранин роже бөһөри,
Тибун, бьрчибун у чэве гьри,
У нэхашна чэтын, бэдһал
Нав эзманда мэ кьрийэ чэл.

Ль чьемэ, шэвэ, руньштимэ,
Ль эзмале нешин дьнһерьм,
Эмре бөһөри у заротйа хвэ,
Роже чэтын бир тиньм.

Һэбум дәһ сали, этим, бе мал,
Жь бьрчибуне мьн хьравбу һал,
Эвр у эзмана мьн кө дьнһери,
Мьн тьре мьра эзман жи дьгри.

Мьра бу һэвал көрки эрмәни,
Эв жи мина мьн этим, бехайи,
Бэр диwара дьк'этын хэве,
Бе сьтар бун һьм рож, һьм шэве.

Эм һәрдө һәврә бубун си-сътар,
Лоқә нан мә бей һәв нәдъхар,
Сьба эм дьчунә нава базаре,
Бе рьсқ нәдъман эм we дәре.

Әвар бу иди, эм һәрдө жи бьрчи,
Әрәбәкә гөндйә һат у сәкьни,
Барә әрәбе тьжә зәбәш бу,
Әз у Сак'ова бәрбьр чун.

Мьн го: "Апо, зәбәшки бьди,
Эм һәрдө веспеда бьрчинә, бьрчи..,
Хайә әрәбе пашда зьвьри,
Дө қамчи намьла мьн жьмьри.

Мьн кьрә қирин у рәвим,
Иди пашда нә зьвьрим,
Wәхта әпещә базаре дурк'әтм,
Бәр диварәки сәкьним.

Мьн ди Сак'о һат гьһиштә мьн,
"Тьшт накә, we дәрбазбә, бьра..,
Жь дәрпа қамчи дьшәвьти?..
У wәрьми бу намьла мьн.

Рәх мьн руньшти Сак'о дьгрйә:
"Тьшт накә, we дәрбазбә бьра..,
Мьн дьһерйә, һесьр бун ч'әвда,
Мә һәв һәмез кьр миһа дө бьра.

We шәве эм бәр диварәки
Руньштьн, мә хәбәрда һьнки,
Налина мьн бу жь бәр әше,
Ньзаньм чава әз к'әтм хәве.

Әз кә һьшйар бум, мьн ньһерйә.
Сак'о пышта хwә дайә пышта мьн,
Кьрасе хwә эхьстйә авитйә сәр мьн,
Әз we рөже нькарьм биркьм.

Әз, Сак'о һәврә эм бун бьра,
Дьле мәда һәзар нет-мәрәм,
Ле wәдә бөһөри, мә рөжа хwәш ди,
Бунә хwәйи к'әд әтйме бьрчи.

ШЬВАНЕ БЭНГИ

Хелйа тарие эрд һълани,
Би́на го́ле бы́нар данн,
Бь рьбә—рьб былбьл дьстьра,
Дьһат к'алина бәрх у кара.

Ль синге Элэгэзе гөл у сосьнә,
Мерг у чиманә, багед һешинә,
Сәр данә сәр һәв у ле рез бунә,
Кон бь каврани ле һешьринә.

Жь кона веда ль синга ч'ие
Ль бәр һәчә мьқим сибәр
Барра дьк'шә щәвәкә канне,
Ба дьһәжинә го́ле хуси сәр.

Һатьнә щәм һәв Әслане шьван
У дьлкәтийа шийа ч'оврәш-Зозан
Йәк ван го́ләкә назькә у бин,
Е дьн әһабә, ч'йаки хәмрәвин.

Һьнәки веда пәз мәхәл һатийә,
Буйә гөһдаре хөлина канне
Һив жь әзмана зив дьбаринә,
Ч'йа у банийа пе дьхәмьлинә.

У ве шәва мөһбәта дьла
Әслане шьван у Зозана ши
Һәв һәбандьн бь һөба дьла,
Бир анин әдәте кал у бава.

Ль бәр сийа һәчә ши ч'йайи
Һөб у мөһбәт дьк'шә тәвайи,
Һәв һәмез дькьн у һәв р'адьмусьн,
Гөл у сосьн хвәзье ван тиньн.

ЛЭЙЛ У МЭЩРУМ

(Бь мотиве щьмаэте)

кәрик

Һори у пәри жь эзмана
Назыл бун һатын эрда.
Дө машоде сора дьла
Һав бирастын һөкөме хвәда.

Әw һорие бьһөште,
Әw әwледе ахьрәте
Сәр канийа қодьрәте
Бь һызкьрна йәк хвәда.

К'әхме һешин ль ваньн,
Хвәйе пәр' у баскан
Мьразбәхше дьлан —
Әwe һәр'н жь эрдан.

* * *

Мәщрум көре пирадейә,
Һәр рож дьчә raw у нечирейә,
Пеше wi бу-сьбе һәтани эваре
Нечир бькьра, бьһата мале.

Тир дьжәндә каре хәзала,
Тира wi нәдьчу қәт вала,
Тәйре нәмабу пәй нечире,
Тәйрәдә жорда тани харе.

Әwi бь we нечире
Хвәйдькьр пираде,
Сьбе һәтани эваре
Дьгәрийа дәшт у чоле.

Сьбәке жь мал сйар бу,
Чу нечира каре хәзала,
Қьсмәт төнәбу we рөже,
Һатә сәр канийа Сьнщане.

Мәщрум рәза сәр кание,
Хәwnәк дибу ль wedәре
Ләйл у Мәщрум һәв бирастың,
Гөстилке тәһһа пәв гөһастың.

Әwn банзда сәр хвәйә,
Дит әw хәwnа шовайә,
Нһерри-һәсп нава мергайә,
Һәму хәм у хйале дьланә,

Дәст у ру шанкър жь авейә
Хәwnа ле бубу-барә дәвейә,
Нһзаньбу чь һорибу һатә хәwnейә,
Хвәзел әw һори бһһата вьрайә.

Қасәке мьн бьдита бәжьи-балейә,
Дьбә әрда һәбуһа һорикә өсайә,
Әw шәwақа, нура рөжейә,
Ах, мьн бьдита диндара weйә.

Дьбә әw торәме һори-пәриайә,
Бәжьи у бал хвәш ордамә,
Гөллә зерин симе тәмбурайә,
Бәжьи бьльндә, дем паринә.

Хәwnә шәва мәтһе дьлан,
Пелитә гәрдуһе һавдан,
Қьсәwәт бәра бе әлк'ан,
Қасьде дьлбәнгһиә мьк'ан.

Мәщрум бьбу машоде хәwnейә,
Нһқо бьбу нава мьталайә,
Гәло әw һори к'ейә?
Нақәсинә бьһара дьлайә.

Қәлфәк қиз һатһә сәр кание,
Нава һанда бу назьк Ләйле,
Хәwnа дибу ле диһар бу wedәре,
Һьш ле чу бой әшқа Ләйле.

Сьлав данә Мәщрум-хорте тәне,
Мәщрум һьлда сьлава қизайә,
Дит әw һори нава һанданә,
Нәда мәтһе ниһан шәванә

Лэзэки Лэйле жь к'оме қэтйа,
П'ыншар дьч'ни нав зэвийа,
Мэщурм сылавак Лэйле вэда,
Лэйле го: — Тө нати сэр һәрдо ч'эва.

Лэйле эшқа у һебэта рабу п'ей,
Эбубэт һэйэ бой наве хөдей,
Әш чунэ сэр канийа Сынщаней
Бьдн мэтһе сөр хэвнейэ.

Мэщруми сэри мэстэ,
Тел у тэбур һылдабу дэстэ,
Тасэк ава кание дьхвэстэ.

Лэйле т'аса аве һылда дэстэ,
Дэстэк Мэщрумра кыр кэбэрбэстэ,
Вэхвэ, хорте дэлал, ль тэ шэрбэтбэ.

Мэщрум у Лэйле п'р хэбэрдан,
Гөстлике хвэ һэв'ра гөһерил,
Қиза гөл ч'нин, қэвз-қэвз анин
Ль бэр Мэщрум, Лэйле данин.

Әвбу һэдиәе доте к'орда,
Шэдэтийа қиз у хорта,
Бақә гөл, дэзмәләкә дэста,
Нишәнәк нишане дьл бәнгийа.

Қиза говәнд гьрт'н у дьләйист'н,
Һөбе дьла һэв'ра бәнги дькьр'н,
Ав данин Лэйле у Мэщрум шәрдькьр'н,
У к'ламе эшқе сэр ван дьгот'н.

— Һаб Лэйло, һиве вайә,
Лэйле қиза Мьстәфайә,
Һаб Лэйло, Лэйланоке,
Тә ль бәне бэрваноке.

Һаб Лэйло, ишәв-ишәв
Мә бангда дике нишәв,
Һаб Лэйло, Лэйланоке,
Тә ль бәне бэрваноке.

Наб Лэйло, оса-оса
Чь Нал-Нале нав гарьса,
Наб Лэйло, Лэйлапоке,
Тэ ль бэне бэрваноке.

Наб Лэйло, чьма-чьма,
Чь қәйтәне доре кōма,
Наб Лэйло, Лэйлапоке,
Тэ ль бэне бэрваноке.

Лэйле гот: — Эла баве мьн данйә вьра,
Чәндәки шунда әме һәрнә, зозана,
Хәw хwәш нильн ль арана,
Әме һәрьн нава гәл-сосьна,

Вәхwөн аве сар канийа,
Әме бьхөн гоште һилька:
Қиз у хорте мә дьчнә бьндарука,
Дькари бейн мевал дьл бәнгийа.

Мәщрум кәспб бу, кәре пире,
Төнә бу дестда мале дьне,
Кә we Лэйле бе қәлән бьде,
Һәргә нәрәвинә дәсте зоре.

Һәр рож дьһатьн сәр кание,
Гәл дьчннн қиза бона Лэйле,
Wәхта бьндаруке дьләйистьн әвана,
Шьровәдькьрьн сәра дьле бәнгийа.

Бь һоба дьла нә дьтәбьтин малда —
Пеләсуйе агьре һөбе дьле ванда
Әw кьрьбунә нава хwәда,
Дьшәwәтин нола моме фьнда.

Мәщрум дьбежә пирә дайка хwәйә:
— Мьн Лэйле дийә хәwна шәвайә,
Мә һәв һьзкьрийә сәр каннейә,
Әз нәхwәшьм, сәwда мьн нәмайә.

— Дйа тә йәкә пир у корә,
Льнге мьнда төнә сол у горә,
Әм хьзаньн шәм дәwләмәнда,
Әзе һәрьм мале ванда
Кәс набежә, — Кәрәмкә wәрә жорә.

Һәре лаво, һәре лаво,
Әш Ләйла тә дийә,
Мьн бь һәрдө ч'әва дийә.

Әш шыддийә, рьһәле we қотънийә,
Гәрдан зәрә, мори у мьрщан тьжийә,
Мала мәда төнә жәри наше тьспийә,
Ле к'е we қизе бьдә мә сәхирайә,
Бе бащ у бе бәртил, һәдияйә?

Әзе һәръм мала баве Ләйлейә,
Сьлаве бьдъм бәге әлейә,
Набе к'әрәмкә руне сәр колавайә,
Вәнагьрын сьлава мәйә,
Чуйнна мьн мала вана бе фәйдәйә.

Кө әз бькьм дәва мәрватийә,
We мьн дәрхьн жь малейә,
We чәнд сокана мьахьн,
Әм жерьн, әвә жорьн,
Һөкөме мира тьме зорьн.

— Һәре, дае, чьма дьбежи ве хәбәрә,
Бәнгибун чь занә дәвләмәндие у кәсибие.
Чь бькьм, кө төнә мале дьне,
Әзе бьрәвиньм Ләйле дәсте зоре:

Мәщрум рөһва һөбә пьрә,
Ләйле жерә лал у дөрә,
Мина әүре рәши хежә,
Дәрд у кола тәв дьрежә.

Мәщруме мьни сәри мәстә,
Тел у тәмбур гьртийә дәстә,
К'анийа Сьнщане кьрийә қәстә,
Дьле бәнгин дьл дьсотә.

Мәщрум бь тел у тәмбурә,
Ләйле дибу бәр конә,
Дьстьре бь тәмбур у дәнгә.
— Мьн тә һьзкьри әшқа дьлә.

Ләйле гот: — Меване мә ру'ньштьнә,
Тасәк ава сар жь мьн хастьнә,
Әз һәръм һьлдъм мьсине авейә,
Әзе һәръм сәр канийа Сьнщанейә,
Һәргә дькари вәре вейә.

Әзе бькьм мьсләтә һөбейә,
Бьра кәс мә һәбино лә вейә,
Җомснә бькьп пәхилһия мәйә,
We бьтәрһинһын сөра дьлайә,
Әме эледа бьбьп шорие тейрайә.

Мәшрум готә Ләйлейә:
— Хвәде хвәйкә бәжьн-балейә,
Һөбәк жь һөба дьлайә,
Әме бьдьп мәт'һе бәнгибуне.

Ләйле чу сәр канийә Сьнщанейә
Мәшрум вәгәрһийә алиә малейә,
Һьлда тир у кәван жь әрдейә,
Кө сөра дьла нәкә диһарийә.

Мәшрум гот пирәдейә:
— Хәзаләк мьп дийә
Сәр канийә Сьнщанейә,
Әзе һәрмә печира вейә,
Дәә' бькә охьра рейә.

Мәшрумә мьп сәри мәстә
Тир у кәван гьртийә дәстә,
Канийә Сьнщанә кьрийә қәстә,
Әw лә һөба дьла парьстә,
Неч'ир Ләйлә, сәр канийә.

Оса қәшми, Ұәки ньшкева
Пәрда әүре рәш мьна бу бәр мьн,
Әзмане тәмьз стәйра, нивева
Ре вәкьр бәрбь щәһана бебьн.

Шьвета шьме стйәр дньқьтън
Сәр гола зәлал, қәрахе мешә,
Щоланга голе ба дьһәжинә,
Бой стәйре теда лури дьбежә.

Хвәра рунейи бәр дәве голе,
Нәйран—һьжмәкәр бьбнейи вьра
Ұан пьстәпьста у дәнге шәве,
Кө рәһәтие тиньн бой дьла.

СЬБӘ

Әз хьлазбум жь зиндана шәве,
Пе нура сьбе сәр — чәве хвә шушт,
Тав к'әтә мале у раст Ұе дәме
Қөллчә маледа сйа пашьн жи кәшт.

ДәҰата һәзар рәнга бу дәрва,
Мьн пьсира хвә бәр таве вәкьр,
Таве рамуса синге мьн қәмәр,
У таве зәрпе дьле мьн сәкьр.

Тәйр у тәйрәда сьлав данә мьн,
Бина хвә бой мьн кәлилка жи шанд,
У тава дәвк'ән, тава мьн ханьм
Гәрма хвәйә кәж пе тиренца чанд.

РҮИА БЫНАРЕ

Тө дыбежи мьн: — Дәстпебу бынар,
Мәһа адаре иди дыгәрә,
Әзе чыжекым ве рожгара һар,
Әз һиви дыкым жь мьн вәгәрә.

Йәки дәстәмәл әвра дыдошә,
Әрд дыхәньқә жь ава баране,
Бой дыле әвда әв рожгар бошә
У же қә нае бина бынаре.

Ах, бе ләгләга, бе ч'әвбәләка,
Бе қөлынга у думәқәске жир
Быһара өса дыла вәнакә,
Әрд нахөльқә, нькарә бьжи.

Әз һәрм, вәхта, газитавекым,
Была бәла ван әвре рәш бьде,
Бой рәфе тәйра ве ре әз вәкым,
Кө дыбә хәмла әзмин у әрде.

МЫНРА ТӨ ЛАЗЬМИ

Ве бәрбанга сьбе,
Вәхта ширьнә хәв,
Һәһа һенькә, хвәш,
Әз нахвәзым дәсте хвә бьдьмә
Синг у бәре қәрқаш,
Нахвәзым рамусым
Әз леве тә безар,
Тө разе, тө разе
Әзиза ч'әвхәзал.
Витина ч'ьвика
Хәһеда тө бьбһе,
Бина бае һеньк
Была рамусана мьнбә бой тә.
Диса хәһна хвәда
Тө бькәнә ширьн,
Диса һәфәса хвә
Һәрм бьк'шинә.
Ле әзе дена хвә

Бьдъм ве рѳожа хвѳш,
К'а кейѳ вьр бѳдѳв —
Тѳ йане ѳв сьбѳ.

Сьбѳ теи у дьчън,
Гѳзар щурѳнѳ ѳв,
Гѳзар рѳнги.
Мьрѳа тѳ лязьми,
Чава сьба хѳртъми у амьн,
Йа кѳ тѳщар, тѳщар
Р'ѳнге хвѳ нагѳнезѳ.

ЧЬ ЗУ БЬНѳРИ

Тѳ тьре, вѳки вѳдѳ бона тѳ
Нае гѳнастьн, те дѳса ѳвби,
Тѳ тьре, вѳки тѳ ѳшд у хѳта
Нагѳнезън бѳжин у бала тѳ ѳвди?
Ле ѳмре мѳда сал дьбьнѳрън
Шьвета ѳвра йѳк лѳз, йѳк хѳди,
У тѳ фѳм дьки, кѳ чийѳ мьрън,
Тѳ мѳна бѳре лѳз нѳни ѳди.
Дьбини, вѳки мѳзын буйѳ кѳр,
Жь тѳ бьльндтьрѳ бь бѳжна хвѳ ну
У мале, вѳхта тѳ дьчи хѳндѳр,
Дьбини, вѳки пьр бунѳ хурмур,
Ле сѳрпѳрѳа тѳ хѳди дьмѳшѳ,
Дьна гѳн дьдѳ сѳр зарѳ ѳди.
Дѳрва паѳза пьрбин дьхѳшѳ,
Шѳки дьмьрѳ дѳнгѳки зѳнди,
Чь зу бьнѳри бьнара тѳ хвѳш,
Чь зу нѳлийѳа навина тѳ гѳрм,
У тѳ, жь бѳна паѳзе сѳрхвѳш,
Нѳспе хвѳ ѳди нажойи бѳ гѳм,
Нажойи бѳ хѳм.

ѳв дѳв у лѳв
Гѳрма лѳве тѳ рьнд заньн,
ѳв дѳст, ѳв дѳст
Рьщафа синг-бѳре тѳ нур

Зэф р'нд зань,
Эв дьл с'р'а дьле тэ герм
Зэф р'нд занэ,
Ви дьли, к' сэр ренге дур
Т'ме т'ви мьн дьмэшэ.

МИНА К'ЭФА ДЕСТ

Т' к'эфа дэсте мьн дьбини?
Эз ньна мина к'эфа дэсте хвэ
Бэр тэмэ тэмам — бе с'р', вэк'ри,
Бь дьле қ'р'на бисти х'льқи,
К' бэр т' к'ла дьлсар намина.
Бь дьле хвэ рут эз ньна бэр тэ
Ньм қ'ват'м, зор у ньм бек'эмэк,
Шуре хвэ дэрхэ у дьле мьнхэ,
Дэрба шуре тэ дьбэ бола мьн
Қэ хэдар нибэ,
Ле т' дькари гьлики бежи
У пе гьлики бьк'жи т' мьн,
Ле т' дькари гьлики бежи
У пе гьлики дьне бьди мьн.
Эз ньна мина к'эфа дэсте хвэ
Бэр тэмэ тэмам—т'эне, бек'омэк,
П'рсе н'беда эз ньзам к'емэ,
Дэсте тэданэ—мирб'м йане қул,
Ле п'рсе дьнда мэрвьм эсэ.

Т' п'нш'эра вэкэ бэр чар бае дьне,
Т' хвэ вэнэшерэ пыш н'эвт дэрга,
К'лилке от'ахе, чьқас қ'нйат бьдне,
Наг'ниж'н т' шара к'лилке нав мерга.

Дэнг, сэдае дьне т' нат'рсэ т'шар,
Бьла тава шир'н тэ р'амусэ,
Бьла зип'к тэхэ, жь we наби нэжар,
У бьла деме тэ бэрфа сар балесэ.

К'е р'енга дур дьбьр'э, лынгада қәватә,
Дьне занә, хәме ве дьк'шинә,
К'е бона хвә дьжи, бе қам у қанатә,
Мәрве тәне хвәйе бәхт — мьраза нинә.

Зәрпе иро бькә тә зәрпе дьле хвә
У хвә вәнәшерә пыш һәвт дәрга,
Тә нәбә кәлилка оґахейә бехәм,
Шинбә бәр тава гәш, шинбә нава мерга.

БЬ ДӘНГЕ ХВӘ

Шарур дьхунә
Бь дәнге хвә,
Дьхвәзи бьбһе,
Дьхвәзи-на.

Оса дьхунә,
Qәй дьнйа зенди
Бь һәзар р'енга
Тәв данә ви.

К'ьлама хвә нур
Вәхта дьһунә,
Әсә дьбежи:
— Шарур дьхунә.

Тә жи вәк шарур
Бь дәнге хвә
Әмьрда бьстре,
Бәни адәм.

СЬБӘ

Баране ишәв бажаре мьн шушт
У тәмьз у тәр, бь һешнайа гәш
Тәслими сьба хвәш у һеньк кьр
Бәр Гьридаг'а бь һәчә қәрқаш.

Һәш зани зарә, бь ч'әве зәлал
Бәр тә дьк'әнә ве сьба әдъл,
У тә һьжмәк'ар у тә кәр у лал
Соқақе вида дьгәри бе кәл.

ДУМӘҚӘСКЕ МҢН

Һун к'әнге һатын, думәқәске мьн,
Wә к'әнге бой мьн әв бьһар ани?
Хәйсәте хwәра һун манә амын,
Wә һелуна хwә дһса wьр дани,
Ль к'ө әз дьжим.

Пе баске хwә ч'ук wә ча шәньманд
Әwре сьр—сәрме, әw әwре тари?
Пе баске хwә ч'ук, тәйре мьн ләwанд,
Wә ани бона дьле мьн һәйри
Сьлавәкә шин.

Ве эвара хwәш әз жь мал дәртем
У бьһара wә дьпивьм безар,
Дьбһем дәнге wә, к'ө жь әзмин те,
Дена хwә дьдьм, һәһран — һьжмәкар,
Фьрһна wә жир

МЕРГЕ ӘЗМИНДА

Мерге әзминда стәйрьк дьчәрьн,
Эваре вьрьн,
Qәрәбәрбанге дьчьн дәра һан.
У һив, ча шьван,
Һәр сьбәкә нур
Кәрне стәйрька жь wан чәре дур
Дьбә гөһерә.

Әз шәве бехәw жь мале дәртем,
Дена хwә дьдьм әзмане сайи
У әw рөже хwәш бәр ч'әве мьн тен,
Wәхта әз мина бае бехwәйн
Шәв—рә чола бум тәви шьвана,
Тәви сәе wан у кәрне wана.

Ниве шәвейә,
Тәнетийа мьн тәви мьн майә,
Дәнге соқаq у мәйдана мьрьн,
Ле мерг—чимане әзмане дурда
Ве дәме дһса стәйрьк дьчәрьн.

БИРАНИН

Пехасэ гэдэ. Дэст у лынг қылер.
Деме ши кәиэ шывета таве.
Диса сйар бу әу шыве, чава мер,
У ажот нава һәрне, аве.

Ро дьхэбытэ, гэдэ дьлизэ,
Де бадьлһәва гази ши дькә,
Мале сар дьбә некәруна зэр,
Си дьреж дьбын һеди, кәрә—кәр.

У ро чу ава, пыш ши дани,
Дурва әу чийә — тозә йане мьж?
Эвар бәрдыдә гөлие хвә тари,
Эвар шә дькә поре һәвьрмыш.

Бне тәштеда заротие дьшо,
Же мьна дьбә қьрежа рөже,
Хвэзыл дьне жи хвә йса бышо,
Кө әм жи шабын у разибын же.

Ава зароти нав ши — ньвина
Чәве хвә дьгьрә, радьзе бехәм,
У әв зароти қә һаж пе нинә —
Чьқас быһайә бона we әв дәм.

Дае раст дькә льһефа гэдэ,
Қасәке шида кәр дьһеньжә,
У бона гэдэ нав һышбунеда
Чьрчьрке дьне лури дьбежын.

Ве шәва бехәв
Заротйа хвәра мьн кьр мьсьлэт.

КЪЛАМ

Чьқас бәдәвә бәни адәм,
Вахта әв тәне, бой хвә дьстьре,
Әу қәй бир дькә вәдә у дәм,
У дьне бой ши төнә тьре.

Кәс зоре надә вьр дьле ши,
Әвә гөһдар у дәнгбеже хвә.
Сәр ре у дьрба бона реши
Һәвал у достә кьлама хвәш.

У мьн кӧчъке биралина хвә
Иро жи дада.
У шәва ишәв ми́на мьн бехәв
Сәр бәлги палда.

Нъзаньм чьма Тълбиса хӧмам,
Кӧбра хәръқи,
Дәвәки мәлул бе зар у зьман,
Бь сйа тәръки
Һатын бира мьн.

Ун чахи вәдә бо́на мә — зарә,
Бь мәша дәве
Һеди у бе ләз дькьшһийа дьчу,
У вәдә тьме
Тера мә дькьр,
Кӧ әм ише хвә заротне бькьн.

Әз бәр кӧчъке биранине хвә
Нава мьтала
Пьрсе дьдьм хвә ве шәва бехәв,
Кӧ чава сала
Қимәте вәдә бой мә бьһакьр,
Әв чь кӧ бәре
Бой мә арзаң бу, тера мә дькьр,
Ньһа бәр дәре
Паиза рәнгин, зьвьстана мә
Тера мә һакә,
Кӧ әм шӧхӧле хвә — мера бькьн.

ИАЗИ

Көре падше жь Щьзире
 Роке рабу бь һәйтәһол,
 Һәспе кьһел әв сийарбу,
 Тәркәсәри ль дьне бу.
 Гөнд, бажара, олк' у қәза
 Дьгәрийа әв гәләк аза,
 Қизе к'өрдә бәр мьрази
 Ль бәр бьбун дарьк, дәрзи,
 Әв дьһәлийан ноли шьма,
 У ванда тә һал нәдьма.
 Көре падше — Фьлите зал,
 Бәнги кьрьбу қизед дәләл,
 Ле чь фәйдә, дьли сар бу,
 У сәр кәси бәнги нибу.
 Щарна хвәра аша дьгот,
 Дьл жи пера әви дьсот:
 “Гәло we кә мьра бьбә
 Гөла гәвәз, мал—авайи,
 Гәло we кә мьра бьбә
 Бәхт у мьраз, әвин у саз,
 Гәло we кә мьра бьбә
 Һәвал, һогьр, щәмал у дөр,
 Гәло нава ван бук, қизед
 К'өрдә назьк, ч'әвә тәсин,
 Бәжнә зьрав, тарьһани,
 Кә we бьбә мьра әвин?
 Дькьр ахин у дьгәрийа
 Сәре канийа, нав мерг, гәлийа.
 Сьбәкә хвәш, сайи Фьлит
 Рәда дьчу у дурва дит:
 Қиз у букед к'өрдә шәпал
 Кон дәрк'әтьн, мәшйан дәләл
 Бәрбь каниед ч'икә зәләл.
 У ньшкева Фьлит әв дин,
 Кьһел ажот бь сәвде дин
 У незик бу, сәлам да ван
 Бь әдәте кал у баван
 У жь кьһел ләз пәйабу,

У тәви ван ыяр тер ша бу.
Һыака ль ыяр ав ле рәшанд,
Һынка һәспе ви ыяр рәванд,
Һынка гөле алә гәвәз
Анин дане бь ләз у бәз,
Жь бәрийа хвә ви чәнд дәзмал,
Шьрьккьри бь хәт у хал,
Пешкеш дьда қизед дор—бәр,
Кәчед кәзи бәр мьрази.
Ле чәнд қизед бьчүкә к'ау
Хвәра данин сәлык у ав,
У бьн дара тәрә шаһьл,
Ван чәндькьр һолкед дәлал,
У ньшкева қизәкә ч'ук
Кьрә қужин, хәрқи чу.
Мәрки рәш кьрә фитин,
Тьрса ль ыяр тәмам рәвин,
Фьлит бь ләз қәмә к'шанд,
Әщәлә хвә пера гиһанд,
Рәх хала рәш бьрин вәкьр,
Жәра мәре ви мет, дәркьр,
Қизьк һьлда дани сәр зин,
Һежа һеса ыяр һәте бин.
У ль пәй ви қизед кәзи,
Сәри бәр ван, дал у нази,
Дьмәшиһан у һеди дьчун,
Чәвә һесьр, дьл бьринбун.
Щаб гьһиштә Аһме фәқир —
Чь һат сәре кәчә нәдир.
Гаван бу әу, кәсиб у жар,
Әмьре ви бу гәләк дьжвар.
Гава бьһист Назе тиньн,
Жь кон дәркәт, агьр пекәт.
Фьлит Назе бьрә мале,
Го: — Мәр лехьст бьне даре,
Мьн бь қәма кал у бава
Бьрин вәкьр пера—пера,
Һане тәра к'иске зәра,
Ду у дәрман бьк'рә жәра,
Әгәр саг' ма ль руе дьне,
Дба' мьнкә те we һене,
Бой бәхт, мьраз ль мьн вәбә,
У мьра жи әу диһарбә.
Дәмахатьр паше ван хвәст,
Кьһел ажот, чу рәстә рәст,

Нежа дьниа сэр бу дожэ,
Го: “Зэwаш жи иди бошэ,,
Эw к’этьбу нав мьтала,
Дор—бэр жера бьбу вала,
Ле ньшкева кара хэзал
Жь бэр зьнер лэз фьрқаскьр,
Дур сэкьни у мезэкьр.
Дэрд, кóле хwэ бир кьр Фьлит,
Қэй wi мьразе хwэ вьр дит.
“Дьвэк эвэ нечира мьн,
Эвина мьн у һóба мьн,
Дьвэк эвэ хут йазйа мьн,
Кэтийэ қълхе кара эгьн.
Тир у жэвал wi вьр р’асткьр,
Қархэзале wi мезэкьр,
Те қэй бежи лава дькьр,
Кó нэвеже тира жэркьр,
Паше неди we фьрқаскьр,
Дур сэкьни у мезэкьр.
Фьлит нежа хофэк кьшанд,
У бэйтэк вьр неди wi хwэнд:
“Бьра хwэде миасэркэ
Бэхт, мьразе ль һэр бэнда,
Е тэйр у тóйа, қархэзала,
Wi нэхwэше ль сэр бэлгийа,
Мэрие бе суш, гьртие кэла,
Бе к’омэка һэму қапийа,
Қархэзала к’awэ дэлал,
Тó хатуна чйайэ безар,
Мьразе хwэ тó жи шабэ,
Чйае к’орда тьм меванбэ,,
У wi ажот һэспе кьһел,
Ажот бэрбь зозан у эл.
Wi бир ани қиза гаван:
“Гэло чь бу кэч’а тэр—щан,,
Бэр ч’эва бу хала we р’эш,
Синг у бэре вейэ қэрқаш.
Ле гаване бь нан у зьк,
Wэки бьбу хwэйе к’иськ,
Һэжим ани сэр қиза хwэ,
Дьл нэрьһэт у ч’эв бехэw.
Назе р’абу диса гэрййа,
Дем жи пер’а нежа к’энийа.

Ва дәрбаз бун чэндьк чэнд сал,
Баве Фьлит, рабу нат бал,
Го: — Көре мьн, өса набә,
Рабә диса кьһел сйарбә,
Qә на йәке тө бөгәмкә,
Дьле баве хвә кал шакә,
Дәватәке әм вьр бькьн,
Дәнге дәфе, зөрне сәкьн.
Дьбен эла һәсән аг'а
Qизәк һәйә—гөла баг'а,
Әвә qиза Аһмо бәге,
Хвә дьминә qәза Ване.
Һәрә, лао, тәсәликә,
Хәбәра мьн инкар нәжә,
Һәрә дәре хәзне вәкә
У киська вьр тьжикә,
Дә дьле мьн тө вьр шакә,
Һәрә, әвә тө мезәкә.
— Баво, вәлә һөб най кьрин,
Бь зер у зив әв най бьрин.
Һөб кө һәйә хун, тамарә,
Нав вәрсәле тә дьгәрә.
— Лаво, бәсә бьки зарин,
Бь хәбәра һөб най кьрин,
Һөбе гәрә тө бьвини
У бьн һәвт чийа тө дәрини,
Рабә газн хвәде бькә,
Qәза Ване тө диһарбә,
Ньзам чьма дьл мьн дьбе,
Шәмдана тә ижа we бе.
Фьлит рабу бав һәмезкьр,
Готьне ви нана нәкьр,
Рабу к'әтә qьлхе дәвреш,
Лапда ль вьр әв бьбу геж,
Бәрбь Ване әв ләз львйа,
Бь пьрснар вьр пе һәсйа,
Аһмо аг'а кө дьминә?
Әв ши—ера насе шинә.
Ажот у чу раст бәр дәри,
Хөлам к'әтьн бьн мьле ви,
Дәвреш бьрьн ода жорьн,
Жерә т'әхтә ләз вәкьрьн.
Аһмо аг'а натә һөндөр,

Хөлама хвәр ви гәф у гөр:
— Дәвреш иро ль мә меван,
Вә жи анийә ве ода һан,
Дә зу биньнә һун ода мья,
Саз, гәмбура қөрәмишкьн,
Дәвреш ль ыър гәмәнәбу,
Го: — Агә мьн, әв йәк нәбу,
Щайиз нинә, бәси мьнә,
Бой һөрмәте әз разимә,
Шәвке әзе меванибьм,
Сьбе әзе зу рек'әвьм,
— Дәвреш баба, сәр ч'әве мьн,
Хелке һәврә әм дәрбазкьн,
Сьбә вәбә бь хер, шайи,
Тө жи һәрә бь хер хвәши.
Ыър ньшкева тәвәк дәрк'әт,
Отәхеда шәмдан век'әт,
Қиза Аһмо һатә һөндөр,
Дьле Фьлит к'өта бь гөр,
Фьлит щида нәсьт'ьри,
Әв чь һори — пәри бу дит,
Әв чь һалә, чь һәвалә,
Меван нахвә пәри нанә.
— Дәвреш баба, чь қәшьми,
Тә чь тыштки хьраб вьр ди?
— На бьранго, әз разимә,
Бьбахшинә, әзи тимә,
Бь ве тәсе авәкә сар
Бьра бьдә кәчә дәләл,
Меване тә дәвреш нинә,
Көрә п'адше Аләдинә.
Һежа Аһмо вьр пе һәсья,
Го: — Биньн зу ава канья.
Назе ани вьр ава сар
У сәкьни бе һьс у зар,
Фьлит дәст гьрт тәса зивин,
Вьр ләрьзи дьле әвин.
Го: — Тө щара у тө щийа
Вәнәхарийә мьн ава ва.
Аһмо агә вәлә — бьлә,
Әв қиза тә йазья мьнә.
Кьһел ажот бәрбь эле чу,
Дьнйа тәзә ль сәр вәбу.
Рабун мьзгин данә п'адше —
Фьлит we те пе һәспе ше.

Гава ль вьр бав ч'эв к'өр к'эт,
Жь ши рабу бь дьл һьсрэт,
Го: — Дэ бежэ, лаво, тэ ди
Эв хатуна к'өрдэ щьнди?
Дьле де у баве шакэ,
Дэ хэбэрдэ, тэ шэрмнэкэ.
Фьлит ль вьр бав мезэкьр,
Паше рабу эв һәмезкьр,
Го: — Р'азимэ, оз бэнгимэ,
Qиза Аһмо аг'а бинэ,
Эв хатунэ нава һорийа,
Тэв у һивэ нава бэнийа,
Падше энийа к'өр вьр пач'кьр,
Эмьр ль сэр щьмаэте кьр:
— Дэф у зөрне бинын, лехьн,
Тел — тэмбура қөрэмишкьн.
Дэнг гьһиштэ Аһмо аг'а —
Падшае бе тэви сйара,
Бь тел — тэмбур, дэф у зөрнэ
We бе жь тэ қизе бьбэ,
У вьр топбун қиз, хортед гөнд,
Ль бэр дэри говэнд гьртьн,
Рабун чунэ пешийа падше,
Бь дэф, зөрнэ у һеспе ше.
Феза канийа чилэ қарқаш,
Бьнатара гөргөра аш,
Ль бэр падше Аһмо табу,
Сйар жи шида вьр рьсасбун,
Го: — Падше мьн, тэ сэр ч'эва,
Мал, һале мьн тэра қөрбан,
Бьра тьме дэнг, наве тэ
Хер у хвэши ль сэр мэбэ.
Падше вьр го: — Аһмо аг'а,
Эм пьзмамьн жь кал, бава,
Кьһела хвэ дэ тэ сиарбэ,
Эм меване олк'а тэнэ.
Вьр р'ек'этын бь эшқ у ша,
Элк'ан дэрк'эт дьле падша,
Ль бэр мала Аһмо данин,
Qаске һьлдан нэфэс у бин,
Сэр эмэниед к'өрдийэ нөхш
Падша мәшийа бь деме гэш.
Хорте түрэ, буке кэзи
Бь к'эл у бин ль вьр бэзин
У бэр падше тэмәнэбун,

Нэзар п'ешк'еш ыр диһар бун,
Һәрчар алийа гөл рәшандын,
Саз, тәмбура ыр лиландын.
Аһмо аг'а нав мьтала
Мезә дькыр һәрчар алийа:
“Дьвәк гәло эвә хәвнбу,
Ахыр аһа тәшар набә —
Падша рабә бе хазгини,
Бьбә меван ль ви гәнди,
Дәф, дәвате ль ыр дайнә,
У мьразе һәрда шакә,,
Ле we дәме падше ва гот:
— Аһмо аг'а, дә к'әрәмкә,
Гьли-готьне мьн тө сәкә,
Бь әдәте кал у бава
Готи созәк мә тә һьлда
У шайа хвә паше бькьра.
Фьлите мьн тәмул нәкыр,
Мә жи ль ыр ва қьраркыр —
Дәвате хут иро бькьн,
Һәрдө мьраза һәвдө шакьн.
Аһмо ыр гот: — падше дәләл,
Ль бәр һөбе амьн безар,
Әгәр һәвдө бәгәм кьрьнә,
Бьра хвәде миасәркә.
Һежа шабун к'әтә дорбәр,
У бьшкьвин гөл, сусамбәр,
Наз у нәмәт к'шийа у һат,
Бин, бөгса ван дьне һьлат,
Һәта сьбе дан, вәхарьн,
Паше рабун у рек'әтн.
Қәйде сйара дәфчи лехьст,
Наза һори жь мал дәрхьст,
У сйар рабун бәлги һьлдан,
Тоз у думан пәй хвә вәдан.
Гәло we к'е бәлги бьбә,
У п'ешк'еше хвәра һьлдә?
Хортки түрә, ч'әвнә рәшин,
Кьһел дажот бь к'әл у бин,
Ль бәр к'очка падше дани,
Бәлги, мьзгин әви ани.
Ыр ләз анин шәр, шьмақи,
Һәсп хәмландын расти, һәқи,
Паше горе нәхшә кәрди
Анин п'ешк'еш дан ви хорти.

Бэр карета бука падше
Говенд гьртън қиз, хорте че,
Пәйа кьрн хорийа кӧрда,
Фьлит сев жи нав чӧва да,
Бу хӧшина дара зӧве,
Шабун кӧтә ль нав һӧвше,
Жорда барин ль we дәме
Гуз у чӧрӧз, сев у һӧрме.
Бука тӧзә бьрн мале,
Гава хели сәри һьлдан,
Тәмам щидә сарбун у ман,
Паше һеди һәв ньһерин,
Кьрнә пьстин, һәвдӧ пьрсин:
“Гәло щьнди, хорйа ава
Һайә қә тӧ олк у ера?..
Паше дайка Фьлит ләз һат
Бук рамуса бь дьлшәват,
Дӧр, щәваһьр кав певакьр,
Һежа ль вьр дьл секьмкьр,
Вьр һәфт рожә зӧрне лехьст,
Тел-тәмбура қӧрәмишкьр,
Паше анин бь әдәти
Щие буке ль жор данин.
Һәвдӧ шабун һәрдӧ мьраз,
Дьтәйисин гәрдән у газ,
У ньшкева Фьлит ль вьр
Синг у мәмьк кур мезәкьр,
Әв хала рәш, дәхма қәме
Кӧтә бире ль we дәме.
Фьлит кӧтә нав мьтала
У пашда чу әв бь сала.
Ле Назька чӧвә рәшин.
Готә Фьлит бь дьл, әвин:
— Чьма ӧса щидә сарбуй,
Чьма ӧса тӧ малулбуй,
Чь қәшьми, Фьлите мьн,
Әвине мьн, мьразе мьн?
Дьвәк нә бь дьле тәмә?
Бежә мьнда, нә тӧ хәмә.
— Дәлалийә мьн, әвина мьн,
Тӧйи гӧла бәр бина мьн,
Тӧйи стәйра рәниша мьн,
Һива тәси сәр мьле мьн,
Ле бежә мьн һәр тӧ растие,
Чь дәхмәйә рәх ве хале,

Дьле мьнда эв буйэ хьшуш,
Нола шурки калани туж.
— Нэкэ ахин, Фьлите мьн,
Эзе бежым сэрпацийа we кьн,
Wэлэ, кэси эв хал нэдийэ,
Раст дьбежым, хwэде шэдэ.
Бьчук бум эз, нэп-дэп сали,
Мьн шер һьлда жь бэр дэри,
Тэви қизе гонд эм мәшьян
Бэрбь канийа гонде Зилан,
Ль wьр қиза гөвэнд гьртын,
Бьндаруке хwэш дьлистын,
Мьн жи һольк wьр чедькьр
У гөле к'aw сэр wэрдькьр,
Ле ньшкева ль we дэме
Мэраки рэш мьн ди we те,
Щида сарбум, бумэ рьсас,
Чэве мьн жи хут булэ тас,
Зар у зьман эз wьр к'этым,
Чава хэwнке эз һьлатым,
Ле мэре рэш раст бу гөлок,
Бь зэрпе хwэ синге мьн сот,
Қажина мьн дьне һьлда,
Ле мэре инк' wьр фьтъл да,
Нола зийаки кьшийа у чу,
Һьше мьн жи пера wьр чу.
Дьвен хортөк-дэwреш баба,
Комөк дайэ ль мьн аwa,
Гава дийэ эз к'этымэ,
Wi қэма хwэ лэз кьшандийэ,
Щие лехьстн wi wэкьрийэ,
Бь дэве хwэ жэр кьшандийэ.
Баве мьн жи гаван буйэ,
Эбура мә қэ нэбуйэ,
Эwi хорти эв тэв дийэ,
Киске зера мэра һьштийэ.
Мьн эв хорта қэ нэ дийэ,
Дьбен йэки щьнди буйэ
У we шэве һьштийэ чуйэ,
Wэлэ, дэхмэ хут йа wийэ.
Гава Фьлит эв йөк бьһист,
Wэрсэле wi педа тэв лист,
Жь йазийа хwэ эв рэзибу,
Ле гэлэки эщөб мабу.
Wэкьр синге чили қэрқаш

У рамуса шие дэхма гэш,
Го: — Эw хорта, wэлэ, эзм,
Жь һоба тэ эз гернабьм.
Нежа дьняа ван бу сайи,
Гӧл у сосьн сэр ван бари.

Institut kurde de Paris

* * *

Тө “бәнгйа,, къялама мьн буйи
У гөвәк “хәwnна мьн хадъм,,...
У ль рйа бь къялам кьнбуйи
Әм роке р’асти һәв һатьн.

Бәшәра тә өса бәдәw бу,
У к’әла мьн өса гөр’ бу,
Qәй бежи эз у тө дө ч’әме
Бьһаре бе бәнд у бөһөр’ бун...

...У чахе һәмеза һәвдөда
Мә һәwас у һебәт п’елд’да,
Къялама мьн-щарйа бәрбһери
Qьнщ’либу мәлул пыш дери...

Һатә ш’р у чу,
Әлба хwә аве т’жә к’р у чу,
Д’ле мьн мина п’ог’кәк гәвәз
Гөлие хwә кәжва дарда к’р у чу...

Мьн ви гөнди
Тө һәбанди,
Әзо щан.
Бәдәw, бьк’р,
Ширьн, шәк’р,
Гәзо щан.

Дәма, һәргав
Дәртейи нав
Qиз у бук,
Qәй бәләки
Дәрте кәwки
Бәрфа пук...

Qэмтыка тә
Сор - шин дькә
Wәк бьнәфш:
Бьрқока тә
Бьрқ вәдьдә
Оса гәш...

Чьқас, әман,
Әw “сәрәфан,,
Ль тә те...
Мьн дин дькә
Бәшәра тә
Зарөтиә...

Wәк қиза мьн —
Ле мьнрә қиз
Нини тә,
Ль пайза мьн
Бьһарәкә
Шини тә...

К'ьлами тә,
Сәлами тә,
Рөһи у шан,
Хwәзьл баве
Тәһиә кәли
К'өрдьстан.

Мьн бьгота:
“Бьдәм дота
Хwә тәр — шан,
Qәлән бьбрь
Сәд бәйте дөр,
Сәд дәстан....”

Һәр сьбә, һәртъм
Хәwе радьбьм,
Поре хwә ль бәр
Әһине шәдькьм,
У, һәw ньшкева,
Жер мезә дькьм:

Ширьн у дэлал,
Бесуц — бегөнэ
Шкьле нэвйа мьн
Мьнра дьк'энэ...
Эз хвэ бир дькьм,
Эз хвэ бэрдьдьм...
Нарька хвэра
Хвэш хэбэр дьдьм...
Нарке пач' дькьм,
Нарке һыз дькьм,
Тоза сэр п'орке
Ве гэмьз дькьм
У бь п'оре хвэ
Нэшэкьрива
Бэр у п'есире хвэ
Вэкьрива,
Ньзаньм чава,
Бь чь тәһәри
Эз сьһал, сьвьк
Дэртөм бэр дери...

Тө һөб, тө рамусана мьн э'вльн,
Эдле, гәло тө наһака к'ойи?
Мьн дитьн гәлэк бәни у ханьм,
Ле хәвна мьн хас, ах, диса т'ойи.

Мьн бир нәчунэ эв р'ожед эзиз,
Растһатьне мә бедәрд, бемьнәт,
Эв баг' у мәйдан, эв сигнале зиз,
Эв шәва шәмал, эв дәма щьнәт:

Сйа таме бьльнд мә бубу сь'ар,
Дьнйа дора мә бубу шир, шәрбәт.
Леве-м ләрзыи сэр леве тә нар,
У... к'иске п'әра жь дәсте тә к'әт.

Ах, әре, ль ве дьнйа п'әрәһьз
П'әрә феза һәр тьштива дәрте,
Һәр тәне ль бэр м'оһбәта гэмьз,
Бэр рамусане дьк'эвә әрде...

Тө звьстане к'этьбуйи "дэле",
Бьhare гэзэ ль ру мьн к'эти,
Бэшэр вәһати бьн пәнще тәве,
Мина бьнәфша гэзэ дәрк'эти.

Ах, чьqас-чьqас эз нивйа тә мам,
Дьне-л мьн бубу дожәк бь думан,
Гөмана мьн мьр, бавәри һәлйа,
Кьшйа т'эв аве бьһара бөһөшт,
Тәзэ һөба тә вәк гөла гәлйа
Тәви бьhare бин — бәшәр р'аһьшт...

Чь бежым нака... Бьра эв бьһар
Гөлвэдә гөмрәһи, бин у бәрәк'әт,
Бьра бәшәра р'уе тә нәе хар,
Ле тө бьзанбә, бьзанбә, фәqәт,

Әw һөб һөб нинә,
Кө бьһар тинә,
Хwәзыл we һөбе —
Бьhare тинә...

НӘВИА МЬНРА

Әз аһьлтиерә
Нәдьһатьм р'ае,
Һе р'ач'эв дькьр
Мьн қизед шаһьл,
Һа бь һьсрәта
Сөре дьһйае
Qәфәса мьнда
Һьльдьфьри дьл.
У эз нәданим
Сәр "шан у шуне,"
Нә хәма һәбун у
Төнәбуне,
Нә ширәта де,
Нә лома бьра,
Нә жи дорбәнда
Һәвал-һогьра,
Нә эрф, нә әдәт,

Нә кӧл у нә дәрд,
Нә жи зыншира
Загунейә сәрт...
Һәр тә, бәрха мьн,
Әз аним “зәвте,”
Гиро кьрм дор
К’оми у кӧлфәт,
Тә әз кьшандьм
Бьн нире жалти
Бь ван тәткә хвә —
Бьчук, бетәқәт...

Гӧл шин набьн ида һәр щйа,
Ах, әв бин у бәрәк’әт чу...
Ид нькарьм һьлкьшьм чйа,
Әв һӧщум у һәрәк’әт чу.

Ма ван жера рунем хвәра
У пьрс бькьм жь щәвед мә,
Ка ван гәра у сәргәра
Qә чь һәйә у чь тӧнә...

Тирынша тәве кӧләкерә йан дайә дишер,
Авзәр бйә, қәй бе, дишаре сваг’ қичьк, қьлер.
Мешәкә мьри, звьстанеда щан тәвьзи,
Бьн тирыншеда рӧһ бәрда һатйә, дькә вьзин.

Пирәк руньштиә, пьшик тәлайә ль бәр п’еше,
Һәй дькә мьрин, һәй гӧһ п’инщ дькә алие меше.
Бьзьнәкә шин, ль бәр қарчә we пьрти петавк,
Qӧлчә хенида хвәра дьбьжерә гиһе “лелавк,,.

Пира руньшти горе чедькә, пиж дьгӧһерә,
Сәри һьлдьбрә у ль кӧләка тәв дьньһерә:
“Wәллә, дьвежә, рӧжа. эпещә бинвәдайә...
Хвәде авака, бь хвәши дьчә, һәва сайә...,

Дэрва дэwатэ, жь дурва дэнге дэф-зөрне те.
Гази мьн нэкьн, тō кеф у шайе, тō дэwате,
Бьхельн хwэра эз аһа рунем һэта сьве,
Сьве “гизкойэ,, дайик дьве...

Нэ қолайи, нэ баш буйи,
Нэ хам, нэ хас,
Тō кэчъкэк қэрқаш буйи,
Тэне ақас...
“Қьрка кэкаш,
Гөһе лөwаш,
Позе һоқә..., —
Мьн хwэшине хwэ һэртъм
бь тэ дькьр,

Фәқәт,
Сал дәрбаз бун. Пайза мьн
Рәнг — рәwше мьн анңи харе.
Тэ гөл дайә, эзиза мьн,
Wэк бьнәфшәк дәрбьһаре...
Эз дьнһеръм бь чәве шәрм
Ль чәв — бруе тәйә бәләк,
Қьрка қэрқаш, шебьске нәрм,
Бәжн у бала чапък — чәләнг.
Дьлем бәрбь тә пел дьдә,
Му дьминә эз хwэ бәрдьм,
Ле-ж йаше хwә, жь кōбра тә
Qә ньзанъм чь хәвәрдьм...

Чәнге гьртийә бәст у бәйар,
Әрд у эзман сәробьн...
Qәй дәстәки нәмәрд — нәйар
Дьгьвешә дьле мьн...

Ах, йа рәби, эз роже чәнг
Бинтәнг дьбьм, дьахьм,
Ле нав гора тәри у тәнг
Әзе чава тәйахкьм?....

ЗЬМАНЕ ДЕ

Зьмане мэ исафа мэйэ,
Исафа мэйэ саглэм, зйарэти,
Әме тым һэбын, һэта әв һэйэ
Нава дәвра у қорна рәһәти.

Зьмане мэ-әв кәне мэйэ,
Кәне азайә, шәмалә, нури,
Кәне тым һэбә, һэта әв һэйэ,
Әв кө тәнәбә, we быбә гьри.

Зьмане мэ — әв сонда мэйэ,
Һэбуна мэйә-лал, шәвәһьрә,
Әм онда набын, һэта әв һэйә,
Мьләт бе зьман we зу бьмьрә.

Әме быһәлын, һәрк зьман нибә,
Нола пьлтә ду ль рунге әзмин.
Әрф, әрәфәте тәмам ондабә,
Тәвәдә дькьм: хвәй бькьн зьман.

Зьмен хвәй бькьн, зьман әмьрә,
Зьман зйарәтә, тощар бир нәкьн,
Комәке быдьне, кә чь дыкарә,
Һәркә нькарын: хьрабие нәкьн.

КЪЛАМА ҚОРМАНЩИ

Әзи шамә, кө тө һәйи,
Әзи шамә, кө тө һайи,
Тө ширьни, тө башқәйи,
Тө мәлһәма бьрина кур,
Тө диндара рөвитйа дур,
Тө кәсәра дьле бьрин,
Тө бахчәнге соргөле бин,
У тө тьбәрк ль нава нин.

Щарна тейи тө гәф у гөр,
Ча селава бьһаре гөр,
Хвәра тини қуртин, газа,
Дәнг, һевьрза мер-мерхаса,
Дәнге гөлла, ахине к'ур,
Шьнгина мәртал бәр дәрба шур,
Чава рьма донздә мовьк
Ль дәст мерхасе чар гөрч'ьк.

Щарна тейи, ча бериван,
Наз у наздар, бь кән у шан,
Чава бина бәлге гөла,
Чава һөба һәрдө дьла.
Бь ахине дьле бәнги
Дьхөлхөли һәзар дәнги,
Мәлһәм дьки дьле хьшим,
Дьле бәнги наки әтим,
Хәбәр дьди зьмане дьл,
Чава шарур, чава былбьл.

Щарна тейи ча һөба де,
Кө зортьрә шәмс у хвәде,
Бәр бешике дьби лури
У хәвнәкә нур дьһуни,
Тини хәва лаве көрманщ,
Кө мәзынбьл, бьбьнә сәртәщ,
Кө мәзынбьл-дәвра һане
Рабьн хвәйбьн К'өрдстане.

Тө һа һәр щйа тамарәки,
Тамарәки хуне тьжи,
Әш тамара қьнйата дьл,
Бей к'ижане дьл һа, нажи.
Әзи шамә, кө тө һайи,
Әзи шамә, кө тө һәйи,
Тө ширьни, тө башқәйи,
Тө һьзкьрия көрманщайи.

ЗЕР

Тө нә тьшти, ле һәму тьшти,
Тө хвәдеи бона гьшт.
Тө ль вьри, тө ль шьри,
Һәму дәра дьбөһөри.

Тө насәни тӱшар щики,
Чь дьхвәзи we жи дьки.
Дьла жь һәв дьрәтини,
Гьлие нәтә ль һәв тини,
Хьраб дьки там у таша,
Дьки хвәли кәвре аша.
Жьна дьки қизе кәзи
У дьғһини бәхт, мьрази.
Дине чоле дьки ақъл,
Кәр у лала дьки былбыл,
Шьване чйа дьки п'адша,
П'адша дьди ль бәр аша.
Ошахе шен дьки буцах,
Ле буцаха дьки осах.
Хуле дьки, қәтӱле дьки,
Әмра дьреж у кьн дьки.
Зор-зорбәйи һәму дәра,
Тө исаф у хвәде бәнда.
Бой дәнге тә, бой р'әнге тә
Һәв қыр'дькьн, һәв п'ыр' дькьн,
Шура һәвдө сәқәт дькьн,
Дькьн тьште әщевмайи,
Дькьнә шин, к'ән у шайи.
Тө шьпуки ль р'у әрде,
Тө хвәдейи, хвәде нәтә.
Чь қьлере бежи дьки,
Ле тәмзае тө һьз наки.

Әвде ақъл, мәрве сағ'дъл
Тә һьз накьн, тә нас накьн.
Тә р'анакьн навьнә жор,
Тәра навен "хвәдае зор".
Вәдгәр'ьн, дьвежнә һәв:
— Тьляа вийә һәму щйа тәв —
Чь шөхөле нәтә дьбә,
Ль ки әрди хун р'адьбә.

ТӘНЕ ДЬВЕН

Әзи диньм, —
Дьне, дьве,
Әзи к'иньм —
Дьне дьве.

Эз бәнгимә,
Эз рәнгимә,
Qә щароке
Тө кәс наве.
Дьл чь бькә,
Бе к'омәкә,
Дькә, накә
Чәв вәнакә —
Ван дәрд, кәла —
Дәвсед гөлла,
Кәсә төнә
Мәлһәм бькә,
Кө һесаба,
Жь ши р'абә,
Бәрбь к'ома
Зәрийа табә,
Wьр мәлһәмкә
Бьрина хвә,
Нола гьшта
Әw жи шаба.
Тәне дьвен —
Динә, динә,
Тәне дьвен —
К'инә, к'инә.
Эз бәнгимә,
Эз бәнгимә,
Чьра жь wә
Кәс надинә?

ОСА ҺЕСА

Хәбәрдана тә тернабьм,
Әw мьн хвәш те һәму щара,
Хәбәрдана тә тернабьм,
Чава гөла дәр бьһаре.

Тела дьле мьн дьк'әвә
Һәр гьлие тә кьн, йан дьреж,
Оса назьк ле дьк'әвә,
Ча рамусан-һеса, бе эш.

У дьле мьн бе хәм-хьй'ал
Һеса дьбә мовьк-мовьк,
У мьн тьре-дьне һәр дар
Бйә һөб, һәвас у тьбәрьк.

ВЕДА ТЕ

Иара мьн. веда те —
Кәск у сор педа,
Ча сурте венә —
Гөле дәст веда,
Ле чава бькьм,
Аврү ле бәрн,
Жь һәр бьжанга
Бьруск дьбарьн.
Дьло, рәбәно,
Qал бькә мьла,
Бәсә, нәшәват
Бой сурәт, гөла,
Тө ина нәкә
Чь кө сәр левә,
Һәвза хвә бькә
Ве бьһьнгвә.
Иара мьн веда те —
Кәск у сор педа,
Ча сурте венә —
Гөле дәст веда.

АХ, БЬРАНО, БЬРАНО

Һәвт бьрабун, шерәд вәтән,
Дьле ванда-һөб у саз,
Тәв чунә шер, һәвт жи к'әтн,
Һәвт жи манә бе мьраз.

Һәвт жи к'әтн, чава әгит,
Әв һе бьһар, бәхтә рәш,
Һәвт жи к'әтн, вәки вәтән
Нәминә бей рөже хвәш.

Хушк тәне ма, бьһар, паиз
Ч'әвә гьри ль һәвт рйа,
Ле һаһатн бьред әзиз,
Нә сийари, нә пәйа.

Чьл сал чунә, һе дьвежә:
— Ах, бьрано, бьрано,
Әз һәйрана рйа хвә хали,
Чьра һа мьн бьрйано?

Не малһәме к'әw нәдайә
Wан бьринед кур, к'олә,
Сала рьста хwә бадайә,
Хәw омьде бйә гонә.

Не дьнәлә, не дьвежә:
— Ах, бьрано, бьрано,
Хушка wә ч'әве хwә бьрежә,
Ч'ьра һа мьн бьриано?

Фькьр кәр тен,
Фькьр дьчьн,
Нола пелед
Бәра к'ур,
Хәwa шәве
Жь ч'әвед мьн
Дьрәвиньн,
Дьвьнә дур.

Әw мьн дьвнә
Ч'йа у гәлйа,
Бәра, меша,
Ав, ада,
Шәва мьн кәр
Дәрбаз дьбә
Һа бь щәза,
Бе хәда.

ЧЬ РОЖӘКӘ ХВӘШӘ

Чь рожәкә хвәшә, эз нә нәхвәш,
Дьһия чьқас мьн хвәш те,
Һөб-һьзкьрна вәтән гөләш
Дак'әтйә нав ве дәште.

Һелане мә ч'ик у сайә,
Баран барйә, һәва зәлал,
Пәй баране тәве дайә,
Тәйр-тәйрәда галә-гал.

Кәве ави п'әр давшандьн
Хвә данә щие шин, хөнав,
Бәләкие жор авсарк шандьн.
Гөл-шилана хвә дан нав.

Баг'е сева сьпи гөлдан,
Бьһаре к'өлилк хун кьрн,
Авдерйа хвә дәльнг һьлдан,
Кәванйа зәнд рун кьрн.

У рожә хвәш, эз нә нәхвәш,
Тәбйәт, дьди дьл, дәрман,
Тә вәргьртйә кьраски тәш,
Эз тохьмчи, то-л мьн нан.

СӘЛАМ

Дьлем дьве: — Сәлам,
Ле тө: — *Һурк*,
Һәрдә жи йәкьн, хвәдам,
Тө мьн шәмс у *шрк*.

Йан тө әрмән, эз к'өрд,
Йан тө назьк бь наз,
Йан эз к'өрдәки хөрт,
Йан тө гәрдән бь газ.

Деми бэдәw, гөләш,
Тейи бь шәрм — “*пղըույն*”,
К'ән тә ширьн у хwәш,
Һыш у аqыл мын чун.

Р'ьндьк, шәкьр, шьрин
Дьвежи: — *Բարև* ль *ձեզ*
Дьдим р'өн у эвин,
Чакьм, наки һәмез.

Һәрр'о, һарт'ьм, һаргав
Тейи: — *Բարև*, *բարև*,
Ле, эз, сәлам ль нав
Әй т'о р'әм у *արև*.

БО WӘ, БӘНДӘ

Әз мәрки дьлшәwат'ьм
У wәхта к'о һат'ьм,
Дьле мын wәк дьне бу,
Һьзкьрьна мын wәк зйарәт-де бу,
У ньһа гәләк жь э'ьмр һьз дькьм,
Чьмки дьнеда чь бькьм,
Заньм бо бәндә к'ардарә,
Звьстана мын жи бо wан нә сарә,
Wәхта һавин дьqжьлинә,
Дьхwазьм дьле мын бьбә баран, бьбарә.

Хут бьра wабә,
Ахьр эз йәкьм, бәндә — бейәсавә,
Ахьр бәндә мьраз һәзарьн,
Ахьр һьнәк бәхтәwарьн,
Ле һьнәк жи һе бе ч'ар, бе ст'арьн...
Бьра гьшк шабьн, шабьн, гәләк шабьн,
Һьз бькьн жь һәв
Бәндә т'әв,
Чьмк әм гьшк дьне р'ешинә.

ОКТЯБРЕ'А

К'өрдви, урьс, йане нәнас.
Дәwра тәзә, р'ьсq у р'һал,
Шәр у шәwат бьра кемвә,
Хер у хwәши т'ьме ль бал.

У Һайастан, әв дәр у чйа
Хәмьлинә бь гөл-шилаһ һәзарәк'ән,
Бунә шөрәт, ль сәре рйа
Тәве дайә бәр у бәдән.

Һәзар мьләт we у әрде
Ль Севане һәйр у һәвас,
Тәмамара вәк хушк, вәк де —
К'өрдви, урьс, йане нәнас.

У әв бажар, әв рәвш, нәдәр
Т'өнә т'ө щйа, ча Ереван,
Ленин вәкә р'ое һәмбәр
Бь р'әм у дьл нур у мь'ан.

Әз тә р'ази, ча зар жь де...
Вәт'ән, тәра әз шер у тәйр...
Тә бир накьм ль ру дьне,
Октябрье, әз ль тә мам һәйр...

Зани чьбйә, чьбйә?
Сьвә рон бйә,
Сәр сьва рон
Баран барйә,
Йжа паше
Тәв сьнщърйә.
Qәсти һори-мәләк
Көлилке ч'әв бәләк
Тьжи һесър кьрйә,
У мина әвинкәчә һәме хорта
Әшқа гьрйә...

1979

Кәч' рәх мьнра к'ө тен-дьчьн,
Мьн тьре қәста хвә баш дькьн,
Бьн ч'әвара мьн дьнһерьн,
Сурәте в'ан қәрқаш дькьн,

Ле-к дъзива дьбэшърын,
Тэв-нэв дькын, мьн шаш дькын,
Нъзам рѳне мьн кѳ дьгрън,
Тиньн хур-хур сэр аш дькын.
У ва пэй хвэ, ва бе талаш
Дьле мьни рут у тэзи
Сэр эрдега къркаш дькын.

1981

БЪНАРЕ ХВЭ ГѳЛ КЪРЙЭ

Бънаре хвэ гѳл кърйэ,
Кѳлилк рабийэ
We хвэ орта дьл кърйэ,
Сосьне зэрпа кэна
Сурэте сор шьл кърйэ...

Хашхашк шин бьйэ чѳл - корта,
Натйэ кѳтйэ ван орта,
Дэв-леве хвэ сор кърйэ,
Чѳв ль дэсте риз-хорта...

1979

Чьqас хаси, чьqас хаси,
Wэк неcра чѳва,
Тѳ рож: ро у нэдир,
Шэв: шэмдана шэва.

Наз-наз тейи, нѳвас тейи,
Нъзам сэва кѳ,
Дэ шарэке вьрда бьнгер,
Эй тѳ Шэмс у Хвэде.

Чьqас хасэ, чьqас хасэ,
Канйэ дѳхѳлхѳлэ,
Ле, вэхта кѳ кѳн левайэ
Дэв дьбарьн гѳлэ.

1980

СЬВӘКӘ ХВӘШ МӘ РОНВӘ

Сьвәкә хвәш мә ронвә,
Шәмс нәдирдә пәре зәр,
Тәвәк тьжи нав конвә,
Бьвнә щьнәт чйа у дәр.

Бьра бәрхван хәв рәвә
Гөһда кәльһйа бәрх у кар,
Әвтһйа Бәшо чьл-чйавә,
Кона бьвә гер, һәсар.

Көлилк сорвьн вәкә хун,
Ду һьлкьшә сәр зоме,
Рәшкьн коне дәһстун
Малхве һәрнә нав коме...

Шьван хвә бьдә һес у чйа,
Бьлура хвә дәринә
У хвә бьдә фьрка мйа,
Ах бьлуре бьгринә.

1978

ДИА МЫН

Дйа мын хвә нә дебу,
Дйа мын хвәдебу.

Дйа мын әвдара лал у дөр,
Дйа мын бекәсара қиз у көр.

Дйа мын һәбу һәргав хәбаткәр
У нас, нәнасага ширьн зар.

Дйа мын һәр дьлфьрә, вәк бәре,
Ах, дйа мын навәзиз, нав Шәре.

Дйа мын печарьх, дәстәмәл,
Сәр шөхөл-хирәте әз мәтәл.

Дйа мын һьн бәрхван, һьн дәск'еш,
Дйа мын пышт ль бар, бәрб эш.

Ле, дйа мьн читг'арда к'олине,
Ах, дйа мьн т'айрка с'ар хелуне.

Мала м'а заре нур, п'ьрн'эф'ар,
Т'о кон'ек в'эг'рти-баск ль с'ар.

У дйа мьн лев'э т'арк, печ'й'а к'ол,
Л'ама жи бй'э аг'ьр нава д'ьл.

Т'о де буй, де бона х'ар к'эси.
Печ'й'а к'ол р'амус'э, ах, Ш'эмси.

1979

Institut kurde de Paris

ӘЗ К'ӨБАРЬМ

Әз к'өбарьм, к'ө әвләде ве дәврәмә,
К'ө ль сәре әве рәмә,
Жь бәдәна әве демә,
К'ө дәнгибежьм у вәзирьм,
Һьн х'оламьм у һьн мирьм,
Щики п'ирьм, щики тирьм,
Әз шайирьм...

Әз шайире дәвра хвәмә,
Дәвра хвәйә һәзар рәнги,
Һәзар дәнги,
Дәвра бәнги...
Бәнгие шайе у азайе,
У әдлайе...
...У бь вана дәврана мьн
Че дькә ве р'яа мәрвайе...

Пеш'яа ве ре, р'яа мьраза
Сәкьнинә
Һәзар дөве р'әш, мәрвх'өр,
Һәзар з'яе бь қил агьр,
Һәзар п'ире әлкә, к'әвгар'
Һәзар тәва у г'өре һар,
Дьжмьн, хайин,
Чава пеш'яа Мирзә-Мәмуд
Һьк'яатада дьсәкьнин!

Ләма жи ва — ве хәйсәтва
Қ'өрна мәйә зәф гьранә,
Һьн сафийә, һьн думанә,
Һьн дәрдә у һьн дәрманә,
Һьн бейомә, һьн иманә,
Бәроданә, бәроданә...

Қ'өрна әщев ищатанә,
Қ'өрна өлм у қьнйатанә,
Қ'өрна сильһ, ч'әк, доргәра,
Қ'өрна шәра...

Чэк пешйа шер,
Чэк, һақас чэк,
Кө сәр сәре дьһийае бйә
Хәта у әлк'...

Дьһийа бәдәш, дьһийа һешин,
Дьһийа рәнгин,
Кө миллиард сал, ча дйа һәләл,
Ле хөльқин әв нәхш-нигар,
Әв әмре ч'ар...
Иро жи ле, "көре,, we де,
Бьһнерьн ча дәртен жь бьн
Әмәке we...

Қәшата зор, йа атоме, йа нейтроне,
Кьрнә орта топа дьне,
У чь зани сьбе жи чь
Дәсте зьне
Бенә дьне бьһч'инне,
Чь хөльқйә миллиард сали,
Дәрбәкерә
We бьвә тоз, бьвә хвәли...

Әз к'обарьм,
Кө пешйа ван сәкьнимә,
Кө әскәре әдлайемә,
Кө дәнҗбеже вәкәһәвти, азайемә,
Тәрәфдаре рйа тәзәйә мәрьвайемә,
Әз шайире әве ремә...

У сәр we ре,
Рйа вәлате хвәйи шәмал,
рәм у һәләл,
Пешйа чәка мә ч'әк данйә,
Мә ч'әк данйә,
У бәрк' данйә.
Пешйа һәқиә рәм данйә
Мә рәм данйә.
Кәрәм данйә,
Вәкәһәвти, мәрәм данйә...

Дьле кәда һөб — saw һәйә,
Щамери у исаф һәйә,
Ке һыз дькә де у дьне,

Ке натърсэ жь мъръне,
Ке кӱбарэ, к'е бьһарэ,
Бьра бе у бьгижэ мэ,
Wэки ве р'е эм т'эв чекьн,
Wэки дьне эм т'эв шенкьн.

Wан ч'эке р'эш,
Топе т'ьжэ кӱл у мърьн,
Н'элэт, ньф'ьр,
Бьгӱһезьн у бькнэ шэwq,
Бькнэ нан у бькнэ э'мьр!
Хэбэра "шэр",
Сьргункьн жь зэр-зьмана,
Миасэркьн хэwн-мьтале
Дэwр-зэмана...

Эз к'ӱбарьм,
Кӱ дэngбеже ве дэwремэ...

ДЭWРА МЬН

Һэр ч'ьра век'этьн дэwра мьнда,
Һэр т'эв дэрк'этьн дэwра мьнда,
Бу қьрчин, бу қужин:
Һэв к'этьн м'ежу — қаф,
Һэв к'этьн кӱр у бав
дэwра мьнда...

Дэwра мьнда
Эвд т'эв ш'йар бун, р'абун,
П'эйа т'эв с'йар бун у чун...
Бу ф'ьртонэ у багэр,
Т'эв һэв бун дор у дэр,
Бу қалм'эқалм, бу шэр'...

Дэwра мьнда
П'эрде ш'эрме қэльшин,
З'йарэт, мьзгэвт һэр'ьфин...
Қар'йа атом-нейтроне
Дэсте мьнда бун гэвэзан...
У сэр с'эре дьн'йае қан...

Дэwра хwэда
Дьн'йаера эз бумэ ч'эв,
Бь дэсте мьн
Дьн'йае у ст'эйрка сьлав дан һэв...

Дәүра мьнда — сәр кьре мьнә дин
Тәбйәте кьр ахин,
Кьр ахин сәва мьн,
Сәва мьн...

У әз вәгәрйам бәрбь тәбйәте,
Чава пашла де...

(Карьм дәркәвьм бьн әмаке we):

Дәүра хвәда мьн хвә нас кьр,
Огьрме гьранда щерьбим...
(Чьқаси әзи зорьм у чьқаси беч'ар...)

Дәүра мьн сәр сәре дәүра,
Дәүра мьн сәр мьле мьн
Пешда дьчьм бәрбь дәүране дьн.
Һақаси зорьм
У жь зорайа хвә дьтьрсьм
Сәва дәүра хвә—
Әзе we бьгһинмә дәүтрәкә дьн?

МЪЗГИНИ

Қөльнгно, қөльнгно, вьрда,
Ва бәз, ва ләз кәда?
Дьнйа мьн вә тьжә бьһар кьр,
Һөб, һьсрәт у һәвас щаркәра шйар кьр,
Вә дин кьр, рөһе мьн вә һар кьр,
У өса дин у һар
Вә һьлда хвәра бьр...

Бьһарә,
Дьле мьн заринә,
Вәрен!
Вәрен, мьн рәфе хвәкьн,
Қанат у баска дора мьн вәкьн,
Мьн бьвьн әзман у әврахьн,
Нава ван хәм у хйала дәрхьн.
Дьхазьм һәр тьшти биркьм,
Дьнйаеда қәлпие, хьравие
Қултие, дәхәсие зьнщиркьм,
Дьхазьм чйа, банйа һәмезкьм,
Мьзгинийа бьһаре, мина вә, һәр дәра рәзкьм.
Дьхазьм канйара бьстьрем,

Чамара бьк'эвмэ мэшце,
Эвинти кӧлирка рамусьм
У вэхӧм сальхйа эшце.
Qӧльнгно, qӧльнгно, вьрда,
Wa бэз, wa лэз кӧда?

Заньм, дьняя тэв нивийа wэйэ,
Заньм, мьзгини бьрьне qэнштър
Tӧ тышт тӧнэйэ,
Мьзгийа бьhare мьзгинйа эмрә —
Бона һэмйанэ,
Wэхте дьбһен
Йэк нагри, йе дьн сэр һесре к'эси нак'анэ,
Эшq у шабунэ,
Эшq у шабунэ...

Эмьр хунк'элә —
Һан, дьле мьн wэра,
Һан, рӧһе мьн wэра...

АВРОРА

Ке заньбу, кӧ тӧе,
Һәма тӧе
Дәве хwэ бьки гӧһе дьне
У бьки гази мьзгиние.

Эw жи we мьзгиние,
Йа дәwр у зәмана
Эвд сәкьнибун нивие...

Tӧ гәми буйи,
Мина гәмие дьне,
Tӧ жи бь дәсте эвд
Һатбуйи чекьрьне...

У к'е заньбу, кӧ тӧе,
Һәма тӧе
Нава тәриqа мәрвьаеда
Бьви һәрфәкә мәзьн,
Бьви дәстпелун
У бьви бәрбанг.

Ке заньбу, кō нерса эвдайә дәвра
We гәра бьдә дәр,
Qәwl-қануна бәрейә кәвын
we һылшен бәр,
У сәр рйа аг'рйа мәрвайә нур
Те бьви һәйкәл!

ШАЙИР БӘНГИ БИӘ

Ферике Усы

Иан гөле бьрьжьн,
Иан кōле бьрьжьн,
Шайир бәнги бйә...

Иан дьле бьләқьн,
Иан чйәе бьтәқьн,
Шайир бәнги бйә...

Иан шәмсе шәwқдә,
Иан бруске вәдә,
Шайир бәнги бйә...

Иан лейе рабә,
Иан щәwке шабә,
Шайир бәнги бйә...

Шайир тәбйәтә,
Щики шьпукә, щики щьнәтә,
Һьзькьрьна wi
Иан гōланә, йан сьбатә,
Шайир бәнги бйә...

Бьрщәке чебә,
Нәхшәке лебә,
Шайир бәнги бйә
Дьнйа рәнги бйә...

Ниви дьвен-кōрд у чйа
Харзи у хальн,
Ниви жи дьвен,
Бьре һәлальн.

Дьвен - щешинэ.
Гьва роке
Жь деке
Хольцинэ...

Лома хэйсәте ван
Йәкьн,
Дәмәке бей һәв
Тәйах накьн.

...У һәта чйа һәбьн,
Рәнг у рәвша ван,
We һәбьн к'орд,
Һәбә К'ордьстан...

Һәй, қөльнгно, шан, қөльнгно,
Һане шәра анәмәт,
Бьвьн бьднә вәтәне мьн.
Дьле мьни һөб-һьзрәт.

Дайка мьнә, бәхте шәмә,
Пеш мьнва ле бьпърсьн,
Бь леве мьн чйа у бание
К'ордьстане рамусьн.

Хәвнеда жи мьнра бйә хәвн,
Буйә хастьн, мьталә,
Дәст бьрине вейә хәдәр
Дьле мьн к'ур дьналә.

Жь we дурьм, жь we дурьм,
Синор-сурьн орта мә,
Ча дьхазьм, ча дьхазьм
Һәрмә К'ордьстана хвә.

Ле дьжмьне кал у бава
Буйә қәда, буйә гөр,
Бь нәмамти һәв қәтандйә
Дәсте де у дәсте к'өр.

Гэй, қольнгно, бьмбарэкто,
Һане вара анэмэт,
Бьвьн бьднэ дайка мьнда
Дьле мьни һоб-һьзрэт.

Эм к'ордын, к'ордын,
Эвлэде ч'йа,
Жь дэвра тен,
Дьчнэ дэвра.

Р'йа мэ, мина
Һькйате мэ,
Нав лэпе зйа,
Девара дьк'шэ.

Қәтла ван дор мэ
Қә хьлаз набә,
Йәк дьчә, йе дьн
Дәвсе радьбә.

Мирзә Мәмуде
Ах, к'энге алткә,
Кө зйа бькөжә,
Вәтан хьлазкә,

Кө әм вәлате
Қал-бава чекьн
У ошахед хвә
Бь хер - бер шенкьн,

Бь зьмане хвә,
Аза хәбәрдын,
Ви дәрде гьран
Дьле хвә дәрдын.

Хәлқер'а әм жи
Бь ақьл чапьн,
Бь хастьна хвә
Р'унен у раьн.

Нәкнә ахили
Әм сәва шәған,
Пышта хвә дайнын
Ви барә гьран.

Дьнерә бежын,
Кө әм жи һәнә,
Ль сәр сәре мә
Чәк у сильһе
Хәлде төнәнә.

Тәлка кәсида
Қәйдкьри ниньн,
Әм жи хайи нав,
Хайи дьзгиньн.

Әм көрдьн, көрд,
Шөрәт у әфат,
Роке жи бәр дәре мә
We бьвә дәват.

“РИА ТӘЗӘРА»

Бона нивқорна we

Нив қөрнәйә, кө ошаха мә кәрдада чьра гәши,
Нив қөрнәйә, кө сәр тәхте кал у бава пәрие хвәши,
Нив қөрнәйә, кө тәв һәмйа аза, кәбар
Бәрбь һелана бьльнд дьби у дьмәши.
Кәнге мәрә һақас шәwq у шәмал һәбйә,
Һақас изьн, һақас рьсқәт у шәләте һәләл һәбйә,
Мьрим қулти у зерандьн — Көрдьстанем һе шәдәйә,
Һақас исаф, кәрәм, мәрәм, хәwn у хьйал кәнге һәбйә,
Гәлә чьра вехьстьнә көрде һәрчар қәлбе дьне,
Ле бь дәсте зәлмкәре әw зу һатьнә весандьне,
Төйи чьра кәрдайә гәш, рйа тәзәйә һәта һәте.
Чәве миллион көрди тәйә, дәwра Ленин чаwа тә те.
Нив қорна тә бьра бьвә дәwр у зәман,
Жь тә бьра агьр вехьн һәзар чьра, һәзар шәмдан,
Шәмала wан шәғане мьн бькә зәйнәт, бькә ләйлан,
Тө жи һәрчар қәлбе дьне бьки гази:
“Аза бйә көрд у Көрдьстан„!

Чйае мьн бьльндьн,
Дурва наен хане,
Эвра цоте вана
Кьрийэ нав думане,
Дьхазьн вөшерьн
Шәре бьнар-звььстане.

КӦ ЙӦКБЫН

Кӧ йӧкбын тӧмам
Щӧвке чйае мьн,
Ве бьвнӧ чӧме
Цӧвати мӧзын.

Ве бьһәрьфиньн
Зӧлма замана,
Зӧлмк'ара бькнӧ
П'ара элк'ана.

Ве шӧвде бькнӧ
Ван гӧлие тӧри,
Ве эшде бькнӧ
Дьле һәр мӧри.

Ве шинбын мерг у
Чимане бӧдӧв,
Бьстьрен бехӧм
Цаз, цӧльнг у кӧв.

Хашие алткӧ
Ван сӧрӧме сӧрт.
П'але рӧшӧ р'ут
Ве бьвнӧ зӧйнӧт.

Ве һьлшӧ кӧла
Зйае сесӧри,
Жь чйе бе шуштьн,
Ча һӧвӧ һӧри.

Кӧ йӧкбын тӧмам
Щӧвке чйае мьн,
Ве алткӧ бӧйраца
Азайа мӧзын.

ЭГИТ БЬЛУРЕ ДЬХЭ

Эгите Щьмора

Эгит бьлуре дьхэ,
Эгит бьлуре дьхэ,
Хэм-хиала һэв дьхэ,
У кӧлирке һьзрәте
Дора мерьв радьхэ...

Кӧл у дәрда шйар дькә,
У хиала сйар дькә,
Хәме тәзә чар дькә,
Эгит бьлуре дьхэ,
Эгит бьлуре дьхэ...

Те қутина бав-кала,
Шьнгина шур-мәртгала,
Дәнге нәпак-нәмәрда,
Веранкьрын у шәрда,
Эгит бьлуре дьхэ,
Эгит бьлуре дьхэ...

Бьрин диса вәдьбьн,
Эфат диса радьбьн,
Һәспе мьраз сйар дьбьн,
Кӧрдьстане йар дьбьн,
Эгит бьлуре дьхэ,
Эгит бьлуре дьхэ...

Те хӧрона әвранә,
Те ахина дәвранә,
Бәре әзмин сор дьбә,
Дәвран кәр у кор дьбә,
Эгит бьлуре дьхэ,
Эгит бьлуре дьхэ...

ОДЕД ГОНДЕ МӘ.

Хвәш бун, ша у шеа бун одед гӧнде мә,
Чирокбеж ванда занә у зен бун,
Тьжә чирок, бәйт у легенд бун
Одед гӧнде мә.

Мәктәбе зар бун, т'әвә гөһдар бун,
Гөһдар жь ван һәйр-һьжмәкар бун,
Нав звьстане п'рти бьһар бун
Одед гөнде мә.

Тәриқа ода дәвр у зәман бун,
Тәриқа мә сәр зьмане ван бун,
Ахина гьшка, к'рд—К'рдстан бун
Одед гөнде мә.

Сьлсьләтәк дьчуй, йа дьне дьһат,
Одада дьман әв бәйт у һькйат,
Мәра к'теб бун, қәләм бун, қанат
Одед гөнде мә.

Ве дәвра шәвқда, кө әшеб — ищат п'р-баске әмрын,
(Ахьр тәриеда әвана че бубун) тәйах нәкьрын,
Сала бьн хвәда, кәр' онда кьрын у хвәра бьрын
Одед гөнде мә.

ТЪЛБИС

Әз жи миһа шехе Сәһан
Бәһги бум сәр қизәкә г'рщ,
Қиза п'адше ваһи г'рьн,
Хайа һәзар сәра у бьрщ.

Хайа бәхт у мьразе гәш
Ль сәр ч'әве миллион бәһги,
Доре к'лам, һәбуһ, к'әрәм,
Пешиә ренга нурә рәнги...

Әв ханьма дәвра т'әзә,
Әв бәдәва гөли зерин,
Әз к'рдәки дәрде вәтан,
Щәгәрхун у щәгәрбьрин.

Назка наздар мьһра к'әнйа,
Ч'әве веда ч'ьра, шәмдан,
Мьһ бәр рахьст г'л у нуре
Ч'йае хвәйә сәри думан.

Ве вәтане мьһ һьһери,
Ч'йа у банйе мьһнә әврин,
Леве назьк, леве наздар
Дьле мьһра кьрынә ахин.

Бәшәра хwә паше хаш кър,
Гот: — Фәләкә, хәма нәкә,
У роке w we тәва гәш
Пор у бьске к'орда шәкә.

Мьн тәмбур хьст у стьра
Пәсне һөба хwәйә һәқи,
У бәр к'әтмә ль сәр чока,
Һәлийам мина шехе фәқи...

Р'әм-к'әрәме we әз һьлдам,
Дьле мьн бу п'ьрти бьһар,
Дьһйа рабу тәмаше мә,
Тьлбис бу әw қиза к'обар.

БЪБАРӘ, БАРАН

Сәва wәфатбуна Ш. Нәсән

Паизә, сәрә, баран дьбарә,
Әзмани әwрә, тәбйәтә гәwрә,
Мьтала гөрьн, дьлем дьбьрьн,
Иро чь бәс бу...

Ба һеди—һеди бәр дери дьгри,
Даре бәлгwәшин дькьнә ахин,
Дьле мьн бьрин, дьле мьн к'ьзин,
Чь бәс бу бәwa...

Бәлге дарайә һалк'әтйә жарьн,
Сәр сәре мьнда нәхwәш дьбарьн
Виали у виали, кә бьвнә хwәли,
“Чь нәбйә хwәли, кә нәбиә хwәли..” —
У дьле мьнра дькьн қал у бал
Qәwл у қануне ви әмре бәтал...

Әw жи, минани бәлгәки дарә,
Жь дара әмьр нәхwәш һат харә,
Бәwәхт һат харә...
Һавин бу ахьр, паиз чава һат?
Чь сөр-сәрма бу дора ви һьлат?...

Бьбарэ, баран, сэр дьле мьнда,
Дэрди мэзынэ, бьбарэ, бьбар,
Бьбарэ, баран,
Бьбарэ, бьбар...

Чйаед мьнэ бэдэw-көбар,
Мьн ча бира wэ кьрйэ,
Ньзрэта wэ ве эваре
Хэw жь ч'эве мьн фьрйэ.

Диса ньна хөшэ-хөша,
Гөжэ-гөжа гэлйанэ,
Диса ньна һорэ—һора,
Qутэ-qута мэрйанэ.

Хас көлирка диса эw п'ал
Рэнг кьрынэ ал-эwаз,
Мерг-чимана бунэ меван,
Галэ—галын қобэqаз.

Зэри ньна шэр-этлэзда
Хэмылинэ, ча сосьн,
У эwазе wан буйэ к'эн
Ль сэр деме чйае мьн.

Чйаед мьнэ бэдэw-көбар,
Мьн ча бира wэ кьрйэ,
Жь һьзрэте ве эваре
Хэw жь ч'эве мьн фьрйэ...

ЃЪЗРЭТ

Оса дьхазьм пэй кэре бэрха
Бэрэваре тэви зарэ бьбэзьм,
Паше wэстйаи бем ль пышта кон,
Нава һешнайа шинда вэлэзьм,
Минани зарэ бьк'эwмэ нава
Хэwн у мьтала,
Чаwа эгите һькйатейи хер,
Дэрһэqа тыште бэдэw у қэнщда
Дөшөрмишбьм тер...
Хэлqе бьк'энэ, we бежьн— динэ,
Ахьр зароти гэлэк ширьнэ...

АХИНА КАЛКЕ МЫН

Лао, мын бира
Ван шйа кьрйэ,
Бира ван шэв,
Канйа кьрйэ,
Бэрбь чйе бира
Ван рйа кьрйэ,
Горэ — горэ
Кэрие кьрйэ,
Бира дэнге зэрия кьрйэ,
Бира роже чуйи кьрйэ,
Шаһлтийа дэрбазбуйи кьрйэ...

ХЭЗАЛ

Хэзал сэр дэйе
Сэкьнийэ кӧбар,
Рӧһе we куви,
Бэнгзе we бьһар...

Дьһнерэ дур-дур,
Ке занэ ль кӧ,
Фезе эзманэ,
Жере эз у тӧ...

Эзмани сайэ,
Чйа-бани рӧмьа,
Эвд, бьһер, weра
Рӧһӧстин эмын.

Эмын, кӧ заньн
Һьн һӧб, һьзкьрне,
Һьн жи кӧштьн у
Weранкьрне.

Хэзал сэкьнийэ —
Куви у кӧбар,
Чэве мында һӧб,
Дьле мында saw.

Ке занэ, дьвэ,
Йэки нишандар,
Раст кьрйэ лула
Чэка хвэйэ һар...

Дышэвты дэле мьн —
Хэтэк теда че дьбу,
Хэмла чйаем ле дьбу,
Көлирк чьни, гөнэ бу,
Кэсар хэте пйида бу,
Несьрэк ле гөлол бу,
Сурте шера мьн сор бу.

Тасэ ава сар бьдэ мьн,
Ава дэсте тэ хвэшэ,
Феза канне бьнер' нэла,
Шэп'а бэрфа қэрқашэ.

Вэрэ эз, тө бьднэ пэй нэв,
Реча мэ сэр бьминэ,
Ве речеда дьвэ, кө һөб
Тохме зер бьчинэ.

Гөлмэ к'эне хвэ бьдэ мьн,
Эз һыз дькым ч'эве к'эн,
Келэка мэ шэп'а бэрфе
Мэ дьннерэ қэрф у тэн.

Вэрэ эз, тө сэр ве бэрфе
Бьньвисьн һөба хвэ,
Дьвэ бэр ве к'урма эгр
Шэп'а дэвре бьһэлэ.

Пьрти леве хвэ бьдэ мьн,
Эз һыз дькым леве ал,
Дэвса шэп'е дьбэ вэбэ
Көлиркэкэ дөр у лал.

Вэрэ эз, тө щэм көлирке
Вэгрьн коне бэхте хвэ,
Вэки шэп'а сэрме төщар
Нэгрэ феза һөба мэ.

Рэнге бһаре рйа мьн п'ечанэ,
Дьк'эньн сор-зэр,
Говэндед мерга дора мала мьн
Гьртънэ к'эмбэр,
К'ылама эьмр бһар дьстьра
Бь һэзар рэнги,
Хунк'элэ, һьзрэт буйэ хун, к'этиэ
Һэму тамари.

Дьле мьн мина кархэзалэкэ
Ч'йайэ бэйани
Тэйэмиш набэ нава ван һэрчар
Диware хени,
Дьк'шинэ бэрбь ч'йаед бьльндэ
Бэдэwэ к'обар,
К'о дэwр — зэмана мьлэте мьн'ра
Һьн һьзрэт бунэ
У һьн жи стар.

Бһаре дьле мьнда шйар кьрийэ
К'эл-хуна пешйа,
Эwэ бьфьр'ьм у хwэ бавежмэ
Нав һэмеца ч'йа.

БЬНАР

Бьн шэп'ада х'ошэ-х'оша аванэ,
Дьмашьн п'оте звьстана кал,
Шэwа дэнг дайэ һэв, дьстьрен,
Бһарэ, бһар.

Бһарэ... Р'эфе қ'ольнга дьк'шьн,
Қалч'ич'эк дьк'эньн бехэм,
Леве хwэлийа һэмлэ
Р'адьмусьн лэйланед гарм.

Бэдэна эзмане нур
Тэв бйэ ханьмэкэ к'обар,
Дьмьлмьлэ, же дьбарьн
Р'эм, эьмр у бһар.

Те бежи нэ багэр нэбйэ,
Нэ ньшки, сэдэме сэрт,
Тэбйэт бйэ карэкэ хэзал
Дьрэдьсэ бегонэ, бедэрд.

Бьнар ньлдькшэ нэвраз,
Дькэньн эу у тэв,
У ве дэма рэнгин
Радмусьн нэв...

Шэнтъри иро
Кьрьнэ нав чае,
Жь чае бина
Чйае мьн те.

Иро мала мьн
Тьжэ чйа бйэ,
Чйа кэтийэ бира мьн,
Кэла мьн рабйэ.

Лейи хёшинэ, қурин-қужина,
Дер у мьзгэвте звьстана бэрф
Дайэ пешйа хвэ, лэз дьдэфинэ,
Дьһэръхинэ
У жорда тинэ
У бэр льнге бьнара гёлгэш
Бь пэнще тэве
Дьхэньқинэ!

Жь кёлилке чйе эзе бэрэкэ
Зилани чекьм,
Сэр нэхш-нигара, мина пирка хвэ
Рэмэти, лекьм,
Мина ве рэнг у аваза нэвхьм,
Авазэки батъни жь наве дэрхьм,

Бь пәнше тәве һәлкьм у сәрхьм...
Паше бәра хвә жь тәвне дахьм,
Биньм ль орта дьняе рахьм.
Һәргә һазьра леве хвә котьн,
Нәхш хандьн у наве мә готьн,
Осанә әмр мьн нәдайә бе,
Нә талаш - хәмә,
Әз әвләде ван чйа-бание хвәмә.

Әвд пива дурайа сгәйрка,
Курайа бәр у океана,
Бьльндайа һеланед нәнас,
Бәрайа әршед әзмана...
Ве дәвра чап-тәрәзиада
Һәр тьшт пива бьһөст бь бьһөст,
Тәк чапа фькра хвә
Нькарьбу,
Кьр-нәкьр те дәрнәхьст..
Ләма жи әвд карә һәр тьшти бькә,
Ишат у әшева бона к'ара хвә
Бькә һәсп, гәмкә,
Әгәр... әвд бькарбә
Әвд фәмкә!

Хункәла бьһаре
Кәтйә һәстүе дарә,
Һесьра тинә харә,
Мина һьзрәта йарә...

Хәзали, дәлали,
Сорәзәра чйайи,
Дәрде дьл гьранә,
Мамә ремайи.

Чәве тә агьрын,
Кәне тә алавә,
Агьр ль дьл гьртйә
Чарә пе навә.

Эз дуле тэмэ,
Вэрэ, йар, вэрэ,
Остие мьн бэрбь
Коне вэ харэ.

Вэрэ, тэ бьвьм,
Тэ бьвьмэ бажар,
Кө һоба чйеби
У мьнра бьһар.

Сорсорк сор бунэ,
Мина леве тэ,
Ах, эв леве тэ,
Кө мьнра бунэ
Хэвн у мьталэ...

Эз рьнд заньме,
Кө рйа леве тэ,
Ах, рйа леве тэ
Һэтани һэте
Сэва мьн гьртйэ.

Эзе дурва дур
Ль ван мезэкьм,
Ах, ван мезэкьм,
Хэм у хьйале
Хвэра цьсэкьм.

Дьле мьнра, ах,
Сорсорк сор бунэ,
Сор-сор дьһэлын
Ль сэр леве мьн...
Дэвса леве тэ,
Дэвса леве тэ...

Нэ тө к'эти сэр чока
У гьрйайи дэсте дьл,
Нэ ч'эве тэ вэрьмин,
Сурэте тэ бунэ гьл.

Нә тә го, эз йа тәмә,
Тōщар - тōщар қәлп навъм,
Бъвмә пира сәдсали
Бәр тә тōщар тәлп навъм.

Тә го, эзьм йара тә,
Wәрә мьнра бьвә ч'ар,
Wәки сбра орта мә
Бәтал нәвә, ах, тōщар.

Кōда чунә әw хәбәр,
Әw готын у сōзед тә?
Сәкънимә дьннәрәм
Тә у авта мере тә.

Хәще к'очьк - сәра ништ,
Дьлра рәвйа сәре ч'йе,
Зәлхо сәва һōба дьл
Жорда авит хwә зәнге.

Асе нәлйа дәрде дьл
У алт нәбу әw тōщар,
Ньзанъм эз чь бежъм
Тәра у ви дьле жар.

Qизәкә бәдәw,
Порә we тәв һәв,
Чәве weда хәw,
Шәв
Тьрс — тьрс, фәсал,
Чава хәзал,
Дәрк'әт жь мал,
Лал...
Дьле weда сōр,
Сбра һōба гōр,
Wьр,...
Әw дьбрьн wьр,

Һәй дьл, һәй дьл, дьло щан!

We эваре дьла зэф к'лаам гот,
 We эваре г'ла зэф к'лаам гот,
 Ле к'лаама җиза н'нас башҗа бу,
 Мори-мырҗан у хамла хас башҗа бу,
 Г'лине дьреж, ле б'ске нар башҗа бун,
 Суратед сор, леве һ'нар башҗа бун,
 Дерe г'л-г'л, ч'вед аг'р башҗа бун,
 Бажна нарин у к'бра дин башҗа бун...

Ах эw ке бу,
 Жь чь де бу...

Эw алав бу — эз “ш'ват”,,
 Эw зор, эз б'р бeҗ'ват.

Т'йр'д'к' п'рзерин
 Дора малам дьч'е-те,
 We к'лаама һ'ба м'е
 Назьк, ширьн дьстьре,

Гори буйи, мьтал'е,
 Иан х'в'неда х'в'н буйи,
 Хушка мьн'е зар'отие,
 һ'ба мьн'е ч'йа майи.

Дьле мьнда т'о буйи
 Ч'вканик'е ч'йае м'е,
 С'р зьмане мьн'е һе
 Т'ма г'лма һ'ба т'е.

W'хта р'һ'ем дьw'ст'е,
 Дьх'йид'е жь дьне,
 Т'о дьк'эви бира мьн,
 Карх'эзала мьн'е ч'йе.

Т'йр'д'к' п'рзерин
 Б'хз у бина ч'йера те,
 У к'лаама һ'ба м'е
 Г'һе мьнда дьстьре.

Көлиркәкә —
Бьчук, левсор,
Чэврәш, порсор,
Ширьн, сор-сор...
Сорсорка хвә
Мьн һьлдайә,
Жь чйе аийә,
Орта мала
Хвәда данйә...
Мала мьн бйә
Qөнщәки чйе,
Жь мала мьн
Бина чйе те.

Ве эвара шэвэрәш
Бунә йәкда әрд у әрш,
Һәр дәр, һәр ши, нав тәрие
Гәло к'ойи, ах, зәрие?

Шэвәкә ва ба-баран,
Мәдә, мәрүз, тәристан,
Баве тә тә даий мер,
Бь нишанйа вәйә зер.
Дьле мьнда ньканд к'ер,
Дәвса к'ере бу дәхмә...
У нав сала әв дәхмә
Буйә п'әрда орта мә...

Һәй ло, дьло, мәрмо,
Шаһьл нини, хвәли тәбә,
Нә мьн го, шәрә, сәр ве р'янде,
Чэвбәләке, бәжньбьльнде
Бәнги нәвә.
Чэве we агьрын, бәнгзе we алавә,

Тө вэрэ тэ бьһэлине,
Чйа у банйа бьгэринэ,
Сэрда жи тэ қайил нэвэ...
Ищар делиле һале мөбө...

Бьһарэ, дьло, чйа бьһнерэ,
Чь бьһарэ,
Бэрф минани бэрщенике
К'офйа рьнде, сэр бэнгзе чйен
К'энда харэ,
Қизка ч'эврэш мерг-чимане
Сор-гэвэзда гьртйэ йарэ,
Вэрэ бьһнерэ, т'эбийэт ванр'а
Әшқ у шайэ,
Чйа жи ванр'а ча к'обарэ...

К'е һале тэ қэ дьпьрсэ?
Һөба бевэхт бе дэрмаанэ,
Риша п'учэ, эша һарэ,
Дестда хайи зарэ-зарэ...

Һэй ло, дьло, бьһар хвэшэ,
Р'абэ һэрьн чйе меванэ,
К'эсэра хвэ бькнэ нава
Хөрэ-хөр'а
Әвре р'эши бь баранэ,
Сөр — эвинтине бьднэ щэм ван
Тэйр у туйанэ,
Р'өһе хвэ бькьн бақэ көлилк,
Бавежнэ бэр пйе һарданэ
У бьстьрен, бьльвежьн,
Бьдын пэсне һөба ванэ...

Һэй ло, дьло, хер-бэр тэбэ...

Вэрэ, йар, вэрэ, к'ода тө чуйи,
Бэдэв-назьке нэ йа мьн буйи,
Соз-қьраре мә да һэвда, к'ө ман,
Ш'эдэнэ т'емам чйа, бани, зозан.

Бьһар дьк'энэ, чйа бунэ зэйлэт,
Дьһа бйэ мьқам, бйэ к'ьлам у бэйт,
Һэр йала эвинти, һөб у һьзкьрьнэ,
Йар, вэрэ, йар вэрэ, зарина мьнэ.

Эвинтйа эсыл тълме антѣхэ,
Кидэре дэрхи агър we вехэ,
Эвинти һэнэк, лақърди нинэ,
Жь орта рөһи те у дьл дешинэ.

Мьн тө һызкьри, дьл у рөһе хвэ
Кьр дэзмалэке у да дэсте тэ,
Тэ кьр пашла хвэ у гот: “Агьрэ,
Тира һөбейэ, алава дьлэ,,.

Дьвэ йарэки дьне тэ гьртйэ,
Дьвэ — һөбэка тэзэ тэ дитйэ,
Дьвэ қалп буйи, һыз наки, гьди,
Дьвэ дэзмалам те пашда бьди.

Һэргэ өсанэ, бөбэхте, щане,
Дэзмалам бькэ тира кэване,
Рақшинэ һэта қәвата пашьн
У бьжэнэ раст орта дьле мьн.

КЪЛАМ

Мина тэва бьһаре
Чьма мьнра кэһйан,
Чьма, чьма шәwқ вэдан
Чэвед тэйэ кьлдайи.

Агьре тэ эз гьртъм,
Фьрйа хәw жь чэве мьн,
Кэтмэ кэсәр, мьтала
Сәва һөба тэ ширьн.

Чьма, чьма, чьма, ах,
Чьма мьнра кэһйан,
Чьма, чьма шәwқ вэдан
Чэвед тэйэ кьлдайи.

Ниве рѣда, нивщида,
Тө шаш кьрьн, шаш кьрьн,
Ахин кьрнэ дьле мьн,
Тө жи һьлдан у бьрьн.

Чьма, чьма, чьма, ах,
Чьма мьнра кэнийайн,
Канйа һөбейә тьбәрк
Чьма тә һишт бехайи.

У про жи тәнейи,
Чәве тәда дәрд һәйә,
Ке һөба хвә дьфрощә,
Агрйа тәва йа тәйә.

Чьма, чьма, чьма, ах,
Чьма мьнра кэнийайи,
Чьма һөба мө зйарәт
Бу вәрәки бехайи.

Бахе севайи шин
Бьн барда мел бйә,
Минна бука дөһала
Бәр “хайи-хөдала,
Шәрма хвә кер бйә.

А — ра

Баран өса кәр дьбарә
Ве эвара шәвәрәш,
Мәрия тьре һәта-һәте
Һатийә гьртън деме әрш.
Конем нава тәрийа шьлда
Дьрьшьф'ә бегөман,
Руньштъмә, эщев бьбйа,
Наре бьбйа мьн меван.
Наре ишәв нишан дькьн,
Наре дьвьн, Нара мьн,
Кәсәр қьрка мьнда ши бйә,
Гөман чьра венахьн.
Тәне чәмә дькә фьшин,
Дьве рабә мьн сйарбә,
Минанй бьрқ у бьруске
Сәр хазгинйада харбә,
Нара хвәйә бәдәв һьлдә,
Жь нава шан дәринә,
Ортеда жи, чава шькйат,
Бьра әв шәв бьминә.

Әвр әвра дьхн,
Шуре бьруске бьрқ вәдьдә шәвқ,
...Wанда жи һәнә нәмәрд у нәһәқ...

Һәқи алт' дькә у бәйрақа зор
Радьхә сәр чйа, бәр тәва мәзын,
Чава к'әскәсор...

Һәр тышт вәде хвәда хвәшә,
Тыште бевәхт шыпукә,
Тәбйәтера вәрә бежә
Тәбйәт гора к'е дькә?

ЗАР

Мала бе зар' бьхерйа бедуйә,
Тәндура бе агьрә, к'артуйә,
Чәме мьчьқин беавә,
Харьна бехвейә, хавә.

Кәне сәр лева малейә зар',
Һәнәк у лақьрдие вейә,
Кобари-шабуна баве
У рәма дьле дейә.

Зар' бьһара малейә,
Рөһ у бина we,
Кьлама сәр леве дейә,
Әдлайе дьне.

ЗАРОТИЙА МӘ

Нав заротийа мәда
Һитлере дев бу,
Чәве дйа-һесьр,
Чәве мә-ре бу.

Бав у бьред мѧ
Пешѧ эгьр бун,
Кьѧще мѧ-қѧльши,
Чархе мѧ қѧл бун.

Дѧнѧки бьрчи,
Дѧнѧки тер бун,
Дайке мѧ дайнк
У хьн жи мер бун.

Нѧме сеньчьк
Щау у мьзгин бун,
Малѧкеда шабун,
Йѧкеда шин бун.

“Рѧа баве., сонд бу
У хьн жи сѧбрь,
Нивѧара эу бу
Ахина ѧмьр.

Гькѧт дьѧа зѧф бун,
Нѧ кѧ кьнщ у нан,
ѧмьр ѧм хин кьрѧн
Бьѧа, қѧдре ван.

Зарѧти гькѧт бу,
Мерг, чимане чѧа,
Зарѧтѧа мѧ хѧвн бу,
Дѧве шерда ма.

Бьк'ѧньн, шабьн, зароке дьѧе,
Бьра к'ѧн тьжѧ дѧврѧна мьнбѧ,
Ве дьнѧа-тьжѧ ч'ѧк-сильѧада
Шѧр у дѧварѧ қѧ щѧ тѧнѧбѧ.

Тѧв бьра дѧре, рѧж бьра шабѧ,
Мьж-думан нѧгрѧн рѧе ѧмьр, дьѧе,
Бѧра ѧдлайѧе нѧр дѧра варбѧ,
Шѧрбаз бьщѧмьн щьрке щѧньме.

Бьк'ѧньн, ѧшқбьн, зарѧкед дьѧе,
Бе тьрс у бе хоф, бѧхтѧвар, бѧхѧм.
К'ѧн-ѧшқѧ вѧйѧ дьнѧаерѧ рѧн,
Дьнѧаерѧ сонд, дьнѧаерѧ рѧм.

Тэв бьра дэре, рож бьвэ бьлар,
Бьра пэр вэдьн кӧлирке рэме,
Зэви пел бьдьн бь пелед кӧбар,
Шэрбаз бьщэмьн щьрке щэньме.

Бькэньн, гэшбьн, зароке дьне,
Эзе бежым-хвэш, эзе бежым-щан,
Кэне вэ бьра дьне тьжэкэ,
Бьгнижэ эзман, бьгижэ эзман.

Бьра тэв дэре, бьра кэан алткэ,
Пэнще порзерин бьпечьн дьне,
Дайик нэтьрсьн шер у кӧштьне,
Шэрбаз бьщэмьн щьрке щэньме.

Зароке дьне, бькэньн, эшқбьн,
Бьра кэан тьжэ дэврана мьнбэ,
Ве дьнйа тьжэ қэтъл, қанеда
Шэр у дэвара қэ ши тӧнэбэ.

РАЗЕ КӦРЕ МЬН

Разе, кӧре мьн, разе,
Разе хвэш у бе хэм,
Луриқьм, луриқьм эзе,
Сьбэе вэбэ дьса рэм.

Сьбэе вэбэ, хер жи пера,
Те тэв зара бьлизи,
Паше, паше те сэрвэхтби—
Пьрти эмрэ листьк жи...

Сале һэрьн, те мэзынби,
Те мэзынби, бьви мер,
Деме тэхьн we ба-багэр,
Һэва һеньк, тэва зер.

Щарна бь эшқ тӧе алтқи,
Щарна жи те бьди дэр,
Хэма нэкэ, һэртъм ниньн
Нэ эшқа дьл, нэ кэсэр.

Эмр диза кэл у гӧрэ—
Тьжэ қэнщи, хьрави,
Келэкэк we һӧб — эвиненэ,
Йа дьн — қэлпители у қави...

Те жи сьбе бьк'эви нав
Qал у бала ве дьне,
Нава ванда р'эмбэ, растбэ,
Нэлэт ньфьр'ьн-зьне.

Шöхөле қанщ хэмла чейэ,
Кö хвэ дькьн мер-щамер,
Qьрежа нав дэстанэ т'эв
Мале дьне, к'упе зер.

Гежгэринга эмрэ к'элда
Бира нэкэ к'ейи тö,
Ке қап'ие хвэ бира дькэ —
Бе исафэ у бе р'öһ...

Разе, кöре мьн, разе,
Разе хвэш у бе хэм,
Лурикьм, лурикьм эзе
Сьбэе вэбэ диса р'эм...

Institut kurde de Paris

Домамәк мьн ди бәр қалха дарин,
 Данибун бәр хвә п'еқаск у кари.
 Нава базаре, we қар'еваре
 Дем, нәдәр сафи, вәкә йе зар'е,
 Сәкьнибу бәр вәк һәйк'әләк сар,
 Қәй бежи т'онә we зьман у зар.
 П'еқаска шаһъл, карие гошт хьзък,
 Лайиқ бу к'әда ван печ'ие назък.
 Әз незик бум, бум мьштәрие қарйа,
 С'ора әвине сәр мьнда барйа.
 Тәвзьим щидә бәр ч'әве бәләк,
 Г'онә we мьн һат, кьр пьрса демәк.
 Мьн го: — Т'әрәзе, әва базарә,
 Дьнһер'ьм тә нә зьман, нә зарә.
 Т'о жи минани әван фьрошч'йа
 П'ьр бьдә пәсне п'еқаск у карйа.
 Домам бәшьри бәр ч'әве бәләк,
 Бь леве тәнък, вәк бәлге г'өле,
 We шаба мьн да м'өтве бьлбьле.
 Го: — Хорте гурә, хорте хәмк'ешә,
 Дьлке тә чьма бона мьн дешә?
 Әв бажарвана г'өһ надьн газйа,
 Нав ве һәбуне һе дькьн назйа.
 Ва бьк'ьрчи we вәк р'езе мурйа,
 Дьк'шьн, тен-дьчьн ч'әве ван һурйа.
 Чь к'е лазьмә хв'әрә һьлтинә,
 Гази у готьн вьра кер нинә.
 Бәлки we дәме йәки шайирә,
 Дьсешьринә шерәк бь п'ирә,
 Йане өлмдарәк бь фькре хвә к'ур,
 Ашкәла дькә серәк бе қ'осур.
 Вәки әв паше бь һ'өк'өме сере
 Р'у дьне вәкә хьзнәкә хере.
 Чьма бь готьне хвәйә бе һ'әвшә
 Фькре шамера бькьм д'ө п'әрч'ә.
 Ч'әв у г'өһ ш'әдә, щанък бьлбьл бу,
 Хас у бе х'обар щавә бь дьл бу.

Дьле мьн дьмашэ,
Wэ дьл пе қал дьбэ,
Ах, бəнгзе мьн гəшэ,
Қалбе мьн қал дьбэ.

Эмре мьн бэр сала
Мел у бəдһал дьбэ,
Бь wэ, заред дəлал,
Рөһи мьн зəлал дьбэ.

Мьн пьр кэд у к'ар кьр
Жь канийа хwэ зəлал,
Чь wэ гөһда харкьр,
Ль wэ һəқ у һəлал.

Ль wэ һəқ у һəлал
Мина шире даие,
Қиз у хортед дəлал,
Хəмла ве дьһяе.

Һəйэ гөмана нур,
Һун сəрбазе мьн жир,
Бь зен фькре мьн к'ур
Бькьн raw у тьвдир.

Бир нəкьн we к'эде,
Эwэ жь мьн ниви,
Бицьн сəр қам, қəде,
Чь кө мьн һишт ниви.

Эгэр мери, мере шамер,
К'ар у барбэ һəқ, һəлал,
Кө пəй хwəрa тə бьһели
Навəк шомəрд у дəлал.

Керанəки хəлде мəшкен
Бо зьлəки хwэ бе к'ер,
Наве wəтəн бьльнд бьгрə,
Пе бьльндбэ — эвə сер.

Р'асти бьгьр реч'а wəтəн.
У р'аст һэрə, хар нəвə.
Бэр wəтəн у щьмəтa хwэ
Сəрбьльндбэ — һəқ эвə.

Бинайа хвэ бькэ дурбин,
Бьдэ бэр чэве мьлэт,
Вэки зэлал пе бьвиньн
Дэшт, зозанед мэ зйарэт.

Бэдэна хвэ бэр бькэ сур,
Бьдэ пешйа дэстрълер,
Бэр бьсэкьн бь чэве зур
Сэвдафэш у сэрбэржер.

Бьвэ кани, канийа энзэл,
Сар у зэлал эрһэдэ,
Вэки сэр тэ эл гьранбэ,
Резе кона пэрвэдэ.

Тө дьле хвэ бькэ шыма,
Кө бой дэрда бе сотьн,
Хэреца ве дьне бькшин,
Вэки дьне бе готьн.

Эв һьн хирэт, һьн ширэтэ,
Бькэ гөһар бо гөһа,
Бькэ тохьм у бьчинэ
Бона паше у ньһа.

Institut kurzes Paris

ДЪХАЗИ ҺӘРӘ

Дьхази һәрә...
Һәрә кәр у лал, бь ч'аве зьһа,
Бе дьл у хатър,
Һәрә у жь мьн тыштқи нәхазә,
Иро тьмамә.

Һәрә бе әвин, бе зәрдәханә,
Бе кән у шабун.
Әвина тә гьшк,
Бәшәре тә гьшк,
Тәк —тәне нава дьле мьнданьн.

Һәрә бе гьли, бе стран, аваз,
Бей галә—гал.
Дәнг у сәде тә
Нака тәк—тәне гөһе мьнданьн.

Дьхази һәрә...
Бей һәрмайа зьлфе р'ахьсти
Ль сәр намьле.
Назькайа вана
Тәк—тәне сәре печйе мьнданә.

Һәрә у бьжи,
Бей алава сурәт у лева,
Бей агьре ч'әва,
Гәрмайа вана
Тәк—тәне нава леве мьнданә.

Дьхази һәрә...
Һәрә бе әвин, бе һестър, шабун,
Бей һивимаин у бей растһатьн,
Дьне бьгәрә.

ХЭМЛА БУКЕ

Бука дйа мьни...

Эзе бь дьле we

У бь рэнг—нэхше

Эве пайизе тэ бьхэмлиньм.

Пэй бэрбангера,

Гава ро нава чйае бьльндра

пэншэ вэдьдэ,

Элке сэдэф бьра синге тэ

бьхэмьлинэ,

Гэрдэна дьреж

бьра мори у мьрщана хвэкэ,

Wэки бэр шэwqa синг—бэре сэдэф,

гэрдэна карбар

Ро бьтэсиэ.

Гава к'эскэсор сэр эсмане шин

к'эмбэр дьшьдэ,

Эзе нэвтрэнге бьдмэ сэре тэ,

Бьра к'эскэсор бе нэвал—ногьр,

тэде нэминэ.

Бэр тава ниве

Эратйа қич'ке сэре kaw — к'обар

бьхэмьлинэ,

У дэwса мьле н'ьсрэт, эвиндар

Бьра эw бэңе назьки тэньк бь нэхше к'ордь,

Навк'елка зьрав иро н'эмежкэ.

К'ортке мэхмэри, wэк шинкайа нэрм

ль тэразьна,

Бьра намла тэ ишэв бьнхемэ

Шалька се рэнг

Бь д'о қэйтэне рэнге сор у к'эск

т'о бьдэ бэр хвэ,

Бьра говэнда рэнгабэ ишэв,

Шэва дэ'wate.

Тэк дере к'овэ гэрэке хвэки,

Wэки эw к'овэ

Бьвнэ шах гэлие

Бэрпал у п'еше чйае Элэгэз.

Ле қэйтэне сэр — шьвэрее дьреж

Бона бэрхвача у беривана.

Эваре, гава бь дэф у з'орнэ,

Бен бука т'эзэ бьвнэ говэнде,

У дэватвани гышка һивие бьн,
Хелйа гэвэзе сэр чэве тэбэ.
У һата мэрве бэтрэнг жи бьра
шова дэвате
Бэрт чэве буке сор бенэ хане.
Бьра we шэве мори— мьрщане
сэр синге зэр жи
Бь рэнге сорбьн,
Мина леве тэ у сурэте тэ,
Гава тэ щэм мьн һьн ша дькэни
у һьн шарм дьки.
У дэма “Зуло,” зэрнэван лехэ,
Гованда гьран һеди бьльвэ,
Сарговэндиеби,
Бьра we дэме хелйа тэ һьлдьн
У бьра һьнге
Хвэндие дэвате, гонди у щинар
гышк жи бьвиньн
К'офи, к'ьтан ча дэме рэнгин тен.
Хвэде жи бьра
We дэме эвдас сэбре бьдэ мьн,
Кэ пеш гышкава
Һэрдэ шэмдана — чэве рэшбалэч
Пэй һэв пач' нэхьм.
Феза гузэка тэйэ қарқашда
Хьрхал лынге тэ гэрэ һэмезкьн,
Дэвса сьһэт у зьнцире зерин
Бьра базне зив бь қаше һешин
Ль занда тэбьн.
Тэв бэрщенике жь морие һурьк,
Гонаре шьрьк
Бьра бьске зэр һэвки бадайи
Жорда пэйабьн.
Иро ван горе нэхш ньтэранди
Текэ лынге хвэ
Wэки пирэде
Сэва ве рэже зуда чекьрнэ.

Бука дйа мьни,
Эw қоле зерэ, щерге дьрава
Бьра эһйа тэ жь мэ вэнэшерьн,
Дэвса ван гышка,
Ве шэве тэне хьзема зерин
Текэ позе хвэ.
Дэвса ми к'оме қизтйен польк,

Шәре гьредә.
Бука дйа мьни...
Сьве у дөсвә
Чава дьхази төе өса хвәки,
Ле бьра ишәв, шәва дәwате,
Хәмла тә тәне бь дьле вебә.

БЬЛУРВАН

Лехә, лехә, бьлурехә,
Бьре мьни дур у нәнас,
Әве эвара кәр у лал
Бьра бьлур тәк бьстьре,
Мәгиране дәнге вемә!
Нав гөжәгөжа бьлуре
Әз чйа дьбһем, чәма дьбһем,
Бьчуктайа хвәйә бе хәм
Тәв дьлоке эвиндарйа хьшим дьбһем.
Һәр тө лехә, бьлурехә!
Бь чь көбри, чь авази
Хвә дьхази,
Тәне лехә, бьлурехә,
Мәгиране дәнге вемә!
Әз бәр щазе дьләйизьм,
Бәр дәнг — нәхше оркестре
Хәвн у растйа пәв дьгөһезьм,
Ле тө лехә!
Бь сазбәндйа Мосартә гәш
Дьлша дьвьм, һеса дьвьм,
К'әтън — рабуне жина хвә
Бь авазе Бетһовенә мерани, гөр
Әз дьпивьм.
Ле тө лехә, бьлурехә!
Тәк нав дәнг у сәда веда
Назйа кәчә тәрә щаньк,
Хортанйа хвә түрә у һөр
Әз дьвиньм.
Бь һөнөр у зорайа ве
Шәвәрәше зьвьстана сар у мәлул
Вәк һивәроне зозана
Аза у фьрә дьвиньм.
Тө тәк лехә, бьлурехә!
Бьра гөжин текәвә вал
Бәр у бәста,
Чйа у раста,

Ах, ча хwэшэ!
Бьн дэнге we
Биранин нэв дьпъзыньн,
Дайка хwэйэ порсьпи, пир —
Шаһьл у поррэш дьвиньм,
Роже чуйи, ондабуйи
Диса пешйа хwэ дьвиньм.
Ах, тэк лехэ,
Магиране дэнге wемэ.

Institut kurde de Paris

ЧӘРҚАЗЕ РӘШ

ПАИЗ

Тәбйәт мәлулә
У мәдәкьри,
Берәвш, бе нурә,
Лелейә быгри.

Тәв жи бе тинә
У бе қәватә...
Әвд талаш нинә, —
Нәвше дәватә.

БӘЛГНО

Ах, һун иди дьвәрьн,
Иди бе щи, бе шарьн...
Ба бы фитин вә дажо,
Әрде дьхә, радькә жор.

Безар қәтйан һун жь де,
Иазйа вә кәт дәсте бе,
Анизазә бае но,
Ка вә кәхә, севино!

Кәчъкно, кәчъкно,
Дерә сор—қичъкно,
Һун гьшк жи бы назьн,
Бәжнзърав у хасьн!

Хорте бен бы дьл—щан,
Бы гөстилк у мьрщан,
Һуне қәст “на—накьн”,
Нав — нучъка ванакьн!

Ле рөже паиза
Сәре вә әзиза
Ве бы шәр — хелибьн,
Шәрмока — телибьн!

Кэчъкно, кэчъкно,
Дерэ сор — қичъкно,
Гун гышк жи бь назь,
Бой хорта мьразь!

ЛЕВЕ ТӘ

Хвэстын — һьзрэтын,
Хэвне қодрэтын,
Дьл—һьнав пэтын
Леве тә, наре.

Бьһел р'амусьм,
Ширнайе эви
Әмьри бьһэсьм,
Һэй, к'ау — к'обаре!

КЪЛАМ

Дәрва эварә диса,
Һьзрәт дьбарә диса,
Һивйа тәмә, лавко,
К'ойи, дә warә диса.

Әзман хәмьли диса,
Дәнг — һәс тәмьрин диса,
Чьма дәрәңги к'әти,
Нәви дөдьли диса?

Тә һьздькьм әз диса,
Хенжь тә т'онә кәс диса,
Мьн һ'обә тә щерьбанд,
Wәрә, wәрә ләз диса!

КӘНЕ ТӘ

Әз к'әне тә һьздькьм,
К'ө минани ишқейә,
К'ө бо дьһйа р'өһе мьн
Д'оп'а канйа әшқейә.

Шарна мәлүльм wәхта,
Дьлсар, р'өһтәнг у бь дәрд —
Пирқина тә... у ида
Бехйальм, ша у мәрд.

У эз тәвафә дькым —
Бьк'ән — һьзки қәрәдә...
Дь нав әмре мьнда тьм
Бьра бьжи к'әне тә!

РОЖА АЛТЪНДАРИЕ

Минани дәма әвинтйа дьла
У нотла тәве, нотла баране,
Һати пәснандьн бь миллион зара,
Миллион тәмбура һати стьране.

Тө зйарәтийи, зйарәти, о, рож,
Сәва мәрьвайе мьрази, қәрәз,
Тә да сәкнандьн мьрьн, дәв у дож,
Да мьч'ьқандьн тә хуна гәвәз.

У әв вәдәе бе ахьр — оғьр,
(О, әв нькарә, нькарә нәе),
Чахе төе бьби кьлам у “шькьр”,
Ль сәр тәмамийа заре дьнйәе!

Чахе тө һеди, к'өбар у қьбрах
Соқәе к'әврә дьхьнгьри нәрм,
Тәвиһәв дьбә дьле мьни сах,
Бь к'өмрәши ль бәнда дьнһерьм.

Дьтърсьм, вәки әве ньшкева,
Ах, тә бьбиньн у пе бьһәсьн,
Кө тө башқәйи, һори— әщеби,
У бәтавәкьн тә бе дәнг у һәс.

Ле һәвки шуяда эз тем сәрхвәда,
Фәмдькьм, вәки әщәб төнәнә,
У тө жи нава қизе садәда
Хәвн — һьнартьна дьле мьни тәк.

БЭРБАНГ ЛЬ ЧИА

Эз һъздыкым, чахе һеди
Сафи дьбэ бэрбанг ль ч'яа,
У тирьнжа тэва щьнди
Тэрие дажо бэрбь қолч'а.

Һьшйар дьбьн зангед мэзын
Жь дэнг — һәсе зозанвана,
У хвэ дышон гөл у сосьн
Бь шәмала бэрбанга нар.

Тэйр — тэйрэдэ, ч'вик, р'эвр,
Хәва хвэйә күр р'адьбьн
У сйарбуйи пәнше р'ое —
К'ав дьстьрен у шадьбьн.

К'елэндик'еш ль мерге шин
Бь к'лама, бь к'ән—шабун,
Тэв гиһае тэри хвэшбин
Тэйсе тэва нур дьд'рун.

Эз һъздыкым, чахе һеди
Сафи дьбэ бэрбанг ль ч'яа,
У тирьнжа тэва щьнди
Тэрие дажо бэрбь қолч'а.

Дэвра бьһарэ,
У баранәке гьртйә— дьбарэ,
Кө кьрйә дьлем рьщафәкә хвэш
У дьстьрем эз...
У нәньһери ве барана гөр,
Кө дьрәшинә һәрдәр лал у дөр,
Ч'яа у бәсте дур, тәбйәта р'энгин, —
Мина мьн тьжи, мила, мьн бәнги,
Бь зар — зьмане тэйр-туе нәнас,
Бь хьләбьла щәвка мьнә нас,
Бь к'ән у хәмла ч'ьқла ве даре,
Кө тинә бира мьн назие йаре,—
Тэви дәнгәки назьки зәнги
Мьн дькьн дәнги...
У эз, кө иро диньм у сәрхвэш,

У джым, бәле, бь хәвн—агред гәш,—
Лемә рабьм у һәрьм бь кылам,
Бь шабуна пьр, бь сылав — кылав,
Хвә тәркәсәри әве дынекьм,
Һесьре әшге тәв баранекьм
У ль бәрпала чйәед һанә шин
Бьбмә парәкә бьһара шәвқин!

ПАИЗА ДЭРЭНГ

Бәрфәке чйа кьрийә һекә,
Баки дәште фикә—фикә...
— Дор у бәра дьзвьрә сөр.
Төе сәрмаки, вәрә һөндөр.

Әрд у әзман манә берәвш,
Чь мьрузьн содақ у һәвш.
— Дәлал, шәвқа әве дәме.
Рамусана тәйә тәне!

Пәйа дьбә эвар бедәнг,
Мина пәрда кавнә бәдрәнг...
— Ханьма мьн, ида бошә,
Бәр сова гәрм щйа бавежә!

Дь нава һоза гьранда, чахе
Дькә зарәзар бәрхәкә сава,
Нәвежнә пьш гөһ — бьгһиньнә маке,
Гөнәйә — тәне бьминә гава!

Гава ньшкева дьбиньн, вәки
Дарәкә тәк we хөшинә дурва,
Бо йазйа we жи бьфькрьн һәвки,
Гөнәйә — тәне бьминә гава!

Чахе хортәки ч'әв бәрда йәке,
Алава һөбе кәт дьл — һьнава,
Ле нәбнә сәбәб, һуне хвәдекьн,
Гөнәйә — тәне бьминә гава!

Лек гава хун мьн бьбиньн мьжул
Мьдэрьм нэма пеле фькрава,
Бьзаньн, хьнге, эй бэндед мадул,
Гөнэмэ, — тэне нэминьм гава!

Мьн щара пашьн дэнге тэ сэкьр
Нав қалмақалм у газие бажерда,
Дэсте хвэ неди дьражи тэкьр,
У тэ жи фэсал, мэлул эв ньлда.

Тьжи бу эв дэм бь мэлултйа кэр,
Мьн тьре вайэ... дәсте бьгьрин,
У дьлэрьзин, дьлэрьзин. нэр,
Чава дө сөвйе бэр бае "бедиң".

Ньна эм нэрд жи фэмдькьн ида,
Кө тэк шашибу, шаши дуркэтын...
...Ах, қэ мэ чьма гөн нэда дәста,
Кө нэдьхвэстын жь нэв бьрэтын!

(нолаһэвти)

Паизе ньна һэзар рэнг — аһаз
Ль мэзиле нас һунайэ ль нэв,
Дьһэжьн ньна кобар у бь наз
Сьпндаре кав ль дэште бь тэв.

Ньна чьқас хэвн, шабун у һэвас.
Паизе ретйэ сэр гонде мэда...
Баг — багчэ ньна кэне қизе хас
Хвэй дькьн дь нав һьштйа хэпэда.

...У аһа һэрдэм, һэршэв, һэр сьбэ
Һьзрэта мьнэ бьбьнэ эсил
Жь ви бажари мьн дэрдхэ — дьбэ
У дьгьһинэ ве дьһйа эзиз.

Шэв зйарэта һөбейә нар,
Әw бь шәwqa дьла — тьжи,
Ле мәрьвед дәвхунә нар
Дьһәрьминьн шарна we жи.

ЭТИУД

Һива кәри — дәс,
Әзман — зәвйа зәр,
Рйа кадьзе — ләс,
Тоза хас ль сәр.

Дьне һәмезкьр тәрйа нәрмьк, хас,
У пашла weда рә у чйа һәлиан...
Көбар бьрьқи һива қөбәқаз,
Һәwшaда сәwте дәнг — газйа һәлиан.

Нав бин у бохсе хwәда ль дәште
Гиһае тәр у гөл — сосьн һәлиан...
Нава ширьнтйа агьр — һьзрәте
Гөр — бехәwда жи рөһе мьн һәлиа!

Зерә мэдәна жь wә нахwәзьм,
Һун тәне зерә жь рөһ бьднә мьн..
Керә лазьмьн сәрае мәзьн,
Гава тәк бь дьл һун гөһ бьднә мьн.

Бәрбь хwә нақшиньн назие жьне рьнд,
Тәк йанга мьнә бәнгй бьднә мьн...
— Wәрәбьн гоше дьнейә гөлфьнд.
Тәк Көрдстана рәнгин бьднә мьн.

QИЗА ШЬВИН

Нәлә шәбәде к'ылама we эз
Дьбһем, к'о бае бәрбангейи нәрм
Жь бәрпале хас дьрәвинә ләз
У бәлә дькә сәвте вейә гәрм.

Нәррож сьба зу тәви бәрхе хвә
Жь зоме бәри гышка әв дәрте...
Бьрьке дажо бәрбь бәсте фьрә
У ль ван дәра бехәм дьстьре.

У жь кон дәртем бәрбанга эз жи,
К'ылама вейә хвәш г'оһе мьнда...
У мезәдькьм ша, бь дьлт'жи
Ль тәва порзәр, ль ч'яа у бәнда!

ВЕ ШӘВЕ

Дьгәр'н һәй,
          дьгәр'н,
Кәт'нә пәй,
          дьгәр'н, —
Иәк стәйрке
          ль әрша,
Иәк — хәтәкә зәрп,
          һежа,
Иәк — лал — д'рә
          зәмана,
Иәк жи қ'рә
          дор мала...

Әвд те д'не дәрбәке,
Дьқәдинә дьрбәке.
Дьхәбьтә әмрәжи
Бо нав — қәдре тьрбәке.

Бо әзмана рәф һәнә,
Бо сәре ч'яа бәрф һәнә,
Бо ләве че — пәсндайин,
Бо йе к'оти қәрф һәнә!

Тө жи мина Дилбәра наз
Гьртън — данә малә — мерә,
Көл — к'әсәра дәнҗбеже нас
Нежа дьле мьн дьһерә!

БЕРИ

Дә берийә —
Пәз те дотън...
Дә берийә —
Бериване
Назык щарна
Зәрп дышмьтън...
Дә берийә —
Шьвинва жи
Щарна сәре
Зәрмәмька
Тенә дитън...
Нә берийә!

АГ'МЬГАН

Бьрка бәрхе мьн ч'ерйа ль гедук у газе тә,
Мьнр'а шәв — ро стьранә тәйрәдә у қазе тә.

Әз бь һәвас сәкнимә ль сәр к'ьриш — занге тә,
Мьн бейәсав һьзкьрнә эвар у бәрбанге тә.

Шәве тәйә һькйати жь әрде әз һьлдамә,
Һәзар хәвн у мьталә дьле мьнда даданә.

Ль сәр кание тәйә сар, кө бьлқиньн к'әлобин,
Мьн бь һәнәк к'ашкьрнә һәрд гөлие қиза шьвин.

Әз машоде тәмә тьм, чьқас жи сал бьбнә рез,
Тәхте зартйа мьнә хәвн, Аг'мьгана авазрәж.

Бь к'обарти we хеди
Дьчэ ава ро эди,
Чь тэра ньшт ве роже,
Дьфькьри қә, гьди?

ДЭРБЬҺАР

Һе шар — шарна диньардьбә
Жь бьн әвра тәва тели,
Жь қул — бәнда әw шәрмдькә,
Нотла бука ру бь хели.

САЛА ТЭЗЭ

Нәмәт — назә,
Финщан — к'асә,
We һат, we һат
Сала тэзә!

Хәмьл — нәхшә,
Шабунбәхшә, —
We һат, we һат
Сала тэзә.

Мьразхвәзә,
Бь һөб — рәзә, —
We һат, we һат
Сала тэзә.

Әw бь лезә,
Те дьбәзә, —
Бьмбарәжкьн
Сала тэзә!

ХУШКА МЬНРА

Рожәкә паиза кәзизәр
Бь шабун, дәф — зөрнә тө бьрьн,
Мала мә ньштьн бей нур — нәдәр,
Тьштәк жь дьле мьн һьлкьрьн.

Зозан we диса к'ав хэмьлин,
Qэй сале тō тышт же нэбрья,
Лек, ах, қиз—бук бей тә мълмьлин,
Мьн бира пьнщара тә кьрийә...

ЗАРОТИИА МЫН

Ль қунтара чйе
Бәрхванәки че
Тьм дьсәкьнә,
Дина ви мьнә.

Ле дькмә гази
Бь дәнгәки зиз,
Лек әw... чьма қә
Нә те, нә дьчә?

Кавле гōнда we паизә,
Ле мьн буйә жәр әв рәзә,
Ах, нә әве паизе тō
Хәлқе кьри бука тәзә!

Бажаре мэьн ва дьһеньжә...
У әз жи вьрьм, жь тә дур, дае!
Шәв бо ч'әвед қәнц хәвна дьрежә,
Ле ньзам чьма хәва мьн нае.

У мьн вәкьрийә пәнщара бәдәw,
Порә хwәйи рәш дайә һенкае...
Ах, жь ч'әве мьн дур дьрәвә хәw, -
Нәви тышт ль тә қәwьмйә, дае!

Wәхта рөвийи у рә дьрежә,
Тō қәшәнг — қьбрах гава бавежә
У бь әшқ бьстре кьламе дьла,
Рә мәрвә че һьздькә, бьра!

КЪЛАМА ХВЭНДКАРИЕ

Барe ашитиe һылдын мьe хвэ,
Гöһ бдын дэнг у рэнг у шьлен хвэ.
ЩЭГЭРХВИН

Дэнге мэ нһа те бһистьне
Ль һэрчар қөлбе дһийалька жэвн,
Эм — гöман, һöб — рэз, мьразе дьне, —
Нькарын бьжин бехэм у бехэвн.

Эм гьшк бьранэ, хвэстьна мэ—йэк,
Дьле мэ — бь эшқ, бэнгзе мэ — бь к'эн,
Пашгвэхтйа гөл—нур сэва мэ — тьбарк,
Мэра зйарэтэ пьзмамтийа мөһкэм.

Щöданэ, бэле, нав у рэнге мэ,
Оса жи, һәмьн, эрф—эдэт у шар,
Лек мэ навдыкьн, һэвално, һэрдэм,
Бь хэбэрэкэ к'ав—к'обар—хвэндк'ар!

Бу қирч'э—қирча эвьр—эзмана,
Бруске һынгавт, у ч'йа лэрьзин...
Лэзэке шунда тэве гөлвэда,
Рождиса к'эһйа — бь шабун тьжи.

Эмьрда бэнде рöһмэзын, вэхте
Шарна бь һерсын, мина хвэ нинь,
Эз дьле хвэда бедэнг хэйсэте
Дайик—тэбйэта эзэл бир тиньм.

КОНСЕРТ БАГЧЭДА

1.

Севьм, севэк сор
Ль сэр ч'ьқле жор...
Һиви дькьм эз —
Мьн нэк'эвьн гэз,
Сэва зэве хас
Мамэ бь мьраз!

2.

Мовъм, мова гърйа,
 Баһаре пър гърйам,
 Мън гъртйә нһа рәз,
 Вәрһн, бәрөвкһн ләз...
 Шире текнә карас —
 Бавне шәрава баш...
 Әвә ль һәйате
 Рөжа әшқ — дәватә
 Бьдә чоке тәва
 Қөдум у қәватә!

3.

Дарьм, дарәк қал,
 Мън нәмайә һал, —
 Паиза мьнә
 Лапә пашьнә...
 Әзе чьқаси
 Бьминьм рәзи,
 Гава әмьре хвә
 Хьлазкьм чава
 Дара бук — зәва...

ҺУН ДАДЬГӘРЬН

(Жь Рәсул Нәмзәтов)

Һәй, зозанване қьбрәхә қәшәнг,
 Бь хер — хвәш һат паиз сәр вәда, —
 Һун, дадьгәрһн жь чйәе бь чәнг
 У дьәвьрһн резе гондада.
 Дагәрһн! Дьле мьни һәртъм зар
 Вә сьлавдькә — бь шабун хьне!
 Тәк данәгәрһн һун тәшар — тәшар
 Жь чйәе қәдр—сианәта дьне!

Чахе щарана дурьм жь мале,
 Бира пьшика мә жи дькьм әз...
 Вәхта һавине чәм тенә йоле,
 Мөкөрие дәнг у к'әфе ваньн гәш.

Дэда жь доста хвэ дурдык'эвъм,
Дэстем дьхвэзын поре нэвэрмыш...
Гава бэрбангед к'ав дьбышкьвын,
Дьбьмэ машоq—бэнгие шэве хвэш..

О, вьра г'онэ тыштэки хэпэ,—
Эмьр н'ызрэтэ...

Нэвэки сушк'ар, н'эвэки занэ,
Нэвэки q'орэ, н'эвэки г'онэ,
Нэвки вэст'йайи у н'эвки сэрхвэ,
Минани бука пэй шэва пешьн,
Жь н'эмеза ч'йе тэв рабу сэр хвэ...

...У хел'йа э'вра авитэ сэр хвэ...

Шарна чава хушк шир'ни, амьн,
Лаqrд'йа дьки, дьк'эни дьлша,
Бь бэшэра хвэш руд'ней рэх мьн,
У сафи дьбьн пьрсе эмьр неса.

Шарна жи, мина дьжмьна бь сонд,
Бь бэнгзе бьруск дьн'нери ль мьн,
Ах, бо мьн дьби к'эрэмэк бьльнд,
Дьби хэвнэк дур, дьби йэкэ дьн.

...У эз мэруми фэмнакьм йэкшар, —
Тэ мьнра бэхти, йане хут нэйар?

Н'ЫЗРЭТА ТЭ

Нэму дэриqэ у н'эму дэqэ
Тьжинэ н'йна шык—хэме мьнва,
К'эне тэйи хвэш гази мьн накэ
Qэй бежи зува, ьди зэф зува.

“Эз чава бькьм хвэ жь ви дьли,,
Чахе жь ч'эвем несра дьре'жэ...
Тэваqэ дькьн—wэрэ бегьли,
Ахьр н'ызрэта тэ ви дьпежэ!

ЛЕГЕНД

Нив — нане селе,
Шәwq — руне ньвишк,
Әзман жи, бәле,
Хут тусйа һәвришк...

Гәло к'е нәхвар, —
Кәwкикьр беа'р?

Дьфькьрым шарна эз—
Дьле мьнда хәwн—агьр,
Wәки ве дәме қәрәз,
Бь һьзрәт у бесәбьр,
Нивйа мьнә қизәк хут
Ль дьнякә дур—дәраз...
Р'абьм, һәр'ьм, биньм зу,
Хwәр'а текмә бәхт — мьраз!

Чь бәхтәwари,
Чь бәхтәwари,
Гава баwари,
Wәки дькари
Пәйа йан сйари
Дурк'әви, һәри,
Бь әшq бьгәри
Нав ах—топрахе,
Нав бажар, баг'e
Wәтәне хwәйи
Тьме сәрхwәйи
Пьр' фьрә, мәзьн,
Нәлал у ширьн...
У һәрдәм, һәргав
Ль wan. ере к'aw
Киали вәгәри,
Киали жи һәри, —
Һәри т'әк нава
Бьра — пьзмама...
Чь бәхтәwари,
Чь бәхтәwари!

Ль сэр рйа у чъвана
Һәкә—Һәкә шъвана
Ширьн дьһәльн...
Рәнг у аһаз бәрожа
Жь шабуна ван рожа
Һәврә бь шәрьн...
Әһьре һәмлә ль әрша
Резбун у һеди кьшйан,
Ве кода һәрьн?
Тәв ван нәхше бөһөшти,
Ча хәһнәк дур, зароти
Тей бәр чәве мьн!...

Дйа мьн кочък бәр кон дадайә ва,
Сел жи данйә сәр у нен дьпежә...
“Әви һәвришки һьлдә — бьхвә ща,
Қөрбана тәмә! “— мьрә дьбежә.

Чь тәм жи һәбьн даре дьнеда,
Йа һәвришке чйе зедәйә, режә,
Илаһи чахе дйа тә жи дьлша
Рәх тә руньштйә у... нен дьпежә!

БЪЛУР

Дьлилини садә, зәлал,
Нотла канйа синге чйа
У сәһте тә—тәмьз, һәлал,
Пәрһаз дьдьн һәр аһйа.

Тә бь қөрна кьрйә гөвин
У қьбә—қьб, һәй, бьлур,
Буйи һогьра чйа у шьвин,
Погьра назьк у бь нур.

Тә жь дьле һәсо роке
Ретйә агьр у аһаз...
У әв дьһйа педа һьнге
Кьрйә һесьр у рьсас.

Бехәw кърйә, wах, тә чьqас
Шәве хорт у qизька,
Кө мьзданә ч'әв — бьруе хас
У гьрйанә дьзика...

Бькә гөжин, бьлур, әзиз,
Ль ви ч'йае к'aw—к'обар,
Әз һьзрәта дәнге тәй зиз,
Әз һәйрана сәwте нар!

ЗЬВЬСТАН

Бәрфа чил—qәрqаш дьбарә һур—һур,
У тен ньхамтьн ч'йа, гәли у дуз,
Щәwьк у кани к'әтнә хәwa к'ур,
Ль сәр пышта wан зьвьстан у буз.

Мәлулә гәбийәт, гөнәнә дәнг—һәс,
Төнәнә көлилк, п'әнще тәва нар,
Кьшйанә гонда һәсп, дәwар у пәз,
Дәштада майә г'әне бае нар.

Ле әвд qәт мәлул набә тө щара,
Чьqас дьхwәзә бьра сарбә, сар,
Чьмкө әw занә — нав ве бәрфеда
Һәнә гөл — сосьн. у һәйә баһар.

КЪЛАМА БЪҺАРЕ

Бәр п'әнщәра мьн йәке дьстьра,
Дәнгәки ишәв гази мьн дькьр,
Ньзам к'әтьбум бира к'е диса,
Кө бь сәwте хwәш дьлкьнгем дьбьр.

У мьн т'ьре wьр — п'ашла шәведа
Qизәкә бәдәw хальфйә дәвра,
У жь сөр'—сәрме бае дәр—бәста
Дьрьщьфинә we назьк wьра.

У хәwнеда әз, чаwa думәqәск,
Бехәм дьфьрйам әзмане шинда,
Ле сьбе, чахе хәwe һьшйарбум,
Бьһар, һатьбу, дәвра дьстьра!

Тәриє да сәр чйа,
Нәланд нәму тышт,
Шәвәдәр сәр рйа
Кул—бәндә нәһышт.

Стәйрык век'әтын,
Ча ч'әвед әвин...
Фыкрем р'ек'әтын
Бәрбь бахче әзмин!

КИЗӘКЕРА

Тә ль чйае мәйә к'обар
Бацнәкьрйә к'олилке хас
У сьба бәрбь канйа т'ощар
Нәхьнгьрни сьвык, п'ехас.

Тәра нәнас у хәрибьн
Әмре фәр'һ, бери, зозан,
Т'о дьх'вәзи, к'о тьм нәбьн
Бахчә, эвар у рамусан.

Ви бажари т'о нәжанди
Бь нәрр'ожйа х'вәйә п'ыр' гәрм,
Ле аз лахе чйамә гәнди,
Ләма жи нәв ф'әмнәкьн әм.

Г'өл—бьһарә иди,
Жь т'әва нар у ша
Сәр т'әбйәта һьшйар
К'ән дьбарә иди...
Аг'мыг'ана мьн ва
Qәй бе зарә иди,
Хәмл у нәхше х'вәва
К'ав — к'обарә иди...
Ах, т'әк йазьх, вәки
Бәнгие вейи хьлфьк
Нә е парә иди!...

Дорбәре тә аша диса
Эварәкә өса хвәшә,
Щәшка зәлал, бьһер', өса
Бехәм у ша, ләз дьк'шә,
Qизед бәдәw соqаqер'а
Өса к'обар дьхьнгьр'ьн,
У, бьбһе, к'әне зар'а
Өса әшqә, өса шир'ьн,
Wәки т'ощар баwарнаки,
Wәки т'ощар найни бәр ч'әв,
К'ө ль дьне ньһа щики
Хун дьр'ьжә, шинә у р'әв!

Чьма дьгьри әва qизька?
Жь шайе гәло йане жь дәрда?
Ах, һе бәдәwә әw һав һесрада
Хут буйә хушка һори—мәләка!

Һесьр дьнеда сәва мәрйанә,
Бьра бьбарьн әw тәк жь әшqе,
Илаһи чахе ча шьрке ишqе
Ль сәр сурәте щаньк—зәрйанә!

Ишәв баран барийә... У ве сьве бәр тәве
Дьбрьр'ьн һәзар р'әнг һеси, бәрәож, занг у гәр.
Әзман зәлалә мина р'дһе щаһьле әвин,
Һәwа өса тәмьзә, чаwа бина qиза тәр!

Ишәв баран барийә... У т'өе qәй бежи wәдә
Вәр'сандийә тәвана хwә у дурк'әтйә жь ор'те,
У әз зар'омә диса — бехәм, беборщ, мәрд —мәдә,
У мьн тьре дәрк'әтмә ль сәр әwьра, нә—әрде.

Үэй бей үрүкэ бұлбулейә
 Булура ви шывани,
 Хөлэхөла дэнге вейә,
 Эварда чйа һълани!

Бь һенкайа шөвейә хвәш
 У бь пәнще һива һан
 Радьмусә тәбйәт сәрхвәш
 “Тьли—печйе бьлурван,,!

Нәвт көре we һәнә, Нәвт шабуне дьла,
 Нәвт стәйрке һәлал—ль әзмане “вәтәд,
 Чахе шарна малда бәрәвдьбын бьра,—
 Бәхтәвари дьбә вьр малхве у хөдан!

Шьваньн әв йане өлмдарьн бажерда,
 Паләнә әв йане шайире “әвсәнә,,—
 О, әв шөхөле ванә... Ле бәр дьле деда
 Гьшк жи йәкьн... Гьшк жи бәрхе көзәкөнә!

БАВЕ МЬНРА

Мьнра нәготйә һәта ньһа тә
 Хәбәра “шан,, у нәһати рүе мьн...
 (Бо әвләде чйа һәсин бьһанә
 У бадьлһәва найнә хәрщкьрьн!).

Әз к'әтьмә пәй we дәра һежа,
 (Рожәкә хвәде бьғһижме һәрке),
 Чахе төе сәвам нәки тьматйа
 Хәбәра “шан,, у рамусанәке!

Чйано, бәрбь вә редьк'әвьм, вәхте
 Дьхвәзьм вәра гөла бьрежьм,
 Ле чьқаси жи қәләм дьчә—те,
 Ль һәвдө найе тьштәки һежа.

Дәрһәқа вәда әвқас шер һәнә,
 Хәбәрәд баш у к'ьләмед дәлал,
 Вәки бь һәқи дьминә тәне
 Әз бем пәше вә рамусьм кәр—лал!

Мын к'ода дажо бае фэлэке?
 Эз чьма натъм? Бь чь нет—соре?
 Ль дьне нәмә бо дәрәщәке,
 Иан тәвәк'әли к'әтмә сәр р'е?

...Эһ, бәсә эз бь бехәвйа пьрса
 Бәрбь нәййание фькьред хвә рехьм.
 Дьна баш нинә, к'о нәма бса
 Домама хвәра шарке телехьм?

ДЬЛЕ МЫН

Шики тәзә жь шкәвте дәрте,
 Шики дьфьрә әрше бек'әнәр,
 Шики һе дьжи бь карие әрде,
 Шики дьнәлә бәр "карие," з'олм—жәр.

Шики шадьбә—беһәд бәхтәвар,
 Шики ст'охар—бьрчи у тийә,
 Шики хвәймалә, щики—бе ер—вар...
 ...Дьлем нәйнька қ'орна бистийә!

БӘРЭВАР

Пьш чйа аха саркьр тәве
 Бәнгз — бәре хвә...
 Дьне педа кәр рәша we
 Да сәре хвә...

Ах, шерод беһәсин!
 һун чьма әвқаси
 Бәтрәнгьн у безар?
 Мина... малед безар.

Мын хәвнеда дит: гьва Қ'ордьстан
 Рушьстьбу ча жьнәбикә щан,
 Қ'ол—дәрде хвәйә беһәсав дьр'ет...
 У кәвре доре тәмам дьһәлийан!

Кале шьндок вэстйайбуя,
Ль гөһерё хэвра чуйя,
У хэвнеда эви дийя,
Гьва жьна шийя бийя,
Зэрмэмьке тэр, жь ишце,
Дайя дәсте хорти хэлце.
Ви ньшкева чэв вэкьрийя,
Кур—дур фькар қә нэкьрийя,
Бь фьшкэфьшк бэрбь кон чуйя,
Нэдийя, вэки чэм рабуяя,
Чава шамер фьрдаскьрийя,
Чем ав қонщьк рода бьрийя!

Жьна шийя наз жи вайя,
Нав шье хвэда тэк разайя!

Ль ван чйае Көрдьстане
Шэрэк данйа тэви дьжмьн,
Рэшбйама жь худане,
Бьрэвйана шьн жи жь мьн!

Ле дэма кё ль мэзиле
Бьмэвьщйама нав хунеда, —
Бьчйа шава мьн Шьзире,
Қизэке вьр рэш гьреда!

СИА МЬН

Роже бь тэв, зэлал
Дақа дэрем жь мал —
Пэйда дьби зу...

Роже эвьрэ багэр
Мьна дьби йэксэр —
Мина пьлтэ ду,
Сйа мьн, ле эв бу —

Гәло к'е we ve бәрбанге мьн дһаркә
Баки һеньк — жь зозане К'ордьстане?
Рекә зьрав — ль хозане К'ордьстане
Гәло к'е we ve бәрбанге мьнра к'аркә?

Гәло к'е we ve инврое мьнра бинә
Авәк сар—жь кани—бире К'ордьстане?
Нанәки гәрм—жь тәндуре К'ордьстане
Гәло к'е we бь дьл мьнра быгьһинә?

Гәло к'е we мьн тәглифкә ve эваре
Нав сәйрана тели—лаве К'ордьстане?
Жь нав қәлфа ширьн—к'аве К'ордьстане
Гәло к'е we бәрбь дьле мьн чека пьре?

Ве шәве к'е гело we мәрд бьдә чәвем
Хәвәкә хвәш—ль к'әвшәне К'ордьстане?
Бьн стәйрке ль эзмане К'ордьстане
Гәло к'е we бьхәмлинә тәвьн—хәвнем?

К'өләк һьндьк дудькә,
Ба жи щарна “һу,” дькә.
Баһар рабйә жь бәрйе,
Льһеф — бәлгйа рудькә!

К'ӘР

Льнге к'әре, йәки
Кьрә нава қәйда,
К'әре кьрә зидин,
Ша жь щие хвә банзда.

Хвә әв нибу тыштки
Садә йан жи вала, —
К'әр к'әтьбу қьлхе
Боре Мәме Ала!

ФИНЦАНА QAWE

Ча дьхвэзын—һылдын, вэхон,
Ча дьхвэзын—wэлгэриньн,
Чь дьхвэзын бьнда р'ахьн,
Ло роке жи ле бьнһерьн, —

Йэкэ, сора ве финцане
Бди зува динарбуйэ...
...Нэ гостилка Пэришане
Тыля К'олке шерра чуйэ?

Дыле мында хэм, һызрәте алав,
У чэвед мында хэwне ч'йайэ к'ав
Ль бажарэки мэзыни нэнас
Чумэ киное эварэкэ хас.

Ль сэр экрана р'энгин нышкева
Нишан дан зозан, кәре пез, шьван,
Мын жь ши банзда... Дәстем гьрт йэке.
“Һэвал, әw пэзэ, тә же мәтьрс қә!”,.

ЭЗ ДЬЖИМ

Эз дьжим пе дэрд у кōла,
Һәвар—Һәварзә —тъм бәр гōне мьн,
Дьл нә кәвьрә, нә кәла,
Һиви дькьм, гōне хвә мьн нәйньн.

Эз дьжим сәва дэрд-кōла,
Мәрие бе дэрд һәнә, ле кемьн,
Тō щара мьн нәһевшиньн,
Дәсте мьн, бь дәсте вәра.

Эз дьжим бой дэрда у кōла,
Дәрде гьшка һун бәднә мьн,
Дьле мьн нагазьнә, назарә,
We тәйахкә бәр барә гьран.

Эз дьжим пе дэрд-кōла,
Эзе бьжим һәта ль дьне
Зьламе дәст бь һьна
Бой азайа вәтән тен кōштьн.

Эзе бьжим һәта ль дьне
Һәнә нәхаше дьл, бьрине ч'әка,
Һәрги бу қир—сир бой мьн мьрьн,
Ван дэрд у бәла мьнра ч'әлкьн.

ЛАВЕ К'ОРДРА

Гōман һуньн, һиви чь тәвайә,
Дәсте гәвар кери хернәхаза те,
Агьр дадын, перә бькәвьн һōщәте,
Аща дьл нәтәмьриньн,
Рьсқ жор набарә.
Һөнōре мәрйа печйаданә,
Печй, рәстә, нә йәкьн,
Ле кōлмеданә қәват.
Зьнар, ча әнйа кәвәр,
Пәнще тәверә буйә әйнә,
Ле фела зьнер һөндōре вәданә,

Р'оһ бәр вәданә,
Тьрс — пеше мә нинә,
Топ — т'вьнга вьрдакьн,
Бәдәна зьнер зитол—зитоликьн,
Һәвс-зъндане we к'аф-к'ункьн,
Хуйдан, хуне т'әви һәкьн.
Пәйабьн жер у р'к'ефкьн,
Чәме һар зәвткьн,
Дәште ти дьлсар нәкьн,
Кәси к'амчу нәкьн,
Гөман һуньн, һиви чь тәвайә,
Дәсте т'әвар керн к'е те?

Һәзар пьрс мьн диһар бунә,
Һәваләки амьн иро мьр,
Йәки дьн к'әтйә р'ожа чәт'ьн,
Һәвара хвә йәки мьн дахьст,
Щинарәки бь гөман дәри хьст.

Һәзар пьрс мьн диһар бунә,
Сәре мьн буйә аше хьравә,
Мьн вәгәр'ьн, мьн бьһәш'ьн,
Р'ожа чәт'ьн мьн бу агьр,
Һәвар—һәварзә мьн дак'әт.

Һәзар пьрс мьн диһар бунә,
Бәнде дьл қайим, дьл фьрә
Дьвен-тә херә, бәр хвә нәк'әвә,
Ле дьле мьнда дозә-дәвә,
Дьле бесәбьр дьзарә, наһәшә.

Һәзар пьрс мьн диһар бунә,
Дәнгәки дур дьве-хвә хайкә,
Керн к'е те мәрие бе сәһәт,
Алики дьне шинә, йәк жи шайийә
Һәваләки амьн, йазьх, иро мьр.

БАҺАР

Ль нав гола әзмин
Хвә тада һива зив,
Сьтәйрк дьләрзин,
Ча ч'ьра вьдсьян.

Тэва гэш ль эрша
Бьву хайи у ходан,
Тиренщед чил-қарқаш
Бьвун стуна зивин.

Һьшйар бун, хвэ һэсйан
Дэшт, зозане тэвзы,
Бьшкок дан, гөл вөдан
Баг' у баг'че тэзи.

Чиле гиһейэ шин
Бесэбьр у лэзын,
Халйе дэртен к'эл-бин
Тэва гэш дьхазьн.

Қалчич'эк у пивонг
К'өбар у п'ьр' назьн,
Зар' чапък у чэлэнг
Бэрбь чйе дьбэзын.

Дьч'урьсьн кани
Бь шэмал у агьр,
Бэрбь дэшт у бани
Дьк'шьн чөме гөр.

Һат дэнге қөлынга,
Биңа халйе мә һьлат,
Хэм-хйале мьқарм
Битәр бу тэбийәте.

Тэв иро жи гэшә,
Тиренща гьрт говөнд,
Әмьр гэләк хашә,
Бәхтеварбьн, бөндә.

ТЬФАҚА ШЕВРЕ

Бой 60-салия Тьфақа Шевре

Дба'е дәвра - мьн у тәрәнә,
Тәмие зәмәна гөһе мөданә,
Гөмана ве һене эз у төнә,
Һивйа дәвре тен - диса йа мөйә.

Қәватън әм иро, бе һед қәватън,
Йәктиеданә һөнөр у зәвта мә,
Ле тō кәси назеринън,
Дәвра рәм мәда парънандйә.

Хәләқа хвә мә авитйә әрша,
Сәва дьнебә тьм тер - тьжи,
Әвд бәхтәварбьн, дьле ван тьм ша,
Нав дәврада дәвра мә жи бьжи.

Вәлате бьндәст, шьмаәте зерйан—
Әв досте мәнә, әв бьре мәнә,
Азабә топрах, сәрбәстбә дьнйа,
Хашбәхтийа һәмйа йа тә, йа мьнә.

ПЪРА БЪРА — ПЪСМАМТИЕ

Һьзкьрна дур тō незик тини,
Дō дәсти-дәст, дәсте дō бьра,
Тō ча рамусана дьле әвин,
Сәбра мьн пьра, гōмана мьн пьра.

Сәр һәму қәйа у кәндале кьур
Дә тō чок вәдә, чок вәдә пьра,
Бьдә бьн пие хвә чәпәр у сур,
Бинә бәса хер жь һәму дәра.

Бае һар бьра һа текә зукин,
Багәре тō нәтьрси, we бе-һәрә,
Халие, тәк халие тō һәмез дьки,
Әв кәна қәватейә мьн у тәра.

Ве дәвра мәда ре пьрьн-пьрьн,
Әйба ре һәртьм тō вәдшери,
Тә һьз дькьн һәму гонди у к'аркьр,
Те тьм мәк'әмби, тōшар намьри.

Бьжи, бьжи, бьжи тō, пьра,
Расти, мәк'әми у бь һьнōри,
Хәм-хйале дәвра бьвә хвәра,
Сәбра мьн, пьра, һивйа мьн, пьра.

ҚАЗАХСТАН

Бой 60-салиһа республикае

Жь дәуре к'урә-к'ьбир,
Сал-зәмане бөһөри,
Жь вәхт-вәде бебир
Ба тинә, дьгьһинә мә
Зьнгина қәйда у зьнщира—
К'ижан пе зәлулие хөльқинә,
Тәли—тәнгие тиньнә бир.
Шәв, ниве шәве
Әз дьбьһем ль әрша—
К'ижана дитийә бәр ч'әва
Гәләк ищат у әщев,
Дәнге, к'ө қәй бежи бьне бире те,
Әш дәнг зәлулә, бь р'ьк у к'инә.
Зува қәшмийә әш йәк сәр әрде,
Әш йәк к'а, те бира к'е?
Әш мәзил чьқа дур дьк'шинә,
Һақа гәләк әз те дәрдьһьм
Қәвата бьратие у вәкәһәвтиә,
Бәхтәвар у п'ьр к'өбарьм.
ҺаҺа щьмаәтә хөдане ви әрди,
Сәрбьльндә, азайә, сәрбәст дьжи,
Мьн бәр ч'әва дит
Демьстане иро тәрә-т'ьжи,
Сәрайе Алма - Атәейә зәнгин,
Тахе қәшәнг, чаргошә у т'ьм шин.
О, К'өрдстан!
Әз баһәрьм — те жи
К'өбар п'әрвәди,
Ча әв әрд, к'ижан азайә һәта-һәте,
Ча әш әрд, к'ө әв шест салә
Әвд ньзаньн чийә нире бьндәстиә,
Бәхтәварьн аһьл у щәһьле ви вәлати.

Бе һогьр у бе һәвал баһара хаш нә башә,
Бе к'ьлам у бе р'әқас баһара хаш нә башә,
Бе гөл у бе гиҺа баһара хаш нә башә,
Бе баг' у бе баг'чә баһара хаш нә башә.

Бе де у бе бав баһара хаш нә башә,
Бе хушк у бе бьра баһара хаш нә башә,
Бе қәмм у бе пьсмам баһара хаш нә башә,
Бе хайи у бе хөдан баһара хаш нә башә.

Бе гөр у бе гөман баһара хаш нә башә,
Бе мәшал у бе мькан баһара хаш нә башә,
Бе баск у бе қанат баһара хаш нә башә,
Бе ши у бе шар баһара хаш нә башә.

Ве бе рож, гьшке бежын-баһарәкә чь хашә,
Тәва зерин-хәмла дьне, иро п'ьр гәшә,
Пәр—баске дьжмын дадьварә—дадьвәшә,
Мәшбур буйә жь К'өрдьстане әв вәдьк'ьшә.

ДӢА'

Ве сьбе чь ишат-әщәбә,
Дәнгәки мьқәрм дьвә-рабә,
Ньфьрә тә ве тьм ньфьрбә,
ДӢа'е тә жи ве дӢа'бә.

Тәхте һәмйа тәхте шайебә,
Кемасийа тәхтә қә тӢнәбә,
Наз-нәмәте хаш бьра сәрбә,
Щьмаәта доре тьм шабә.

Дәсте дьреж қәт кьн нәбә,
Дәсте кьн бьра дьрежбә,
Р'е у дьрб бәр гьшка вәбә,
Чәвнәбари тӢнәбә.

Йәк һәвще йе дьн нәбә,
Бәлдә һәму хай там-ташбә,
Р'ьсқә һәмйа бьра һәбә,
Мала гьшка хана хашбә.

Һәр кәс бьра хера хвә шабә,
К'иске бәнда вала нәбә,
Дәстәк бабә, йәк баранбә,
Тәбиәт һәртьм р'ьсқаранбә.

Сера шер' б'ра б'талба,
Qайд-зыншир к'рет у ш'рмба,
М'р'ве б'нд'ст т'н'ба,
Д'ня р'он'к с'йранг'ба.
Э'вл'де т'н' э'м, д'ня,
Д'ле х'в' т' м' с'р н'к'.

Э'м н'цо б'вун нав х'вда,
Э'м б'вун й'к, б'вун э'вд'к,
Бир к'р'бун б'нд' м'н-т',
Э'мбун ве д'неда, э'м-т'к.
Бе н'зк'р'н э'м'р п'ч'э,
Т'к э'в' м'н'я жийине,
Горик-горик' р'е нач'э
Бе г'т'на шир'н д'лмине.
Ве г'ве эз б'хт'вар'м,
Б'хт'вар'и н'са нинэ,
Дор х'в' эз д'н'ш'р'м —
Д'не н'й', б'нд' н'н'.
Б'хт'варийа г'в-д'р'ки
н'нд'к нинэ, н'нд'к нинэ,
Ч' д'кар'и те ч' б'ки?
Э'м'р ча б'вишк з'ф к'н'.

РОСТЭМРА

К'р'ке б'ч'ук, к'р'ке шир'н,
Т' э'мре м'н, т' э'мре м'н,
К'р'ке д'лал, к'р'ке э'г'н,
Г'мана м'н, г'мана м'н.

Б'ра п'штобан'б' т'р'а
н'зк'р'на б'р'б' в'т'эн,
В'т'эн б'ва, в'т'эн б'ра,
Б'й ве э'м'р э'м'р нинэ.

В'т'эн б'г'че г'р'к'рий',
Э'мане вей'э б'т'ни,
Э'в б'ук'ж'э р'у хелий',
Те ч' г'ло ж'ера бини?

Зар' деда эт'им дьминьн,
Бе баве жи эван этимьн,
Ле бе ват'ан не чот'на,
Хэрибийэ, к'ура бе тин.

Ростэме мьн, лаге ширьн,
Тө рөһе бэр бэдэна мьн,
Тө п'аре мьн, тө баске мьн,
Мэлһама сэр бьрина мьн.

Тэбийэте хөльқандйэ бэниадэм,
Сэва эв нивши нэминэ, бьвэ т'ам.

РОАВА ПАИЗЕ

Тэв
Вэк зэр'к
Гөлорбу,
Хвэ авитэ
Пышт э'вра.
Э'вэр шэшьтин.
Зьнара
Бэр ви агьри
Дэсте хвэ гэрмкьр.
Ле баг'че қич'ьк
Сэр эрде
Зере зэр
Рокьр.

ДЬЛЕ МЬНДА

Тэв һэйэ,
Һэнэ баһар у гөлед наз
Дьле мьнда.
Һөб һэйэ,
Һэнэ һ'срэт у симед саз
Дьле мьнда.
Ч'йа һэйэ,
Һэнэ кани у ч'эмед лэз
Дьле мьнда.

Гази һэйә,
Газһа стәйрка у һива т'ас
Дьле мьнда.
Ле һим
У стуна бәр дьле мьн,
Wәтән, тәйи.

Әз тәра бежым — рәһи йан әмре мьн,
Нә әмр кьнә, нә рәһи жи кьнә,
Әзе тәра бежым-һөб-һьзькьрьна мьн,
Чьмки һөб зйарәтә, мьрьна we тәнә.

ЗИНЕРА

Тө тәви, әз әрдьм,
Бежә, бей тә ча бьжим?
Тө әзмани, әз һивьм,
Бежә, бей тә ча бьжим?

Тө баһари, әз пивонгьм,
Бежә, бей тә ча бьжим?
Тө бәрии, әз қөльнгьм
Бежә, бей тә ча бьжим?

Тө кании, әз авьм,
Бежә, бей тә ча бьжим?
Тө чйайи, әз зьнарьм,
Әме бей һәв ча бьжин?

ТОТКА ШОР'

Сәкнимә ль сәр кание,
Дәр-доре мьн кәр у лал,
Далқияйә ль сәр қәйе
Тәва зеринә шәмал.

Бәр ч'әвед мьн, сәр кание
Кәскәсорә те к'вше,
Йане тәвә кө һел буйә,
Бир кьриә we мәше.

На, эв қизэ, қиза к'ордэ,
Ч'эв наринын, гәрдән газ,
На, эв һорийэ, мьлиак'этэ,
Хвәде шандйэ эв қәйас.

Гөлие зерин эв шәдькә,
К'ыламәке дьһунә,
Ба гөлие we шытаф дькә,
Бьн тәведа дьтәйсә.

Сәр каниеда эв мелбуйэ,
Мина кара хәзала,
Деме хвәра эв шадьбә,
Шәвq вәдьдн гөлие зер.

Пе шот ч'эва эв дьхазэ
Ава кание һьлк'әнә,
Канна зәлал дьләрзә,
Буйэ диле ч'эванә.

Шида вьр эз бумә рьсас,
Төрөш нәкьр незик'бьм,
Ч'эвед нарин, гәрдана газ
Мезәкьра we ләзе.

Әве сәре хвә бәржеркьр,
Шәрма пышта хвә да мьн,
Қәй бежи we нәхвәст, кә эз
Шот һьнара мезәкьм.

Әве пьрси, го-шайир,
Чь дьгәри тә ль вьр,
Дьқәшьямә тә аниә бир
Ава қание мәйә сар?

— Әре, — мьн го, — дота к'орда,
Агьре дьла гөр нәкә,
Тә к'әрәмкә к'ас ава сар
Ль we сьба хвәш-дәләл.

Бу шьнгина к'аса зивин,
Ньқобу нав ава сар,
Пе дәстәке we ав да мьн,
Дәсте дьн сәр сьнге зәр.

Пе һәрд дэста мьн к'ас һьлда,
Дани сэр левед заһа...
Эз вэщньқим хәведа,
Мьнабун к'ас, зәйа мьн.

Тө к'а к'ойи, сөр у эвин,
Йази-мьқәдәра мьн,
Дьқәшьмә тө рәх мьни,
Ле әм һәвдө дьгәрьн.

Һөб зйарәтбу,
Һьсрәт сондбу, сьләватбу
Сәва мә.
Дьнйа гөлбу,
Гөлбаһарбу, һьр шәмалбу
Сәва мә.
Тәв тадьбу,
Тәмәнәдьбу ль бәр гәрма
Дьле мә.
Әвде дьлфәш,
Щәсатрәш ль һәв кьрьн
Дәсте мә.
Ле дьле мә
Һәв башқәкә, на, нькарә
Тө бәндә.

Тө дьле мьнбуй, дәлалйа мьнбуй,
Чйайе Шудебуй ль бәр ч'әве мьн,
Тө рожа мьнбуй, рожгара мьнбуй,
Наве тә гьбәрк ль сәр левед мьн

Тө қаме мьнбуй, қөдуме мьнбуй,
Хуна гәрмбуй нав тамаре мьн,
Тө хәвна мьнбуй, тө хәвна мьн май,
Әм һәв дурк'әтьн һәта-һәтайе.

Ль һэзар рожи рожэкэ бөһөри
Мэ һэв рамуса бы к'эла дьл,
Ль сэр сынге тэ сэре мьн тэмьри,
Р'өһе мьн фьри ль эрше эзмин.
Ль һэзар рожи рожэкэ бөһөри
Мина кэвоткэке жь дэст мьн фьрийи,
Сэва жь һэзар рожи рожэкэ бөһөри
Һэзар рожед мьн бун р'эш-тари.

НИВИА ТЭМЭ

Тө р'ожа мьни, рожгара мьни,
Эз динбумэ жь һөба дьле тэ,
Тө хэвна мьни, тө дьле мьни,
Эмре хвэ жи наһевшиньм бой тэ.
Дьхвэзи дэһ заре гөлизерин
Пеша тэ быгьрын, пэй тэ бен,
Уе тэ қэбулкэ дьле мьни эвин,
Эзе тэ һызкьм диса вэк бэре.

МЪТАЛЕ НИВШЭВ

Шэвэ,
Шэвэрэшэ,
Ва мьн бэрбь хвэ дьк'ьшинэ
Рекэ дур,
Р'йа фькьред к'урэ
Қилоқачо.
Сэр дөр'яна
Эз дьгэр'ьм
Р'еч'а льнге мэ,
У мьн дит—
Дэвса льнге мьн,
Дэвса льнге тэ
Щотэ гөл
Хвэ авитьбун п'еси́ра һэв,
У эз к'эвгьрим
Дэст хэвна бэдэв.

Роһълате кӧбар дәрте
Тәва зэрә пӧр шәмал,
Әw радьхә ль сәр әрде
Тиренща хwәй дӧр у лал.

Тәв занә, wәжи һивиенә
Дәшт у зозан, мерг, зәви,
Сәва wан әw меванә,
Меване һәртӊм у һәргав.

Мина дәшта у зозана
Һивйа тәмә, тәва мьн,
Wәре мала мьн тӧ меван,
Бьвә мевана һәртӊм.

Гӧндо, ча меван, әз тә qәсьдим,
Чәве мә диса чәве һәв кәт,
Мьн дит шаркә дьн чӧяе qәдим,
Бина нане гәрм мьн һьлат.
Кәтӊн бира мьн кәчә чәврәш—
Машоqе дьле мьни әвин,
Дәлава зьрав, сәwта wейә хаш,
Кәндале бьчук у чиманга шин,
Шәве дьреж, әзмане сайи,
Һива тас у стәйрке гәш,
Речә кадьз ль әрша майи,
Фькьр - мьтале мьqәрмә, хаш,
Кӧбари у бабахйа йаре,
Хайинтийа һәвале мьни амьн,
Һесьре дьһатьнә харе,
Кьфрийа әмре мәйи кьн.
Навем-шькьр әw рож чун,
Шаркә дьн пашда найен,
Хьзна мьн әw дәqә у рожбун
Кижан тӧшар бира мьн дәрнаен.

Чахе сәре чӧие ро дьчә ава,
Qапӧте тәрие wарте зьнара,
Ль һафа чӧиева дарда дьвә
Әзмане шин у дәса һива сар.

Балге қалчичәка һәмез дькын,
Орта хвәда вәдышерьн һәвә тәв
У дәспедькын халие дьмежьн,
Қасәке шунда дькәвьнә хәв.

БАҢАРА ГӨНД

Гөрин әвәра һат, чйа-бани ләрзын,
Баране кәрке спи ль чйе зол-золикьр, бьри,
Тәве да пышта чйе кәмбәра һәвтрәнг,
Гәли-гәбоз халича хасва ньтьри.

Ча мори-мьрщан бәр тиренща тәве
Ава бәләкйа жорда дьһат хар,
Ча һәспе бәзо, кә кәф кәтьбу бәр дев,
Дабу бьн лынга дәшт у бәйар.

Қалчичәк, пивонг әрд қәл кьрын,
Әрд сут бу, қәй әзман һат жер,
Дара кәк кәта халие, бьшқок дан,
Рамусан тиренща тәвейә сор.

Шьвана туй даре хвә кьр, бу һолә-һола ван,
У бьлуре хьстын, беривана стран
Кәрие пез нәрме бәрожва кьшиа
Нерие да пешиа пез у кәбар мәшиа....

Пир дәркәтьн дәр, рабун сәр ханиа,
Кәвьр — кәчьк сәр сәре хвәра авитьн,
Зар дәркәтьн дәр, данә кәвканийа,
Кәлфәта данә дәргуша у мал дәркәтьн.

Хали һьшиарбу, һәлм — гәлм ле кьшйан,
Кәтана сьнге вейә гәрм шовкьрын,
Һәбе һәмлә сәр әрдеда рәшйан
Дәв кәтан бәдәне халие у метьн.

Ве рожа баһаре дьл мьн кинә- кинә,
Дьхазә бьдә бьн лынг бәйар-бәрож,
Бақә қалчичәк бьқәтин бинә,
Бьдә мәйдан нав гөнд пе һәспе боз.

Сэр лева кэндале п'р' мэзын
Дарэк хвэ кърбу хэлэқ.
Әве тō тышти нэдкър газын,
Бэдәүбу әв, бэдәүа бәрк',
Ве бәнгикър гәлә бәндә,
Ашьқ, шайир у дәнгбеж,
Ле әве нәда тō к'әси
Qәүата хвә, сōр'а хвә,
Сэр кәсир'а нәкърә си
У һеньк нәкър ван.
Ле чахе мър, бае нәмам,
Һәвалә вейә дәрд-кōла
Коква р'акър, авитә кәндал
Дара тәнейә бе сь'ар.

Ль һафа ч'йе у дәв зьнара
Тәв қасәке дьсәкьнә у биндьдә,
Пәнщед вәстйай жь хиала
Qōдум к'әти рōдькә.

Сьпндар һежа хвә р'адьк'ьшинә,
Дькә кō бьдә ду тиренща тәве,
Пәнще рөейә сор һәльдч'ьнинә
У мина зәрә зәр дьбьн бьскед ве.

БИНА ХАЛИЕ

Сэр п'еша Шәнгале
Вәләтәк һәйә,
Мина хуне
Тамаред мьнда
Элк'ан дьдә һōб-һьсрәта ве.
Әз дьхазьм һелкьм
Сәр ве к'ахәте
Деме вийә нас, деме вийә нәнас,
Ле әз нькарьм.
Ле әз баварьм,
Әзе бькарьм һьзкьм
Һәму тыштед ви:

Чәме вийә сөр,
Чйәе вийә нһн,
Qиз у хорте вн,
Зйарәта һәму кӧрда-чәнгә халйа вн,
Ль кӧ дәстпедьбә,
Хуна һӧндӧрә дьле мьн дәрте.
Жь хуна мьн била
Халйа Кӧрдстане те.

ЩАҢЬЛТИ

Qәwата мьн иро
Пър һӧнӧрә,
Найе зәвте.
Дьхwәзә
Тамаре мьн дәре,
Бьфьрә
Бәрбь эзмана.
У нава куредә,
Кедәре
Зәрзәлә те чекьрьн,
Пе әвьре рәш
Агьр дадә,
Жь бьруске
Шур чекә,
Әwра беркә,
Сәр wәләте
Тәрида,
Кӧрдьстанедә
Pуе рое вәкә.

Wәрә, дьло,
Әwре рәш тӧ беркә,
Әзмане шин
Жь тәрие зәлалкә,
Pуе рое,
Жь пәрда рәш азакә,
Пәнще рое
Wаре тәйә wәстияй асахкә,
Жь ви дәрди.

Дә тө вәре тәйахкә:
Вәрә, дьло,
Ви бәйари р'акә,
Нәбе зерин
Сәр халия рәш тө р'окә,
Жь we халие
Тө қыйнати т'олнәкә,
У ви дәрди
Дә тө вәре тәйахкә:
Вәрә, дьло,
Шанәшина тө чекә,
Кәвьред веда
Дәнге дьле хвә щишаркә,
Хуна гәвәз
Сәр ван кәврада р'окә,
Тө хере
Ван шанәшина накә,
У бе сь'ар
Дә тө вәре тәйахкә:
Вәрә, дьло,
Тө К'ордьстане биркә,
Дәшт, зозане we
Дәсте хвә тө саркә,
Бе хун, тамар
Дә тө вәре тәйахкә:

КОРДЬСТАН

Мьн тө нәдити: нә хәвна шәва,
Нә жи пе р'онайя һәрдө ч'әва,
Мьн тө нәдити, ле эз тә заньм
Пе м'ойбәта дьла һәрт'ьм, һәр гава.
Чәме тәйә г'ор, г'оле тәйә мор
Дьле мьнда фурдьд'ьн у дьмьлмьл'ьн,
Әзмане тәйи сайи, әзмане тәйи д'ор'
Бәр ч'әве мьн п'р' шәмал'ьн.
Ч'йәе тәйә к'обар, чава қизед к'орда,
Бь һәзар р'әнги хәмьлинә,
Зьнаре тәнә к'оф'йа серида,
Шинайи ча зер' ль бәр ән'йенә.
Чәмед тә — г'олиед қизе к'орда,
Бәдәна ч'йада тенә хар,
Шелубунә әш жь дәрде қултиеда,
Онда дьв'ьн нав қумеда бек'ар.

Эз рэх тэ нилым, ле тэ дьбиньм
Пе чэве дьле хвэ у мөһбэга пьр.
Ле эз гоманьм, — эзе бьбиньм
Пе чэве хвэ жи эзайа тэйэ сор.

ГАЗЫН

Чьма гэрэ дьнеда һэму
Аза нибьн у хаймал?
Чьма гэрэ дьнеда һэбьн
Мэриэ һесир у бепар?
Дьнйа һэму чекьрийэ
Пе ав у халике,
Чьра гэрэ ль сэр халие
Нэжин мина мэрики?
Чьра гэрэ дайжа к'брд
Йан вьетнам,
Кэндала тьжэ һесьркьн?
Чьра гэрэ хуна эвлэде ван
Бьбэ ав у дэлав?
Чьра эмре ван бьбэ корт,
Кэсэр бьминьн сэр лева?
Чьра гэло ав төнэйэ
Дэшт, бостана авдын,
Кө пе хун, һесьре ван
Ван бостана авдьдын...
Һун сэбьркьн, бьред мьн,
We сорбуйэ роһьлат,
Һатйэ рожа дьжмьн,
Ва һьндьк ма-ро дэрк'эт.

Бэниадэме занэ,
Qам-qодуме qорна бисти,
Чэве һэзар-һэзар бэнда дэсте шэйэ,
Бэнде кө чекьрна дэвра мэва һэмлэнэ.
Пе лэвзе ван һэзар бэнда
Wэ дьпьрсьм
У дьтьрсьм жь шава шэ.
Һун чь дькьн?
Атом, нейтрон һун чедькьн,
Дьле бэнда п'епэз дькьн,

Гуне чь бькьн?
Бьдьн бѣнда хофа мьрьне,
Йане жѣрдадайна дьне?
Бьдьн бѣнда шайа бе саз,
Йане баг'че бе р'ѣз?
Гун чь дькьн?
Нѣ ѣв бѣндѣ
Сьтар дькьн тѣзибуна вѣ,
Нѣ ѣв бѣндѣ
Нан у ав дьдьн вѣ.
Бѣниадѣмед занѣ,
Qам - qѣдуме qѣр'на бисти,
Гун вѣрен
Атоме текьнѣ р'яа бьратие
Орта ѣзмин у дьне,
Зѣмане мѣ паqьшкьн
Жь нѣпакед зьне,
Сазкьн ѣмре ѣдьли,
Бавари у гѣмана рѣжа сьбе,
Канйа нѣба нѣр дьли
У мѣнкѣмбуна халие.

ѦЗ ѦВЛѦДЕ ЧИѦМѦ

Чѣме Вислае
Qѣйка мѣйѣ ч'ук нѣрм дьнѣжанд,
Ѧлк'ане Вислае
Мьтале мьн дьпарзьнанд.
Ньшкева сѣр к'ѣнаре чѣм
Qѣрѣтуе ч'яе мѣ жь мьн нат к'ѣвше,
Чѣке мьн лѣрьзин,
Дьле мьн кѣта,
Рѣнѣ мьн бѣрбь ви тьлми бѣзи,
Мина йѣзи у ѣвина п'ѣр'
Ѧве жь мьн дькьр гази.
У мьн дьхаст хвѣ бавем аве,
Пе сьнге хвѣ
Ре хвѣра вѣкьм
У жь н'ьсрѣта ч'яе мѣйѣ к'ав
Ви тьлми пачкьм.

ЛЪ ОСВЕНСИМЕ

Барака тәри,
Сәр нарәкә сар
Хәбәре к'орди һатһнә һъвисар:
“Әз дьмрьм, пәй мьн нәгьрин”.
Әв хәбәр жая дан дьле мьн,
К'әлогьри дәрк'әтмә дәр,
Дьл-һънав лъ мьн қьрһн сәробһн.
К'әтә бира мьн шпрәта мәзһна:
“К'орд нагьри рөже охьрме гьран,
К'ьламе дьвен, к'өламе оһара,..
Бь дәнгәки зиз мьн кьрә қирин:
“Һәй ло, ло, һәй ло, ло...”,
Мәрвь рөзбун чар-чарһькал,
Кал - пир ч'әв т'ьжә һесьр,
Шаһһла к'өм дәрхьстһн, дәст қьрһн т'әвар,
“Һәй ло, ло, һәй ло, ло...”,
К'ьлам хьлазбу, к'әла дьл дани,
Бу меше дәста нава һәһеда.

Дьхази бьдһн мьн
Шанәшине нөһ,
Теда т'ьжәкьн
Лал у дөр,
Ль бәр сәре мьн,
Ча шарур бьлбьл,
П'ьр қизед кәзи
Бьстьрен к'ьлама дьл...
Диса әзе бәрбь тә бем,
Кохке калке мьл,
Сәре хвә дайһьм
Сәр шөмика тә,
Әмьр у мьзгинә
Әш йәк сәва мьн.

КЭВЪР

(Кэрик жь поэме)

Кõ хар нэбйа баре ге,
Кэвър нэдъчу хэрибие.

1

Бь га, эрэбэ, щоте хвэйти дар
Гонде чийада
Ра дькър, дьчанд у дьжит бехэм
Титал эшқ у ша.

Роке жи дьжмьн, мина багэре,
Гишиштэ вьра,
Эгит рабун, ле... нэбу кõ быгryn
Пешйа ван гора.
Титал бь тыште лазьмэ-сьвьк
Бар кър гае зэр,
Гонд ништ у дэрк'эт бе дэма хатър,
Бь кõл у к'эсэр...

Һэла не чанд гав жь бэр дэре хвэ
Нэкърьбу ви,
Хөрща пышта ге йалики хар бу,
Бэржер шьқьти.
Раст кър, ле диса хөрщък шьқьти
Сэр йалики ге,
Гьрани мьқим бэрбь хвэ дьк'шинэ,
Осанэ қәвл у қануне дьне.
Кõ т'эрэзубьн һэрд щэме хөрще,
Нэшьқьтэ бар,
Кэвърэк кьрэ щэма сьвькда
У ажот Титал.
Га бь гатйа хвэ
Те дэрдьхьст чийэ...
Кõ хайи дажо, дажо у дажо,
Ле нэ we дэре,
Ле нэ we сэве...

П

Титал га дажот, дажот, у дажот
 Хэта нэнасра, жь дьне веда,
 Жь дне веда, хэта нэнасра...
 (Wэхте к'этыне һэта атом жи
 Иза хwэ дэрте, р'йа хwэ мел дьбэ).

У һэр щара кӧ дьсэкьнин эw
 Варэки нэнас,
 Тыштэк жь хӧрще дӧрдьхьст дьфрот
 Бь дьле шӧват.

Дьфрот чь мабу жь мала рэнгин —
 Биранин у дӧрд,
 Кӧ һэйит'йа хwэ бь тӧһэрэки
 Хwэйикэ фӧдӧт.

Бь кӧвьр жи тым тым тӧрӧзу дькьр
 Ён хӧрща һур-мур,
 Ён жи кӧл—дӧрде хwэйӧ бе һӧсав,
 Дьлшӧватӧ к'ур.

Фротьбу ви кӧф'на дейӧ зер'
 У к'ӧмбӧра зив,
 Гӧстила зерӧ нишан'йа хwэ, ах,
 Дабу пӧри шив.

У сьбӧке жи хӧрща дӧщӧмда
 Тыштӧк нӧдит ви,
 Дӧwса нен теда кӧч'е кӧвьр бу
 У qӧрф валати.

Титал дӧсте хwэ щӧмеда гӧранд
 Диса у диса,
 Дӧwса нен теда кӧч'е кӧвьр бу
 У валат'йа хӧм.

Хаст һӧвӧ һурьк же бьп'ншьринӧ,
 Баве дӧве хwэ,
 Ле кӧвьр ахьр зӧф һышк бу, һола,
 У зӧфбу кӧвьр...

Титал, кэвэр у гае пели зэр
 Сэкьнин бэр нэв.
 Съсетикэ қарф...
 Кө йэк жь вана эсэ зедэйэ
 Бь қәвл-қьраре эви әмре бәрк'...

— Титал гэрәке вәгәрә нәла,
 Гэрәке рәкә зәвйа хвә пәле,
 Гэрәке рәкә зәвйа хвә жере,
 Бей гае зэр қә илаш навә...
 Ке тә бьк'брә - бежә мьн, кэвэр,
 К'ера лазьми, чьрани ахьр, —
 Титал бь газьн хәбәр дьда хәм,
 Кэвэр кәр бу, кәр...

Сәре хвә диса ль we бьльнд кьр
 Ноба дьнйа рон, ньзрәта әмьр,
 Кижане жи ви
 Кьрьбу бири,
 Дьготе эсә,
 Кө ге бьфрошә...

— Әз, гае зәре нәла рәкьн не
 Мәзилед әмьр,
 У зәвиед шерә бьриндарә гәвр,
 Кө ондакьрнед хвә вәгәриньн
 У пашда биньн...
 Титал дьналия, га дькьр борин,
 ...Кэвэр кәр бу, кәр,
 Ча кэвьрә кәр...

ДЬЛЕ МЬН

Вәхта дор мьн қумьстанә,
 Бе ав, бе рөһ, бе исанә,
 Мерга шинә бона мәрийа
 дьле мьн.

Вәхта дәнге мәлулие те,
 Ах у вахе гьран дәрте,

Симе зерэ бона мэрийа
дыле мьн.

Вэхта баһар хвәш вәдыбә,
Ль синге чие шәw хар дыбә,
Қалчичәкә бона мэрийа
дыле мьн.

Вэхта шәвә у тәристан,
Һива сар жи we нае хан,
Шәмданәкә бона мэрийа
дыле мьн.

Вэхта сарә, зывьстанә,
Ба у багәр мә меванә,
Кура гәрмә бона мэрийа
дыле мьн.

Әскәре Бойнк таршмәкьрә

Тө зани, дьне
Чьма тәйахә?
Мьрн чакучә.
Әw ль келәке
Топа дьнйа мә
Әвда мьх дыкә...
Тө зани, дьне
Чьма тәйахә?

Ани, дыфьрьм,
Ле пәр-баске мьн
Ве бәдәна мьн
Нькарьн һьлкьн.

Баске мьн дьлда
Вәбунә, Ани,
Әw мьн бәдәне
Дьбрьн, дьбьн.

Ани, дыфьрьм,
Тө дьле хвәда
Һелуне чека
Бона мьн, Ани.

Эв дьһиа һекә, —
Сәрәскәр дьгот,
К'өлма хwә дьгвашт.
Йәки жи дьхwәст
Һекә дөрәңги
Бькә һекәрун,
Йе дьне дьхwәст
Qәйәе һивехә,
Ле йе сьсийа...
— Эв дьһиа һекә, —
Сәрәскәр дьгот
У диса қайим
К'өлма хwә дьгвашт.
У дәм бөһөри,
Кал бу сәрәскәр.
К'өлма, к'ө теда
Qәwәта мера
Пунгал данибу,
Вьр хwәхwә вәбу,
Тәйрәк же дәрк'әт
У һәwабьр бу.

Бабае К'әләш тәрщмәкьрын

КЪЛАМА ШЬВАН

Щәм бәрожәки қәйә чинари
Тө рәх кание сәр п'әл руньшти,
Аведа деме тә нур дьбари,
Тә чьрус дьда, қиза һькйати.

Мьн незикайи ч'әвкание кьр
Бь дьле әвин, һөба к'әwгьри,
Бәдән мьн һәжйа у дьлем қәнщкьр,
Мьн у деме тә һәврә кьр лақрди.

Мьн дәсте хwә кьр вьр нава аве,
К'ө сьфәте тә жь wьра дәрхьм,
Ле һәйф, әw шькәст, һурбу we деме
Нав дәсте мьнда, бәр дьльке мьн,

Ав бьн дәсте мьн педа шелу бу,
Шькле тә фьрйа, чу жь нав кание,
Дьле мьни к'өл диса мәщнун бу
У әм т'әв һәвдө һьлкьшйәнә ч'ие...

Әлие Әвдьлрәһман тәрщмәкьр.

Нав тәбийәте чь кӧ һәйә,
 Бьра бьжин, бьра һәбьн,
 Гӧл у гиһа бьра шиньн,
 Лев һариньн, лев-һәдәрбьн.
 Бьра кьлам тьм һәһасбә,
 Бьхӧлхӧльн ав-щәһе нәс,
 Әзман бьра сут-сайибә,
 Дәнге шәрә һәһе тӧ кәс.
 Бәрхван бьра бәрха бажо,
 Бьлурехә һәһас, дьлша,
 Гӧнди бьра зәвийа рәкә,
 Гәньм бьдру, бьбә аша,
 Һәдад һәсьна бькӧтә,
 Дәса чекә у гисне щот,
 Бьра зарок де у бав бьн,
 Нәгәрьн ти, бьрчи, сәррот...
 Нав тәбийәте чь кӧ һәйә,
 Бьра бьжин, бьра һәбьн,
 Фькре қәншиә, хәһн у хийал
 Бьра һәртьм мийасәбьн,
 Бьра тәвә тьм алавбә,
 Бәр бь пәла хвәва шабә,
 Бьра дьле де у бава
 Тьм һесабә, бе кәсәрбә...

Баһар жь топа тәве дьһәшә,
 Баһар тәв ава чәма дькьшә,
 Баһар дьбә гӧл,
 Дькәвә нав дьл,
 Баһар хвәндьна кәһарә кьвшә...

Баһар бәрферә һәлә у һәчә,
 Әһ хәмла дьле шаһьла а'щә,
 Баһар нәһшк'арә,
 Баһар һӧбдарә,
 Баһар ренга мьн дькә халичә...

Бәрфе сәре даре данийә,
Тәв чил кьрийә кӧли-кӧли,
Мина дайка мьн пир буйә,
Сьпи буйә бьск у гӧли...

...Тәве леда бәрф мьна бу,
Дар шаһьл бу рәwш у омын,
Хвәзыл роке ва быһәлийә
Бәрф — бәләкийя сәре дйя мьн.

Думәфәска һелун чекьр,
Баһар һатә мала мә,
Әwра коне хвә бәрәвкьр,
Ләйлан к'әтә чйае мә.

Хӧшин к'әтә щәw у канийя,
Вәбун кӧлилке әтләз,
Дәнг у сәде қиз у бука
Гӧһе мьн к'әт тәз бь тәз.

Пел вәдьдә чәме гели,
Тәте һьлу гәрм бунә,
Газ — гәрдәне ве шилане
Хас у қәрқаш вәбунә.

Гӧлавтуна говәнд гьртийә,
Пале чйа бун халичә,
Заротийя мьн wьр дәрбаз бу.
Дьлем бәрбь чйе дьчә...

ӘЗ РЕМӘ

Әз ремә - фьрә у мәзын,
Бона щамера,
Әз ремә ль нав гөл у сосьна
Бона мәрда.
Әз ремә, мерге шин, сәр чәм — канийа
Бой хаса.
Әз жь бәләкие бәрфе, чйаед бьльнд тем,
Бона һәләл-зәләлә бәрбь щьнәте тем.
Әз ремә харо-маро бона әвде нәпак,
Мәрьве һәвсуд у бе итбар,
Әз ремә-дъчъм бәрбь зәра, занга у қәйа
Бона чьрук у нәмама,
Ль кӧ тьме қьрчинйа бьруске-тәйрокейә,
Мьж у думанә, сӧр у сәрмайә.
Әз ремә-фьрә у мәзын, харо-маро,
Әвдно, исанно, сәр мьнра дәрбазбьн.

Кон шьл бунә, дахьлинә,
Дәрва кәскәсор дьхәмьлинә,
Тәв гәләки дьцьжлинә,
Ве диса бе, баране бинә.

Сьвә зу бу,
Баран нур бу,
Кәри дур бу,
Гәлие кур бу.

Шьван һат қәфьли,
Шьвдар дани ви һеди,
Чь қәшмийә вәй гьди?
— Пәз һәркийә гам иди,
Гӧр бьр кьрийә, һәй һәвар...

МАЛА МЫН

Мала мын, һэй мала мын,
Дэф у дэват пара мын,
Тьфақ, намус мала мын,
Хер у хаши сэба мын.

Мала мынэ ль гөндә,
Баг' у баг'чә зэф рьндә,
Отәх чаргозә бьльндә,
Рәвшә we бона гөндә,

Мала мын дәве рейә,
Нәхш-нигаре мә лейә,
Пега гөндйә тәв лейә,
Бой һөрмәта элейә.

Әз һыз дькым чйәе мә,
Дәр у шинар, зоме мә,
Тьфақ, йәктйә дора мә,
Хвәш азайә мьләте мә.

Institut kurdtolo Paris

ЩАРА ЭШЛЫН

Эгэр чйа быгэцэ,
Бэр жь к'энара дэре,
Ава тофане рабэ,
Ро ль эзмин бьсэкьнэ,
We бежын эщебэ,
Эщеба гьран,
Кō нэдэшьминэ
Тō дэвр у зэман.
Ле эш эщев нечэ
Бэр эщеба на,
Йа дэсте мэрийа...
Эщев қэшьми
Вьр эрше эзмин,
Хортэки шаһьл,
Нав жи Гагарин,
Дэрк'этэ эрша
У навда мәшийа,
Сианэта Wэтэн
Гинандэ стэйрка.

К'ЭСКЭСОР

К'эскэсоре к'эмбэр дани
Жь Нэвт рэнга, чава кэван,
Заро рабун ль сэр бани,
Дэнг данэ we, һэвра стьран:
“К'эскэсора к'авэ к'обар,
Пэйабэ, зу дэ wэре хар,
Дэ, тō бьбэ мэра меван,
К'эскэсора к'авэ кован..”

К'и нъзанэ, хушке щане, тарьһане,
Wэк тө бса к'ур дынали, дьк'эwгьри
У к'очк - сэра ч'эве тэйэ р'эшбэлэка
Һесър-гьрие п'ършэватэ.

Р'абэ хушке, К'ордстана деми мэлул
Дэфьн дькэ мэйт' у щьнйазе эфата,
Гэлэк буке дэстбьһьнэ у р'убьхел
Хелйа р'эше у хелйа шине wэргьртън.

МАЛХЪРАВЕ

Ах, малхраве, тө дэрк'эв дэрва,
Бьнһерэ - қолынг жь бэрие дур тен,
У дэнге wана чьқаси хwэшън,
Ч'йа у бание мэ гьшк бэла дьбьн.

Эз эвдал бумэ, эwтара сэре р'йа,
Жь қолынга дькьм пьрсйара,
Йан бае гэр'ок, йан ава ч'эма, —
Эшқ у эвина, мьн у тэ к'о ма.

Бьжи эвина мьн, бьжи дьнйа мьн.
Тө бона нэфса щане мьн дэрман,
Пэнще һоба тэ бсайи гөрэ,
Дьле мьн дьхэ дэрбе хэдарэ.

Тэк тө һэкима эвина мьни,
Wэрэ пе тьлие хwэйэ мумани
Бьк'эw мэлһэме, дьле мьн қанщкэ,
We дьнйа эвинда дьле мьн шакэ.

Дьлем к'еwришки р'азаййэ,
Кела һөбе ле бышкьвтйэ,
Бьлбьла эмре мьн хэйдийэ,
We бэре хwэ мьн гөһастийэ.

Дьлем тэра ро-эсманбу,
Нюба тэ вьр пэнш вэдабу,
Чарһэйдора гөл - сосьнбун,
Диса дьле тэра шадьбум.

Ах, тэ чьма беисафи
Дьлем хэдар дахкьр,
Кел жь Нюба мьн бышквтийэ,
Иар, бьзвьрэ һьлчьнэ.

ТЭБИЙЭТ, ФЭМКЭ

Дьле мьн гөла, ах, бе сьгарэ,
Чава чьвика бе ши, бе шарэ,
Һа дьчьм у тем, мьн хэйдийэ йар.
Дьчьм нав багчэ, ах, бахчэ карэ.
Дьчьм щэм былбьл, былбьл мелулэ,
Надэ шаһабе пьрсе дьле мьн.
Көла дьле мьн чьқас гьранэ,
Бэндэ тэк карэ чарэ ле бькэ,
Дьхвазьм, вэки нэк тэне бэндэ,
Тэбийэт жи фэмкэ у дьл дэрманкэ.

НЭМУ ТЫШТ ДЬКАРЭ БЬҚӘШЬМЭ

Мын ч'эве хвэ вакьрын, ле мина мэрьве тьройайи диса гьртын, һьнаки фькьрим у шарэкэ дьне жи вакьрын у диса мын дит—ль щики нэнасым: отахэкэ бьчуж, диwаре we, африка we сыпикьри, чэнд кэрэват, дө к'олфэт хэлате спи ль ван, лац'кед мина бэрфа һэвтшэви чил у қарқаш сэре ван гьредайи, һэр йэк алики кэрэвата мын сакьни... Эз ль к'омэ?... Мын дәст хвэда нькарьбу те дэрхьста. Дьбэ бэр ч'эве мын те к'вше... Эз фькьрим. Мын кьр кө ч'эве хвэ мьздьм, ле дәсте мын жь ши р'анэбун.

— Һэвале лейтенант, зоре нэдэ хвэ, һэла зуйэ, сэбьр бькэ, һэр тышт wэде хвэда п'акэ, — к'олфэтэке вана дәсте хвэ дани сэр энийя мын у эв хэбэрана дьловани готын.

К'олфэта дьне, wэки қизэкэ урьсэ 20—23 сали бу, дәст хвэда истэганэк незики леве мын кьр.

— Дэве хвэ wэкэ, wэхwэ, лазьмэ, — эwе гот.

Мын ль ч'эве ван ньһери у тэзэ фэмкьр, wэки ль к'омэ. Бьжанге мын һатьнэ сэр һэв.

— Эw радьзе.

— Бьра р'азе.

Мын һэw заньбу ван хэбэра нава хэwнеда дьбьһем. Ле эзи нэ р'азайи бум, у қэй бежи йэки дьньч'андэ мын у дьгот: “Р'анэзе, нэ т'о ль киное дьньһери, эw жи кинокэ өса һэwаскар у хвэш...”, Т'ө дэнг у һьс, һэр тэне тькэ — тька дьлке хвэ дьһэсийам, wэки зу—зу ле дьхьст у ньшкева эw киноа лал, кө мын бьчуктияа хвэда шара эwлын гонде мэда дит, к'этэ бира мын. Гома щинаре мэда кино нишан дьдан. Эз п'еша д'яа хвэда р'уньшьтбум. Wэхте мэрьв ль сэр п'ине спи, кө диwер хьстьбун, һатьнэ к'вше, мын ньшкева жь тьрса кьрэ қирин, д'яа мын дәст хвэда эз һэмез кьрым, синге хвэва гьwаштьм.

— Сьмьла, сьмьла, мэтьрсэ, эз қөрба, тэ чьма өса кьрэ қирин бьра ст'өе мын бьшкэста мын т'ө нэанияи вьра, д'яа мын гот у бу ахэwаха we. У эwе йэке эз һе дамэ тьрсан дьне у мын ш'олэт нэкьр ч'эве хвэ wэкьм.

— Зу бькэ, Гэwре, гэдэ жь вьр дэрхэ, бьвэ бэр мала шех, — мэта мын гот, кө к'елэка д'яа мын р'уньшьтбу.

We дәме қуринийа чэнд заред майин жи һат. Д'яа мын дәст хвэда эз жь гоме дэрхьстьм у һэр тэне дэрва мын

ч'эве хвэ вэжьрын у дит, вэжи хенщи мьн тō зар'эк жь гоме дэрнэк'этийэ. Аликида һэла жь тьрса дьлэръзм, ле алие дьнеда жи дьхвэзм диса һэр'мэ һөндөр', киное бьвилям. Эз дьфькьрим, вэжи һэвале мьне қэрфа мьн бькьн.

— Дайе, — мьн к'элогьри готе у дйа мьн нэһишт гьлие хвэ к'ота бькьм, гот:

— Чйэ, эз қорба, нэтьрсэ, эзе тэ бьбмэ бэр ощаха шех у һэму тыште п'акбэ.

— Дайе щан, һэвале мьн гьшк һөндөр'даньн, ве сьбе сэр мьн бьк'эньн, эз натьрсьм, мьн диса бьбэ гоме.

— Вэйле мьн п'оре хвэ к'өр' кьре, эв чь дьбежэ, дьхвэ-зэ дэрбэкер'а дуге ощаха мэ бьтэмьринэ.

Мьн кьрэ фэсале, жь дэсте дйа хвэ дэрк'этым у бэрбь гоме банзда. Дйа мьн кьрэ қирин у да пэй мьн. Бэр дэре гоме мэта мьн пеши ль мьн бьри.

— Бьра ч'эве дйа бьрьжийана тō нэанийи вьра, эве чь йэк ани сэре мэ, мэр'эвэ, тō к'ода дьчи?. — Эве эз гьртьм. Мьн кьр жь дэсте ве жи дэрэм, ле қэвата мьн теда нэчу. Дйа мьн хвэ мэр'а гиһанд.

— Гэдэ гэлэки тьрсиайэ, тэ нэдит бе һэмди хвэ диса бэрбь ве к'амбаха киное дьр'эвийа, иди чьма эглэ дьхи, — мэтэ сэр дйа мьнда һерс бу.

Дйа мьн у мэта мьн дэсте мьн қэвин гьртьн у бэрбь мала шех лэзандьн. Гозэла жьна шех дэст хвэда шэрбькэ ав ани, "тьбэрк., авита нав у да мьн. Тэма хвэлийа тэндуре жь ве аве һат. Эз паше пе һэсийам, вэки "тьбэрк., бь хвэ хвэлийа тэндурэ шехэ, эв хвэлийа, кō мала һэр гөндикида һэйэ. Мьн һерсана леве хвэ дьгэстын у эз чьқаси п'ошман бум, вэки мьн кьрэ қирин у руге ве йэкеда кино жь дэсте мьн чу. Йа лапэ хьраб эв бу, вэки де у баве мьн бь тэмийа Гозэле ньһиштын эз һэвтэке жь мал дэрэм. Қэт на бьһиштана һэвалед мьн бьһатана щэм мьн, дэрһэқа киноеда мьн'ра шьровэкьрана. Ахьр мьн дьхвэст рэстие бьһэсийама: гэлэ мэрьвед сэр п'ине спи һатьнэ к'эвше, мэрьвнэ эйни бун, йане мер—мьльйак'эт бун, кō пирка мьн эвқаси дэрһэқа ванда зарар'а гьли дькьр.

Рожа һэвта дйа мьн се мьришк һьлдан у эм диса чунэ мала шех. Диса жь ве аве данэ мьн, мьришкэк шэрже-кьрын, хуна ве ль энийа мьн хьстын.

— Ощаха мьн к'өрэ тэ һатэ р'эме, п'ак бу, вэки тэ зу мэр'а гиһанд, йане на эвлэде тэйи тае тэне ве жь дэсте тэ бьчуйа. Ахьр тыште бер'эм дькьн, кино—мино нэ пеше хвэденасанэ. Эв мабу чэнд заред гөндэ майин жи мэр'ум буна. Готи қорбана бьдн, — Гозэле гот.

— Эз хөлама ошаха шәмә. Мын ад у қырап кырийә, шәки бәрхәке қорбана Нәсэн биньм бәр мала шә.

— Хөде қәбулкә, Гәвре, тө һәртъм жи қәдре тәреде дьгри, ошаха мын бьра дөа'кьра тә у көре тәбә.

— Пирка Гозәл, эз иро иди дькарьм жь мал дәрем у һәръм нав һәвалед хвә? — Сәре мын бәр мында, мын жь we пьрси.

— На, бәрха мын, чаршәме, шәхте дйа тә бәрха қорбана тә бинә, эзе хуна гөһе we жи ль әнийә тәхъм, ши чахи иди шьне тә дурк'әвьн, тьрс у хофе жь тә бьр'әвьн, у тө дькари һәри нав һәвалед хвә. Хвәстьна рәбе мын бәсанә, — Гозәле гот, пышта хвә да мә у бәрбь к'ох чу.

Дйа мын дәсте мын гьрт у эз анимә мале. Иди тәмул надъм. Мын we рөже чәнд шара жь дйа хвә пьрси, гәло чаршәме к'әнге бе, чәнд рөж манә, гәло нькарә бәрхе зу бьбә. Эз 4—5 рөжа жи малда мам.

Рөжа хуна бәрха мәйә қәрқаш ль әнийә мын хьстьн, эз we рөже тәзә чумә шәм һәвалед хвә. Ле хвәзъл чәршәм қәт нәһата у эз бәса зу нәчума нава ван. Әшқас нав у нуч'ьк ль мын кьрьн, шәки эз аншах жь нава ван дәрк'әтъм у вәгәрийамә мале.

Бь ви тәһәри қаринәк гәләк гьран сәр мын руньшт: бәрхәк, се мьришк, ле йа лапә хьраб әш бу, шәки һәтани эз бумә хорт жи заред гөнд мынра дьготьн “Әләнәшәрәк”.

У аһа тәмамия әмре мын ль сәр қәйт'ана киное те бәр ч'әве мын. “Әләнәшәрәк”... Ле на, кадред киное тьштәки майин нишан дьдьн, у эз бетьрс у бе шәрмкьрьн ль ван кадра дьньһәръм. Эз ньһа дькарьм сәрбәст: һәрмә нава һәвала, ль ч'әве ван бьнһәръм...

Кадред киное зу—зу бәрһәв тенә гөһастьне. Ле қәй бежи дәнга жи дьбьһем. Аһа гөндда дәшәтә, говәнд гьран буйә, дәнге дәф у зөрне, дәнге к'ылама ширьн чарһьлқә бәла дьбә. Қиз у букед гөнд бь к'ынщед хвәйә к'әш у қәшәнгва, кө мина көлилкед ч'йәед мәйә һәзар рәнгиңә, рәшше дьдьнә дәшәте, әш хәмьландьнә.

Әва киноа бәдәнгә. Ле бәле һәму тьшти эз фәрһи дьбиньм у дьбьһем. Ай мәк'тәба мә, дәрсхана мә. Әм шагьртед дәрсхана әшльн руньштьнә у һивийә дәрсдаре хвәнә. Ньшкева дәре дәрсхане вәбу у дәрсдар, һәвале Гагик Рштуни һатә һөлдөр. Әм гьшк рабунә пийә, мә сьлава ши вәгьрт у дйса шие хвәда руньштьн. Әш рөж у дәрсдаре мыни пешьн тө шара жь бира мын начьн. У иро әш дйса

бъ тѣмамайа қылафѣте хвѣва һатийѣ бѣр чѣве, мьн, дуса мина һѣршар бѣшѣрхвѣш, дьлован у бѣ рѣим. Эм һин дьбун, сал дьһатън у дѣрбаз дьбун у мѣ те дѣрнѣдъхьст, вѣки чавѣ мѣзън дьбьн, тенѣ қаме хвѣ. Мьн щара эвльн бѣ һѣрфед эрмѣни дѣст бѣ хвѣндьне у ньвисаре кьр, дѣстпекьр қѣнщие у хьрабие жь һѣвдѣ щѣдакьм. У эз хьраб һиннѣдъбум.

— Кирва Нѣбо, тѣ Нѣсэн тѣ щара жь хвѣндьне нѣбьри, — щарѣке Вардане дѣсте мѣ готѣ баве мьн.

— Тѣ щара, бьра щан, зарѣд мѣ готи мина мѣ нахвѣнди нѣминьн, — баве мьн шаба ви да.

Вардане дѣсте мѣ, меване мѣйи һѣри эзиз бу. Чь меван, эв эйни нѣфѣре мала мѣ бу. Эв, кѣлфѣта ви, кѣре ви — Мамикон, кѣ йаше мьнда бу, һѣртъм дьһатнѣ мала мѣ. Эм жи һьндава хвѣда сале сѣт на чар-пенщ щара дьчунѣ меванийа вана. Кал у баве мѣ һѣврѣ щинарти кьрбун, тѣви шайи у шина һѣвдѣ бубун, тѣвайи пешийа хунхѣред Роме шѣркьрбун, у гѣлѣк жь вана бѣ дѣсте ван бѣйанийа һѣтьбунѣ қьре, гѣлѣка жи щи у вѣре хвѣ һиштьбун, тѣвайи мьһащьр бубун.

Щарѣке эм пе һѣснийн, вѣки Мамикон нѣхвѣш кѣтийѣ, дѣа мьн бѣрбанге эз у баве мьн щандьнѣ гѣнде ван.

— Зу бькьн, һѣрьн хвѣ Мамиконра бьгьһиньм, бьньһѣрьн чька чь қѣвьмийѣ, тае тѣнейѣ, хвѣде ле бе рѣмѣ. Вѣй, чѣве мьн бьрьжьн, гѣло хушка Арегназ ньһа чь дькѣ. Эва жи тѣе чѣнд рѣжайѣ, — дѣа мьн кузькѣк дьрежи баве мьн кьр, — бьднѣ Мамикон, бежне, вѣки тѣма кѣлилкѣд чѣа навда һѣйѣ, вѣки бьхвѣ ве қѣнщбѣ.

Гѣнди дур бу, һѣтани эваре дѣрѣнг анщѣх эм гьһиштьне. Мамикон вѣхте эз дитъм бѣшѣра ви хвѣш бу, шабуна һѣсьр мина баране сѣр сурѣте шийѣ чьльмьсида һѣтнѣ хѣре. Баве мьн энийа ви пачькьр, паше мьн эв һѣмез кьр. Хѣле Вардан у хѣтийа Арегназ ньзаньбун шабуна чь бькьрана. Дѣхтьр һѣтьбу сѣр нѣхвѣш. Эви нѣхвѣш дѣрзикьр. Мамикон жь эша, ньзаньм жь тьрса кьрѣ қирин.

— Нѣкѣ қирин, тѣ шѣрм наки, эв кѣрьке қѣрфа тѣ бькѣ, — дѣхтьр ль мьн ньһѣри у гот.

Дѣхтьр шѣхѣле хвѣ кѣтѣкьр, хѣтре хвѣ хвѣст у жь мал дѣркѣт.

— Зѣрѣ, зѣр, нѣхвѣша жь бѣр дѣрге мьрне вѣдьгѣринѣ, — хѣле Вардан гот.

Мамикон, ньзаньм жь шабуна мѣ, ньзаньм жь һѣнѣре дѣрзие у ду - дѣрмѣна, эпѣщѣ пѣк бу. Нѣта ниве шѣве мѣ лақьрди дькьрьн у мѣ тѣвайи то хвар... Дѣ рѣжа шунда бѣ дьлѣки барстан эм вѣгѣрйанѣ мал. Ве шунда мьн иди Мамикон нѣдит. Эвана малва һѣтнѣ гѣһастьне шѣһѣрѣки дур...

Ль э́мре хвэ мезэ дькым, кō мина кадред киное бэр чэ́ве мьнра дэрбаз дьбэ. Кадр лэз-лэз бэр һэв тенэ гōнастьне. Оса, чава э́мьр бь хвэ пешда дьчэ у те гōнастьне, э́в жи о́са зу, вэки тō э́щобмайи дьмини у те дэрнахи.

У аһа иди мэрвэки гьһиштимэ, институт кōтакьрийэ у мэк'тэба гонде мэйэ ортэда чава директор дьхэбьтм. Мэ дэст бь чекьрна авайе мэк'тэбейи тэзэ кьрийэ. Дэрсар, һэму хэбатчид гонд, һэтани шагьрта жи бь к'эл у бин гэви хэбата чекьрна авайи дьбьн. Диваред авайи рож бь рож бьльнд дьбьн. Эм дэрһэда дэстанина лабораториа, истола, руньштока у һур - муред майинэ тэзэда дьфькьрн. Мэ шэв у рож кьрийэ йэк, вэки сала хвэндьнейэ тэзэ э́сэйи авайе тэзэда дэстпе бькьн.

— Директоре мэк'тэбе готи сьбе һэрэ Ереване у эши-йаед лабораториаед физикае у к'имиае бинэ, — щьвата дэрсарда вэкиле пара ронкае гот.

— Ле набэ, вэки дэрсарэки бышинь, ахьр эз нахвэ-зьм қэт сәһэтэке жи тэрка чекьрна авайи бькьм, иди маһа ийуне сэрһэвда те, готи эм бьлэзинь, — мьн гот.

— На, э́сэйи готи тō һэри, чьмки һьнэ чэтьнайи һэнэ, мэ э́в пьрса дэрэнги эхьстийэ, жь министрне э́лам кьрн, вэки сьбе вэкиле вэ нэчэ, вэ бьднэ нәһикэ дьне.

Эваре мьн к'аре хвэкьр, вэки, сьбэтыре һэрьмэ бажер. Кōлфэта мьн у заро гэлэки ша бун у һэр йэке һьндава хвэда тыштэк хвэст, кō ванра жь шәһэр биньм.

— Баво, мьнра тьвьнгэке бинэ, вэки бэри гōрадьм, — кōрке мьни бьчук, Титалкō чар сале ви э́в чэнд рожбун тэмам бубун, гот.

— Бавое мьнра чэлтэки бинэ, нэ ахьр э́зе исал һэрьм мэк'тэбе, — Зэре гот.

Бь дьлэки ша эм к'этьнэ щи. Нэтани шэв дэрэнг хэва мьн нэдьһат, дьфькьрим, вэки авайе тэзэда шөхөл готи чава бьдьм тэшкилкьрне у гэлэк пьрсед майин фькра мьнра дэрбаз бун. У қэт ньзаньм кэнге хэчүра чум.

Мина һэршар, сьбэ вэде хвэда сафи бу. Эз рабум, мьн қьраркьр сәрики ль авайе мэк'тэбе хьм, дō-се тэмийа бьдьмэ сәрвэре пара хвэндьне у паше бэрбь шеһер рөкэ-вьм... У э́з рөк'этьм... Ле, бэрбь комисариата э́скәрие. Шәр бу, шәр... Германия фашистие авитьбу сәр вәтэне мэ. Радиоэ э́в бэса балакьр.

Һэр тышт бь шарэкева у ньшкева һатэ гōнастьне. Иди дэнге чакуче һоста ль сәр авайе мэк'тэбе нэдьһат. Титал у Зэре жи дэрһэда тьвьнг у чэлте хвэда тыштэк нэдьготьн, хвэ авитьбунэ пэсира мьн у дэст жь йаха мьн бэрнэдьдан, нэдьһиштьн жь мал дәрэм. Тō қэй бежи ван тьфала жи

те дәрдьхыст, вәки шәр чь шыпукә дыкарә бинә сәре мерьв. Мьн анцах кәлфәта хвә у зарә данә кәркырьне у тәви гәләка чума комисариата әскәрие.

У аһа әв рәжа бь тәмамияа қылафәте хвәва бәр чәве мьнә: щики кәтһнә чите, щики де кәре хвә һәмез кырийә у бәрнадә, дьгъри. Ай, һьнәки жь вана веда хорт у қизәк бь һәйр у һьжнәк'ар ль һәв дьһһерьн у нәрме хвә хәбәрдыдһн, қизьке тьштәки кьрә шеба хорт. Ки занә чийә, нәмә, шыкьл, кьлама сәр дьлкәтиә хвә дәрхьсти йане тьштәки дьне. Чь жи һәбә, дьле вейә назьк навданә. Дор-бәре хвә дьһһери, тьшк мәрвьед насьн, вәки тә гәләк щара әв дитһнә. Ле гьшк жи һатһнә гәһастһне, қәй бежи бь чәнд сала мәзьн бунә. Кән у шабун жь сәр рӯе ван хәрьдинә, гьшкә мьрүзкыри-нә.

— Әз қәрбана тәбьм, мьқати хвәбә, рәва сәрманәки, зу вәгәрә, — кәлфәтәк кәре хвәра дьбежә.

— Нәтһрсә дае, әзе зутһрәке вәгәрьм, — хорт хвәгәман шаба дьа хвә дьдә.

Әм рәкәтһн: һьнәк бь автомобиля. һьнәк бь фьрхуна, һьнәк жи пәйа. Фьрхуна әз теда бәр авайе мәктәберә дәрбаз бу. Кәсәк бәр авайи тәнәбу, тә һәв заньбу вәдәки дьрежә бәндә рәх ви авайирә дәрбаз набуйә. Кәлә мьн тьжи дьбә у хвәхвә хвәра хәбәр дьдьм: “Тьшт набә, шәрә зәф-зәф чәнд мәһа бькьшинә. Әме вәгарьн у авайе нивщи-майи чекьн.. Гәләк әса дьфькырин, ле шер дьреж кьшанд.

Әз шандьмә мәктәба әскәрие. Чәнд мәһа тәлим данә мә у наве лейтенант данә мьн.

— һәвале лейтенант, мә қьрар кырийә, вәки тә мәктә-беда бьмини, тә дәрсдари у кадред минани тә мә лазьмьн, — рәжәкә қәмандарә мә — Петров готә мьн.

— һәвале полковник, изане бьдһн әз һьнәки бьфькырьм у паше шаба вә бьдьм.

Тәмамияа ве рәже әз кур у дур дөшөрмиш дьбум: “Дьжмьне дәвхун мина гәре һар пешда те, у әз пьштеда бьминьм, на, тәщара әв йәк набә. Әз иди гәләк тьшти һин бумә, ле щербандьна мьнә шәркырьне тәнә у әз чава дь-карьм мәктәбеда мәрьва һини һостатийа шәркырьне бькьм. Готи һәрьм пешәние, тәне пешәние. Бьра йәки әса мәктә-беда бьхәбьтә, вәки пешәни бәр чәве хвә дитийә.. Сьбәтһре мьн дәрһәқа ве йәкеда готә полковник.

— Нава готһна тәда, һьлбәт, рәсти һәйә, п'ак, әз тәра огьре дьхвәзьм.

— Әзе бь сианәти қәлһхи вәтәне советие бькьм.

Чәнд рәже дьне шунда әз ида ль пешәние бум. Пешә-ни.. вьра, һьлбәт, кьшмиша бәлалакьн. Ль вьр һәр дәрәке

дькара тыштэки эщэбь бьрэшьмэ. Вьзина гөллайэ бэр гөһе тэра, сэр сэрэ тэра дэрбаз дьбын, тэ һэв ньһери пешийа тэ, рэх тэ, йане пыш тэва бомб тэрийа, тоз у думан жь эрде бьльнд бу, рүе рөже һатэ гьртые. Жь ширдина дэнге ван тэ дэмэке кэр у лал дьби, гөһе тэ тыштэки набыһен, нькари чэве хвэ вэки. Паше дьньһери һэр тышт сэрьри, дорбэре хвэ дьньһери, дьбини нэлэ-нэла бриндаранэ, чэнд сантиметра дурн тэ йэки һэта-һэтайе чэве хвэ гьртэнэ. Тэ лынге хвэ дьһэжини, дәсте хвэ дьһэжини, дьньһери тэ тышт тэ нәһатийэ у эщэбмайи у шашмайи дьмини, вэки тэ чава нава we тэви-тэйрока гөллед топ у тьвнгада саг майи, қэт печикэ тэ жи нәһарьшийэ... Ле... ле рөһе тэйи бриндарэ. Нерсана дьранед хвэ дьчьрькини, дьле тэ те бьтэқэ. Вьра һэр тышт те гөһастые. Эриш дьки, пешда дьчи, дэрба хэдэр дьгьһини дьжмьн. Ле, тэ һэв ньһери, эскэр у техника дьжмьн авитьяэ сэр тэ у мәщбур дьби шарэкэ дьне шунда вэкьши. Молэт накэвэ тэ паринан бьхви, чэнд дәқа рәһэт бьһеньжи. Шэрэ, готи тәйах бьди, һини һэму тышти бьби, бьрчи жи бьмини, бехэв жи бьмини, эгэр лазьмэ нава аве у һариеда, сэр бузе у бэрфе жи вэлэзи, у эв жи гэлэк шара нэ кэ сәһэта, ле бь рөжа. бәле, бь рөжа. У тэ һин дьби. Исанэт гэлэки тәйахэ. Дькара бэр һэму тышти тэмул бьдэ у һини һэму тышти бэ...

Эварэке, пэй шэрэ гьранра, қөмандаре полка мә, вэки мерэки урси бэжньбьльнд бу, газн мьн кьр.

— Лейтенант, тэ дьбини мә иро дэрбэкэ хэдэр гиһандэ дьжмьн у әм эпешэйи пешда чун, ле бона әм сьбе жи эришкьн, готи чэнд пьрса сафикьн. Сэба we йэке лазьмэ “зьманэки,, дәстхьн. Ньлбэт шөхөләки чэтьн у щабдарэ. Мэ қьрар кьрийэ ви шөхөли бьспернэ тэ.

— Әз һазьрьн әмре вэ бьрәдиньм.

Қөмандар незики мьн бу, дәсте хвэ да сэр мьле мьн у бь һэйр у дьловани ль чэве мьн ньһери.

— Чар-пенщ хортед шөләт хвэра һьлдэ у сәһэтэке шунда рөкэвьн. Фасал у гөһдарбьн, пешәнийэ, көре мьн, һэр тышт дькара бьрэшьмэ. Дәһ, огьрбэ.

Әз вәгәрийамэ белука мә.

— Қөмандарие спартийэ мә, вэки ишэв чь шурэйти жи һэбэ “зьманэки,, дәстхьн. Фәмдарийэ? — Мьн готэ лавька.

— Фәмдарийэ. — Баварки гьшка гот.

— Чар лавькед шөләт готи мьнра бен. — Мьн гот у ль чэве ван ньһери. Гьшка эмэке сэрэ хвэ кьрьнэ бэр хвэ у паше чарали кьрьнэ газн:

— Әз һазьрьм.

— Әз жи һазьрьм.

— Мьн жи бьбьн.

— Эз жи дьхвэзъм бем.

Гышка жи зальбу чийэ рэзведкэ, чийэ “зман,, дэстхьстьн, заньбун қэдандьна ви эври чьқас чэтьн, фэрз у бьқэзийайэ.

Мьн чар лавьк-Владимир, Саша, Давит у Иракли һьлдан у эм жь тэбнед хвэ бэрбь алие дьжмьн рекэтьн — шулькин. Эм йэко—йэко, вэке метрэке дури һэв, дьчун. Шарна чалэпинга, шарна сэр зьк, шарна жи шьпийа. Шэвэрэшэкэ өса бу, вэки мерьв сэр дө метра тэ тышт нэдырэшьранд. Мэ эпешэ ре щэданд. Рйа мэ нэвалэкерэ дэрбаз дьбу. Эм нэвалэда һьнэки сэкьнин, мэ бина хвэ кьшанд. Саша гөһе мьда кьрэ пьстэ - пьст. Мьн ль ви али, кө эви нишани мьн да, ньһери у мьн жи приске агре шыгаре тэгминькьрын. Эв прискана гэлэки дури мэ нибун. Нэму тышт фэмдари бу, ль шьр мэри һэбун. Ле гэлэ чэнд мэри у чь дькьн? Ньлбэт дурва чэтьн мэ те дэрхьста. Эв вэке се сэхэта бу, кө эм жь тэбнед хвэ дэркэтьбун. Баһар бу, эвре рэш сэрһавда ньглибун, барап нөрме хвэ дьһат. Эм һьнэки чалэпинга пешда чун у бэр зьнарэки мэзын тэлийан. Эм дьтърсийан вэхте брукс вэдэ дьжмьн дькарэ мэ бьбинэ. Вэхта эм гьништьнэ бэр зьнер, ньшкева бу ширқина эвра у бруксе өса вэда, вэки дор бэре мэ мина рож һатэ кьвше. Нэр йэки мэ ль алики дьньһери. Мьн раст ль туша ван приске шыгаре дьньһери, кө чэнд дэқа пешда Саша нишани мьн дабу. Дө мэрьв һатьнэ кьвше: йэж вэлэзия бу, ле е дьне автомат дэста сэр тыштэки руньшьтбу.

Вэдэ дэрбаз дьбу, шэв иди зува ниви бубу, мэ гэрэке бьлэзанда. Мэ қьраркьр, вэки Владимир бэр зьнер бьсэкьнэ у гөһдарба, кө ньшкева пыште мэ нэстиньн, ле эм һэр чаре дьне незики ван һэрдө фашиста бьн. Давит у Иракли готи фэсэл е вэлэзияи сагэ-саг бьгьртана, ле мьн у Саша жи готи бь керэ е руньшти ньшкева шэньме шакьрана. Мэ өса жи кьр, өса жи мэрэ льһэв һат, ле тэлэбэхтра фашисте вэлэзияи пера гиһанд бэри гьредана дэст-пие ви керэ пьшка Ираклирэкэ. Давит Иракли да пышта хвэ, мьн у Саша жи “зман,, навһэврэ кьр у бэрбь зьнер лэзанд ль кө эв рэзведчике жь Москваеи чэпк у эфат һивийа мэ бу. Тэлде зьнерда эм һьнэки сэкьнин, вэки брина Иракли гьредьн. Хуне эв һьлдабу, нэлэ-нэла ви бу. Бринэ хэдэр бу, ле чь дькари бьки, готи бьлэзини, һэла гэврайи нэкэтийэ сьбе, һэла дьжмьн пе нэһэсияйэ. Мэ бь тэһэрэки брина Иракли гьреда у эм рекэтьн. Лавька дор бь дор Иракли пышт дькьрын. Фашист иди рөһе мэ дэрхьст. Нэр тышт дькьр, вэки жь дэсте мэ дэре.

Минани тэрэвье к'этьбэ т'элыке хвэ вурда-веда ба дькыр. Баран чьқас дьчу дьһа гөр дьбу. Эм гэлэк шара дьсэкьнин бона һале Иракли бьһэсын. Щики, вэхта эм нэвалэкеда һнэки сэкьнин, Иракли бь тәһэрэки хэбарда.

— Давит, вэхте тө вэгэри Ереване, эсэйн ль Тбилисие бьсэкьни, һэри мала Натела мьн. Шькле we, адреса we бэрийа мьнданэ. Бежэ, Ираклие тэ... у мьрна бе wa нэһишт эw гьлие хвэ к'ота бькэ. Бе дэнг у һьс һесьр, минани барана we шэве, сэр суратед мэйә агьр- алав пек'этида һатьнэ харе. Давит хвэ дьрежи wi фашисти кьр, шэқамэк дае у паше автомат туши қэфаса wi кьр. Мьн анцах Давит зэфт кьр.

— Давит чь дьки? Тэне бь к'оштына wi мэрьзи һэйфа Иракли нае һылдане. Эве һэла лазьми мэ бе, сьбе эме һэде ван бенэ дэр.

Мэ мэйте Иракли һылда у эм р'ек'этын. Бэрбанга сьбе мэ парэскэре мэрә гинанд. Сьбэ к'о сафи бу, гьшк дора мэйте Иракли топ буи, сэрқот, кэр у лал, сэре ван бэр ванда шара пашьн хатре хвэ жь һэвале хвэ хвэстын.

— Эм сонд дьхв'он һэйфа тэ һылдын, — Давит гот.

— Эм сонд дьхв'он, — гьшка һэвра кьрә гази.

Пешэниедә мерьв бь wi тәһэри тәслими хвэлие дькьн. We р'оже һэта дэрэнг эм жь тәбнед хвэ дэрнэж'этын. Щар-шара жь һәрд'о алиһа дэлге топа у миनावежа дьһат. Щар-раке - д'ода чэнд фьрьндед дьжмьнэ р'азведчик һатьнэ кьвше. Қ'омандарийа мэ те дэрхьст, вэки дьжмьн қэвата хвэ сэр һэвд'ода дьшвьинэ, вэки дэрбази әксин'өшумкьрьне бьбэ. Сэба плана дьжмьн бьтэр'ьбини, әмьр һатэ стэндьн, вэки нивр'о шунда дэстбь һ'ошумкьрьне бькьн.

Вэде кьвшкьри, чава р'акетед сор нава һэведа һатьнэ кьвше, бу гьрмина топа у миनावежа. Жь дэрпа ван әрд у әзман лэрьзин. Чэнд дэқа шунда танке мэ кьш'ян у мэ пэйа да ду ван.

Сэр р'йа мэ топькэк һэбу, к'о гэлэки миһа топьке бэр г'онде мэ бу, дьжмьн жь вьр миһа тэйроке г'оллэ сэр мэда дьбарандьн. Белука мэ готи топьк һылда. Мэ иди незикайи топк кьр, ле һэма we дэме, ньшкева д'о танкед дьжмьн мэва дэрк'этын.

— Танк, танк, — Давит кьрә қужин у р'аст-р'аст бэр бь ван чу. Танка пешьн чава лезики wi бу, әви баде бомба авит бьн we, бу г'орин, танк шие хвэда ма у агьр-алаве гьрте. Танка д'ода, к'о әв йэк дит, дэст хвэда шунда вэгэрийа. Дэстэкэ мэ мьле р'астера иди гьһиштэ сэре топьк у дьжмьн мэшбур бу жь вьр шунда вэк'шэ. Ль сэре топьк шьнйазе гэлэк фашиста, әп'ещэ щэбьрханэ ма.

Чэнд метра жь танка шэвѣти веда ма Давит' дит. Эв сэр пьште кэтыбу у хун дор-бэре ши бубу гол. Мьн у хушка дохтрие хвэ шира гиһанд.

— Мьн һэйфа Иракли..., — Давит' гот у стö педа һатэ харе. Хушка дохтрие дәст пе кър бъринед ши гьредэ, ле иди дэрэнг бу. Чэнд гава веда нэвалэкеда Владимир чэве хвэ һата-һэтайе гьртбун. Ма һэма сэре ши топьки Давит' у Владимир тэслими хвэллне кърьн, у ма да пэй дьжмьн.

Топькэки дьне жи сэр ре һэбу, кө һэтани тари бьк'эта эрде готи ма эсэйи зэфткьра. Ма иди незикайи ль топьк кърьбу, гава фьрьндед дьжмьнэ бомбавеж сэр сэре мара дэрбаз бун. Мьн һэр гөжин у гөрпн бьһист у паше нызаньм чь қэвьми. Мьн чэве хвэ тэне ве сьбе вэкърьн у дит, вэки нэхвэшханедамэ...

У аһа нэхвэшханеда, вэхта эз һьнэки сэр һьше хвэда һатьм, тэзэ кэтэ бира мьн, вэки чь қэвьмийэ у эз кэтымэ нава мьтала, тэмамайа эмре мьн мина кадред киное һат бэр чэве мьнра дэрбаз бу.

Эв чьқас вэхт бу эз кэтыбумэ нава мьтала, эз хвэхвэ жи пьзаньм. Мьн чэве хвэ һэр тэне ши чахи вэкърьн, гава хушка дохтрие эз дэрзи кърьм.

— Тө шыкър бэрбь пакбуне дьчи, бэр хвэ нэк'эвэ, һэ-вале лейтенант, ма қэт баһэр нэдькър..., — хушка дохтрие гьлие хвэ к'ота нэкър у чу шам бьриндаре дьне.

Мьнва эһанэ, вэки бьриндарьм, ле чь һатийэ сэре мьн, те дэрнахьм.

— Хушке, мьнра бежэ, эз чьма нькарьм һэрдö дәсте хвэ қэ на бьлэжиньм, бьльндкьм, чь һатийэ сэре мьн?

— Мьле тэ нава гипседаньн, лэма жи нькари, вэхте бе, төе дәсте хвэ нэ кө тэне бьльндки, ле һэла бь ван дәста к'асе һьлди у эшқа ши хирурги вэхши, е кө тө жь дәве мьрьне дэрхьсти.

— Ле кийэ эв хирурга?

— Төе зутьрэке ши бьбини. Эв бь шөхөлэки фэрз шан-дьянэ щики дьне. Ве ван рөжа бе.

У мьн дэнге хвэ бьри, эв нэда мьжулкърьне. Нэ ахьр бьриндаред майин жи һэбун. Ле эз дьса кэтымэ нава мьтала у чава дькари нэк'эви нава мьтала, вэхте һэрдö дәсте тэ жи жь ши наһэжьн у тө нызани чь эщеп һатийэ сэре тэ. Нэ ахьр бь ван дәста һэла готи һэйфа Давит' у Владимир у гэлэк-гэлэкед майин һьлдьм, һэла бь ван дәста готи авайе мэк'тэба гөндэ нивышкан майи чекьм, һэлала хвэ, Зэре у Титал һэмезкьм. Нькари нэфькьри...

Рөж дэрбаз дьбун. Бэрэ-бэрэ һини эмре нэхвэшхане жи дьбьм. Эһ, мэри һини һэму тышти дьбэ. һьнэк бьриндар

пак дьбун у шарэкэ майин вэдьгэрийанэ пешэние, һьнэк жи бе дэст у льнг, сэдэт вэдьгэрийанэ мале. Һьнэк жи дьмьрын у бьриндаред тэээ сэр кэрэватед чан палдьдан. Шэрэ, нэхвэшханэйэ, һэму тышт дькарэ бьрэфьмэ. Ле шэрэ бьн-һерэ, вэки вэхте өса жи мэри дьхвэээ һэнэка у лафьрдийа бькэ, бькэнэ.

— Валйа, эз кө рабум, эз у төе “валс., бьлизьн, — бьриндаре келэка мьн, кө һэрдö льнге ви кокеда жекьрынэ, дьбежэ хушка дохтрие у дьбэ пиррэ-пирра ви дькэнэ. Өса дькэнэ, кө эм жи нькарын хвэ зэфткьн, дькэньн. Валйа жи дькэнэ, ле дэст хвэда кэн жь сэр сурэте вейи назьк дьрэвэ. Эв һале һэр бьриндарэки занэ. Растэ, эвэ саг' у сыламэтэ, ле бауэр бьки дэрде we жь дэрде бьриндара сьвьктър нинэ, дьле we, рөһе we бьриндарьн.

Валйа бь дэсте хвэ харьн дьда мьн. Эв омьдэкэ эзиз бу, дьл дьда бэр һэр бьриндарэки, бона гьшка хушка эй-нси бу, дьлшэват, дьлован, дьлсаг' у мерани.

Чь һэйаме сале бэ жи, рөжед нэхвэшхане көртьн, ле шэвэ дьреж. Шарна өса дьреж, вэки тө һэв зани эв мөһа дькьшинэ. Бьриндаред сьвьк дьчьн у тен, газета дьхуньн, шашкийа у кьшька дьлизьн, бь гьлики, тыштэкива мьжул дьбьн у тэг'мин накьн шэвэ дьрежьн. Ле бьриндаред гьран... Һэла ван лап тэһэрэки дьнейэ. Эвана жи тыштэки мьжул-буне хвэрэ пэйда дькьн: ед кө дькарын хэбэрдьн-мьжули-йа дькьн, жь шер', жь заротийа хвэ хэбэрдьдьн, дьле хвэ бэр һэв вэдькьн, дэрһэда чьда бежи хэбэрнадьн. Һьнэк жи чэве хвэ дьгрьн, йане зур дьбьн арика отахе дьньһерьн, ньфойи нава бэра мьтала дьбьн, рөжед эмре хвэйэ пак у хьраб бир тиньн, у тэ ньһери шарна ньшкеза йэк кэнийа, йане наве мэрвьэки да, йане жи гьрийа. Бь шурэки майин набэ, йане на шэве бэр чэве тэ бьбнэ мөһ, сал. Дэрһэда һэму тыштида дөшөрмиш дьби, дэрһэда гэлэк пьрсада хэбэрдьди, ле пьрса сэрэкэ, кө гьшк дэрһэда веда хэбэрдьдьн у дьфькьрын, пьрса пьрса—эв шэрэ: гело кэнге дьжмьне дэвхин we жь вэтэне мэ бе рафэтандьне, һьнщь-рандьне, кэнге эме вэгэринэ малед хвэ?

Рож дэрбаз дьбьн, ле мьн һэла эв мэрьве, кө эз опе-расиа кьрьмэ у чава Валйае дьгот “жь дэве мьрьне дэр-хьстьмэ.., нэдитийэ. Һэррө дохтър тенэ палата мэ, бьрине мэ дьньһерьн, дэрмане тэээ кьвш дькьн, дьлмьнийа дьдьнэ бэр дьле мэ у дьчьн, ле хирурге мьн төнэ. Эз чэвньһерийа вимэ...

Вэдэки дьрежэ эзи нэхвэшханедамэ, ле мьн һэла мале-ра нэмэк нэньвисийэ. Чава бьньвьсьм, бь чь бьнвьсьм? Дьфькьрьм бежмэ һэвала бьнвьсьн, ле нэ ахьр көлфэта

мын жь we йэке дыкарэ бьтърсэ, Нэзар у йэк тышти бьфь-
кьрэ. Мын цьраркьр бь тэһэрэки элами малекьм, wэки эз
нэхwэшханедамэ..

— Валйа, — рожэке мын готэ we, — аһа набэ, эз тыш-
тэки беисаф дькьм, wэдэки дьрежэ мын малера нэмэ нэнь-
висийэ,, тэ щэфа нэдькьшанд?...

— Архайинбэ, мын иди нэмэ к'олфэта тэра шандийэ у
эве жь мын бавэр, бькэ, wэки т'ойи саг' у сыламэти.

Чэнд рожэ шунда, сьбэке Валйа кэн ль сэр лева,
цурьк — хурьк һатэ палата мэ.

— Нэвалэ Нэсэн, ле мын дьгот лэз нэк'эвэ, һэму тышт
wэде хwэда п'акэ.

— Чийэ, нэби хирурге мын һатийэ?

— Бэле, нэвалэ Григорйан һатийэ у т'ое иро шйа бь-
бини.

Х'олэсэ эw дэqэ иди һат, wэки һэму тыште мынва эйа-
нбэ. Эз һьм ша дьбьм, һьм дьтърсьм. Сэһэтэке шунда
һатын, эз данимэ сэр дарэбэстэке бьрьмэ отаха операснае.

— Сэлам, нэвалэ лейтенант, гэлэки шамэ, wэки т'о п'аки.

— Т'о хер һати, нэвалэ Григорйан,

— Иро жь мала wэ нэмэ жи һатийэ стэндьне. Эм ш'о-
х'оле хwэ к'ота бькьм, эзе бьдьмэ тэ— бьхуни.

Чь бьжьм, мын шабуна һэw мабу бькьра цурин. Гри-
горйан дэст бь ш'ох'оле хwэ кьр. Пешие мьле мыни ч'эпе
жь нава гупсе дэрхьст у гот:

— Нэвало, дэсте хwэ бьһэжинэ. — Ле мын, ньзаньм
чьма, нэwербу дэсте хwэ бьһэжанда. Эз зур бубум у мын
ль ч'эве хирург дьһери.

— Мэтьрсэ, дэсте хwэ бьһэжинэ, — эwi шарэка дьне
жи гот. Мын дэсте хwэ һэжанд у мьле хwэ бьндкьр.

— Зэф п'акэ, зэф, п'акэ. Эз гэлэки дьтърсьам, wэки
һэвд'о нэгьрэ, ле дьбини qэт жь мьле лапи саг' жи нае
щ'одакьрьне, — дохтър бь шабун гот.

Григорйан дэрбази алие мыни р'асте бу у ньшкева жь
мын пьрси:

— Т'о чь мьлэти?

— К'ордьм.

— К'орд?

— Бэле.

— Достед мэйэ к'орд һэбун, ле һэйф зэф зува эз һаж
ван т'онэмэ. Чь бьки, эмр осанэ, иро ль вьри, ле сьбе дь-
кари һэри щики оса дур, wэки тэйр бь баске хwэва нькарэ
быгьһиже. Достед мэ мэрвьнэ гэлэки баш бун, де у баве
мын т'эме дэрһэqа wанда гьли дькьрэн.

Хирург һым мьнра, һым колегаед хвэра хэбэр дыда, һым жи бьринед мьн вэдыкьрын.

— Бьра, тө жы чэнд щийа һатьбуий бьриндаркьрыне. Растие бежым, қат гомана мә төнэбу, вэки төе сөгби. Эм гэлэки сэр тә чэрчьрин, чь кө жы дәсте мә һат, мә кьр, ле мьле тәйи рәсте...

Һәму тышт мьнва әйан бу. Мьн һәв заньбу йәки бь кәлпәтине дылке мьн гөвашт, ава мина ава Әлэгәза мәйә сар сәр сәре мьнда кьрын. Дьнйа мьн оу гежгәринг. Ль чәве хирург дьньһерьм у хэбәрдан мьн набә, вәки тыштәки бежым. Фькра мьн тәв һәв дыбә: “Бона жежкьрына мьле хвә хэбәрәкә сәрт бежым, йане ван дәста рәмусьм, кө әмр данә мьн.. Валйәе пе лачьке һерсе чәве мьн тәмьзкьрын.

— Шәрә, бьра, һәму тышт дыкарә бьқәшмә, тыштед дыһа гран дыбын, — Григорйан гот.

Әз щара әвльн, пәй бьриндарбунера сәр хвә руныш — тьм, паше рәбумә пийа у нава отахе гәрийам.

— Дә руни, ньһа нәма хвә бьхунә, — Григорйан гот у нәмә жы нава пакете дәрхьст у дьрежи мьн кьр.

Мьн жы чәве хвә бавәр нэдыкьр, вәки нәме дьхуньм, әв жи нәма кәлфәта хвә. Кәтасийа нәмеда Зәре чэнд щьгиз бь дәсте хвә ньвисибун. “Папа щан, зу вәрә, мә бира тә кьрийә. Титал дыбе тьвьнгәкә әйнси бини, вәки бәр фашистадә.. Дәрпәкәра кәфа мьн хвәш бу, мьн бь фькра хвәва пәрваз да, чум гһиштьм һәйло гонде мәйи бәрпала Әлэгәзе, мала мә... У мьн дәмәке бир кьр, вәки мьле мьни рәсте тәнә.

Григорйан канверте дьньһери, адреса сәр бьльнд хвәнд.

— Чава, тө жы Гөлстанейи?

— Бәле.

--- Вәки өсанә тө досте мә готи нас бьки.

--- Кийә?

--- Надое Сьһид.

— Чава, дыбә қәшме Вардан Григорйани?

— Көре шимә-

— Мамикон, — мьн кьрә қирин у хвә авитә пәспра ши.

— Нәсэн... Мамикон гот у әз синге хвәва гьваштьм.

Мә һәвдө һәмез кьрийә у шәват - шәват тенә дәст у рүе һәв. Һәзыр әщәбмайи ль мә дьньһерьн у ньзаньн чь дықәшмә.

— Мамикон, кә бавәр дыкьр әме рәсти һәв бен, әв жи щики һа.

Һәзыр иди пе һәсийан чь қәшмийә у һесре шабуне сәр сурәте ванда жи һатьнә харе.

— Әмьр өсанә, Нәсэн, һәму тышт дыкарә бьқәшмә.

“ДЭВ ДЬДИ НАЩО?..”

Гонде мада хортэки қөрәйи, көбари, хвәрази һәбу. Наве ви Шәлал бу. Фортәкчики өса бу, вәки зәһле мәрийа ле дьчу. Тә ледньһерн рөже дьһат фортәк дьда хвә. Нә шәрма ви һәбу, нә жи әйба ви. Бәр мазьна дьсәкьни сәре баве хвә мазьнтър хәбәр дьда. Тө шара мазьнара нәдгот “хало,, йане “апо,, бәр ван дьсәкьни, чьқас жи әв әмрда мазьн буна, наве ван һьлдьда. Мазьна чөве һәв дьньһерин, сәре хвә дьһәжандьн у дькьрнә ньчә-ньч. Әгәр готьнед ви бавар бькьрана, ви чахи өса дәрдькәт, вәки чьқас әгити дьняаеда һатийә кьрьне, ви кьрийә.

Кәсәки жь готьнед ви бавар нәдкьр. Гәлә шара дьданә рү, вәки фортәкчити нә тьштәки рьндә, ле диса тәлаша ви нибу. Диса әв Шәлал бу, нә дьһатә гөһастьне у нә жи гәрка хәйсәте хвә дьда.

Щие те у нәте хвә нава гьлийара дькьр. Вахта мазьна хәбәр дьда у ед майини гөһдарийа ван дькьрьн, тә һәв дьньһерн минани кәпе бәш хвә ортәра кьр, бәр гьлие мазьнада һат, нәһишт әв хәбәрды, гьлики әвсәнә кьр.

Чава мәрвәки зарзев кәсәки же һьз нәдкьр у вәхта дьһат нава кәма мера, һьнәка бәр хвәда дьготьн:

— Нәбьогьр, диса һат.

Дьһат, қөрә-қөрә дьсәкьни, һәвәки гөһе хвә дьда гьлийа, һәлә чька дәрһәқа чьда хәбәр дьды у хвә кьши орте дькьр, пәйе хвә дьда. Бь готьна ви тьрса ви гөнә, чәнд шара нава мазәлада разайә, бәри гөра дайә, шарәке һьндьк мавийә һьрчә бьхәньқинә (бе алле мә һьрч кә һатьнә?), һьрч аншах жь дест дәркәтнийә, рәвнийә, чуйә..

— Щамер, әвқас дәрәва кә тинә? — пәй чуйина вира гөндийа дьгот.

Шәлал өса пәйе хвә дьда, фикә-фика ви бу нава гөнд дьгәрийа. Вәхта бәриэваре қиза шер һьлданин, дьһатьн нав гөндра дьчунә ава канне, Шәлал һе бәрхвара дьчу, қөрә дьбу, бьнд—бьнд пәйе хвә дьда, вәки кәчьк бьбһен. Чәнд сала жь мә-шаһьле гөнд-мазьнтър бу, ле һәлә нәзәвьщи бу. Баве ви чубу дәва чәнд қиза кьрьбу, ле кәсәки қиз нәдабуе. Кә һе қиз бьдана әви фортәк? Әм сәр һәса-һәса кәтьньбуи, вәки дьле ви кәтийә қизәкә

гӱнде мӱ. Қәстика дьчу незики мала баве we у чӱнд ша-
һьл сӱр сӱре хвӱ топ дькьрӱн у пӱе хвӱ дьда. Ле қизьке
ӱв бӱнди тыштӱки һӱсаб нӱдкьр. Шӱрма Шӱлал тӱнӱбу.
Шӱрӱке жи дӱса ӱм чӱнд шаһьл хвӱ топ кьрӱн, ӱм данӱ
хӱбӱрдане у бьрӱн незики мала баве we қизе. Дӱстпекьр
пӱе хвӱ да, ӱм һин кьрӱн, wӱки хвӱде грави, чӱва мӱри
дькарӱ һьрчӱ бьхӱнӱдинӱ.

— Шӱлал, нӱ ахьр алие мӱ һьрчӱ тӱнӱнӱ, — йӱки готе.

— Чӱва тӱнӱнӱ? Һӱла һӱрӱ бькӱвӱ кьурӱа меше Мьс-
кинӱа те бьнӱһери һьрчӱ һӱнӱ, йӱане на. We сале, ӱзи һӱла
бьчук бум... — дӱстбь сӱрһатӱйӱа хвӱйӱ дӱрӱwӱ бь сьре
дькьр. һӱй дьгот, һӱй алие мала баве кӱчьке дьнӱһери. Мӱ
леньһери, ӱв қиз у чӱнд һӱвалава бӱрбь мӱ һатьн. Шӱлал кӱ
чӱв wан кӱт, һе қӱрӱ бу, бьльнд-бьльнд пӱе хвӱ да. Wӱхта
кӱчьк һатьн бӱр мӱрӱ дӱрбаз бун, ӱве кӱчька кӱ дьле Шӱлал
кӱтьбуӱе, бь дӱнгӱки бьльнд гот “ахк!.. Кӱчьк кӱнӱан, мӱ
дӱрбаз бун, чун. ӱм жи кӱнӱйӱан. Гьлие Шӱлал девда нив-
щи ма. Кӱчька дьнӱһери. ӱпешӱйӱи ньһери. Кӱчьк һӱй дь-
чун, вӱдгӱрӱнӱан мӱ дьнӱһерин. Дӱнге кӱне кӱчька һӱла мӱ
тӱсӱлӱ дьбу. Гава кӱчьк чун кӱтнӱ малӱке, Шӱлал зьвьри
у дӱса форт данӱ хвӱ.

— Қӱ шӱрма вӱ малхьраби тӱнӱ, — wӱхта ӱв жь нава
мӱ дӱркӱт, бӱрбь мала хвӱ чу, йӱки гот. — Дӱwса wи йӱки
майин буйӱа we бьмьра, ле қӱ тӱлаша wи жи нибу. Һун
гӱрӱ мьн дькьн, wӱрӱн ӱм тыштӱки ӱса биньн сӱре Шӱлал,
wӱки һӱтани хвӱшбӱ бир нӱкӱ.

Мӱ дӱсте һӱвда сонд хвар, wӱки ӱварӱке бӱла Шӱлал
бьдне.

Расте, зӱһле гьшка жь Шӱлал чубу, кӱсӱки же һьз
нӱдкьр, ле ниве гӱнди пьре қӱбила wан бу у мӱрие қӱ-
билед майин жь we йӱке вӱдкьшӱйӱан у ӱwқаси жи нӱдьда-
нӱ кьвше, wӱки ле кьрӱнӱ ӱйнат. Ле мӱрие қӱбила wи,
илаһн баве wи у бьре wи (чӱнд бьра бун), гӱһ нӱдьданӱ
сӱр we кьрӱна wи, те бежи һӱла перӱ фьрнӱх дьбун. Дь-
қӱwьми, wӱхта йӱки чӱва лӱзьмӱ дӱдӱ wида дьдае, ӱwн
гьлие нӱре жерӱ дьгот у қастика ӱса дькьр, wӱки шӱр
пешда бе. У рье wи, wан кьрӱнед wида, растие жи, чӱнд
шӱра гӱнде мӱда бу шӱр. Лӱма жи, wӱхта мӱ, се-чар ша-
һьле сьвьк, йӱа хвӱ кьрӱ йӱк, wӱки бӱлаке Шӱлалрӱ биньн,
мӱ ӱса жи қьрӱр кьр дӱрһӱдӱа we кьрӱна хвӱда тӱ қул —
бӱндӱра тыштӱки нӱвежьн, йӱане на шӱре пешда бе, хьрабие
бькӱвӱ ортӱа щинара.

Мала баве Шӱлал феза гӱндда бу. Мӱзӱле гӱнд незики
мала wан бун. Щӱwа ава бостане wан бьнӱтӱра мӱзӱларӱ
дьһат. ӱм пе һӱсйӱан, wӱки кьжан роже сьрӱа мала wанӱ

картоле хвэ авдын. Бьре ви чубунэ шәһәр бьхэбьтын, бав жи чубу аш. Дйа ви зуда мьрбу. Наве демарие жи Шәрбәт бу.

Чава тәри кәтә әрде, әм чун, мә хвэ нава мзәлада вашарт. Әм әгәщәйи ведәре ман. Шәвәрәшә. Чәве мә дәре ванә, чька Шәлале кәнге дәре, бе һәрә сәре бәнде, аве бәрдә, вәки картоле хвэ авдә. Вәхтәке мә дит Шәлал жь мале дәркәт, дәри гьрт, мәр да сөр мьле хвэ, бу фитә-фита ви бәрбь сәре бәнд чу. Мә қьрар кьр, вәки бьра бе һәрә, аве бәрә, вәгәрә, паше әме бала ви бьдне. Һат бьнәтара мзәла, щарәке, дөда алие мзәла ньһери. Иди нәдькьрә фитә-фит у мәрә хвэ өса гьртьбу, тә тьре вайә we бьдә қафе йәки. Һат дәрбаз бу, чу сәре бәнде. Мә перә-перә кьнше хвәйә сәрда эхьстын, ман тана кьрас-дәрне. Мә хвэ кәмәйта мзәл тәланд у һивийа һатьна ви ман. Вәхтәке мә һәв дит, we те. Һат бьнәтара мә. Тана кьрас—дәрне чилә қарқаш бу қажә—важа мә у мә банзда сәр һәв, һәй жи перә бәржер чун. Мә дина хвэ дае, әви мәрә хвэ аникида авит, бу қужинийа ви, чьлқас кьр. Чава дьрәвә! Қә пьш хвәва жи һаньһерә. Һьм дьрәвә, һьм жи қарә—қара шийә.

—Шәрбәт, мала баве хьраб буйе, ле ваа әз хәһьқандьм!..

Диса қажә—важа мәйә у әм банздьдын сәр һәв. Гьништә бәр дери, қә пьш хвәва жи һәһьһери, дәри вәкьр, хвә авитә һөндөр. Әм рәвин, мә хвэ да бәр кәмәйте, зу—зу кьнше хвэ хвәкьр. Һәтә мә кьнше хвэ хвәкьр Шәрбәт тәне дәркәтә бәр дери, алие мзәла ньһери у шарәкә майи чу кәт мала хвэ. Әм алие дыһера һәбәржер бун.

— Тә гьртә хвә?

— Дәв дьди Һәшә?

— Те вьрһада жи пәйе хвә бьди? — мә дьгот, дькәһийан у бәрбь гөнд дьчун. Һәтани пәре гөнд әм тәвайи һатьн, мә диса дәсте һәвда сонд хвар, вәки әв гьли жь дәве мә дәрнәе, жь һәв қәтһийан у һәр йәк чу мала хвә.

Сьбе шобәде Шәрбәт дьчә сәр канне, қиз у букара гьли дькә, вәки чава ишәв горһәһьшик һатьнә пешийа Шәлал у хвәстьнә ви бьхәһьһинь. Қиз у бук чәве һәв дьһьһерьн у бьн левава дькәһьн, кәсәк же бавар һакә. Вәхта теһә мале, гьлие Шәрбәте дькьн, вәки чава ишәв горһәһьшика һьндьк мабуйә Шәлал бьхәһьһинь.

— Әва жи дәрәва шийә бь сьрейә, — һәрчә дьбьһистьн, һәвдөрә дьготьн

Растә, бавар һәкьрын, ле әв гьли диса бәла бу у Һәтани пәз, дәвар жь гөнд дәркәт, чу чәрә гөнд—гөндити пе һәсийан, вәки we шәве чь һатийә сәре Шәлал.

Шәлал we рөже жь мал дәрнәкәт. Дьготьн нәхвәш

к'этийэ. Эw шаһьлед кӧ Шэлал дабунэ тырсандьне ль һэв тӧп бун. Эм мәннийа пьнщаре чун, бэр бостане мала баве Шэлалэ картолара дэрбаз бун. Бостане чь. Тэмамийа шэве ав һатьбу, к'эрди шушьтбун бьрьбун, зиге тӱме кар-тола дэрк'этьбун.

Иди эw бу, те бежи Шэлал тӧбэ кьрьбу, п'эие хwэ нэ-дыда. Wэхта гьли дыһатэ сэр горнэп'шика, р'энг ле дычу, спич'олкн дыбу, ч'эв ле фьрэ дыбун, зур дыбу ши мэрьви дьньһери, кӧ гьли дыкьр.

— Р'эмэ ль гора баве горнэп'шикебэ, чава йаха мэ жь форте Шэлал хьлаз кьр, — wэхта Шэлал нэ wedэре буйа, гӧндийа дыготын у дык'энийан.

ДЬБУРИ

We санаториа тэрькида эw тэне бе һэвал бу. Чэнд рожа бэри мэ һатьбу, һиви кьрьбу отахэкэ тэне бьдьне у нэ тэне дэрва тэне бу, ле ӧса жи һэвале шийи отахе тӧнэбу.

Бэри гьшка дычу хварьһане, тэне, зу—зу нане хwэ дьхвар у дэрдьк'эт. Дэре сэра киное у сэра листька вэнэ-дыкьр. Дычу шие хали дыгэрийа. Кэрэ—кэр', сэре ши бэрда дыгэрийа. Дэр—доре хwэ нэдыньһери, те бежи дьнийа бона ши тӧнэбу. тьме жь мэрйиа дур бу, нэдыһатэ нава шан у тэви хэбэрдана шан нэдыбу. Тэне дыгэриа, вьрда—wеда дычу, дыһат, паше дычу дык'этэ палата хwэ. Дэмэже ронка-йа палата ши ведьк'эт, паше пера—пера дьтэмьри. Дык'этэ нава шийа, радьза.

К'эсэки пакн наве ши ньзан бу. Мэни жи тӧнэбу жь хэбэтчи санаторнае бьпьрсьн, наве ши чийэ. У мэ, мэрпе кӧ wedэре һеса дыбун, нава хwэда наве ши дани Дьбури. Дьбури!... Растие жи навэки анэгори ши бу. Жь мэрйиа дур бу, хwэ wана нэдыкьрэ хwэийн. Дьбури, растие жи дьбури...

Wэхта дыбу хэбэрдан, мэ гэлэка эw гӧнэкар дыкьр. Мэри жи эwqаси дьбурибэ. У эм дыфькьрин, wэки раст нэкьрьнэ, кӧ эw шандьнэ wedэре. Шие шийи раст we адэ-кэ ӧса буйа, ль кӧ бэни-адэм нэмана у дыкарьбу чава дьле ши дьхwазэ дэрбазкэ. Иди wedэре we расти мэрйиа нэһата, жь кижана эw wedэре эwqаси дур дьрэвийа.

Руньштэка шийэ һьзкьри һэбу. Wэхта дьwэстийа, дычу сэр we рудьньшт, һэрдӧ дэсте хwэ дьдан бэр шеника хwэ

у кэсэки нъзанбу чь дьфькьрө. Гава йэк жь мә незик дьбу у дьхвэст келэке руне, пера—пера радьбу у бы шьвэрийа тэнг дьчу, дькэтэ нава мешэ. Шарна жи дьчу, пэйайи гели дьбу. Эм сэр һафа гели дьсэкинин у мә жорда леднь-һери. Һеди — Һеди бэржер дьчу, дьгьһиштэ аве. Кэвье вийи кэвш һэбу. Сэр рудьһишт у бавар бьки бы сәһэтэ аве дьньһери.

Эм гьшк сэр ве кьрна жи эщепмайи мабун у мә эв гонэкар дькьр, вэки чьра һатийэ бадьлһэва щик зэвт кьрийэ Дэвсе дьракьрбу йэки пөхвэш бьһата у карэкэ мэзын бьстэнда.

— На, раст накьл, гава радьбьн мэрие ви шурэйн дьшиньн щие һа, — Иван дьгот. — Санаториа чи ширанэ. Нэ просидура һьлтинэ, нэ жи чава лазьмэ һеса дьбэ.

— Чь дькари бьки, ренэма мерьк һэйэ, һатийэ, чава дьле жи дьхвазэ, өса жи дэрбаз дькэ, — Һамлет дьготэ Иванда.

— Э, эз жи дьбежьм, вэки щие — щидэ раст накьн, гава ренэма дьдьн мэрие өса, — Иван готьна хвэйэ пешие дьда тэстиқкьрне.

Растие готи, эм чэнд рөже пешие Дьбурива һэваскар бун. Ве шунда мә бэрэ—бэрэ эв бир кьр. Һэр тэне жи чахи дэрһэқа шидэ дьһатэ готьне, гава йэки жь мә эв дурва дьдит у дьгот:

— Дьбури дьса дэркэтийэ сөйранге.

— Чийэ, һэсабе мьрийа у зендийа дькэ, вэки эвқаси кур у дур дьфькьрө, — йэки дьгот.

— Тө зэф зани, дьбэ өлмдарэки гэлэки мэзынэ у сэр проблемед фэрзда дьфькьрө, — йэки майин бы экс дьгот.

— Бо қэ чешите өлмдара пе һакэвэ, — е сьсийа бы дьле хвэйи саг дьгот у эм гьшк сэр дьлсагийа жи дькэн-һан.

У мә бэрэ—бэрэ Дьбури бир дькьр, дьһа раст һэйэтийа жи тэгминн нэдькьр.

Шарэке жи, вөхта эваре дэрэнг эм чэнд мэри вестибьула санаториаеда руньштибун у мә хвэра хэбэр дьда, гьли һатэ сэр Дьбури. Һэр йэки мә алие хвэда тыштэк гот у хэйсэте жи гонэкар кьр, вэки дэгмэ мэрие минани жи һэбьн, кө эвқаси хвэ жь мэрийа дур бьгьрян, гава хушка дохтьрийэ сэрэкэ, кө дур руньшьтбу у хэбэрдана мә бьһишьтбу, незики мә бу у гот:

— Нэ рьндэ, вөхта дэрһэқа мэрийада нъзаньн у өса хьраб хэбэр дьдьн.

— Ле тө дэрһэқа шидэ чь зани у сэр чь фькрейи?—йэки мә же пьрси.

— Эз дэрһэда wiда гэлэ тышти заньм у фькьра мьн жи дэрһэда wi шамерида зэф башэ.

У хушка дохтьриейэ сэрэкэ кӱрсик кӱшанд, ани незики мэ кър, сэр руньшт у дэрһэда Дьбурида гьли кър.

— Эw нэ олмдарэки мэзьнэ, нэ жи хэбатчики шабдэрэ, — эве гот.— Хэбатчики садэйэ. Чава һун дьбиньн, эмрда жи иди эпешэйи мэзьнэ. Һэр сал эw у жына хwэ тэвайи дьхатьн ве санаторнае. Сэһэте аза мер у жыи нава хасбагчэда дьгэрийан, бь шьвэрийна зьрав дьчунэ нав мешэ, дадькэтнэ гели, дэве аве рудьньштьн. У мэ гьшка һэw заньбу, wэки эw нэ кӱ мер у жыне чэнд саланэ, ле шаһьле бэнгинэ, сьбе һэтани эваре жь һэв тер набьн. Мэ wan дьнһери у шабун дькэтэ дьле мэ. Дьгэрийан, тэв һэвала дьбун, дькэнийан, ша дьбун. Һэр шара эw бьхатана нав мэрийа эсэйи шабун у кэн данин. У мэ гьшка гэлэки қэдре wan дьгьрт. Wэхта исал тэне һат, эм эщемайи ман у мэ же пьрсн, wэки кӱне кӱлфэта wi. Wэ бьдита чава бэрхwэ кэт, тэе бьгота бьрина wi тэзэ бу, чэве wi тьжи һесьр бун у анцах эм данэ фӱмкьрыне, wэки чонд мӱна пешда жына wi чуйэ рӱһмэте. Һэбуна хwэ гьшк хэрц кьрийэ, мэзэле жына хwэ һьлдайэ. Шькле мэзэл кӱшандийэ, кьрийэ шева хwэ, хwэра анийэ. Wэхта дэрхьст ишшани мэ да, дэст ле дьрьшьфин, хӱлэ—хӱла һесьра бун, жорда дьхатьн... Лэма жи исал тэне һатшэ. Дьгот, эз һатьмэ нэ кӱ һеса бьм, ле һэр тэне диса wan щийа бьбиньм, ль кидэре эwi у жыне тэв дэрбазкьрынэ. Гэрэке мэри рӱһе мэрийа фӱм бькӱ. Һун зэф заньн, дьбэ wi тьре жыне диса сагэ, диса кӱлэка wийэ. Нэ ахьр һэр тыште ведэре жыне тинэ бире.

Хушка дохтьриле гьлине хwэ кӱта кър. Һесьра рӱе лэьданэ һэв. Пе дэсмале чэве хwэ тэмьз дькьрын. Хелэ wэхт мэ гьшка хwэ кэр кьрьбу.

— Ле дьна рьнд нибу, wэки нэһата ведэре. Нэ ахьр ведэре we һэр тышт рӱже бӱһӱри бинэ бире у we дьна бэрхwэкэвэ? — йэки готэ хушка дохтьриейэ сэрэке.

— Рӱһе мэрийа сэхтэ, — эве шаб да. — Дьбэ дьльмьнийа бэр дьле wi жи эw буйэ, wэки щие нас we дэрде wi сьвьк бькӱ.

— Лэма мьн чэнд шара дьдит, wэхта дьчу сэр руньштэке рудьньшт, йане дьчу дэве чӱем, тыштэк жь шева хwэ дэрдьхьст, гэлэ wэхт ледьньһери. Те кӱвше, йан шькле жыне буйэ, йане жи шькле мэзэле we буйэ, — жь руньштија йэки гот.

— Тӱ палата wi нас дьки, зани кӱжан һэжмареда дьминэ, — һэвалэки мэйи навсэрэ готэ хушка дохтьрие.

— Әре, әз нас дькым, — әве готе.

— Гөра мын дькын, рабын әм тәвайи һәрһн бал ши, бәр дьле мида бен, хәме ши бьднә сьвьккьрһне.

— Чуйин иди нә лазьмә, — хушка дохтьрһне гот.

— Чьра?

— Чьмки вәхте ши тәмам бу у ве сьбе бь фьрһнде чу.

Вәхтәки дьреж тө кәси хәбәр нәда. Мәе чь хәбәрда? һәр йәки мә дьле хвәда хвә гөнәкәр дькьр, вәки әм чь-қас нә раст бунә, гава дәрһәқа мида өса фькьринә. Гәлә шара әм мәрийа нас накын, ле дьле хвәда һәзар у йәк нав—нучька ле дькын. Әз баһар бум, вәки гьшк пошман бубун, кө дурва, бе наскьрһн мә рабубу наве мерьк данибу Дьбури.

— Пәй чуйина шира, вәхта хәбатчийа отаха ши тәмыз кьрьбун, ова кәгәзе һан дитьбун. Анни әв кәгәз данә мын. Һьлдын, бьхуһын, — хушка дохтьрһне гот, кәгәзәки қаткьри жь шева хвә дәрхьст, дьрежи әми һәвалә мәйи навсәрә кьр. Әми бьльид — бьльид әв кәгәз хвәнд:

“Диса вәре парә, һәйам жи әв һәйамә, ле тыштәки гәләки мәзын ле кемә. Кәсәк ве йәке тәгмин накә у нә жи карә тәгминкә, хенжь дьлке мын. Чьмки әми әв өнда кьрһйә. У сәр һәр гавәке дьлке мын ве йәке тәгмин дькә, чьк дьдә у һесьр ре надиә һәв. Пар ван чаха әмә тәвайи бун, ле тә чьра әз исал тәше һиштьм, буйи биранин?... Һәр тышт шәе хвәданә, һәр тәне тө нә ль рәх мын...”

Тө нава биранин у рөһе мындаши... Дәртемә дәрва, мын тьре те сәр көрөһе мәйи нас руньштьби, һивийа мын-би... Ле дәвса тә йәкә һәнас ведоре руньштһйә. Әз чәв-нәбарийа ве накьм, бьра рүһе, бьра бәхтәварбә. Ле һәр тәне бәрхвә дькөвьм, чькәк довежә дьлке мын, гава дь-биньм, вәки сьфәте мын хвәра чекьрьбу, бәр чәве мын бәта вәбу у әз тәне мам.

Дьгәрьм, дьгәрьм, бе һәмди хвә дьчьмә бәр чәм. Мын тьре те ньһа бь дәве кән жорда бейи, әве бьрәшини мын... Ле һәр тәше хөшә—хөша чәмә у бәр чәве мын әв жи мә-лулә, хәмәкә нәдиһар нава дәнге мида һәйә.

Һәвал — һогьр минани пар чунә гәрә, ве әшқ у ша вәдгәрһн. Әз бь чәва нава ванда тә дьгәрьм, ле тө нә нава вандани. Нә кән, нә жи шабуна ван әз иди набиньм, һәр дәра тә дьгәрьм, ле...

Нава ван хәм—хьйәлә мында дәнге кән ль мын тәсәлә дьбә. (Чьқас рьндә, вәхта дьһйәәда кән һәйә, вәхта мәри шанә, дькәнһн. Кән дәрмане хәманә, әвә, вәки ван алт дькә, наһелә мәри алчах у қалсбә, ле ве гавә кән жь мын дуркәтийә. Тә кән жи хвәра бьрийә). Нава дәнге ши кә-

нида дэригэке сэвте к'эне тэ бэр гөһе мьн дык'эвн. Лэз-
ви алида дычъм... Ле диса фьк'эра хвэда һатъмэ хапандь-
не...

Эз к'э һатъмэ ви щие мэйи нас, мьн т'эре те һэр щийа-
би, сэр руньштэка мэйэ нас, дэве ч'ем, нава мешэда эзе
расти тэ бем. Мьн т'эре... һэр дэра тэ дыгэр'ым, ле қэ щики
тэ набиньм... Б'эрина д'эле мьн һе дешэ... К'эрба жь мэрйиа
дыр'эв'ым, нахвэз'ым һэр'ым нава ван. Заньм, т'э к'э саг'
буйайи, тэе эсэ б'эгота, вэки эзи нэ растьм, мэрн нава
мэрйиада дэрд—к'өле хвэ бир дыкэ. Растэ, өсанэ, ле к'ам-
бах, ве гаве эз дыхвэз'ым тэне б'ым, дэқэке тэ бир лэк'ым у
тэ б'эгэр'ым... Назаньм эзе ч'экас тэ б'эгэр'ым, ле эзе б'эгэ-
р'ым. Нькар'ым нэгэр'ым. Эз к'э нэгэр'ым эзе дин-һар б'ым...

Сьфтэ, к'э эз һатъм, мэрйе нас, ве шунда те бежи
дар у к'өлилка, щи у варе мэйэ бэре, һэр тышти, һэр тыш-
ти жь мьн дып'эрсин: “Пар һунэ шот бун, исал ч'эра т'эне-
йи?.. Мьне чь шаба ван б'эда? Дьбу, вэки б'эгота, мьн т'э
өнда к'эри, ньһа тэ дыкэр'ым. Мьн т'э өнда нэк'эри, тэ эз
тэне һишт'ым, вэки ва хвэда бышэв'ыт'ым у б'эзер'ым...

Б'эра р'өһе тэва эйанбэ, вэки ведэре һэр тышт мпцани
парэ, һэйам жи эв һэйамэ, һэр тэне т'э нэ ль р'эх мьни у
шабула мьн жи нэ йа парэ...

Эз б'э д'эле шкэсти һатъмэ в'эр у б'э д'ылшкэсти жи жь
в'эра дычъм. Эз тэ дыгэр'ийам. Мьн т'эре эзе тэ ведэре б'э-
биньм. Ле мьн т'э нэдити. Эз б'э ве қ'эраре жь ведэре ды-
чъм, вэки иди т'э щара вэнэгэр'ымэ ван щие мэйэ нас, к'э
һэр тышт тэ бир тинэ, ле т'э б'э хвэ т'өнэйи. Гэра мьн
бад'ылһэванэ. Т'э нава биранина мьндаши, т'э нава р'өһе
мьндани, т'э нава һэйэтийа мьндани.....

Һэвалэ мэйи аһьл хвэнд к'өта к'эр. һес'эра дэсмала хуш-
ка дохт'эрие шьл к'эр'эбун. К'эла г'эри дабу қ'эрка мьн.
Ч'эве һэвала жи шелу бубун. К'аг'эз һэла дэсте һэвалда бу,
щи—щина диса бэр ч'эве хвэра дэрбаз дык'эр.

— К'а, б'эдэ, — хушка дохт'эрие готе у к'аг'эз жь дест
г'эрт. — Мьн адреса ви һылдайэ. Дьвэ бир к'эр'эбэ, эзе
тек'ым пакете, жера бышиньм.

Иди вэхте р'азане бу. һэр йэк мэ р'эбу б'э гавед сьст,
мэлул—мэлул бэрб'э палата хвэ чу. Йа һэвала ньзаньм,
ле йа мьн: ве шэве һэта с'эбе хэв нэк'этэ ч'эве мьн.

Һавингэһа “Щермук”, е

Әw we бычуйа шәһәр у ньзанбу, wәки we рaсти шaһьл-
тийа хwә бе, рaсти әwе бе. Ньзан бу у дьчу.

Wәхта дәрһәqа wеда дьфькьри, wи тьре гәлә —гәлә wәдә
дәрбаз буйә. Ле рaстиe wәкә дәһ сала дәрбаз бубу. Әw бь-
рьнә әскәрне. Бәри рoжa чуйина әскәрне wана соз у qьраре
хwә кьрьнә йәк у әwе әw да бaваркьрьне, wәки we әсә
һивие бьминә. Ле әскәрнеда не һәсия, wәки әwе созе хwә
тәрьбандийә, йәки шәһәрли стәндийә у чуйә wедәре дьминә.
Чь һатә сәре wи бьра сәре wибә. Те бежи дин—һар бубу,
дьхwәст жь әскәрне бьрәwә бе. Ле әw йәк жерә ль һәв
нәһат. У әw хwәда дьшәwьти... Сьфәтә хәwа wи нәдһат,
сьфәте we бәр чәwа бу. Хәwнеда дьдит. Шарна әw һәрдә
тәwайи бун, диса гөндә хwәда бун, кәф — лаqьрдие бәре
бун. Wәхта хәwне һа дьдитьн у һьшйар дьбу, гәләки бәрхwә
дькәт, wәки хәwн буйә у зу хьлаз буйә. Ле дьле wи дьх-
wәст, wәки әwе хәwне һәтә—һәтәйе бькьшанда. Паши
хәwна оса һәртьм пормьжи дьбу, нәдьхwәст һәвалара
хәбәрдә, тәне дьбу у дькәтә нава бәра хәм у хьйала. Ле
шарна жи хәwнеда әwи әw тәwи йәки нәнас дьдит, хwә
дьрежи wан дькьр, дьхwәст һәрдәа жи сәр һәwда бькөжә,
ле ньшкева банздьда сәр хwә у дьдит, wәки хәwнә. Пешие
ша дьбу, wәки хәwнә, ле паше дькәтә бире, wәки рaсти һәма
оса жи һәйә: ньһа әw жьна мәрнки дьнейә. У инк'а wи һе
зеде дьбу, дьһа гәләки ле дькьрә әйнат.

Ви һали гәләки кьшанд, әw гәләки хwәда шәwьти. Ле
хwә һәтәни кәтасне нькарьбу һа буйә... У бәрә—бәрә бьри-
не кәw гьрт... Ле гәло қәнщ бу?..

Әскәри кәтә кьр, wәгәрийа. Рожед пешьн һәр тышти
әw данинә бире: дәрдькәтә дәрва, бе һәмди хwә алие мала
баве we дьльһери; кома қиз у бука дьчу аве, wи тьре әwә
нава wанданә; дьчу чоле, wи тьре әwе ньһа желва бе, бьгь-
һиже; кәлфәтәк бәр дәре мала баве we бьсәкьнийа, wи
тьре әwә... На, бьрин қәнщ нәбубу, һәр тәне рүва оса дь-
һатә кьwше. Бь чь һатьбу бьриндаркьрьне готи бь we жи
бьһата қәнщкьрьне. Бьрин қәнщ нәбубу.

Чәнд рoжa гөндда ма. Леньһери тәйах накә. Нәйфһьл-
дане әw дьхәһьқанд. Ньш бубу қуле дьл у дьл чаwа дьхwәст
оса дани сәре һьш. Qьраркьр һәрә шәһәр, we у мере we
бькөжә, хwәха жи һәрә тәслими диwанебә. Нәр тышт бәр
дьл бубу пәпук. Дьл жи дин у һар бубу у ньзанбу чь дькә.
Керәк һьлда, дьзикава чу шәһәр. Чәнд рoжa пәй we у мере
we гәрийа. Ле кәсәки сальх — сульхе wан нәда. Гәләки
гәрийа, гәләки чәрчьри, һәр тәне пе һәсия, wәки әwана
жь ви шәһәри чунә шәһәрәки майин.

Пор у пошман вэгэрийа. К'ера хвэ кэвки кър, веда авит. Ныш нышйар бу у бэрэ—бэрэ зор да дьл.

Щар—шара бэр гōна дьк'эт, wэки һале we хвэшэ, мере we хэбатэкэ башданэ. Дыготын, wэки иди зар' к'этынэ дест.

Әви дьбьһист, ч'икэже давитэ сери, бе һәмди хвэ, бь гавед съст бэре хвэ дьда чоле. һэр тәне нава тэбийәтеда, ль ван ч'йа—бание гōнде ван бина ви дәрдык'эт, һэвэки п'арч'а дьле ви датани.

Wэдэ у шаһьлтие өса кърьн, wэки әви тьре агьре дьле ви весийә. Ле тө навежи венәсийә, һэр тәне бунэ ант'ех у wэхта wэрзэбае әвинтие бен, бьг'һижне, диса we гэш вэдэ.

Хвэст бь щур'эки һәйфа хвэ же һьлдэ. Чара we йәке дит. Qьрар кър һинбэ, хвәндьна бьльнд дәст бинэ, бьбэ мәрвәки әйан. “Б'ра ви чахи нав у дәнге мьн бьб'һе у хвэда бьшәwьтә,, — әw фькьри. Әwe кърьна we, кōмр'әшийа ви те бежи қәват у һōнөре ви һе зедә кърьн. У әw бь к'әл у бин һин дьбу, шәв хвэ дькьрә р'о, р'о хвэ дькьрә шәв у һин дьбу. Институт р'ьнд кōта кър. Хәбьти. Хәбате у һогьра те бежи хәме ви лап жь бире кърьн. P'асти әве жьна хвэ һат. Зәwьщи. У әви тьре һәму тәли—тәнгасне әвинтийа wийә пешьн иди дәрбаз бунэ.

Жь we р'ожеда, wэхта әw зәwьщи, гәлэ баһар дәрбаз бунэ. Qөсура мала ви тōнэ. Заре ви һәнэ. Жьна ви кōлфәтәкә шир'һәлалә, малкьрә, хвәранэ, заре ви минани кōлилка дьг'һижьн, мэзын дьбьн. Шәһәрда дьминэ, һэр дәра бь қәдыргьртын наве ви дьдын. Чь кō дьле ви дьхwэст, гьһиште. Ле гәло дьле ви һәма әван йәкана дьхwэстын? Әw бәр дьле хвэ дәйндар нинэ? Qөлч'эки дьле wида сөрәк нәмайә? Агьре дьле ви весийә, йәне буйә ант'ех? һивийа тьштәки нинэ? Гәло бәр ч'өве ви һэр тьшт тәмә?

У чьқас дьчу әw дьһа кем дәрһәқа веда дьфькьри. Wэхта дьк'этә бире жи, нәйсәйи бәшәр хвәш дьбу. “Хвэ тәзә нә шаһьләкьм,, — дьфькьри. Жьн, зарә дьбун п'өрдә, дьһа тьнә бәр ч'өва у чьқас жи дьле хвәда, һэр тәне бола хвә, дьхwэст сьфәте we бинэ бәр ч'өва, жерә ль һәв нәдьһат.

К'амбах дьлә... Нькарә һэр шара щие хвәда р'әһәт бьсәкьнә. Шарна к'әла ви радьбу у әw дьк'этә бире. Әw дәм минани хәwnәкә хвәши бун. Дьл жь we йәке р'әһәт дьбу у бәр сәwда қәлс дьбу. Сәwда жи пәй қануне хвә дьчу. Әwқас сал дәрбаз бунэ, әwқас тьшт һатийә гōһастьне. Ньһа әw жи мэзын буйә, хәрәқа мале әw тап эхьстьнә, дьбә өса қалым буйә, wэки ньһа ви дәрир'а нае. (“Әw бәжна шьтафийә бьльнд чава дькарә өса қалым бьбә,,? — дьл тьрс-тьрс дьпьрси. Ле тө wэxt—wәдәр'а капа дьлизи. “Әw кьре нәкьри дькьн,,—сәwда щаб дьда). һэр тьшт фькра

вида өса бу. Шәре дьл у сәүде ши бу. Ахыр агьре дьле ши венасийа бу, һәр тәне бубу антөх у һэй хвә дьда һәсан-дыне.

Щарна дьле ши дьхвәст рәсти ве бе. “Хвәзыл ньһа ньшкева кучеда рәсти мьн бьһата,, — дьле хвәда дьфь-кьри.

Ле сәүда һөкөми сәр дькьр у дьда ишакьрьне, вәки әв шәһәрәки майшида дьминә, әв шәһәр гәләки дурә. Паше, дьһа рьнда қә бьра рәст пе нәс, бьра, әв қиза бәжнбьльндә шытафи, чәврәшә дәвкән, те бежи жь һори—пәрие бәйт—сәрһатнед һөбе хөльқи, һәта—һәтайе нава биранина вида бьмина. Ле әв дәнге ве, әв кәне ве? һәта ньһа жи әв дәнг бәр гөһә... Әре, һәзар щари дьһа рьндә әв бира вида ва қизәкә һькьһатибә, нә кә жынакә қальмә хьлпә—харә реал, чава кә ньһа әви әв тегьми дькьр. Вәхтәке сурәте ве өса сор бун, вәки мөрийа тьре хун леданә. Ньһа әв сурәт жи қәрчьминә, азне ве дакәтынә. Вәхта гөндә дьчу — дьһат, мер бейомди хвә вәдгәрийан, ледьһерин. Ньһа кә ве гөһ бьдә сәр әва азиқәрчьмийә хьлпә—харбуин. На, ньһа әв нахвәзә ве ши һәлида бьбинә. Әве жерә кәдәрәкә мәзынбә, әве кәләкә өсабә, вәки ве жерә һәрә гөрә. Бьра әв бира вида өса бьминә, чава әви щара кәтәсне дит.

Кәтә бире, вәки ве әваре, кә ве сьбе бьбрана әскәрие, рәсти ве һат. Бәр һәв сәкьши. Әве һәр тәне дәмәке чөве ши ньһери, паше шөрма сәре хвә бәржер кьр. Әви дьһа гәләки хәбәр дьда. Әве һәр тәне сәре хвә дьһәжанд. Әви бола биранине тыштәк же хвәст. Әве дәсмала хвә дәрхьст дае. Әви дәва шыкьл же кьр. Әве бәрхвәда гөте, вәки шык-ле ве төнә, Бәр һәв сәкьши бун, һьсрәта һәвда бун, жь һәвдә тер нәдьбуи. Рәстә, әве хәбәр нәдьда, һәр тәне әви хәбәр дьда, ле дьһатә кьвше әв хәбордан бь дьле ве бу. Щарәке, дөда нәрм дәсте хвә сурәте ве хьст. Жь шөрма әв дьһа сор бу. Дьһа сәре хвә кьрә бәрхвә, вәки әв ве йәке нәбинә. Ле иди дитьбу у кәлә дьле ши һе рәбубу. Хвәст рәмусә. Ле әве нәһишт, дәсте ши веда да, гавәкә пашда чу. “—Ньһа дьһа мьн гази мьн дькә,, — гот у сәре хвә һьлбьри, ши ньһери. Иа рәбләләме, агьр жь сурәте ве дьбари.

“— Дә, һәрә, бьра тәра огьрбә. Саг һәри, сьләмәт бей. Әзе һивийа тәбьм,, — ләз, ләз да сәр һәв, рәви бәрбь мале чу.

На, бьра әв сьфәте ве, биранинед әвинтийа шийә пешь-нә тәл һәта — һәтайе қөлчә дьле вида бьминьн. Әва һә-зар щари дьһа рьндә, нә кә вәхта рәсти ве бе, лап йәкә башқә бьбинә. Әв щьна дькәт, вәки тәмамийа ве дәвлә-

мэндтийа рөһе вийэ сөри ньшкева дыкарэ бьбэ эрд у хвэ-
ли, эгэр эв вейа пирбуйи, өса нэбинэ, чава кө эв фькра
вида һэйэ, чава кө эв нава биранинед вида майэ... Агьр
венэсийа бу, һэр тэне бубу антэх у эви жи тэгмин нэдыкьр,
вэки чава эв хвэ дьдэ һэсандьне.

Чэнд рож бу бь камандировке (пёрьнще) чубу шәһэр.
Паши хьлазбуна хэбате нава шәһәрда дьгэрийа.

У аһа, ньшкева, кучеда рэсти ве һат... Иа рэбэалэме,
те бежи эв жь хэва һынгоре һышар бу у тэзэ кэтэ нава
эмьр, бэдэви у ширнайа ви эври дит. Эв, чь кө эви дит,
жь һыш у сэвде ви дэр бу у эвқаси тэвинэв бубу, вэки
ныкарьбу һыше хвэ топи сэр һэвкэ, заньбэ чь бькэ, чава
быкэ. Чава чэв ве кэт, дьлке ви дьһа зу леда, қодуме ви
сыст бун, те бежи бэр чэварэшэ вэһат. Дьлкэтийа вийэ
вэхтэке бэр сэкьни бу, бона хатьре кижане эви һыш у
сэвдае хвэ онда кьрьбу у дьхвэст қэтлэке бькэ... Эв диса
минани хвэ бэре бэдэв бу, нур у нэдэр жь деме ве дыбарн.
Эгэр гөһастьнэк һэбу, эв жи эв бу, вэки дьһа бэдэв бубу,
деме ве дьһа мэрийара дькэнийа, тэмамийа қэвата бэдэ-
вийа жьне пера—пера хвэ дьда һэсандьне. Эви һэйр—
һьжмэкар ве, чэве вейэ тас, бэжна бьльндэ штафи ды-
һери у чэве хвэ бауар нэдыкьр. “Гэло хэви нинэ? Гэло
растне эвэ, йане диса рэш—пэшын һатьнэ бэр чэве мьн?..—
эв дыфькьри. Ле на, һэма эвэ, кө һэйэ. Дэмэке дери бу,
һьзанбу чь бькэ, чава бькэ, те бежи зар—зьмане ви кэть-
бунэ һэв. Ньшкева тэгмин кьр, вэки агьрэки гэш минани
бэре нава вида шөхди. Агьре вэхтэке нэтэмьри бу, һэр
тэне бубу антэх у һивийа дэма хвэ бу. Иро эв дэм пера
гьһишт, диса эв агьр гэшэ вэбу у тэмамийа һэйэтийа ви
кьрэ нава хвэ.

Эве жи чэве ви дьһерин. Шэрмокийа вэхтэке ванда
төнэбу, дьһа щөлэт у хвэгөман ви дьһерин. Шабунэкэ
мэзын жи чэве веда һэбу. Ве жи тө гьлик нэгот, щие хвэ-
да сэкьни бу, чэве хвэ котабун чэве ви. Вана һэвдөра
хэбэр нэдыдан, чэве ван һэвдөра хэбэр дыдан у дьһа гэлэ
тышт элами һэвдө дыкьрын, нэ кө заре ван карьбу бькьра.

Кин, эйнат, көмрэши же дур кэтьбун. Ньһа эв һэр
тэне бубу пэпуке бэдэвийа ве, пэпуке хортанийа хвэ у
һазьр бу даре дьнеда чь бежи бькэ, һэр тэне эв же дурнэкэ-
вэ у эв дьнийа зэйнэти, кө руе дитьна веда бэр ви вэбубу,
бэта вэнэбэ. “Хэвнэкэ чьқаси хвэшэ, Хвэзыл һэта—һэтайе
һэма һабэ..:—эв дыфькьри. Ле хэвна чь? Рэсти бу, растийа
раст бу: дьлкэтийа вийэ вэхтэке, кө дьһа бэдэв бубу,
бэр ви сэкьни бу у һивийа готьнэкэ ви бу. Ле, те бежи,
эв зар—зьман кэтьбу, дьтьрсийа хэбэрдэ, дыкарэ бьқэвь-

мә әw сьфәте бәдәw бәр ч'әва бәта вәбә. Ч'әве wи моташе we бун у же тәр нәдьбун...

Эпешә wәхт өса кәрә—кәр бәр һәв сәкьнин. Әwe бьһи-
стьбу, wәки әw wәхтеда пәй we у мере we гәрһайә, хwә-
стийә һәрдәа жи бькөжә. Бь дьл бавар нәкьрьбу, чьмки
заньбу, wәки дьле wи чаванә у тә шара нькарә тыште өса
бькә. Ләма жи ньһа бе тьрс у хоф, бь ч'әве ша бәр wи сә-
кьнибу, у те бежи бь сәра рөһе жьһа заньбу, wәки тә инк'
у кини бәр агьре ч'әве we тәйах нәкьн, У әwe бь ч'әвәки ша
wи дьһьһери.

—Тә чьра өса кьр?—Дәнге wи аншах һатә бьһистьне. Тьр-
сийә, wи тьре әw сьфәте бәдәw we ньһа бәта вәбә. Ле
сьфәт бәта вәнәбу. Диса әw дөнге weйн хwәш к'әтә гөһа.

— Дә, қәwьмн...

К'әһийә, те бежи бь wи к'әни хwәст дьле wи бьк'әрә.

— Ле гәло тә һәр тышт бир кьрийә?

Әwe перә—перә шаб нәда. Һәвәки хwә кәр кьр, сәре
хwә бәржер кьр, нәхwәст әw ч'әве weда тыштәки бьхунә.
Шаб нәда.

— Тә зани, ньһа, wәхта әз рәсти тә һатьм, мьн тьре
әз рәсти шаһьлтийә хwә һатьм. — Әwи жи ньзан бу чьра
өса гот.

— Қизтийә мьн жи к'әтә бира мьн, — гот, бь ч'әвәки ша
wи ньһери.

Гөманәкә бьчүк к'әтә дьле wи, wи тьре сәре қәнд —
бәнда дитийә у һәр тәһе ләзьмә фәсал пешда һәрә.

— Тә зани, тә қә чь ани сәре мьн. Йә мьн дит, бьра нәе
сәре бавкөштне мьн.

— Әз нә бавкөштийә тәмә, — әwe бь к'ән гот. Сильһа
вейә лапә зор к'әне we бу. Бәре әwқаси нәдьк'әнийә, к'әне
вейи бәре жи һа нибу. Дәқә сәр дәқә әw бәр ч'әве wи дьһа
бьһьнд дьбу, дьбу минани бәни — адәма батьни.

— Тә жь бәхте хwә рәзийи? — әwи диса бе һәмди
хwә же пьрсн.

— Гәләки, — диса к'әһийә. — Фланк'әс, паше мьн фәм
кьр, wәки әw, чь кә орта мьн у тәда һәбу, һьзкьрьн нибу,
дьһа рәст һьзкьрьна заротне бу. Wәхта әз рәсти мере
хwә һатьм, һежа мьн те дәрхьст, wәки һьзкьрьна рәст чийә.
Ләма жи әз гәләки бәхтәварьм. Ле әз гәләки шамә, wәки
иро рәсти тә һатьм. Бь сәри тә әз рәсти қизтийә хwә һә-
тьм... Дә п'ак, те бьбахшини, әзә ләзьм, шөхөләки мьни
фәрз һәйә.

Һәврә пәвк'әтьн, wәки се рөже дьне шунда диса рәсти
һәв бен. Әwe йәке гөманәкә бьчүк кьр дьле wи...

Рожтьра майин бәса нәбьхерие бәла бу: шәрә, Алмания
һитлерне авитийә сәр wәлате мә...

Диса р'асти һәв һатън. Ве щаре әвә п'ормъжи бу, ч'әве вейә р'әшә гър сор бубун. Нәхвәстън дәрһәқа шерда хә-бәрдын, хвәстън бь биранина бона хвә шер' бьтәмьриньа.

— Әз занъм, әгәр әз ван һәму тышта тәра бежъм, чь к'о паши р'астһатъна мә дьле мында севърийә, дьбә т'о бьфькьри, вәки әзи сәвдасәръм,—әви готе.

Дәнгә хвә нәкьр, һәр т'әне нәйсәйи вәбәшьри, ч'әве хвә к'өтанә ч'әве ви.

— Һәла бежә, чька дьле тәда чь севърийә. Әз баваръм, вәки гьлне хьраб нәсевъринә.

— Чьра әз готи бса нәкъм, чава дьле мын дьхвәзә? — Әви бь шурә пьрсе готе.

— Вәхта мәрйи бьхвәзә, дькарә һәр тышти әфукә. Һәта-ни мәрвькөж жи дькарә хвәра мәнийа бьбинә.

— Әз нә мәрвькөжъм, нә жи әвинкөжъм. — Әви хәбәра к'өтасне бь т'әқләкә мәхсус гот.

Әве пера — пера те дәрхьст, вәки гьлне ви к'ө дьк'ә-вын.

— Мын ве р'өже дәрһәқа ве йәкеда тәра гот, — әве бь һәмди хвә готе. — Тә дьдъмә баваркьрьне, вәки гьме жи дәрһәқа тәда баш фькьримә... У мын бир нәкьрийә, вәки вәхтәке бәр тә г'өпәкр бумә. Ләма жи мын ньзан бу, вәки чава бәр тә хвә хвәйкьм боша рьнд бемә баваркьрьне, чька тә бахшәндийә мын, йане на.

— У һати сәр чь фькрә? — Әви же пьрси.

— Дьле тә тәмьз минани шушәйә, пера—пера бәр мәрйиә вәдьбә. Мын хьлеләти вида нәдит.

Ньшкева хвә кәр кьр. Бәнгзе ве һатә г'өһастьне, те дәрхьст, вәки әпешә тышт зедә готы.

— Әз у т'ө минани зараньн, — әве бь һәмди хвә гот.— Дьнйа —аләм к'әтийә дәрде ви шәри, ле әз у т'ө пәй р'өже б'өһ'өри к'әтньн... Ле гәло ньһа вәде ве йәкейә?..

Һәрд'әа жи сәре хвә кьрнә бәр хвә, те бежи жь кьрьна хвә шәрм кьрын.

— Д'өһ мере мын бь р'әзәдъли чу әскәрие, — әве бь к'өбари гот. — Вәхта дьжмын дәри мә гьртийә, әв нькарә малда р'әһәт р'уне.

Хатьре хвә жь һәвд'ө хвәстън у һәр йәк аликида чу. Ве шәве һәта сьбе хәв нәк'әтә ч'әве ви, сәр готъна веда дьфь-кьри. Р'ожтьра майин вәгәрийа шәһәре хвә.

Чәнд р'өжа шунда хатьре хвә жь жьне у зарә хвәст, бь р'әзәдъли чу әскәрие.

Шәр бу...

ЛЕГЕНДА КӨРДИ.

Насәки мьни жь Көрдьстане һәбу, наве ви Мәмуд бу. Хортәки мьләтһьзи вәләтһьз бу, сәр Көрдьстане у шымаәта хвә шәвьти. Гәлә гьли һәваскар дәрһәқа шәрә көрдаи азадариһәда дьготьн, жь бәре гьрти, һәта һьһа. У әз могаще ви у ван гьлиа бум, чьмки дәрһәқа шымаәта мьнда бун, һа кө бь әрд, мәзил дури мьнә, ле тьме жи нава рөһе мьданә: бь зьман, кьлам, фолклор, әрф у әдәт, бь тәриқа хвә.

Шарәке жи Мәмуд дәрһәқа қәвьмандьнекеда гьли кьр, һа кө мина легенда бу, ле мьн там же ина кьр. Әв қәвьмандьн һьһа, гәлә сал һәйра, мьива чава легенд хане дькә, ле ве һәңе қәт жи мина легенде ишбу: Мәмуд жь ве қәвьмандьне, жь ви гьли бағар дькьр у әв бағари дәрбази нава рөһе мьн жи кьр. Мьн бой ве һәке жи бағар кьр, чьмки кижан шәрқари, кижан әфатһиа шымаәта мә иә мина легенда? Әгәр һа бәре бә, әгәр һа про. Ве гәве жи, чахе әз ван дәстхәта дьһвьсьм, мьләте мьн ль Сенендеше легенде ль сәр хвә дьсөвьринә: дәст хвәла, чава дьвен, гәрмә—гәрм: Ле легенд ишә, вәки шымаәта бе дәвләт, бе пышт у бе шәбьрханә бәре хвә дайә ордһиа дәвләтәке, дәсте кижанеда сильһе Америкаейә һәрә тәзәлә: жь фьрьда гьрти һәтани тои у танка. Осанә: шымаәта мә тьме жи бәре хвә дайә е жь хвә зортьр: иә кө шарәке, ле сәд у һәзар шара. Ве бежьн: — Ле чава бәре хвә дьдә дьжмьне һақа зор? Әве бежьм, вәки әв зорайа дьжмьн алие чәк, сильһа, һәбуне у һьрбунеданә, ле алие һьфусе, қөрсаг' у шөләтда тьме жи шымаәта мә сәрләсте дьжмьн буйә. А лома жи бәре хвә бемьнәт дайә.

Мәмуд гот, вәки ль кьрайа Көрдьстане, нава чйае Загроседа щики гәлә һасе һәйә. Ль ви шие һасе, һәчә чйаки бьльнд гөидәки көрдаи бьчук һәбуйә. Бьнәлли ви гөнди мина кал у баве хвә — кордухе һена Ксенофон-азайиһьз у әгал бунә. Чахе нивәка сале 70-ейи усйана Барзани вәдәли те тәмьрандье, әскәре дьжмьн дькәвә чйа у бание Көрдьстане. Әв әскәр те, вәки бькәвә ви гөнде шие һасе зәфткә. Ле гөнд — гөндити рәдьбьн, бәре хвә дьдьн дьжмьн: сонд дьхөн, вәки коштьна ван һәбә, ле рабуна жь әрафе мәйдане төнәбә.

Сьвәке зу, чахе пәнще тәве дьдьн һәчә чйае Загросе, тағбура дьжмьн бь автомат у гөлләрәш, бь минавеж у

алаврәш жела эриши сәр гөнд дькә. Гөнди, жьн, зарә, кал у пирава дькәвьн қәләче. Нәта тари дькәвә әрде-шәр дькьн. Дьжмьн нькарә гөнд зәфткә у пашда вәдькшә. Сь-вәтьре диса эриш дькә, ле тари дькәвә әрде—шар дьн вәдькшә. Оса әв шәр һәфт рожа дькшинә. Рожа һәйшта, чахе дьжмьн дьвинә кәс жь кәрда саг нәмайә, гьшк ль әрафе мәйдане бунә шьнйаз, кәре хвә дькә бемьнәт бькә-вә нава гөнд, һәбуне таланкә у ль вьра бькә warre хвә, вәки жь we бьльндайе сәрверие ль кәрда бькә, нәһелә әв иди сәре хвә бьльндкьн, бьдн һөкөмтае. Тагбура дьжмьн веда те у лап рәнезкайе ль гөндра дькә. Вайә, әскәре дьж-мьн сәр мәзила чәнд гава шьнйазе хорте гурә у қизе кәзи, көр у кәчә бьчук, мере сьмелпалькә намьлбәр, кал у пире порсьпи дьвинә. Нәма we дәме дәнге кьламәке дькәвә гөһе әскәр: йәк веда те у бь дәнгәки хвәш дьстьре:

Вәлате мә Көрдьстанә,
Ши—мьскәне мә көрданә.

Бала хвә дьдье: хорт һаж бае дьне төнә, ньзанә ль гөнд чь қәвьмийә. Тө нәвежи, әва хорта жь вәлате хәри-бие те гөнде хвә у әшқа һатна хвә, әшқ у шабула дитьна хушк у бьра, де у бав, қәвьм у пьсмама, һәвал — һогьра, жь һьзрәта гәлә сала бь дәнгәки зиз дьстьре. Әскәре дьж-мьн әмәки дьсәкьнә, шаш у мәтәл ль хорт дьнһерә, гөһе хвә дьдә сәр кьлама ви У чь?. Ньшкева әв шьнйазе әрде сәре хвә бьльнд дькьн, бәрә—бәрә радьбьн пйа у дәнр дьдьн дәнге хорт, әв жи кьлама “Вәлате мә Көрдьстанә”, дьстьрен у чьмки ль вьра чйа у бани, гәли — гәбоз, қәйа у зьнар бунә, дәнге ван дькәвә тәмамайә чйае Загросе. Әскәре дьжмьн бәр чөве хвә ве әщева, госьрмате дьвиньн, чава мьри саг дьвьн, рөһи бәр ванда те у дьстьрен, сав дькәвә сәр ван, гөһе ван жь we сәвте кәр дьвә. Әв силь-һа давен, пашда дьзвьрьн у дьрәвьн. Бь готьна Мәмуд, һәта иро жи дьрәвьн: савә кәрда ль сәр, дәсте ван бәр гөһа. Әм бен сәр бьнәлује гөнд. Әвана бь хортра кьламе там дьстьрен у чьмки әмьрда мьри тө шара саг навьн, әв шарәкә дьне дьмьрн, дьһа раст дьвьн кәвьр. Чахе дьжмьн диса тен сәр гөнд-дурва ван кәрде кәвьри дьвиньн у дьбһен, чава әв мәрьве кәвьри дьстьрең кьлама “Вәлате мә Көр-дьстанә,.. Жь ве йәке жи сав ль ван дьгрә у пашда дьрә-вьн.

— Ле һал у һәвалә ви хорти дьвә чь? — мьн жь Мәмуд пьрсн.

— Әв хорт жи, — әви гот, — дьчә гөндәки щинар дь-зәвьщә, қизәке тинә гөнде хвә, мала баве хвә, вәки диса

шенкә. Әвләд пәй ши хорти кәтһәнә, ду жь мала ши дьк'шә у әв бемьнәт бь жьн у зарә хвәва ль ши гонде кал у бава дьдәбьрә, чьмки қәрәшъл, хвәйкьре гонд һәнә: тә кәс жь дьжмына тәрәш накә сәр сама ван кәрде кәвьри кәвә, е кә тә кәсира нәһатын рае у һәта чйәе Загросе һәбьн — наен рае.

Мә наве ве әфрандына хвә дани “Легенд,, чьмки қәшъ-мандьне ве әйни мина е легенданә. Ле бь готһна ши һәвалә мьн, әв қәт жи легенд нинә.

— Мьн, — әвни гот, — бь ван чәве хвә әв зьнар дитьн. Мьн дит, вәки мер у жьн, кәр у кәчә кәрд бунә зьнар, һәр йәк буйә һитәки тәрьки ль сәр рйа дьжмьн у әв дьжмьн хофе жь ван зьнара дьк'шинә, чава мәрвь хофе жь Әзраил — Щьбраил бьк'шинә.

“БЬРА ҺӘМА САГ БУИА,,

Бәре де у бава — әвләд,

Бәре әвләд — чйәе Қаф.

(Мәсәлә шьмаәта кәрда)

“Әзи һәлә һе пәчәк у шолангада бум — нәдһәшйам, мьн хәве шәва дйа хвә һәрьмандьбун. Ро жи мьн тәшәти нәдһәе. У чахе жьне шинара вьр һазьр бун, анизасйа мьн дьдитьн, дьготьн: “Кәрә тә чи белһдурә,, дйа мьн бьстан давит дәве мьн, һәйр у һьжмәкар ль мьн у қәртә — қәрте дьньһәри, сьфәте ве гәләш дьбу, хәва хвә бир дькьр, шаба ван дьда: “Бьра һәма хвәш бә.....”

Әз иди пйа дьчум, внали — внали дьһәшһьшим, дәрдан дьшкенандьн, дәрдана харьне шәлдьгәрәнд, агьр бь кьнща дьхьст, әрде дькәтьм у поз у дәве хвә дьпәльханд. Дйа мьн сьве һәта эваре тотанга мьн бу, әз жь ав-агьр хвәйи дькьрьм. Чахе жьне щинара һәлә дйа мьн дьдитьн, жәра дьготьн: “Кәрә тәйи чи нәсә,, әве бь бәшәрәкә хвәш ль мьн дьньһәри, ревичуна мьнра рәһе ве тәзә дьбу, щәфе хвә бир дькьр, шаба ван дьда: “Бьра һәма хвәш бә...”

Әз, чава дьвен, фьра кәтьм, вәхте мьн у бышкорие һат. Ле бышкорйа чь, һәлә чь. Чахе шөхөл — әмәләки малә һәбуйа, мьн дәстхвәда дьфьзьранд, бәр чәве дйа хвә мина мәрвьәки батьни бәта вәдһатьм: дьчум нава гонд, чоле, һәваларә дьлист: һәта тари дькәтә әрде. Һежа вәстйаи дьһатьм малә. Дйа мьн газьне хвә у шөхөл — әмәлә гьран ль жьне тәгә дькьр. У чахе әвана дьгот: “Кәрә тә

кери тьштәки нае, гьреке стөйе тә вәнакә,, дйа мьн эз даним бәр ч'өве хвә, сьфәте we дәстхвәда гөләш дьбу у шаба ван дьда: "Бьра һәма хвәш бә..."

Эз бум хорт, зьламәки там. Мьн сьве һәта эваре топ дьлист, к'ап дьлистьн, хөмарбази дькьр, ш'өв дәрәнп жь нава гөнд дьнатъм. Бостане каргола н'өавдайн дьма, гиһе дор мале, сәр хени һьшк дьбу, аш у карваңе мә, бедера мә дәрәнги дьк'әтн... Чахе дйа мьнра дьготьн: "Көре тәйн пуч'ә, бехәмә, р'әх хьрава дьк'әвә, р'а у тьвдира мала хвә нинә,, әве бәжн у бала мьнә талйани данн бәр ч'өве хвә, бь мьн фьрнах дьбу, шаба ван дьда: "Бьра һәма хвәш бә...,,.

Эз анимә бәр з'өвәще. Де у баве мьн к'әда хвәйә ширьн кьрьн қәләнәки гьран, дан у қизәкә бәдәв мьнра анин. Шцннара һәйфа хвә бь мала мә аңин, готьн: "Wә мала хвә ши көрида тәфанд, к'әда хвә гь кьрә қәлән, гәло we қәдре wә заньбә, әмәке wә бышекьринә?,, Дйа мьн эз у бука хвә аним бәр ч'әва, бь мәрә ша у к'обар бу, шаба ван да: "Бьра һәма хвәш бә,,.

Жьна мьн бөс'ьл дәркәт: қәдре де у баве мьн ньзаньбу, к'асә ава сар бәр ван нәдьгьрт. Дйа мьн қәт нәда р'уе мьн, ле чахе шцннара готьне: "Көре тәйн гөнәк'арә, әви сәри дайә жьне,, дйа мьн һәйфа хвә мьн ани у гот: "Бьра һәма хвәш бә...,,.

Жьне ие кьрә сәр стөйе мьн: эз жь де у бава шьһе кьрьм: мал у һал бь ванра һар—һарьнщә нивн кьр. Чахе шцнар һалә де у баве мьда гьр'ан, готьн: "Көре тә бу көре жьне,, дйа мьн боңа мьн бәр хвә к'әт, шаба ван да: "Бьра һәма хвәш бә,,.

Де у баве мьн йа хвә к'әтн, кал у пир бун, ле эз жьн у зар', шөхөле хвәва мьжул бум, мьн сале шарәке дәри ль ван вәдкьр.

Чахе дйа мьнра дьготьн: "Көре wә дьлкәвьрә, һун бир кьрьнә, сәркин надә wә,, дйа мьн к'әсәрәкә кур радьһшт, шаба ван дьда: "Бьра һәма хвәш бә...,,.

Дйа мьн п'әхвәш к'әт, шцн — ньвинеда дьһәлйа, ч'өве we ль р'йа мьн дьқәр'ьми. Ле әзи к'ө бум? Хвә у р'а — тьв-дира мала хвәда к'әт'бум, шөхөл-әмәле гьран дькьр, тәмбе жьне у зар'а дьқәданд. Wәхта дйа мьнра дьготьн: "Әви көре тә чьма өса кьрийә к'афьрстани, ви һалида тә напьрсә, к'асә ава сар дьрежи тә накә, әмәке тә бәре ч'өве ши бьгрә,, әв жь вана дьхәйиди, дьгот: "Бәхте wәдамә, өса нәвен, бьра һәма хвәш бә...,,.

Дйа мьн чуйә р'әмәте. Маләкә гьран сәр мьнә: көрә — көр һәнә, қиза — қиз. И'әвще т'ө тьшти ниньм. Нәси, сәр-һьшки у хьрави жь мьн дур манә, бунә биранин. Әзи мал-

кырым, малхвеки беқосур. Шөхөла хвэйэ иро наһельм сьве. Тәли — тәнгасикә жыи — заре мьн һәбә — дәстхвәда хвә пера дьгиһиньм. Ле эгәр ньһа жь мьн бьпърсьн: “Тәҕ! иди чь бьхвәста,, эзе һежа бежым: “Ах, бьра һәма дйа мьн саҕ буйа....”

“НӘ ДА, НӘ СТӘНД,,

“Бе, чь тәра һат?... Минна кәвьрәки бьри бу: нә да, нә стәнд,,. Пеләке—дәда хәбәр дана гөндйа, һәр та эв бу, Готьн, быландьн, һәта хвә — хвә жь готьна хвә эщьз бун, вәстйан у эв гьли — готьн бәрә — бәрә бьрин.

Ле гьшк ньшкева дәстпе бу. Әмәр чу эш, вәгәрйа у маливана эв нас нәкьрын: рәнг ле бубу кьтан. Нәта гөнд бәр хвә дабу, пе — пейи гөһдьежа баркьри һатьбу, ле һәма бәр дәре хвә хвәва чу: вәки нәгиһиштане — ве бьк'әта. Кәтьн бьн мьла, бьрын хени у феза тәндуре, сәр кәлев щи — ньвине ви данин: аҕлевә бу, өса кьрын, вәки сәрма нәкә.

Әмәр шаһьл бу, си сале ви тәзә хьтм бубун. Дайке, жыне, хушка пор у гөли сәр хвәда анин.

— Әмәр, эз бь қөрба, чь тәра һат? — Дайке тьли һәр дө дәстайә мәзын кьрьбун бәр бәне пышта хвә у бь готьна хвәра куз у раст дьбу: чава мәрвәки эша дьрана пе бьгрә у тавәти нәкәве. Баве кал жи қәлын сәр қәльне дькьшанд.

Әмәр чәнд шара вәрәшйа, у чахе пәрча ви һәвәки дани, һежа зар ле гәрйа.

— Шаньм, — эзи сьп — сьламәт бум, һәта орта ван һәр дө гөнде мә тө дәра хвә нәгазын бум. Гьһиштм танга пьра мерга: тә қәй гот йәки шишәкә сор пышта пиле мьнра кьр—кәвчька дьле мьнра дәрхьст. Ньһа жи агьр — алава пышта пиле мьн кәтийә.

“Пи, ла мьн қьрьке, — Ньнара де дәсте хвә авитын һәр дө гөрчьке сурәте хвә у пе нәйнукә һьшкә — һола жорда шовкьр, ани, — ле хьстьнә, Әмәре мьн хьстьнә,,.

Иди тәва гьли пире фәм кьрын. Осанә: мьляк'әта Әмәр хьстьнә. Сатьрщәм буйа: чәрә пе дьбу. Ле йа “лехьстьне,, чәтьнә. Ке бәр лехьстьна мер у мьляк'әта фьльтийә, вәки Әмәр бьфьльтә? Хәбәрәк, йа “лехьстьнә,, бәс бу, вәки гьшк гөмана хвә жь сьламәтбуна Әмәр бьбьрын.

Нәта вьрда, һәта веда, нава гөндда бу шарә — шар,

го: „Әмәре Хәмо чуйә эш, вәгәриайә, рәва “лехьстьнә,,. Ынәке дьләш дӱа’—дӱрозгә кӱрын бой хатӱре сьламәтбуна Әмәр, ле пӱае пӱре газн мер у мьлякӱта, мәләке қәнщне у хьравне кӱрын жь тӱрса рӱһе хвә, вәки мина Әмәр нә сәре ван. Ынәке шаһьлә — нәдити жи пешйа гьшка бәрбь мала Хәмо ләзандьн, вәки бьвиньн: кӱа “лехьстьна,, мьлякӱт у мәләка чаванә, дәгма we те кӱвше йане на.

— Малаво, — йәки “нәдити,, һәвалә хвәйн “нәдити— нәзанра,, гот, — хвә нә дәрба исане сәррәшә, вәки бе кӱвше? Шех дьгот, вәки лехьстьна мер у мьлякӱте батынн һәма батынн жи дьминә. Ле щар һәйә, әгәр сьдге дьле исин саг бә, пәй мьрьнера дәқәкә рәш щне дәрбе кӱвш дьвә, ле әв жи һәр кӱс нькарә бьвинә.

Кӱлав, кӱрси у қьсиле мале тере нәкӱрын, иди чун е щинара анин: гӱнд-гӱндити һьлшйабу мала Хәмо. Тьштәки тә-вәкәл шибу: Әмәр хвәйе коми — кӱлфәта бу, ле һәла нр кӱр, нә жи қиз нанибуи бәр дарә, дара мьраза у һәла гәлә мьраз дьле вида мабун.

Әмәр хортәки һәйф бу: кӱи дьһат сьлав ле дькӱр у һәле ви дьпӱрси. Ыәр йәки бь щурә хвә дьпӱрси у гьли дьгот.

— Әз хер щи — ньвине тә бьпӱрсьм, Әмәр, әв чь йәк бу тә дәст да?. Мала мьне, һәйфа тә мери.

— Чәве апе тә бьрӱжыи. Әв чь шьпӱк бу дәрә мала бавә тә кӱта?.

— Сәд һәйфа тә хорти. Лома дьвен: Дәрб һатә сәри — хвәде чәва хвәйкә,,.

— Вәллә, мьн бьһист: иди мал у альф щида һьштын, әз һатьм. Ве баһаре чь бьруск бу қағие вә хьст.

Әмәр пешне щаба лавька дьда, ле паше һақа вәстйа, вәки һьзи теда нәма: иди бь сәри, дәста сьлава ван вәдгьрт. Мера бьльнд, бемьнәт хәбәр дьдан, ле жьна һеди, дькӱрын пьстә—пьст. Хәбәрдана жьна дьһа чәтын у хофкеш бу: Әмәр пӱае пӱре жь хәбәрдана ван фәм нәдкӱр, ле әв гьлине тәк у тук жи, кӱ бәр гӱһе ви дькәтын, нә гьлие хере бун. Әмәр жь гьли—готьне ван һатә сәр we фькьре, вәки, чава дьвен, һәфт сәри пева бьн—йәк хьлаз набә. У әве йәке әв лап қӱдум бьранд, лап бегӱман кӱр.

Дәстәк дьһат, дәстәк радьбу дьчу. Әв дьчун щаба нәфәре мале ва дьдан:

— Рӱбуна Әмәр тӱнә.

— Дьвен: “Сәре бьри, нае кӱрин,,.

— Йазийа мьрькда жи қәй ӱса ньвисар бу: сьламәт һәрә— “мьри,, вәгәрә.

— Ыат әщәл, надә мәщал.

— Бәртәрәфә, хера ви тӱнә.

— Лома дьвен: “Нэзар сали ль дьне би,
Зер’ у зивда хьне би,
Диса те рожэке меване қэбре би...”

Әмәр нан у ав кәтьбу. Нәма сәре — сәрда гөмана хвә жь нанхарьна ви бьрин. Чахе рожә әульн де готе: “Әмәр, тә хашиле нахви?”, — гышка әв йәка әвсанәти һасав кьрын.

— Шамер, — һәла 'не Әмәр перә нәгһандьбу мәде, хвә бькә, сәре хвә бьвә—бинә, йәк бь һерс бәр гьлие һьнарета һат, — вәхта хашилейә?

Гышка нета ви мерьки фөм кьр, һьнаре жи. Әви хвәст бежә: “Мерпк ве дьмрә, дәрде рөһе хвәданә, тә жи тини хашиле ортерә дьки”.

Ле, дьле де бу, тәмул нәкьр:

— Әз қөрбана вәбьм, — әв бәр һазьра зари бу, тәе қәйи бьгота әв готи изьна нанхарьна Әмәр бьдьн, — Әмәре мьн хашила сәрбьдәв һьз дькә!

Гот у бәр хвәда гьрйә, ле Әмәр әв йәк дәрш кьр у дьле ви жи хьрав бу: һесьр сәр щенике вида һатьн.

Әв мерьки вьра өса бәр гьлие һьнарета һат, өса һөлмә кьре, ле чахе чәнд лавькара дәркәтә дәре мале, ль готьна ве кәһйә:

— Нәйран, чьқа мәрвә әвсанә дьнеда һәнә! Мерьк бәр мьрьнейә, әва тә жи: “Әмәр шан, те хашиле бьхви”.

— Әгәр ве дьне бьхвә. — Йәки гьлие ви бь әк'с избат кьр.

— Рәмә ль бәве тәбә, — е әульн бона бәгәмкьрьна тьлие хвә жь е дөда рази ма.

Әв пеләк бу щьмаәта гөнд жь мала Хәмо, бәр ши — һьвине Әмәр хали нәдьбу. Әмәр жи, чьқа дьчу, һақа нәхвәшиле ле гьран дькьр.

Лавьке Тбилисне жи һатьн: көрәп, малхәзур, кьнез у лезьм. Щаб дабун ван, вәки Әмәри бәртәләфә, һәсәкьһьн, вәрьн. Әве тә жи, чава пешәвьти, бь хвәра чь бежи ани бун: баре автоке шәрав, арақ, лимонәд, эмише тәри тәзәдәркәти, һәта пьншарә жи анибун. Дә, һәсаве дьне һәйә: бона хер у херате Әмәр. Чахе гьһиштьн бәр дери жи—иди таба хвә нанин, кьрын “Бьрао, бьрао...”

Һатьна тьвлисвана у “бьрао, бьрао”, ван шин у мьһеләкә там кьрә нава щьмаәте. Әгәр һәта һьнге гөманәкә сьламәтбуна Әмәр пьри—һьндьки дьле чәфәре мале, һьнә гөндйада һәбу, бь һатьна тьвлисвана щьмаәта гөнд һежа хвә һьсйә, вәки мьрьна Әмәр дур нинә.

Бьра Әмәр щидә бьнәлә, хвәва һәрә, әм бен сәр гөндйә. Әве тә жи иди бәрә—бәрә дәстбь тьвдира хвә кьрын у һәврә готьн:

— Шамер, сэр мерьк шин у мьһелә, бьра — пьсмаме
ви бь тьвдарәк һатьнә, ле әм һәлә гөһе геданә.

— Гьлие тәйә: готи мерьк бьмрә — әм паше тьвдира
хвә бькьн?

— Дә бьһәжьн, кә әме чь бькьн?

— Әме чь бькьн? Аглевәйә, пәзи кәлахә, дәст жь пәзе
мале бькьшиньн. Йәке жи: һәр данздәһ гөндә эздиәе һьл-
шьн вьра, пе гоште пез қә пек тини?

— Готьна тә: колхоз.

— Ле чава. Әме бьвьн һәвал, дө—се дәварә һьлдьн,
бәлки карьбьн бәр һәварне гьран, хәлқе хәриб рурәш
һәбын.

— Ле ичкә?

— Ичкә һеч. Кобрат тьжә арақ — шәравә, сәре Хәтив
хвәш бә.

— Ве плана хвә дөсьд сәләфи бьқәдинә.

— Жерә һатә қьрьке.

У лавьк кәһийан.

— Дә, әм чава бькьн, — йәки кәне хвә у лавька ь'афу
кьр, — дьвен: “Алики дьне шинә, йәк шайә..”

Әш дө — се рож бун Әмәр иди зар — зьман кәтьбу.
Шьмаәт диса дьһат, һава дүе шьгарерә һәманки сьфәте
Әмәр тәгмин дькьр у рудьнштьн. Рәстә, Әмәр зар у зь-
ван кәтьбу, ле һьше ви һе сәри бу.

— Әмәр, тә ви хорти һас дьки?

Әмәр сәре хвә дьһәжанд, йәне: әре.

Һьнәка жи бь һәвса хвә Әмәр дьщәрьбандьн:

— Әмәр щан, тә мьн һас дьки, әз кәмә?

Әмәр гөнә—гөнә вәдьбәшьри, мина тьштәки бежә:
“Малавао, әзи һе сагьм, чава һас һакьм?..”

Ле шарна лавька бир дькьр, вәки Әмәр дьбһе, гөһе
ви һе гьран һәбунә у бәр ви, ру дьготьн:

— Осанә, гәлә мәрвь һәта тьгдир жи дьдьн, мәрйә һас
дькьн.

— Әмәри шаһьлә, һьш у сәвде шие һәта агьрие жи
бьхәбьтә.

Әмәр иди кәтьбу бәр рөһи. Синге ви зу—зу һьлдьһат —
дадьһат, мина бук'са һәдадхана бьдьн дәсте хортәки у әве
тә ләзә — ләз бьдә хәбәте.

— Шамер, һа һавә, — мерәки сәрә һазьра'ра гот, —
мерьк һа щәфе гьран дькьшинә..

Йәки йәше һирә һета ви фәм кьр у бь хвә гьлие ви
там кьр:

— Әз жи тәра қайильм. Мә дьне дийә, хвә һәма һәса,
тәвәкәл һинә. Бьра шех бе, қәшьләке—дөда сәрда бежә,
бәлки мерьк рөһе хвә дьдә.

Эмэр ч'эве ван ньһери у тыштэки эщев: жь ван ч'эве тэмьри, жь ви сьфэте зйайи һышки—һола һесьра данэ дэр. Эви өса ль сьфэте һазьра дыһһери, өса сәре хвә дыһәжанд, вәки там дыһатә фәмкьрыне, кә әв тыштэки һиви дькә. Иди чь һиви дькьр: к'әсәки нькарьбу бьгота. Һыһәка тьре әв дьве: “Әре, зу бькьн, Шех биһн,, ле һыһәке дьне жи лап гьлики мьқабьл тәг'мин дькьр: “Эз бәхте вәдамә, эзи һе саг'ьм, шех һәйһн, бьра қәwла һәвәжә,,.

Шех анин, жь гөнде щинар анин, чьмки ви гөндида, хен жь чәнд мале пира, шах төнә бун. Шех һат у бәре әwлын щие ньвине ви да гөһастьне: һерсә—һерс:

— Щамер, мәрв бехвәдетһа ва дькә. Wә һызаньбу — гази мьнкьра. Мерьк рөһе хвә дьдә, вә жи лынге ви бәр-бь хөдин кьрийә. Бьзвьрһнн, зу бьзвьрһнн, сәре ви бьдһн бәр хөдане мале!

Оса жи кьрын: сәре Эмәр бәрбь стерә мале кьрын. Шех феза сәре Эмәрда сәкьни у дәсте хвә ль бәр синге хвә данә сәр һәв. Эмәр һәвраз ньһери, чәрчьри, ле нькарьбу шех бьдита. Гьшк щида бунә рөсас, сәкьнин. Шех бь дән-гәки һелә дәст бь қәwла хвә кьр:

Ила һно, эзи көһндешьм,
Бәнде мәләк'е әрщьм,
Сьвәке рабум белышьм,
К'әтьмә һава ньвине, нәхwәщьм.

Нәхwәщьм, к'әтьмә ньвине,
Тена сәр мьн лезьме хуне,
Мал у зер һаема кьрине.

Эзьм — Щьбраһиле п'әрк'әсьм,
Һәрчар қәлба аз қәвз дькьм,
Эз һәһатьмә һове қәсткьм,
Эз һатьмә рөһа һәфәс кьм.

Щьбраһило, мәләк'е мәwте,
Һәwәре шәһәре гьран дәнге тә те,
Чава зоре дьбьри сәwте?.

Щьмаәт щида сар бубу, қәwле шех дьбһистьн. Чахе шех печ'ие хвәйә һәвра шәкьри дьбьрын бьн чәна хвә, тьлие хвәйә қалын бьне чәна хвә дьхьстьн, һазьра жи өса дькьр. Ле Эмәр ч'эве ван дыһһери... у һәла һәдьмьр. Шех чәнд рөжа жи феза сәре ви қәwыл готьа. Бәрбангәкә

сьве жи, чахе шех хәва ширьнда бу, Әмәр, кәтаси, рөһе
хвә да.

Шинәкә гьран сәр кьрын. Хушка қарькә — қартәл бубу
шарур—былбыл сәр бьре дьгот, ле Әмәр иди нә дьбһист,
нә жи дьдит.

Әме аве бәрфе тәв лелав кьн,
Мьсинәки дәв зьрав кьн,
Келәка бьриндаре кәле рунин,
Һеди — һеди дәв — лева кьн.

Шәве пайза дьрежьн, вәкә сальн,
Бәр сәре бьриндаре кәле руньштмә, нобәдарьм,
Мьн го: “Бьрао, кидәра тә дешә?..
Го: “Әз жь дьле хвә бьриндарьм..”

Тәва сьбе ширьн бу. Һәспәк анин, пе тәмәзйа, пе кьн-
ще Әмәр хәмьландьа у кәтәл гәрәндьн. Һәвари жь гөнде
незик һатьн. Бь һәйтәһол, бь ра у рьзма әширие Әмәр
чәл кьрын. Херәкә баш ле дан. Кьнще ви шех у пира па-
рәвәкьрын, бьрын. Баве у бьра мазәле ви һьлдан: кәмәйтә-
кә рьнд сәр че кьрын. Бәрә — бәрә Әмәр жи гөндда бир
дькьрын у чахе дьбу хәбәрдаң, тәне дьготьн: “Мерьки сьп-
сьламәт чу эш, вәгәрәндьне “лехьстьн,, у нә да, нә стәнд..”

ШЭВА ҚӘТЛЕ

Сауәкә гьран гөнд раһьштбу. Тәри кө дькәтә әрде, кәс жь мале хвә дәрнәдыкәт. Әв дө рож бун әскәре тьрк гөндда бун. Растә дәсте хвә нәдыданә тә кәси, ле хоф дьле гьшкадабу, заньбун, әwana боша хере нәһатьнә. Қиз у буке гөнд миша һәршар шәр — шымақнед хвәйә бәдәв гьренәдыдан, бь кьнше хьлмәтә кәви ләз дьчунә сәр кание, сәрчәве хвә тәли дькьрын, вәки бәдәвйә хвә вәшерьн.

Уе шәве хәв нәкәтә чәве Сьло у Сәфое бьра.

— Сьло, — бьре бьчүк вәгөрйә сәр бьре мәзын, — гавәке пешда мьн жь лавка бһһист, вәки ишев мере гөнд уе мала Әвдалда бәрәвбын, шевра хвә бькьн. Чь дьбежи, әм жи нәчьн?

Сьло, кө тәмамйә рөже жь мале дәрнәкәтьбу у кәр у лал нав мале чубу — һатьбу, жь бәр тәндуре рабу, кәсәрәкә кур раһьшт, готә Сәфо:

— Әм чава һәрьн, әскәр ньһа нава гөнд дьгәрьн...

— Мала тә авабә, чь қөрьфийн, сәрһәвда һати, — Сәнәма де көр һьлат, — нә мери? Кә дәркәвә, бьһерә чь дьқәшмә, дәр—щинар чь дьбежьн. Әвдал мәрики бьлийәнә, шевра хвә ви бькьн...

Де көр рөһдар дькьр, бәр дьле виша дьһат, ле дьле дейн назьк тәхмин дькьр, вәки қәзйә мәзын пешйә көра у тәмамйә гөндә. Сәнәм жь щне хвә рабу, бәрбь хөдане мале чу, дәмәке сәкьни, фькьри, паше жь тәра пыш стер қәмәкә рәш дәрхьст, дьрежи көра кьр, гот:

— Әва қәма баве вәйи рәһмәтийә. Әз корбьм, һәла шәлетда әви рөжәке нава пинәкида пәчайи ани да мьн у гот: “Бьра чәкәк малда һәбә, әвда хвәде, дьһери чава хәлқе ам у там бунә хәзәв. Әз чь заньм, тә һьһери кер һат...” — Де дәмәке кәрбу, паше думайи кьр:

— Шькьр һәта ньһа кер нәһатйә... Хвәра бьбын, дәстәвала нәчьн, әз әф заньм, хвәде қәбул нәкә. Балки мала сәбәба хьраббә, чь жь мә дьхвәзын... һәрьн, лао, бьһерьн, кә мере гөнд чь дьбежьн, чь шевре дькьн, чава гьшк, әм жи өса...

* * *

Һәрдө бьра вәхте жь мале дәркәтьн, шәвәрәшәкә өса бу, қәй бежи тәмамйә гөнд бьн чаршәвәкә мәзында ньһам-

тьбун. Эрд у эзман һөвдө щода нэдьбун. Баки нэрм дьһат, кьвш бу, we эвара баһаре баране баһата. Гөнд кэр у лал бу, жь тагед жерин дэнге зукина к'элба дьһат, кө хофа we эвара к'эр у лал дьһа зедә дькыр.

Һөрдө бьра к'этнә бьн қаһутәки дьреж, қәмә орта хвә-да гьртьн у жь мале дәрк'этьн. Бь тәхмин у һеди дьчун, ре у дьрб нэдһатнә кьвше. Т'әне, вәхте жь сәр п'ьра орта гөндра дәрбази ви али бун, дитьн, вәки дәре мала Ферое Шьмшит вәкьрийә, ишьқа сьвдәре авитьбу дәрва у қәрә-туе мәрйа дьчун — дьһатьн.

— Сәрәқөмандар мала Фероданә, тө һаж пе һәйи? — Сьло һеди Сәфора гот.

— .....? — Сәфо дьһа хвә бьрева гьвашт у хәбәр же бьрйан.

— Феро бәре — бәреда йәки беамьнбуйә, — Сьло сәр гьлие хвәда зедәкыр, — һьм жи Хәща қиза шийә бәдәв...

— Ышш, хәбәрнәдә, — Сәфо гьлие бьреда һат, — дән-ге эваре зу дьгһижә мәрйа...

Вәхте незики мала Эвдал бун, к'әлбе ван лехьст. Сьло у Сәфо хвә данә тәлде қәлаха бәр дери. Дитьн, вәки к'әлби гьредайә, незики дери бун у к'өтан. Хеләке к'әсәки дәй нэдькыр. Щара дөда дәри к'өтан. Һөрдө бьра тәхмин-кыр һөндөрда дәнге ньга һатьн. Паше к'өлфәтәке пьрси:

— Эв кейә?..

— Эмьн, хатйа Алмаст, Сьло у Сәфое көре Бьро, к'ә-рәма хвә дери вәкә.

Алмаста жьна Эвдал, кө гөндда к'өлфәтәкә қәдьргьрә мерани бу, зу—зу дәри вәкыр у готә һөрдө хорта:

— Зу вәрнә һөндөр, хвә кәсәки һун нәдитьн?..

Ода Эвдалда тьжә мәрибун, хенжь чәнд мере гөнд, бауарбьки һәму малхед мала шьрбун. Эвдал сәрка ви дестда, феза оде чармерки руньштьбу, Озмәне Конбәләк-ра хәбәрдьда. Одеда гьшка бь дәнгәки һьмз, ле гәрм — гәш хәбәрдьдан. Дие қәлие тәлл гьртьбу у кәсәки һатьна һөрдө хорта тәхмин нәкыр. Мере бьнәтара оде щи данә Сьло у Сәфо.

Рәщәфе шех мьштка хвәйә к'арбарә сәри зив һеди бәрбь леве хвә бьр, қөлапәк лехьст: дие қәлие хеләке жь нав ру — дидана ви дәрнәдьк'әт. Эв к'еләка Эвдал руньштьбу, ле тәви хәбәрдана ви у Озман нэдьбу, сәре ви бәрда, бь һәмди хвә қәлна хвә дьк'ьшанд. Ришие шәр — шәмақие дора к'олозе ви сәр бөрүе шийә рәшә қәлымда дальқйабун. Дьһатә кьвше, эв нава мьталед к'урдабу — пьрса мьрьң у жийине дьһатә қьраркьрьне.

— Кәке Рәщәф, — Эвдал вәгәрйа сәр шех, — тө қә

дэй наки, готна тэ чйэ?.. Нэр йэк we аликида дьк'шинэ, ле ахри?..

Рэщэф шарэкерэ шаба Эвдал нэда, қолапэк қална хwэ хьст, сэре хwэ һеди бьльндкыр, гот:

— Чь бежым, мьриде мын, we wэ буйэ һешэрзэ, зоре дьбежын — “Һэсэн, гэл мэнн тут.. Муса бэг бь мере хwэ-ва пэй дьжмыне хwэ кэтийэ. Мэ чь хьравн ши мерки кьрийэ, wэки дәсте хwэ бьдэ мэ?..

Пэй ван гьлие шехра гьшк шарэкерэ кэр гөн данэ ши. Эви диса қолап қалне хьст у гьлие хwэ пешда бьр:

— Эвдал, нэ ахьр тэ мэрки кур у дурн, wэки эм гора ван шаһьле мэ бькын, гонде бьбэ гола хуне. Ван мерка чь мэ кьрынэ?.. Хер һатьнэ, бьра сьламэт һэрын!..

— Кэке Рэщэф, эз холап ошаха тэмэ, бьбахшинэ, wэки бэр тэ һа хэбэрдьдъм, — Халте көре Щьмо һьндавда хэбэрда, — wэки херера һатйэ, ле эw чь ордйэ дайэ пэй хwэ аийэ? Гьлие раст готи раст бежын. Эвана херера нэһатьнэ. Гьлие апе Эвдал растэ. Нэр кэс бьра чэка хwэ һазьр хwэйкэ. Е кө бьхwэзэ тэ бькөжэ, тэ жи готи бькарби дәсте хwэ бэр һьлди. Йане па...

Һазьра нэһишт Халыт фькра хwэ тамкэ. Йэки жь бьнатара оде кьрэ газн: “Халытн растэ.., йэки дьн гот: “Эви бэр кэке Рэщэф қалэткьрийэ.., е майнн тыштэки дьн гот у одеда дэмэке бу хьрынгелэ. Нэр йэки тыштэк дьгот. Сьло у Сэфо кэр гондари дькьрын. We хьрынтеледа Эвдал, кө wэдэки дьреж нава мьталада бу, вэгэрийа сэр щьмаэта рунышти, гот:

— Гэли щьмаэте, нэр йэк wэ хwэра гьлики дьбежэ, кэсэк кэсэки фэм накэ. Йэк бежэ, е дьне бьра гөһе хwэ бьде, йане на, чава дьбежын, эм бь ве қуше начьн Муше.

Пэй we готна Эвдалра гьшк кэр бун, зур бун ль ши һьһерин, ка we чь бежэ. Гьшкара эйан бу, wэки Эвдал гондда мэрwэки қэдьргьр, ақьл у кур у дурэ, һокме гьлие ши жь е шех у пире гонд мэзынгьра.

— Мала wэ авабэ, нэр кэс wэ малхwe мала хwэйэ, эва пьрсэкэ осайэ, готи эм бьнатана сэр қьрарэкэ раст. Ле жь we хьрынгеле те кьвше... — Гьли дәве Эвдалдабу, Морофе Мэшит хэбэрда:

— Гьлие тэ шэкр дьбьр'ым, апе Эвдал, хуна һьнэ шаһьле мэ һэвраз давежэ, дьле ван шер дьхwэзэ. Щаньм, эм көре баве һэвьн, хwэде нэкьри мэ чь хьравн Муса бэгерэ кьрийэ, wэки...

— Мороф диса чьвие хwэ ортера кьр, — хортэки майнн һерс хэбэрда, — кэ готйэ, wэки Муса бэг хьравэ, ле wэхте дайэ пешйа ордйа дәwлэте, һатйэ вьра..., — эви фькра

готна хвә там нәкър, ахрида гот, — дьқәшьмә жь зәвта
ви мерки дәрә?...

Әвдале каләмер сәре хвә кьрьбу бәр хвә, һеди, һәмде
хвә, бь һәрдо дәста морие тьзбие карбар шот — шот
шарәке аликида дькшанд, шарәке — алне майинда. Фькра
рәһәти нәдьданә ви. Әв шара әвльнбу, вәки готна ви
нава шьмаәтеда дөдьли дьһатә қәбулкьрьне. Чава мәр-
вәки к'ур у быллан, әви хвәха жи тәхмин дькър, вәки
пърса мьрьн — жийинейә, кәс нахвәзә әмре хвә бькә бы
қәзнае у фькра тө кәсирә дәрбаз нәдьбу, вәки һәма хут
вә шәве вә мере гөнд бьбьрьн. Дәмәке Әвдал бь хвә жи
нәдьхвәст баваркьра, вәки йәки мина Муса бәг, кә вә-
летда аге эләкә гьран бу, хвәйе қәдр — һөрмәта бьльнд,
кә жь тьрса ви кәсәки нәвербу сәр сйа мәрвәки эла вида
бе, рәбә у шьмаәта ам у там бьбьрә. Дәма дьне, чава
мәрвәки дьнедिति, кәти — рәбуи, һәснәкә тәнкә хоф-
кеш дьле вира дәрбаз дьбу, заньбу—қәзйа гьран сәр сәре
гөндда дальқийә. Әви бь чәве реал қәумандьне вә дәмә
дьһерн у дьшәданд өса шьровәкә, бежә, вәки һәр йәк
ви рәст фәмкә, һале чебуи рәст қимәтбькә.

Әв хофа дьле гьшкада һәбу, ле нъзани чьма һәр йәк
һидава хвәда дьфькьри, вәки қәзйа вә дури вибә. Фе-
рое Шьмшит жи, кә диса хвә дабу алики у ви һале чәтн-
да тәви шевра гөндйа нәдьбу, рәстә, нъзанбу вә чь бьқә-
шьмә, ле тәхмин дькър, вәки фькра һәтна сәрәқомандаре
Роме бь ордйа хвәва нә йа қәнщнейә. Әви чәнд шара
щерьбанд бу бь дәсти Хәзала хушк, кә кәлфәтәкә гөндә
һәрә бәдәв бу у хәнжь вә изна тө кәси гөнәбу бькәвә бал
сәрәқомандар, ле бьһәсә кә мәрәме һатна ви у ордие чьйә,
жерә ль һәв нәһатьбу.

Феро хәйсәте хвәва мәрвәки дьлтәнг, чькуз у хернә-
хазбу. Дәгмә тәви шин—шайе щинара дьбу. Чава дьбежьл,
һини хьлжа тәне бубу. Бей ви изна кәлфәте мале гөнәбу
тьштәки жь мале бьднә дәр, һәта вәхте һазьркьрьна
хвәрьне жи кәванйа мале бей ви һькарбу дәрә дәрдана
рун, дән йане хөрәкәки майин вәкә. Чәвнәбарн, тьмати,
әрнуси, дөрүти хәйсәте ви бу. Дьле хвәда гәләки ша дьбу,
вәхте қәзйак йәки дьқәшьми, бәдбәхтйа щинар шабуна
вибу. Бәр мәрве қөльхдар йане аге эле, кә шарана дьһат-
нә гөнд, һәта әрде тәмәнә дьбу, әв дьбьрнә мала хвә. Бь хвә
жи йәки зарширьн у хәбәрхвәш бу. Бәнгзе пешнеһә тө
тьре мәрвәки қәнщ у херхазә. Әви дьхвәст дәрһәқа мәрә-
ме һәтна ордйа Ромеда пе бьһәсә, ле нә бона вә йәке,
вәки сәре нәфәре мала хвә хвәйкә, йане жи һәварие гөн-
дйа дахә, кә һаж хвә һәбьн. Әви зәф рьнд заньбу, вәки

қомандаре ордие, кӧ мала вида дьма, ве нәһелә дәсте хвә бьднә нәфәре мала ви. Ле дьхвәст пе бьһәсә, гәло ве рәстие мере гӧнд бьбрьн? Ўһсрәта дьле ви әвбу, вәки сәрәқомандар ви бьшешрйа, ви чахи әв заньбу ве наве к'е бьдә... Әвдал бәре — бәреда Феро һьзнәдькьр. Әм бежьн, гӧндда к'әсәки Феро һьзнәдькьр. Ле вәки дәсте Феро бьһата, ве бәре әвлын агьр бәри мала Әвдалда у нәфәре ви гьшк саг'—саг' бьшәвтаида. Рүе әрнүси у хәйсәте хвәйи нәпакда әви ч'әвнәбари. Әвдал, нав у һӧрмәта ви, тьфақа мала ви дькьр. Әвдал зәф рьнд хәйсәте Феро занбу, ле жь бьльндайа хвә пәйа нәдьбу, рүе хвә ле нәдьгӧһаст, бона нав у һӧрмәта хвә пәйайи сәр дәрәща ви нәдьбу.

* * *

Әвдал пәй чуйиша гӧндйара вәдәки дьреж ньзан бу чава бькә, чь қьраре қәбулкә, гӧндда бьминә, йане һәрәбьғиҗә фидаед Агбаранейә әрмәни, кӧ дәрк'әтьбун мьқабьли әскәре Роме шәрдькьрын. Алмаста кӧлфәта ви бәрк сәкьнибу, вәки әв готи һәрә, мер дьда баваркьрне, вәки ве бькарбә хвә у зарә хвәйкә, әгәр лазьмбә ве шәркә. Ле гәләк пьрсед майишрә тәвайи пьрсәкә дьне жи дьле ви дьсот: әв, вәки әви нькарбу мере гӧнд банйа сәр қьрарәке, әгәр тәне жи һәрә, бьғиҗә фидаед әрмәни, гӧндие бежьн, кӧ Әвдал әв тәне һиштын у чу сәре хвә хьлазкьр...

Ве шәве, вәхте тәмамйа мер у шаһьле гӧнд мале ванда дькӧштын, тәне Әвдал тәслим нәбубу. Чар—пенш әскәре тьрк тен ви бьбьн, әв һәма сәр шемика мала хвә се мәрйа жь вана дькӧжә. Ле нькарә бьрәвә, хьлазбә. Ви бьриндар дькьн у әшәлә дькӧжьн: чарсынге дьхьн.

* * *

Сьло у Сәфо жь тьрса рәнгавити хвә авитнә мале. Сәнәма де кьрә зарин, пешйа кӧрада чу:

— Ч'әве дйа вә бьрьжә, лао, рәнг вәва нәмайә, дьқәвьмә әскәре тьрк рәсти вә һатьн? — Иди мәшал нәда кӧра шаба ве бьдьн, ләз—ләз пьрскьр, — дә бежьн, мере гӧнд чь қьрар кьрын, гәло, әве сәррәш херерә һатьнә гӧнд? Әвдал чь дьгот? Қомандар мала Феройә, нькарбун тыш-таки пе бьһәсьн? Вәхте шаба кӧра бьһист, Сәнәме чоке хвә хьст, нав мале чу—һат у хвәха хвәрә хәбәрдьда: “Ле ве чавабә?.. К'а кәнге тьфақа ви гӧнди һәбуйә, вәки ньһа һәбә?.. — Баша жьна Дәвреш һежа жь вьра чу, дьгот, вәки дӧ—се қомандара қиза Сьло у бука Таһар, қизед гӧндә һәрә бәдәв зоре мал дәрхьстьнә бьрьәә...

Ниве шэве зуда дэрбаз бубу. Сьло у Сэфо к'этыбуно ши—пывина, ле хэw нэдк'этэ ч'эве ван. Санэма д'я ван у пирэдека шейэ ч'эвада бэлэнгаз лэмп дахьстьбун у бэр тэндуре руньшьт'бун. Пэришана пирэде, к'ө рожед оса г'ран бэр ч'эва дитьбу, бэр д'ле қизе у һэрд'ө шаһ'лада д'һат, д'гот: “Разен, лао, газн хwэде хwэк'ы, ва сьвэе сафибэ, хер—сьламэти жи пера бен...

Алие роһ'лате иди нэйсэйи гэwрайи к'этыбу эсмин. Дэwса wэрзэбае эварейи гэрм наһа баки сар д'һат. Эрде ахлевейи нем қар'ми бу, ле ч'эмада х'ошина аве бэлэк'йабу. Ньшкева дэнгэк Санэме т'эсэлэ бу — жь пыш хени дэлге ньге мэр'яа һат. Г'өһе хwэ да сэр дэнг, к'ө бэрэ—бэрэ незки бэр дэре ван д'бу. Қэй бежи йэки д'лке we жьрэ қэwза дэсте хwэ у г'вашт. Хwэст дэйл к'өракэ, ле пера нэгиһанд, дери хьст'ыи. Хwэст рабэ, ле қэй бежи барэки г'ран сэр пыштейэ у нькарэ жь ши б'лэқэ. Сьло у Сэфо һэwра рабун, шце хwэда руньшт'ыи.

— Дае, дери д'х'ыи... — Сьло гота де.

Санэма де иди рабубу, wэки һэрэ п'рскэ к'ейэ. Сьло у Сэфо эw пешда дан, т'эна к'рас—дэрпе чун сьвдэре, wэки п'рск'ыи... Ле we дэме дэри д'һа қайим, ве щаре пе қ'өи-тахе т'в'ынга к'өтан. һэрд'ө б'ра пера нэгиһанд'ыи пашда wэгэр'яа, к'ышце хwэ хwэк'ы, қэме һ'лдын: дэри р'эхдэриwа т'эwайи жь ши дэрк'эт у аликида wэлгэр'яа. Д'ө эскэре т'ьрк', т'в'ынг дэстда, дак'өтанэ һ'өнд'өр'. Бу зарина Санэме у Пэришане, хwэ авитнэ дэст — п'не ван, ле йэки жь wана пе п'һ'ине дэфа синге Санэме хьст у т'ьрки да ч'ера... Эскэрэки м'ле Сьло у Сэфо г'рт'ыи, дэрхьст'ыи дэрва, е д'не лэз к'этэ һ'өнд'өр'е мале, ч'эве хwэ гэранд, ньһер'и иди мер малда т'өнэнэ, дэрк'эт дэрва, бэнэки қайим жь щева хwэ дэрхьст, һэрд'ө б'ра данэ р'эх һэв, м'ле wана һэwва г'редан, данэ пеш'яа хwэ, б'рыи...

Эскэрэки һэрд'ө б'ра данэ пеш'яа хwэ б'рыи, е д'не дагэр'яа мала Усве Хал'т, диса пе қ'өнтаха т'в'ынге дэре ван к'өта...

Сьбэ иди рон бубу. Бина бае баһаре д'һат. Тэwи п'елед бе щара дэнге г'ри, зарин у налина д'һат. Ч'эме орта г'өнд, к'ө жь аве аг'леве рабубу, буз у бэрфе мэйте мере к'өшти хwэра дани. Сьло у Сэфо т'эна к'ышце б'ни, нэ с'ора we сьбе, нэ жи эша ньге хwэйэ п'ехас т'эхмин д'ьк'ьрыи. Эскэре т'ьрк б' ньза т'в'ынга эw дэф д'данэ бэрб' п'ра орта г'өнд.

— Сьло, — Сэфо бэр хwэда һеди готэ б'ре, — Эв сэр-

рәш мә дьбә бькөжә. Чәвқиқә к'ера бәр дәсте мьн к'әт, мьн хвәра аийә, әзе ньһа бәне кә эм пе гереданә фәсал бьбьр'ьм, тә аликида бьр'әвә, әзе жи—аликида. Әве пера нәтһинә мә һәрда жи һәврә бькөжә, йа бәхт, к'е мә саг'ма, әв жи бьра сәр мале бьминә... Сәфо т'әхминкьр, рьшафе щане Сьло гьрт, дьһа хвә бьрева гьвашт у щабә ви да:

— На, Сәфо, — чәнга ви ләрзин, — әгәр мьрһнә дьһа рьндә эм тәвайн бьмьрһн... Әскәре тьрк дәнге хәбәрдана ви биһист, пе ньзе әв дәфда у бь тьрки да ч'ера...

Пьра орта гөнд иди незик бу. Ви али пьре, бәр дәре мала Феро, һатын — чуйин гөләк бу. Ду жь к'өләка мале дькшйа. Дьһатә к'өвше, маңда һазьри у гьвдира гьран дьдитьн. Сәрәқомандаре тьрк сәрқот бәр дерн сәкьнибу. Нә ч'әж— силһи, нә жи қәмә — қайиш гьренәдабу. Дәст щевода, ньшкева әскәре, кә Сьло, Сәфо дьбьрһн, кьрә газн. Бь тьрки чь вира гот, һәрдә бьра фәм нәкьрһн. Әскәр, кә әмре қомандаре хвә биһист, дәмәке сәкьни. Һәрдә бьра жи сәкьнин, хвә һәвва гьваштын у һивие ман, кә мәрве пьш ванва сәкьни ве кәнге агьркә. Әв дәма кәрт дьреж — дьреж һатә хане. Хәбәрдан һәрда нәдьбу, нә жи дьвербун пьш хвәва бьзвьрһн — биһерһн.

— Қач!... — әскәре тьрк ньшкева қайим гот у бь қөн-таха тьвынге һьм пьшта Сәфо, һьм жи пьшта Сьло хьст. Сьло у Сәфо лькөмин, ле хвә гьртһн у дьле хвәда фькьрин: “Әв дьхвәзә әм бьр'әвьл, вәки парава мәхә... Жь ши нәләқйан, дьһа қайм хвә спартиә һәв. Әскәр ньһерн әв жь ши нәләқһн, вәгәрйа, рйа орта гөндра бәржер бу. Сьло у Сәфо ч'әве хвә баварнәкьрһн: “Дьхвәзә әм һәрһн, дурва мәхә...” — хвәха хвәра фькьрин. Ле дәнге ньге әскәр иди дурва дьһатә биһистһне.

Һәрдә бьра дитьн, вәки, растһне жи, әскәр чу, хвә хөр-дьлин, ле диса тьрьш нәдькьрһн бьр'әвьл. Жь саве бу, йане пәла шабуне, дәмәкә хөрт жь щне хвә нәдьләқйан. Паше ньһерһн, кә әскәр чу, орта гөндда онда бу, қәт бәне мьле хвә жи нәбьрһн, чьқас қәватә ван һәбу, рәвин, пьш хвәва жи нәдьзвьрһн. Һивие бун, кә кәнге ве дәнге қьрчйна тьвынге бе. Хвәха жи пьзалбун кәда дьр'әвьл. Һәр вәхте һәвразәк к'әтә пешйа ван, Сәфо, кә иди тақәт к'әт'бу, лөкөми к'әт, Сьло жи хвәра авит. Сьло зу пьш хвәва ньһерн. Ль синге ч'йае пешбәри гөндбун. Жь ве бьльндайе гөнд мәлул у хькә—хали дьһатә к'өвше. Пе чәвқйа қәвза дәсте хвәда қайим гьвашти бәне орта мьле хвә у бьре бьрн, Сәфо һәмезкьр у гьрйа. Хеләке һәрдә бьра һәв бәр-нәдьдан. Ве щаре нә жь тьрс у хофа көштһне, ле жь ша-

буне, Уп чахи сэр һыше хвәда һатын, вәхте жана эша
ныге хвә тәхминкьрын, кӧ жы кәләме бузе, бәрфе у һәрйа
қарьми тузи—тузи бубун у хунеда сор бубун. Бае чпейн
сар бина дүе сәргини у дара ани. Сьло у Сәфо, кӧ жы сә-
қәма бае сьбейи сар дьрьщьфни, дурва дәнге мәрйа бь-
һистьн. Дәмәке диса хофе ван гьрт. Вана тьре әскәре
тьркьн у ве щаре иди хьлазбуна ван тӧнә. Дӧ мәрве сильһ-
кьри бәрбь ван дьрәвийан. Вана һәла дурва тәхминкьр,
вәки әв нә әскәре тьрканә. Әв фидәед әрмәни бун, кӧ
һәла дурва һәрдӧ бьра тәхминкьрьбун у дьһатнә һәварйа
ван.

Institut kurde de Paris

КӨРЭБЭШК

Тәбийәте дө көр у се қиз дабунә Щәлил у аможна Хәзалә. Пенш әвләд. Мьразе ван лебә, йәк жь йәки мәс-қәрәтър бу. Ләма, вәхте щьмаәте эвара шәвбһерийа хвә дькър, гьлине ахьрие дьһатә сәр мала Щәлил.

— Ава, апе Щәлил ль вьрә, — шаһьләки гьли вәдькър, — һәлә бьра бежә, кө әви у Щасьме көрә ви мәзын, чава көрәбәшк “хөрт., кьрьбун.

— Көрәбәшка щәһьме, чь көрәбәшк. Оло, тө жи минани калке хвәйн Фәрәмәз һуки дьки муки, тыштәки дәр-базбуийә, чуйә, — Щәлил һерс дькәт у ду дьда щьґаре.

— Апо, тә диса дәстбь щьґаре кьр, төе мә дуда бьхә-һьдһини, — виали—виали шаһьлә дәһг дьдане. — Кәрәм рәст дьбежә, дьһа башә тө мәрә дәрһәқа сәрһатийа көрә-бәшкеда бежи.

— Малавано, вә жь Щәлиле шамер херә, рәсти жи, тыштәки дәрбазбуийә, пәй тыште чун һәкәвын, вәрһн тәрка ван гьлийа бьдьн, — гөндикү сәрә — Халът тәви хәбәрдане дьбу.

— На, на! һәлә бьра бежә, кө ван бөхвәдеа чь тәһәри көрәбәшка мәрһм рәш—шини кьрьбун. Қә һәқе хвәде бу, қә мәрвь тыште өса дькә? — Дьготьн у дьбу тирқә—тирқа тәмама. Щәлил жи хвә зөвт нәдькър, бьн левада дькәннийа.

Бавар бьки тәмамийа гөдһийа һаж вә сәрһатне һәбун. Һәр шара, вәхте Щәлил, йәне жи Щасьме көрә ви дьһат-нә нава щьмаәте, ахьрие диса гьли данһи сәр көрәбәшке...

...Щәлиле Исмаил, хвәйе һәфәре һур бу у тәне дьхә-бьти, әбуре хвә дькър. Вәхте һандьрун көта дьбу, бәр пайize дьчу бажер, чәнд мәһа дьхәбьти у чахе сөр -сәрма дькәтә әрде, вәдгәрийа гөнд, бона заре хвә зьмере зьвьста-не дани.

Саләке жи әви жь бажер тәжик хвәра аһи бу. Вәхте йәки же пьрсн бу кө әв тә жи чьма аһийә, Щәлил готьбуе, вәки базареда йәки арзан фьротийә, әви жи кьрийә.

Тәжи сәки бәдәви льнгдьреж у һавкәлкзьрав бу, рәсти жи, тәе бьгота һәма хут бона нечире хөльқийә. Ле һәфәре мала Щәлил, чава ләзьмә, сә хвәй нәдькърһн, аһибун зьһшир авитьбуна стөкөре у бәр дерн, бьн бәрфе, бәр сөр у сәрме гьредабун, вәки қәрәһьлатне “һәбуна., ван бькә.

Был гьранийа зыншира һэсын у сөр-сэрма звьстанеда дьбу кастэ — каста бэлэнгази...

Чэнд мере мэзын Щэлил дабуна фэмкьрыне, вэки се һөндөр малдеда хвэйкэ, нэ е гьреданейэ. Щэлил гөра ван дэрнэкэтыбу.

...Баһар кө дьһат, гэрм дькэтэ эрде, заре Щэлил, кө тэжиера һатыбуна гьредане у тө тыштэки майинва иди мьжул пэдыбун у наве ви жи дашибун “Гечи,, эв дэрдьхьстын, дьданэ пэй хвэ, чол у банһия дькэтын.

Щарэке гөндда бу шэрэвар, готын, вэки Щасьм у Гечи чунэ нечире, көрэбэшкэк гьртьнэ у анһнэ мале...

Гэлэ мэри бэр мала Щэлил бэрэв бун, һатын тэмаша көрэбэшкэ быкьн. Гөндки гот, вэки быһистийэ, кө гоште көрэбэшкэ сэрдапэ ду'—дэрманэ, ле бэри шэржекьрыне готи we бы дьле тэ быкөтын, чьмки көрэбэшк бы көтане “көк,, дьбэ. Э, чьқас көкбэ, аьқас к'арэ, хвэ нэфэре мала Щэлил тэне гэрэ ви гошти нэхьын.

...Дө рож у дө шэва бав у көр көрэбэшкэ бэлэнгаз дьданэ бэр шьвдара. Эван һэрдө бөхвөдеа we тэрэвьле малһөти дькьн, дьһынщьриньн. Худане дьда сэр һэрда, көрэбэшк бин—бин дькөтан, паше дьсэкьһин, ле дьһерни —чька көрэбэшк хөрт нэбуьтэ. Расти жи эв бэр чэве ван эпешөйи гьр бубу, ле бэлэнгазе иди минани рожа пешьн нэдыкьрэ қьжэ — қьж, дьране хвэ нэдычьрьканд, тэне һьлкэ — һьлкэ we бу, қэй бэжи ти бубу у пе зьмане хвэ левед хвэйтэ кэфгьрти даласт, тэмамийа щэндэке хвэва дьларьзи, бы чэве шеду дор—бэре хвэ, шар — шара жи чие дьһерни...

...Рожа сьһа көрэбэшк пөст кьрын. Ле гоште we, кө гэрэке чава ду-дэрман гөндийа бөлакьрана, иди кер нэдыһат. Эв гошт сэрдапэда шин бубу, һьлдан, авитыцэ бэр Гечи. Эв жи сэрда нэһат...

...Мөгдарэке, вэхте гөнди расти пэфэре мала Щэлил дьһатын, ньзаньм чьма рйа хвэ дьгөһастьн....

ТОПА БАСО

Гөнде мэдэ чь нэнэрэ дьбун, жь мала Мьсто дэрдькэтын. Рожэке гөндда бэс бэла бу, кө көре Мьстойи бычук — Басо, жь бажер вэгэриайэ у хвэра топэкэ футболе аниһэ. Раст, раст, һэма хут топа футболе? — Эм һэвал—һогьред Басо мэтэлмайи ман, чьмки һэта ви чахи ке топа өса дитьбу.

Комә шаһыл— шыһулед гонд бәрбь орта гонд, бәрбь мала Мьсто бэзийан. Бәри мә комәкә зарә иди шьра бу. Басо жи топ кьрьбу бьн бычәнга хвә, кобар орта ванда сәкьнибу у дәрһәдә бажер, базаре у дашта фулболеда гьли дькьр... Хенжь Басо һе тө шаһьләки гонд ван чаха нәчубу бажара-нә Ереване, нә жи бажаред майин. Мә тәне гонде щинар нас дькьр, ль кә мәктәба һәйштсалә һәбу. Пәй шерра гонде мәда тәне чар дәрсханә һәбун, ләма жи гәләк заред гонд дьчунә мәктәба әви гонде щинар, ль шьр һин дьбун...

Тәмама чәвед хвә кәтабулә бычәнга Басо, ль топе дьнһерини. Һьнока бәр хвә һодан, готьне.

— Тә чь топ қәпәчә кьрийә, кә әм һәвәки бьлизьн.

— Парәвәбьн, — Басо нала нәкьр.

Әве эваре һәтани дәрәнг сәр басма Мьсто қуртина шаһьлед гонд бу, шабун нәдьгьһиштә шабуна ван...

Рожәке жи, минани һәрщар, лавке гонд диса бәр мала Мьсто бәрәв бубун, һивийа Басо у топа ви бун. Басо жь мале дәркәт, ле топ хвәра нәани. Чь қәвьмийә?.. Әви гот, вәки дйа ви наһелә иди щие бадьлһәва әве топа “көрәки, нава кәвьр — кәчке гонде мәда бьмашиньн...

Әм сар бун, мә чәве һәв һьһерини.

— Ле ахрие чавабә, Басо? — йәки же пьрсн.

— Зәф заньм. Чава дьхвәзьн — йәса жи бькьн. Әз гонәкарьм, вәки дйа мьн наһелә. һәрьн жь ве һивн бькьн, чька әв чь вәра дьбежә, — Басо гот у бәре хвә да мале.

Мә тәмама да пәй. Аможна Хәзалә кьнщ дьшуштьн, вәхте мә дәрә сьвдәра ван вәкьр у вәкә бист шаһьла һьлщанә һондөрә мале.

— Пп-пи-пи-и? — Аможне дәсте хвә жь кәфа араве дәрхьст, пе пеша шалька хвә пақыш кьр у гот, — әв херә, чь қавьмийә? — Әве пьрсн. Хеләкә туж ль мә һьһерини, паше звьрн сәр көрә хвә у бь һерс готе; — Әв чь пәра-нийә тә дйа пәй хвә, анийә мале, һь?

— Аможне, — мә һәвәра готе, — тыштәк жи нәқәвь-мийә, һерс нәкәвә, әм һивн дькьн изне бьдә Басо, вәки топе бинә, әм һьнәки бьлизьн.

— Чь топ, топа щәнме, һәрьн, һәрьн һәйран, хвә әмә сәр хәзна ниньн, вәки тәмамия зарә гондра топа бькьрьн. Бәлки әз хере же нәбиньм, чьма әви нькарьбу шаба вә бьда, вәки һун данә пәй хвә аниә вьр. һәрьн, топа чь. Де у баве хвәра бьжьн, бьра вәра топе бькьрьн, топа мә тәнә.

Әм пәр— пәшман вәгәрйиан.

Рожтьра майин. Басо, сәри бәрда, һат гот, вәки дйа

ши готийә, кӧ кӧн дьхвәзә тӧпе бьлизә, бьра некәке бинә.
Әш жи чава һәҗе машандьна ше.

— Ле малък авабуиц, — зарә һәврә — һәврә готье, —
тә зу бьгота, некәк чийә, шәки тә бона ше әм өса к'амчо
кьрн.

Сәһәтәк жи дәрбаз нәбубу, шәхте зарә шәкә си һеки
анни. Әше рӧже мә һәтани эваре тер тӧп лист у шастна-
иц бәлайи мале хвә бун.

Һавиц хьлаз дьбу, дәрс незик дьбун. Аможна Хәзале
жи һәвте шарәке, рӧже базара, дӧ ведро тьжи нек дькьр,
дьбьр бажаре незик дьфрот, дьле ше чь дьхвәст дькьрн,
пашда дьһат. Мә тәмама' жи заньбу, шәки тәне кьртанәк
у чар варьке аможне һәнә.

Зутьрәке Басо гот, шәки дйа ши иди тӧпе надә.

— Чьма Басо, тӧ рйа хвәде кәтн? — Зарә кьрә қалмә-
қалм. — Нә әм һека тиньн, хвә бе һәҗ лынге хвә тӧпа шә
нахьн.

— Әз нә гӧнок'арьм, дйа мьн дьбежә. шәки тӧпа мә лап
машийә, про на — сьбе ше қӧлбә, иди ше керн тьштәки
нае, — Басо гот, хеләке кәр сәкьнн. Мә тәг'миц кьр, шәки
әш' соро — моро дьбә. Паше бьн бевла хвәда кьрә пьнтә-
пьнт.

— Дйа мьн дьгот, шәки вьр һада һәр йәк шә готи дӧ
һека бинә...

Чәндәки шунда аможна Хәзале иди Басо жи хвәрә
дьбьрә базаре. Баре шана дьһа гьран бубу...

Шәда дәрбаз дьбу, тӧпа Басо жи перә дьмашийа. Ша-
рәке жи әши гот, шәки дйа ши наһелә иди пе лынга тӧпехьн,
тӧп лап пьзынийә, лазьмә тәне пе сәрийа лехьн.

Зарә өса жи кьр. Ле бь фькра Басо әш йәк жи зәф бу.
Әши шарәкә жи һат гот, шәки һәр зарок дькарә дәшса
һекәке тәне дәрбәке лынге хвә тӧпехә. Пәй әше йәкерә
листькчи бәрә—бәрә кем бун, аможна Хәзале жи иди нә-
дьчу бәзәре.

Зарә гӧнд хвәрә мьжуликә майин дитьн.

ДЫЛ У МЪРЪН

Рожәке дыл у мърн расти һәв һатън у һәврә кәтън һөщәте. Мърне го:

— Дыло, әз һатъмә тә бьбьм...

Дыл әщевмайи ма, дөшөрмиш бу, дөшөрмиш, да фькьра хвә у го:

— Чава, тә чава дыкари мьн бьби?

— Вәлә — былә әзе тә бьбьм, нә әзи жь тә қәвәтть-рьм?

— Ә, щинаре мьхәнәт, мьн өса жи зәнбу, вәки тей рожке бей пешийә мьн быгри, зйанәкә гьран бьди мьн. Ле әзи хвә рәзайи шимә.

— Дә, дә, пашда вәкьшә, һале на ве дәфе әзе тә бьхәнь-қиньм, һа...

— Пәйи, оро, чьма тәй өса қәвати, сәр қәвата хвә өса баваари, — мърне пьрсн.

— Ыьм, “сәр қәвата хвә өса баваари”. Қәвата мьн хвәйе мьн дайә, хвәйе мьн, бой кә әз һәтани кәтасиә әмьре хвә дыхәбьтм. Әвч әз қал кьрмә.

— “Хвәйе мьн әз қал кьрмә... Мърне бәр хвәда кьрә мьртә — мьртә у пашда вәкьшйә.

— Дә, өса һа, пашда вәкьшә у сәр дела хвәда бьк'әвә.

РӘШЕЛА БЕБАСК У НӘХВӘШ

Шәв ниве шәве бу, Әзманн сайи бу у стәйрька дычурь-сандьн. Автомашинна мәйә комәкдарийә ләз нава соқада Орщоникидзерә ләз бәрбь мала нәхвәш дычу. Мә дьлә-занд, чьмки нәхвәш гәлә гьран бу. Пе телефоне кәлфәта ви готьбу, вәки һале мере ве тәнә, гьди, хвә перә бьг-һиньн.

Ронкайя пәнщәрәд ханмане һәрдө алие соқаде гьшк тәмьри бун. Щьмаәт кәтьбу нава хәва ширьн. Дурва тәне ронкайя пәнщәрәке дыһатә хане. Әв пәнщәра мала нәхвәш бу.

Чәнд дәфә шунда әм иди ведәре бун. Нәфәре мале гьшк сәр пийә бун.

— Вэй, эз қорбана вә бьм, хун. хатын?—К'олфэта мале пешйа мада хат.

Пешбәри мә, нав ши — ньвинада нивруньшти, нәхвәшәки каләмер бу, кә чәнд бәлгнә нәрмьк дабунә бәр п'алә. Рәнг лә тәнәбу, ч'әвә к'орда чубун, левә рәш бун, фьшкә-фьшка шибу, бин лә дьма.

— Эз һәйрана вә бьм, бина мьн дьминә, ша бинә бьдьян мьн, гьди.

— Вәхта — вәхта, апо шан, — мьн готә у дәстпекьр к'әнше ши эхьст, хәбата п'ышк у дьлк сәкьр, бьльндайа хунә у лехьстьна тамара чап кьр. Пәй вәра мьнра иди эйан бу, вәки бал нәхвәш нәхвәшийа астма бронха һәйә.

Чь кә лазьм бу мьн готә хушка дохтьрнә, әвә чәнд шурә дәрман тамара хьст, дае вәхар, һәва тәмьз дае...

Чәнд дәдә шунда, һәма бәр ч'әвә мә, бина ши хатә бәр, рәнг лә вәбу, бәшәра ши хвәш бу. Пәра жи бәшәра нәфәре мале. К'олфэта ши дьзива һесьре хвә тәмьз дькьр.

Ве дәмә, ньшкева, жь алиә п'әнщәре дәнге тәйрәдәки хатә бьһистьнә. Мә гьшка эшевмайи ши али ньһери. У чь?. Рәшеләкә мәзынә ч'ьлмьси, орта һәрдә шуше п'әнщәреда, сәр чипька сәкьнибу, стүе хвә харкьри мә дьнһери, те бежи әвә жи жь мә к'омокдари дьхвәст.

Мьн хвә иди зәвт нәкьр у пьрси:

— Апе Ләтиф, әв чь рәшелә орта шуше п'әнщәреда дькә газин?

— Э, кәре мьн, нәвәжә, әв жи алиә дьнда кәләкә к'әтийә дьлә мьн.

— Раст — раст, апо, әв чь рәшеләйә?

— Апо қорба, әв рәшела бәбаськә.

— Чава, чьма бәбаскә?

— Әре, вәлә, ван ши — ньвинәкьм, әв рәшела бәбаскә,

— Чава, рәшелә чава дькарә бә баськ бә, әв ча дькарә бә баськ бьфьрә?

— Һәма кәла мьн жи әвә, вәки нькарә бьфьрә, баске ве тәнәнә.

— Эз тә тышти фәм накьм?

— Э, кәре мьни әзиз, — әви оса кьрә ахин, тей бежи гөнәк'арикә гәлә мәзын кьрьбу. — Чәнд сал бәре бу. Эзи фәла һә шаһьл бум. Хуна мьн дьк'әляйа. Мьн нечирвани гәлә һьз дькьр у эз тьме дьчумә печире. А һәма вәдә нечире жи әв йәкә нәбуйи бу. Мьн һәв ньһери тәйрәдәк пешйа мьн, нава шинкае дәрк'әт у бәрбь әзмана фьри. Мьн пәра — пәра лула тьвьнге һәвраз кьр у гәлә бәрдае. Тәйрәдә һонани кәвьрәки жорда хатә харе, к'әт әрде у кьрә чьвтә — чьвт,

тей бежи комәкдари дьхвәст. Әз незик бум, вәки жь әрде һьлдъм. А һәма we дәме тей бежи ава сар сәр мыда кьрьн, бәр чәве мын рәшә вәһат, гава мын һелина we дит у һелинада чар шушьке һькөл қичькә бычук. Иди һәму тышт дәрәнг бу. Әз сәр хвәда һатъм, незикки рәшела бьриндар бум, мын әв һьлда. Баске we тәнәбуа, гөле бьрьбун у хуна гәвәз ле дьчу. Мын пера—пера дәзмала хвә дәрхьст, дани сәр бьрина. Дьлке we зу-зу у зәрп ледьхьст. Қә һьзаньм жь эша бьрина бу, һан һөба шущука, we тәме дькьрә чьвтә — чьвт. Мын һеди шушьке we жи һьлдан, кьрьн торпе хвә у бәре хвә да мале. Вәдәки дьреж мын малда бьрине we дәрман кьрьн, шушьк хвәһи кьрьн, һәтани бьрин қәнщ бун. Ле тәләбәхтра баске we иди тәнәбун. Шушьке we пе һькөла дайке хвәра тәме дьлистьн. Де иди һәму тышт бир кьрьбу. Рожокә һавинейә хвәш мын шушьк дәрхьстьн дәрва у бәрдан. Рәшелә тәне ма, бәр хвә кәт, рож бь рож чьльмьси, пашда чу, Әвә мөтәше әвләда у тәбйәте бу, дьхвәст дәркәта дәрва у аза бьфьриа, бьфьрия у бьчуйа... Ле...

Әв қьнщьлибу сәр һәв, бьбу парик у нәхвәш дьһери. Нәхвәш жи җи. Тей бежи әви нәхвәшра дьгот: тә әв чь ани сәре мын, нәхвәш жи жера гәло әв һьфьре кә бун, кә әз кәтмә ве рөже...

Мын щаркә дьне рәшела бьбаск һьһери у дьле мын тьжи бу.

Чава дохтьр мын һькарьбу али we жи бькьра, баскед we пашда банийа...

Иди дәрәнг бу. Мә хатьре хвә нәхвәш у нәфәре мале хвәст у әм жь мал дәркәтн.

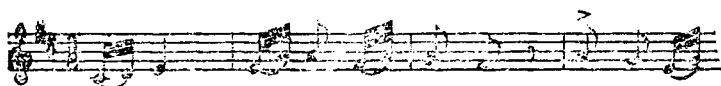
Нәхвәше дьне һивийа мә бун...

СТЪРАН У МЪРАМЕ ЩЪМАӨ'ТА
К'ӨРДА
НУРА ЩӘВАРИ ДӨНГНЬВИСИН
У НАЗЪРКЪРЪН

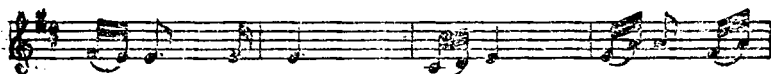
Institut kurde de Paris

1. МАД-МАРИ ТУА

Andantino J. = 63-65

1. Кан - ца зён - га, ле, ма шь - рь - ка, ле,

йан - га - ми зёл, шен - ца зён - га, ле;

ле: шь рь - ка, ле, шэр - ша - ми зёл.

2. АШЕ

Moderata J. = 80

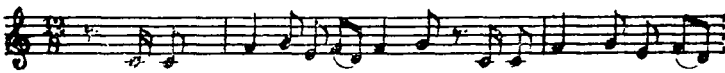
1. га - ца шь - но рё - мо - ши, га - ше, хам,

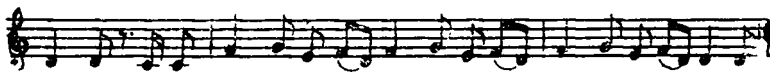
ах. ма - шь - ка. на - фро - ши, га - ше, хам.

3. ВАРӨ

Allarghetto J. = 94

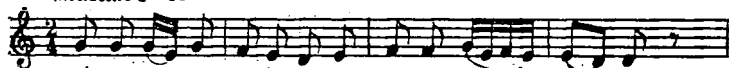
1. Ва - ро те - ле, те - ле, те - ле, шө - ро те - ле, те - ле,

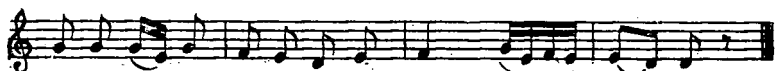
те - ле, шө - ро те - ле, те - ле, те - ле шь - ро те - ле, те - ле, те - ле, те - ле.

4 БЕЗАРЕ

Moderato $\text{♩} = 86$

1. Па-ри(в)-на-ри(в); на-ри(в), на-ри(в). на-ри(в) Го = за-ре;

та-ри(в), на-ри(в), на-ри(в), на-ри(в). на-ри(в). Го: за-ре.

5 СВЪЙА : СВЪ НАВЪ

Allargatto $\text{♩} = 84:88$

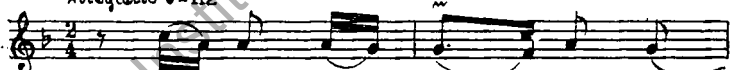
1. Св-ѡ. - ѡ, св-ѡ на = ѡ Го-ле,

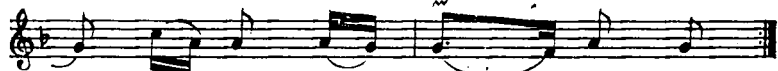
2. то го - ла бѡр ди-на. мѡн.

6 ЛЕ КЪНЕ

Allargatto $\text{♩} = 112$

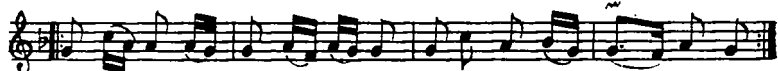
1. Ле, ле, ле, ле Къ-не,

2. ле, ле, ле, ле Къ-не,

3. ѡз ѡз-ла-ла ѡс-те тѡ-лѡ, ле, ле, ле, ле Къ-не.

4. ѡз ѡс-ти-ла тѡ-лѡ. тѡ-лѡ, ах ле, ле, ле, ле Къ-не.

7 ҲАИ БЭРЛЭ

Allargretto ♩=120

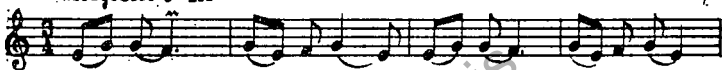
1. Ҳаи бэр-гэ, бэр - га, бэр-гэ, ла-шо гөс-те мьн бэр-гэ,

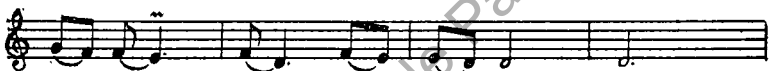
Ҳаи бэр-гэ, бэр - га, бэр-гэ, хор-то гэн-га мьн бэр-гэ.

8 ҚАЗЕ ЛЕ, БАШЕ

Allargretto ♩=110

1. Қа - зе, ле, ле, ле, ба - ше, шан шөи шан,

Ҳа. ра -- иэ, ра. -- иэ, ра -- иэ,

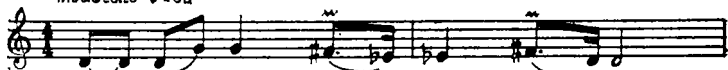
Қа - зе ле, ле, ле, ба - ше, шан, шөи шан,

рэн -- га бьн -- иа кө - ле -- иэ,

9 МИРЕ МЫН

Moderato ♩=82

1. Ә - ли(ь) иэ - кьн, зе - ри иэ - кьн,

ми-р(ь)на, мир на, ми - ре мьн, Әл. иэ - кьн зе -

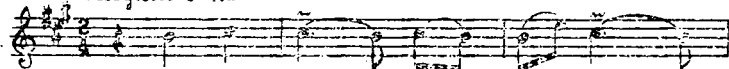
ри иэ - кьн;. Һа тө - ләңт, тө - ләң-т(ь).

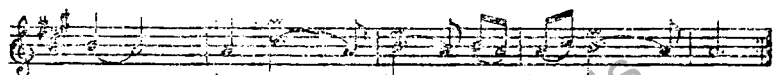
ка за - ных, та - по - н(о), го - р(о) - гих шу - мо т(о)р' ш(о)р - щам.

10 ФИНЛЯНЕ

Allergretto $\text{♩} = 112$

1. Ка - шар, ка - шар фин - ша -
ка - шар, ка - шар фин - ша -

ка, ка - шар, ка - шар фин - ша - ка,
ка, го - го ка - ша мы ка - ка.

11. ЛЕ, ЛЕ КЪНЕ

Moderato $\text{♩} = 64$

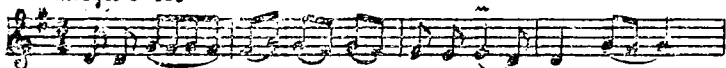
1. Ле, ле Къ - не ле, ле, ле, ле, ле, Къ - не, т(о)ш, т(о)ш,

ле, ле, Къ - не ле, ле, ле, го - а ша - не т(о)ш, т(о)ш,

12. НА ГОМ ВЪМЪ

Allergo $\text{♩} = 108$

1. Ка го - ле ма - ма, ле, ша го - ле ма - ма,
ма - н(о) ма ко - жа, ле, а - го го - ма - ма,

ка го - ле ма - ман, ле, ша го - ле ма - ман,
а - го б(о)р да - ма, ле, б(о)ра - н(о) - го х(о)ма - ма.

13. БАРАНЕ

Allegretto ♩ = 96

1. Ба - ра - не   ку - ра, ку - ра,   на шор ле,   ле ба - ра - не,

ба - ра - не   ку - ра, ку - ра,   ле шә - шә -   тие, шә - ра - не.

* ШАМ, КӨМБЕ, ДИАРБЕКЪР

Allegretto marciale ♩ = 120

1. Ша - м(ә) һө - лә - дә   Ди - ар -   дә - кыр.

тә лә шә - ра - не   Ди - ар -   дә - кыр.

15. КӨФИ

Moderato ♩ = 70

1. Һәр кө   фи, кө -   фи, кө -   фи, Сә - нәм,
Һәр кө   фи, кө -   фи, кө -   фи, Әв - нәм,

2. Кө - фи   кө - фи - йә   Шә - һа -   нә, Сә - нәм,
Кө фи   кө - фи - йә   Шә - һа -   не, Әв - нәм.

16 ЧОЛ Н'ЭМЭЭ БЭГ

Allargro $\text{♩} = 158$

1. Чол хөл - зө дөг, хөл - зө дөг,

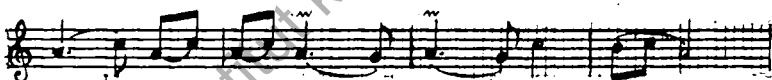
оо Ма - нэ, Ма - нэ, Ма нэ,

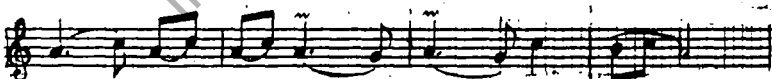
сү - рэт са - ма хэ - нэ - ма,

нэм - гд ли бэл гд га - ма,

нэм - нэм нэ гд - ва са - ма,

та мэр на - вэл гун - гал - ма,

та э - лэг на - нэм гд цаг - ма.

18. ӘБИ МЫШКИ

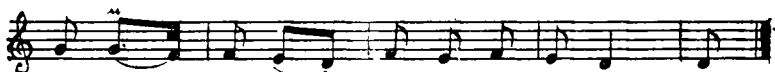
Allargretto ♩=120

1. Ә - би мы - ки ть кыр, ть кыр

лир - ке. мы - ка - но, ә - би мы - ки.

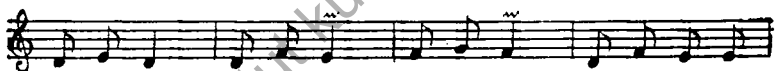
ть кыр, ть кыр, а - та - е т - ла но.

19. ҺӘЙЛО КАЛ

Moderato ♩=78

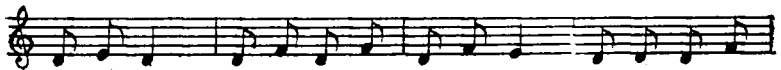
1. Әл - ре ка - ло сәг са - ло, ка - ло м' - ре"

бист са - ло, һөй ло кал, һөй ло кал, һөй ло ка - ло,

кал - ко. 2. Ә - би ка - ли жи ть кыр, ә - би ка - ли

тә һә кыр, тә - хә тәһ - кө - зә шәһ - кыр, 1 - ни. сым - бел

һө - һө кыр, һөй ло кал, һөй ло ка - ло кал - ко.

20. ХАСИ

Allarghetto $\downarrow = 104$

1. Уар ха, ха, ха, бад ха, ха, ха уар ха-су-е, ха-су-е,

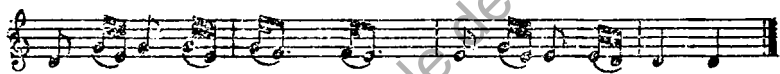
уар ха, ха, ха, бад ха, ха, ха уар ха-су-е, ха-су-е.

21 ХЭРИБ БҮРЬН

Moderato $\downarrow = 78$

1. Хэ-риб бү-рэн, бь - рэн, шэй-ла мнн хэ - ри - бе,

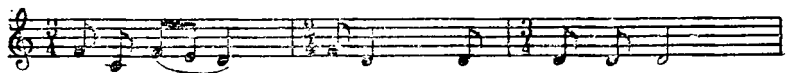
хэ-риб бү-рэн, бь - рэн, шэй-ла мнн хэ - ри - бе.

22 ХЭРИБЕ

Andantino $\downarrow = 64$

1. Оу хэ-ри-ба хё-го дум, шу-нь - ка

сь-ва дум, бер нэ - ре ро - же дум.

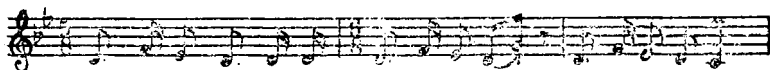
Оу, оу, оу, мнн хэ-ри-бе, оу, оу, оу, мнн-хэ-ва-де.

23. К'А Б'ЛАӨ МЫН

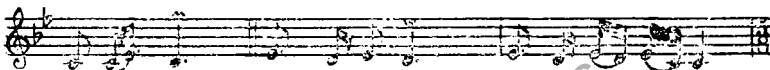
Moderatto ♩ = 44

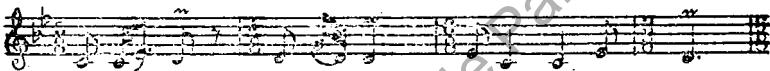
1 К'а б' г'э м'ын, к'а б' - г'э м'ын б'у - ки - на м'ын,

к'а б' - г'э м'ын, хай, хай, к'а б' - г'э м'ын, к'а б' - г'э м'ын б'у -

ки - на м'ын. 2. На - г'э - м'э т'э, на - г'э - м'э т'э б'у -

ки - на т'э, х'э - та - ни г'ис - ма м'э на - б'э,

на - г'э - м'э т'э, хай, хай, на - г'э - м'э т'э, на - г'э - м'э т'э б'у - ки - на т'э.

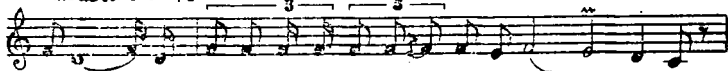

1
с'а - ра х'ес - н'э жи - в'э т'э - дан - г'ын.

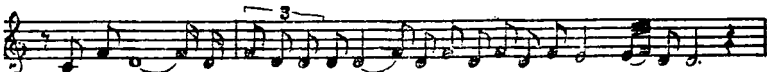
дэнг'б'эсэ
неш'ын

24. С'ЫАРО

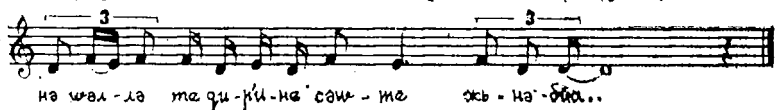
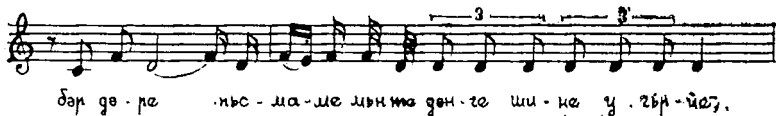
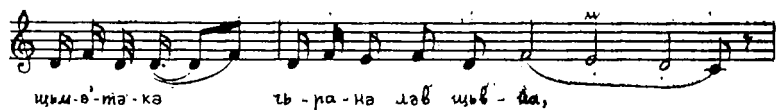
Moderato ♩ = 76

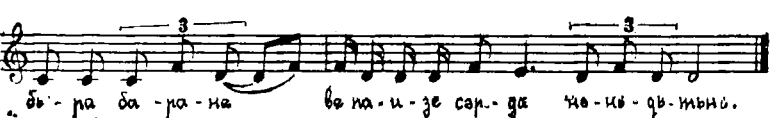
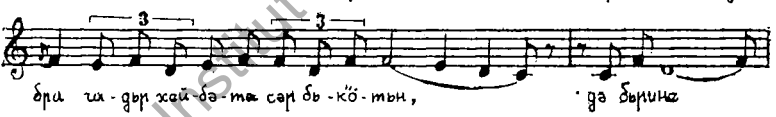
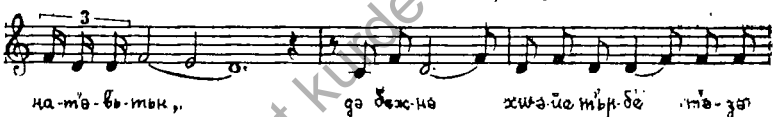
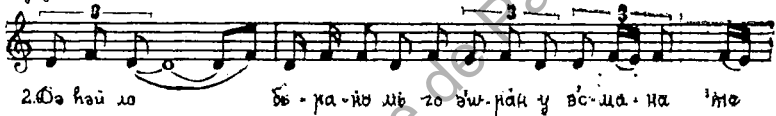
1 х'ай ло, н'ис - ла - ло нь - зам г'ь д'эи - ми г'ь ц'ыр - та,

бар г'э - ре н'ис - ла - ме м'ын в'эс'в'э ц'ыр - э - т'э - н'э г'ь - ра - н'э л'эв' ц'ыр - та,

дэнбэжа
дэда

дәнгәжә
пешьн

25. СҮАРО

Moderato 1-74

1. һай ло, оһа-ро, мь го, тһа-е бь-льнд дөрфә дь-м-лан-дын,

хә-за-ла ка-ре хәһә ме-жан-дын, дө һой ло,

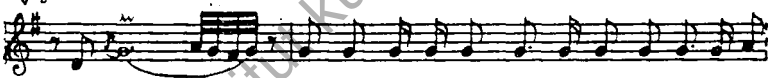

хә-за-ла ка-ре хәһә ме-жан-дын, һой-фа ца-һиә

һан, ах э бә-ре сәһ хәһә да дө-һь-зан-дын.

дәнгәжә
дәда

2. бөв һой ло, һай ло дө-льн-го мал шә-һь-тиә ти тө-һь-

һиә, дө мар-гә ги-ла-на кав-ла Рә-һә-һә дө-һәһ-ри,

дө-һәһ-һиә, сәһ-та һи дө-льн-гә ө-са-һә һом-ла

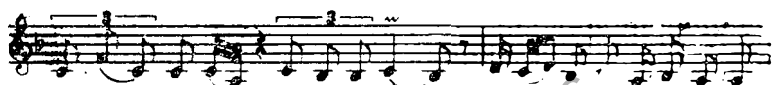
ла-һи-һи бәһән-гә һи ме һәһ-һи-һө.

26 ДИРОК

Moderato J = 86

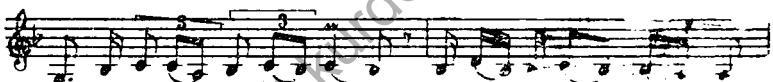
1. ле др - не, ков-ран хат-ио, ков-ран бь др-ва-ио,

ков-ран хат-ио бь др-ва-ио, э-ва ва све хо-р-во неш-

на ков-ра-не, ков-ран ков-ра-не ла-маш ко-мо-ра.

(в) шов-го-риэ шов-ва-ио, ро-же бур-но-го не.

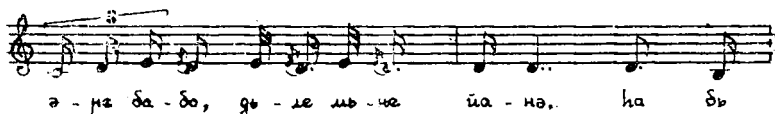

и-ра др-го, те-ио, э-ва-не бь-рин-да-ри го-ле-ио.

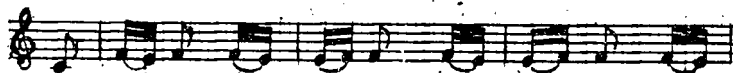
27. ЛУРИ - ЛУРИ

Moderato $\text{♩} = 92$

28. ЛУРИ

Moderato ♩ = 144

1. (b) Ле лу-ри, ле лу-ри, ле лу-ри

дөр-дө, дөр-дө, ле лу-ри, ле лу-ри ка-ре дөр-дө.

2. Ә-дә лу-ри дө-кыл, лу-ри на-е, ә-дә лу-ри дө-кыл лу-ри на-е,

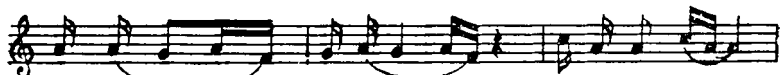
лу-ри-ка мө-һә һу-рәк, һу-рәк, шә-һә-лә ма-ла ха-лә те.

29. ӘМАН

Allargatto ♩ = 144

1. Ә - ман, ә - ман, ә - ман,

ә - ман, ә - ман. Мә го: Да ме.

тә го: Ши-рын Шә-ва-ва, тәһә, ле, ә-ман.

30 ДИЧЕ ЛЕ

Moderato ♩ = 96

і коу, шэ-ро гу - на, гу - на ле,

гу - на . ле, гу - на ле, . гу - на: ле,

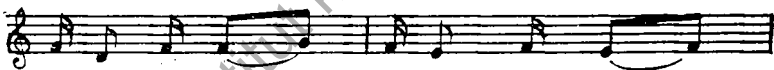
гу - на ле, гу - на ле. Э - ле гу - на,

гу - на роу - ба, өз ль ши - ки,

то ль ши - ки, шэ - ро көр - на

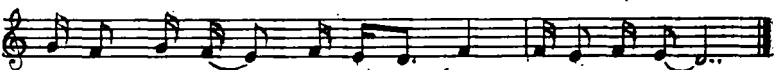
шөл төр - ги - ки, шөл да - ги - ки,

бөл - ки сә - ре мин тө дь - ды - на сәр бөл - ги - ки.

Шэ - ро гу - на,

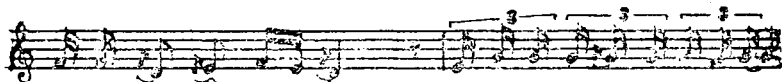
ө - ман, ө - ман, ө - ман, ө - ман, ө - ман.

Modarato № 94

Э. ГЭДЭ ЛАУКО

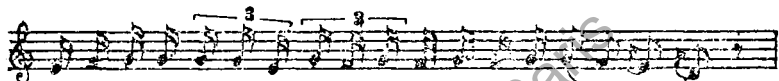
1. Э - гө лав - ко дөр - ба ке - шьм,

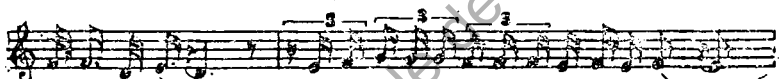
ка - ма бөн да, ка - ле - шо сү ёрка дэр зү - ма - ма

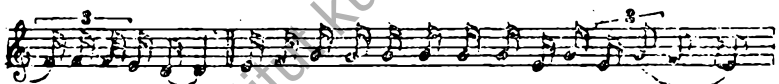
мын ёв - биа, ло, ль ёв - эан - га, аас,

(в) га ёв - ра га - ёв мын сү - рө - те тө - ёи со - ри жа -

ли хөткө - та ёв - ра ёв - ре мын ёв - дү - ма ёв - ре - се - та

гар дөм - лө - та. 2. Ло, ло гө - дө, лав - ко дөр - ба тө шө сү - и

мо бир нө - кө, ль та - жа се - ёв - кө сор - га дэр - ёа жинө

кө, ён - кө дө - ги шө - ла - та хө - ри - да, дөх - те тө хө - дө тө - ма,

дай - нө сөр то ка жинө - ёв рас - те, тө - ма - шө - кө.

32 АЕ, ШӘЙ АЕ

Moderato ♩ = 125

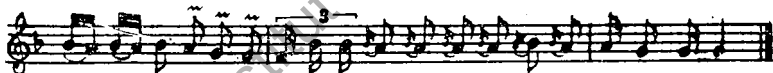
1. Ае, шәй ае, ае, ае, ае, шәй ае, ае, ае, ае шәй ае,

э-ти-мо-го-ле мын ко-ле кә-тә сәс-йә, йәк'ди-за ко-тә-ме

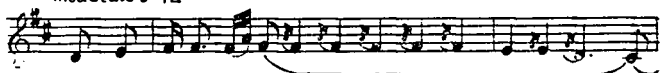
сә-ме ва-а)и тәа, йәк'дә рә-дә ма-ла ба-җә һавдәш-тә, йәк'ди-за ө-кәм-тәа,

йәк, йәк, йәк, йәк, йәк, йәк, бә-дә-ше ши, ши, ши, ши, ши, ши, тәз'кә-лан-дәш.

35. ӘӘЕ ҚАЛБҮМ

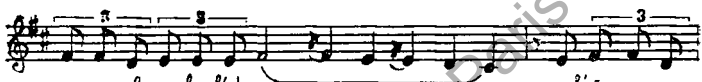
Moderato ♩=72

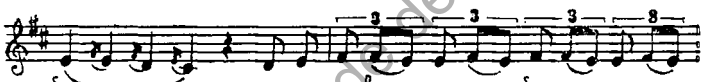
1. Ә - не, ә - зе қал бұм,

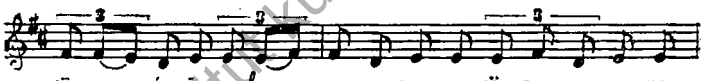
ло сәз шыр қал бұм, ақ дә дь - ве, ә - зе

ть - ма дэв - да - ви көф - те, ло көйи - те сал.

бұм, ә - не дь - ве, ә - зе до - на дэ - ме

гә - ли, өк - ұя қв - бар, поз ни - жи - на гди ма - ли - на

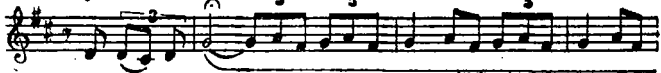
ть - ма са - ла и - са - льн те - да хь - рав мал

бұм, ақ, го, те - да хь - рав мал бұм.

34. ҺАЙ - ҺАЙЕ

Allargatto $\text{♩} = 98-100$

1. Ах, һай - һа - йе .

(һ) - Һа - ло,

лыһ го . -

сы - да тө әер, өй - га тө бөл да - рәк,

га ка - ло, - лыһ го, - сы - да тө әер, өй - га тө бөл - да - рәк, го

ль - һә и - ро сөһ ке - ри тө сәр лыһ гыр - ти көв -

мә йә - рәк, һөр - кө йә - ра тө лыһ го - ты - рә

сөг пи - роз ү көт бөл - да - рәк, һөр - кө йә - ра тө һә мә го - ты - рә,

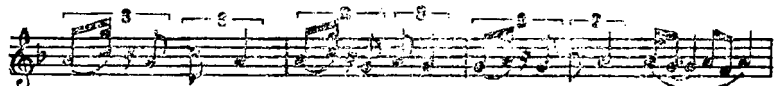
кө - ла һө - лә - да бө - кө - ва һә - лә да - ва тө са - ла ща - рәк .

25. ГЛАГОЛО

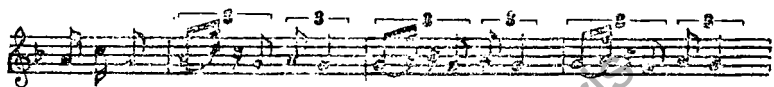
Moderato $\text{♩} = 68$

1. Глаголо, глаго, глаголо, глаго, глаголо,

глаго, глаголо, глаго, глаголо, глаго глаголо, гла,

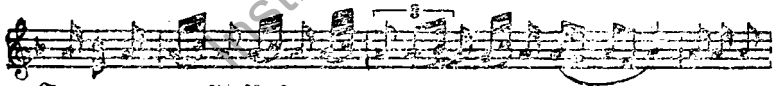
глаголо, глаго, глаголо, глаго, глаголо, глаго, глаголо,

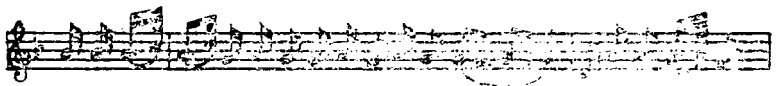
гла, глаголо, глаго глаголо, глаго, глаголо,

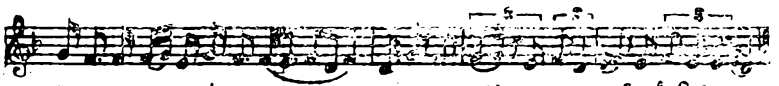
гла, глаголо, глаго глаголо, гла гла гла глаголо.

Глаголо, гла гла гла глаголо глаго глаго, глаго

гла гла гла глаго глаго глаго глаго глаго, гла гла гла глаго

гла гла гла гла глаго глаго, глаго гла, гла гла гла глаго гла

36. QAZH

Allargatto №76

1. Qa-yu. Qa-yu, Qa-yu, (b)

Qa-yu, kól mal, má l'v tá-va d'v-ry tón-gé,

shóy é - tñ-ma, má l'v tá-va d'v-ry tón-gé, (b)

stáyr dár-ká-t'v-na má-zin-tó-no d'v-ry dón-gé, (b)

tá-lo má-li-no gón-di-no, (b) sín-gy d'v-ry tá-zhó m'nyó-sa-kó,

dá-mi - ná-mi ká-zh-gá-ke (b) má-ryv d'v-ry d'v-ry tón-gé

ni-ka. (b) sóz-dá ka-la, tá-ryv d'v-ry

nen-gá jón-ma, (b) má - vó-ke má-va tá-lyó,

(b) má-jó-ke má-jó d'v-ry ná-ryv d'v-ry, má-ka ná-va jón-ma,

Ра-зие, у - ве, у - ве, у - ве, у - ве, у - ве, у - ве,
 у - ве, у - ве, а, у. у - ве, у - ве, у - ве, Ра-зи.

37. ДЪВРЕШЕ ТЪВАН

Allegretto 1.88

1. Дъ-лал, да-лал, хай, да-лал, да-лал, хай, да-лал хай, да-лал.
 Ле, ле ѱа-де мо - ре не-ла - е, Мир го - тѡ дѡв-ре-ше тѡ-зи:
 - Дѡв-ре-шо, дѡ-ле мѡн дѡ-ха-за къ-ва - ва гаш-тека-ме хѡ-за-ле-ѱѡ.
 Та - ва съ-дѡ рѡ рѡ - дѡ-дѡ хѡ-дѡ-не-дун-тѡ - ра ѱѡ-ѱѡ
 ле дѡка-рѡн дѡл-фе ка-ра хѡ-за-ла хѡ - ла те-ѱѡ.

38 ЛУРИ ЩЪБРИ

Moderato ♩ = 92

1. Аә лы-ри Щъб - ри, а да, лы-ри, лы - ри,

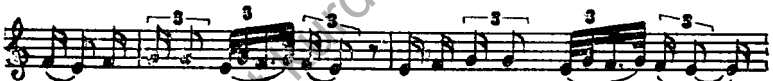
да, лы-ри Щъб - ри-йо 2. А да, кө-ле көш-то, кө-ле дь - ро,

ло, да һь-зу - ри, шов не-зи - кө, ло, ло да-на ду - ри.

3. А да, лы-ри, лы - ри, ло, лы-ри Щъб - ри, на-зе нив -

ро, ло һа-тә да - на, нах-йа сәк кә - та - йә,

ло сәк шь - ва - на; а-да лы-ри, лы - ри; лы-ри Щъб-ри..

39. ШӘРӘ МИРО

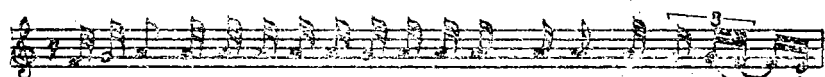
Allergatto ♩ = 176

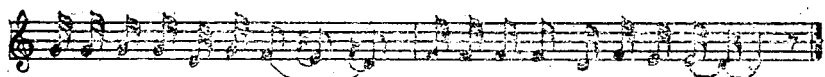
1. Ло, ло, ло, ло, ло-ри, ло, ло-ри, ло, ло-ри, ло, ло, шә-рә ло, ло,

шә-рә ло, ло, шә-рә ло, шә-рә ло, ло, шә-рә Ми-ро.

О-ро ба-во, ма-ле ма да-ки-на зо-за - не мар-га ми-ре,

ше-ре ло, ло, ше-ре ло, ше-ре ло, ло, ше-ре Ми-ре.

40 ШЕХ МЪЧО

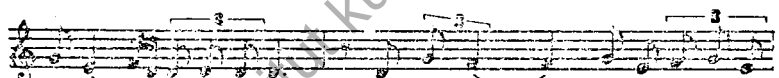
Allegretto J=75

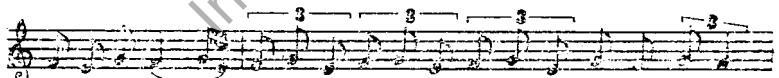
1. (а) ша ло мек, ло мек, ло мек, ло мек, ло мек, ло мек, ло мек, ло мек,

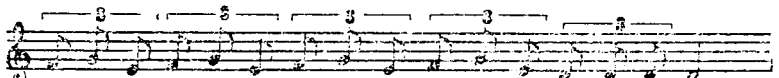
ло мек, ло мек, ло мек, ло мек, ло мек, ло мек, (б) ло мек

ша-ре, мек дил ко-ле. ша ша-ре, дор-ба, де-ла-не,

жешде-ла-не, ша сь-ва на бер-ша, на ба-йа, на ба-ра-не,

ка-са-ки на-за-на ки-фа-ра в'-ше-ла, дан сяр-ма-на.

ло, мек, ло мек, ло мек ша-ро, мек дил ко-ле.

СЭРАЕ

Moderato $\text{♩} = 76$

1. (ну) Сэ-ра-а,   лъ мьн Сэ-ра-а,

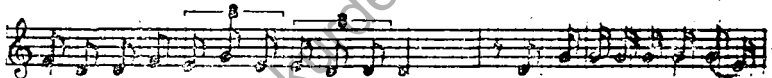
ай, Сэ-ра, лъ мьн Сэ-ра-а   ло шэ-жа гу-но,

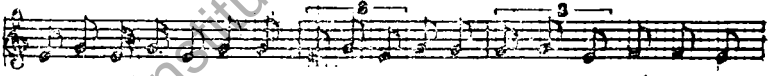
эа-за Сэ-ра. Ои-ар-ба-кь-ре дун-не-ривь. Ву дэс-ти,

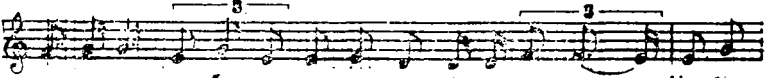
эви-уэ-ра дэс-те шэа Мун-га-а шэ-жа, ба-ва Мэ-ла, шэ-жа ан-ра-эка,

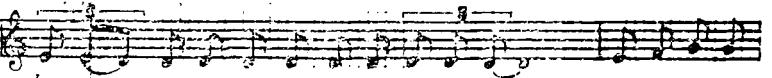
сйа-ра ло-ле на-рь-за дэс-те кэс-ти. (н) Шэа Мун-га-е шэ-жа

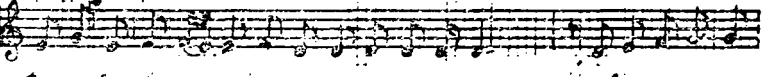
сэ-ра Ои-ар-ба-кь-ре сэ дэс-те кь-рэ га-ра, сэ-Рэ-шит шэ-

шэа шэ-на эа вэ-ка гу-на. мо нэ-уи кь-ро, кьл-бат

рас-на дэс-те ло-шэа мо шэа шэа шэа-ро, шэ-на сэ-ра.

Ои-ар-ба кь-рэ дэс-те шэа-за мо дэс-те. (б) бэр эви-шэ-ра.

га - ша - за сәз - га рәш - за хән - шә - ра шь - көс - ти .

Аһ, шә - зи - ро, аһ, шә - зи - ро, ло, шә - хо ди - но.

42 УСЬВЕ НӘБИА

Moderato ♩ = 156

1. А - ду дон - зәһ көр һә - дун, әш дон -

зәһ һә дә - кө - дун, У - сьв Нә - дия тә - һә

әшә - кө - ду. Бәһ - рәм шә - ра әш шә - рә

43 БОРЕ Р'ӘШ

Allegretto ♩ = 120

1. Мән - шә - лә, мән - шә лә, көф - рә дин дә - та - лә,

Бә - ри дән - ши дә - лә, Бә - ри һәр дә - тә - рә.

44 ГАСІЎА ПЕЗ

Allegro I - 126-130

The image shows a musical score for a piece titled "44 ГАСІЎА ПЕЗ" (44 Gasia Puz). The tempo is marked "Allegro I" with a range of 126-130. The score is written in a single system with ten staves. The first staff begins with a treble clef and a common time signature. The music is characterized by frequent triplet markings (indicated by the number '3' above the notes) and various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes. The notation includes beams, slurs, and accents. A large, semi-transparent watermark "Estifit Kuria de Paris" is overlaid diagonally across the middle of the page.

ЙАР — ЙАРИ ГӨЛ

Канйа гөнде, ле, мә шьр'ькә, ле,
Йар—йари гөл,
Шенйа гөнде, ле, мә шьр'ькә, ле,
Шар—шари гөл.

Дәстәк щер'ә, ле, йәк шәлб'ькә, ле,
Йар—йари гөл,
Дәстәк щер'ә, ле, йәк шәлб'ькә, ле,
Шар—шари гөл.

Имана хорта кәч'ькә, ле,
Йар—йари гөл,
Имана хорта кәч'ькә, ле,
Шар—шари гөл.

Канйа гөнде, ле, мә к'езинә, ле,
Йар—йари гөл,
Канйа гөнде, ле, мә к'езинә, ле,
Шар—шари гөл.

Дәстәк щер'ә, ле, йәк м'ьсинә, ле,
Йар—йари гөл,
Дәстәк щер'ә, ле, йәк м'ьсинә, ле,
Шар—шари гөл.

Имане жь хорта дьстинә, ле,
Йар—йари гөл,
Имане жь хорта дьстинә, ле,
Шар—шари гөл.

2. ҺАЩЕ

Һаща м'ьнә р'әмоши, һаще, һащ,
Зәр мәмька нафроши, һаще, һащ.

Тә ль сери қәрәп'оши, һаще, һащ,
Тә ль к'офи барә гаки, һаще, һащ.

Дьфроши б'ьк'ьр'чимә, һаще, һащ,
Нафроши аланчимә, һаще, һащ.

Һаща мьнә сипьки, һаще, һащ,
Тә ль гөһаре гөпьки, һаще, һащ.

Һаща мьнә бьруки, һаще, һащ,
Тә ль кәмбәре шьрьки, һаще, һащ.

3. WƏPƏ

Wərə тәмә, тәмә, тәмә,
Wərə тәмә, тәмә, тәмә,
Wərə тәмә, тәмә, тәмә,
Мьн нәкөжә, вәз гөнәмә.

Көртьке намьла тәмә,
Моринге өстйе тәмә,
Гөһаре гөһе тәмә,
Мьн нәкөжә, вәз гөнәмә.

Хьзема позе тәмә,
Кәмбәра пышта тәмә,
Гөһаре гөһе тәмә,
Мьн нәкөжә, вәз гөнәмә.

4. БЕЗАРЕ

Тар-нар, нар, нар, нар Безаре,
Тар-нар, нар, нар, нар Безаре.

Севә сорә, ле, сәре дарә,
Лавькно, лехьн биньн харе.

Безар бәхька нав бәхьқа,
Пәз бәрданә дор дарька.

Безар динә, хвә дьһәбинә,
Әшқ у шайе, ло, хвәра тинә.

Тар-нар, нар, нар, нар Безаре,
Тар-нар, нар, нар, нар Безаре.

5. СЪВЭЙӘ; СЪВЭ НАВӘ

Съвэйә, съвэ навэ, Гөле,
Тө гөла бэр бина мьн,
Съвэйә, съвэ навэ, Гөле,
Тө гөла бэр бина мьң.

Бука мала баве мьн, ль мьн,
Тө дэлала дьле мьн,
Бука мала баве мьн, ль мьн,
Тө гөла бэр бина мьн.

Ишэв һати хэвна мьн, кэч'к,
Тө дэлала дьле мьн,
Ишэв һати хэвна мьн, кэч'к,
Тө гөла бэр бина мьн.

Көртке доста мьн қөмашә, Гөле,
Тө дэлала дьле мьн,
Көртке доста мьн қөмашә, Гөле,
Тө гөла бэр бина мьн.

Съвэйә, тэв зэрьқи, Гөле,
Тө дэлала дьле мьн,
Съвэйә, тэв зэрьқи, Гөле,
Тө гөла бэр бина мьн.

6. ЛЕ ҚЫНЕ

Ле, ле, ле, ле Қыне,
Ле, ле, ле, ле Қыне,

Әз дэзмала дәсте тэмә,
Ле, ле, ле, ле Қыне,

Әз гөстила т'льйа тэмә,
Ле, ле, ле, ле Қыне,

Әз сьһэта зэнда тэмә,
Ле, ле, ле, ле Қыне,

Әз кьрасе щане тэмә,
Ле, ле, ле, ле Қыне,

Эз кэмбэра пышта тэмэ,
Ле, ле, ле, ле Къне,

Эз хъзема позе тэмэ,
Ле, ле, ле, ле Къне.

Эз к'офинга сәре тэмэ,
Ле, ле, ле, ле Къне,

Эз зерә әнйя тэмэ,
Ле, ле, ле, ле Къне,

7. ҺАЙ БӘРДӘ

Һай бәрдә, бәрдә, бәрдә,
Лаво, дәсте мьн бәрдә,
Һай бәрдә, бәрдә, бәрдә,
Мьн бәрнадьн, бәрнадьн,

Мьн бәрнадьн, бәрнадьн,
Лаво, дәсте мьн бәрдә,
Мьн бәрнадьн, бәрнадьн,
Хорто, зәнда мьн бәрдә.

Эз чәве тә р'адмусьм,
Лаво, дәсте мьн бәрдә,
Эз чәве тә р'адмусьм,
Хорто, зәнда мьн бәрдә.

8. ҚАЗЕ, ЛЕ, БАШЕ

Қазе, ле, ле, ле, баше, щан, вәй щан,
Һа р'ейә, р'ейә, р'ейә,
Қазе, ле, ле, ле, баше, щан, вәй щан,
Р'енга бьнйя кәлейә.

Қазе, ле, ле, ле, баше, щан, вәй щан,
Тәк пәйяк р'еда тейә,
Қазе, ле, ле, ле, баше, щан, вәй щан,
Тәк пәйяк р'еда тейә.

Qазе, ле, ле, ле, баше, шан, вэй шан,
Дькьм һәрмә пешийә,
Qазе, ле, ле, ле, баше, шан, вэй шан,
Бькьм пьрсе дьнейә.

Qазе, ле, ле, ле, баше, шан, вэй шан,
Мина рәвшә йарейә,
Qазе, ле, ле, ле, баше, шан, вэй шан,
Мина рәвшә йарейә.

Qазе, ле, ле, ле, баше, шан, вэй шан,
Чумә һафа Тамбате,
Qазе, ле, ле, ле, баше, шан, вэй шан,
Вәдьк'ольм, ава сар те.

Qазе, ле, ле, ле, баше, шан, вэй шан,
Тәм накьм һәйә йар те,
Qазе, ле, ле, ле, баше, шан, вэй шан,
Тәм накьм һәйә йар те.

9. МИРЕ МЫН

Әм йәкьн, зәри йәкьн,
Мир һа, мир һа, мире мьн.
Әм йәкьн, зәри йәкьн,
Һа чәләнҗ, чәләнҗ,
Һа чапьк, чапьк,
Гәрдән шушә, т'ор' мьрщан.

Бағьд, бостан ч'ич'әкьн,
Мир һа, мир һа, мире мьн.
Бағьд, бостан ч'ич'әкьн,
Һа чәләнҗ, чәләнҗ,
Һа чапьк, чапьк,
Гәрдән шушә, т'ор' мьрщан.

Әм щотьн, зәри щотьн,
Мир һа, мир һа, мире мьн,
Әм щотьн, зәри щотьн,
Һа чәләнҗ, чәләнҗ,
Һа чапьк, чапьк,
Гәрдән шушә, т'ор' мьрщан.

Багъд, бостан кэвоткын,
Мир һа, мир һа, мире мын,
Багъд, бостан кэвоткын,
Һа чэлэнг, чэлэнг,
Һа чапък, чапък,
Гәрдән шушә, тәр мьрщан.

Әм сенә, зәри сенә,
Мир һа, мир һа, мире мын,
Әм сенә, зәри сенә,
Һа чэлэнг, чэлэнг,
Һа чапък, чапък,
Гәрдән шушә, тәр мьрщан.

Багъд, бостан һөрменә,
Мир һа, мир һа, мире мын,
Багъд, бостан һөрменә,
Һа чэлэнг, чэлэнг,
Һа чапък, чапък,
Гәрдән шушә, тәр мьрщан.

10. ФИНЩАНЕ

Һәвар, һәвар, Финщане,
Һәвар, һәвар, Финщане,
Һәвар, һәвар, Финщане,
Гөндә, кәва мын кәне?

Финщан бьрнә диwane,
Һәвар, һәвар, Финщане,
Финщан, бьрнә диwane,
Гөндә, кәва мын кәне?

Се сал нив гөнә дане,
Һәвар, һәвар, Финщане,
Се сал нив гөнә дане,
Гөндә, кәва мын кәне?

Бона йәк рәмусане,
Һәвар, һәвар, Финщане,
Бона йәк рәмусане,
Гөндә, кәва мын кәне?

11. ЛЕ, ЛЕ КЪНЕ

Ле, ле, Къне ле, ле, ле,
Ле, ле Къне, тәw, тәw,
Ле, ле, Къне ле, ле, ле,
Дае шане, тәw, тәw.

Ле, ле, Къне ле, ле, ле,
Һа ль мьн кьнтър, тәw, тәw,
Ле, ле Къне, тәw зальме,
Дае шане, тәw, тәw.

Әз гәрйа бум, ле, ле, ле,
Һа жь тә пьртър, тәw, тәw,
Әз гәрйа бум, тәw зальме,
Һа жь тә пьртър, тәw, тәw.

Мьн кәс нәдит, ле, ле, ле,
Һа жь тә рьнтър, тәw, тәw,
Мьн кас нәдит, тәw зальме,
Һа жь тә рьнтър, тәw, тәw.

12. ҺА ГӨЛА WӘMӘ

Һа Гөла wәмә, ло, ща Гөла wәмә,
Һа Гөле йәман, ло, ща Гөле йәман.
Мьн нәкөжә, ло, әз гөнәмә,
Әз бәрдьйа, ло, бьранге хwәмә.

Һа Гөла мира, ло, ща Гөла миран,
Һа Гөле йәман, ло, ща Гөле йәман,
Һа Гөла мира, ло, ща Гөла миран,
Сурәт соре, ло, дәwсе тира.

Һа әм пәвк'әтһн, ло, лавьке п'ира,
Һа Гөле йәман, ло, ща Гөле йәман.
Һа әм пәвк'әтһн, ло, лавьке п'ира,
Һа Гөле йәман, ло, ща Гөле йәман.

Һа Гөла баха, ло, ща Гөла баха,
Һа Гөле йәман, ло, ща Гөле йәман,
Сурәт соре, ло, дәwсе даха,
Һа Гөле йәман, ло, ща Гөле йәман.

Һа эм пэвкэтын, ло, лавьке аха,
Һа Гөле йэман, ло, ша Гөле йэман,
Һа эм пэвкэтын, ло, лавьке аха,
Һа Гөле йэман, ло, ша Гөле йэман.

Һа Гөла рэза, ло, ша Гөла рэза,
Һа Гөле йэман, ло, ша Гөле йэман,
Сурэт соре, ло, ша Гөле йэман,
Һа Гөле йэман, ло, ша Гөле йэман.

13. БАРАНЕ

Баране һурэ, һурэ,
Һа вэр ле, ле баране,
Баране һурэ, һурэ,
Ла шэвьтйе, веране.

Барана сэр паиза,
Һа вэр ле, ле баране,
Барана сэр паиза,
Ла шэвьтйе, веране.

Һа дьвэшын бэлге гуза,
Һа вэр ле, ле баране,
Хэв хвэш бун пашле қиза,
Ла шэвьтйе, веране.

Барана сэр бьһаре,
Һа вэр ле, ле баране,
Барана сэр бьһаре,
Ла шэвьтйе, веране.

Һа шин бун бэлге даре,
Һа вэр ле, ле баране,
Хэв хвэш бун пашле йаре,
Ла шэвьтйе, веране.

14. ШАМ, ҺЭЛЭБЕ, ДИАРБЭҚЪР

Шам, Һэлэбе, Диарбэқър,
Тэ ль веране, Диарбэқър.

Ға мь дәре дык'ане вәкьр,
Ща мь дәре дык'ане вәкьр.

Мьн базара сола тә кьр,
Ға мь базара сола тә кьр.

Мьн шабуна налчә нәкьр,
Ға мь шабуна налчә нәкьр.

Тә ль җеране, Диарбәк'ьр,
Мьн дәре дык'ане вәкьр.

15. ҚОФИ

Ғәр к'офи, к'офи, к'офи, Сәнәм,
Ғәр к'офи, к'офи, к'офи, Дәнәм.

Қофи, к'офйа Щәһане, Сәнәм,
Қофи, к'офйа Щәһане, Дәнәм.

Анин жь йалие Иране, Сәнәм,
Анин жь йалие Иране, Дәнәм.

Қофи нагрә кьтане, Сәнәм,
Қофи нагрә кьтане, Дәнәм.

Қофи, к'офйа Бәсейә, Сәнәм,
Қофи, к'офйа Бәсейә, Дәнәм.

Анин жь йалие Қәрсейә, Сәнәм,
Анин жь йалие Қәрсейә, Дәнәм.

Қофи нагрә тәсейә, Сәнәм,
Қофи нагрә тәсейә, Дәнәм.

16. ЧОЛ НӘМЗӘ БӘГ

Чол Нәмзә бәг, Нәмәз бәг,
Оф Наре, Наре, Наре,
Сурәт сорә, һьнаре,
Рәшгөли бәлге дарә,
Рәшрәшке ч'әва харә,
Тә т'ер навьм диндарә,
Тә хьлаз навьм ве щарә.

Чол Нәмзә бәг, әм йәкән,
Оф Наре, Наре, Наре,
Сурәт соре, һинаре,
Рәшгөли бәлге даре,
Рәшрәшке чәва харе,
Тә тер навъм диндаре,
Тә хьлаз навъм ве щаре.

Дәшт у зозан чичәкән,
Оф Наре, Наре, Наре,
Сурәт соре, һинаре,
Рәшгөли бәлге даре,
Рәшрәшке чәва харе,
Тә тер навъм диндаре,
Тә хьлаз навъм ве щаре.

18. ӘВИ МЫШКИ

Әви мышки чь кър, чь кър,
Мирке мышкано,
Әви мышки әмбар қол кър,
Агәе элано.

Әви мышки быгрън биһн,
Мирке мышкано,
Әви мышки быгрън биһн,
Агәе элано.

Балтә биһн, жәв дәриньн,
Мирке мышкано,
Балтә биһн, жәв дәриньн,
Агәе элано.

Рувйа наве пәра зәве,
Мирке мышкано,
Рувйа наве пәра зәве,
Агәе элано.

Әви мышки чь кър, чь кър,
Мирке мышкано,
Әви мышки чь кър, чь кър,
Агәе элано.

19. ҺӘЙЛО ҚАЛ

Әмре кале сәд салә,
Кале тьре бист салә,
Һәйло кал, һәйло кал,
Һәйло кало, калко.

Әви кали жи чь кьр,
Әви кали чь нәкьр,
Чөх у чәркәзи хвәкьр,
Ани сьмбел һьнәкьр,
Һәйло, кал, һәйло кал,
Һәйло кало, калко.

20. ХАСИ

Йар һа, һа, һа, баб һа, һа, һа,
Йар хасуйе, хасуйе,
Йар һа, һа, һа, баб һа, һа, һа,
Йар хасуйе, хасуйе.

Йар һа, һа, һа, баб һа, һа, һа,
Хасйа мьнә дьм—дьми,
Йар һа, һа, һа, баб һа, һа, һа,
Хасйа мьнә дьм — дьми.

Йар һа, һа, һа, баб һа, һа, һа,
Бәр кәлине қәдьми,
Йар һа, һа, һа, баб һа, һа, һа,
Бәр кәлине қәдьми.

Йар һа, һа, һа, баб һа, һа, һа,
Кәлин сәрда һәдьми,
Йар һа, һа, һа, баб һа, һа, һа,
Кәлин сәрда һәдьми.

21. ХӘРИБ БЬРЬН

Хәриб бьрьн, бьрья,
Вәйла мьн, хәрибе,
Хәриб бьрьн, бьрьн,
Тәйра бе мьскәне.

Ханйе хэриба мьн дерэ,
Хэриб разе терэ,
Хэриб мэгри, мэгри,
Вэйла мьн, хэрибе.

Хэриб бьрын, бьрын,
Вэйла мьн, хэрибе,
Пьшт һэвт ч'яа вэркьрын
Тэйра бе мьск'эне.

Стерка съве леда,
Бэрбйе пьшт гьреда,
Хэриб бьрын, бьрын,
Вэйла мьн, хэрибе.

22. ХЭРИБЕ

Эз хэриба хөде бум,
Щуцька съве бум,
Бэр п'эре р'оже бум.
Ой, ой, ой, мьн хэрибе,
Ой, ой, ой, мьн һэвале.

Хэриба мьн кэва п'эти,
Кьрнэ нав нане һьлати,
Ньзам к'и шэлати шанди.
Ой, ой, ой, мьн хэрибе,
Ой, ой, ой, мьн һэвале.

Ой, ой, ой, мьн хэрибе,
Хэриба мьн дэве п'ьре,
Фэйтан бунэ гьре,
Ой, ой, ой, мьн хэрибе,
Ой, ой, ой, мьн һэвале.

Эз хэриба хөде бум,
Щуцька съве бум,
Бэр п'эре р'оже бум,
Меване калэбаве, пирэде бум.
Ой, ой, ой, мьн хэрибе.

Ханйе баве мьн дерэ,
Дэ тө разе терэ,
Съве рабэ, хэв хэриба мьра херэ.
Ой, ой, ой, мьн хэрибе,
Ой, ой, ой, мьн һэвале.

23. К'А БЬДЭ МЬН

К'а бьдэ мьн,
К'а бьдэ мьн букина мьн,
К'а бьдэ мьн, най, най,
К'а бьдэ мьн,
К'а бьдэ мьн букина мьн.

Надьмэ тэ,
Надьмэ тэ букина тэ,
Нэгани гисма we нэйе,
Надьмэ тэ, най, най,
Надьмэ тэ,
Надьмэ тэ букина тэ.

К'а бьдэ мьн,
К'а бьдэ мьн букина мьн,
Сйара нэспе хвэ г'эцандьн,
Бэрбйа мьл хвэ цэтандьн,
Дэфчйа дэф жи цэлаштьн,
К'а бьдэ мьн, най, най,
К'а бьдэ мьн букина мьн.

Малка мьн щики дурэ,
На ль бэр чэме Хамурэ,
Бэрф дьбарэ, көли нурэ,
К'а бьдэ, мьн най, най,
К'а бьдэ мьн букина мьн.

24. СИАРО

Нэй ло, пьсмамо, нызам чь цэшьми, чь щьрйа,
Бэр дэре пьсмаме мьн ве съве щьмаэтэкэ гьранэ лэв щьвйа,
Щьмаэтэкэ гьранэ лэв щьвйа,
Бэр дэре пьсмаме мьн те дэнге шине у гьрйе, на шёллэ,
те циринэк, сэвте жьнэбйа.

Дэ нэй ло, бьрано, мь го эьшран у эсмана те нагэвьтьн,
Дэ бежнэ хвэйе тьрбе тэзэ чадьр-хейбэга сэр бькөтьн,
Дэ бьрине малхе мала к'урэ, бь хэдарьн,
Бьра баране ве паизе сэрда нэньцътьн.

Нэй ло, тьрса мьне мэре мөдри,
Ве съве кэтийэ шар у шарьстана, дора тьрбе тэзэ дьфьтьли,
Чора тьрбе тэзэ дьфьтьли,

Уе бөхвә ч'эв у бөрйе бэләк, на шәллә, уе хьравкә дэв
у леве тә шәкьри.

Дә һэй ло, бьрано, сйарбын, сйаре щәнйе,
Бажон ве сьве шәлат, шәлате хәрнбйе сәр канне,
Щьһабәкә нә хер мәрә һатйә,
Дьве, баве һурка мьрнйә, шәрә әме һәрнә һәварйе.

Һэй ло сйаро, сйаре бозәкә хал—халә,
Ишәв эварда бәр мире аләме к'ур дьналә,
Ишәв эварда к'ур дьналә,
Хөде мер дьзанә, нава малхйада малхйәки галә—галә.

Дә һэй ло, мь го, нишана әсмана әврьн,
Қөльнге бәрйа жерьн тенә сәре вана к'әскьн, хәбхәбе вана
гәврьн,
Дә ве сьве бьрина малхе мала, хорте түрә чьра өса һәзар
тәврьн.

25. СИАРО

Һэй ло, сйаро, мь го, чйае бьльнд бәрфе дьлиландьн,
Хәзала каре хвә межандьн,
Дә һэй ло, хәзала каре хвә межандьн,
Һәйфа щание щан, ах у бәре сар хвәда дьрьзандьн.

Дә һэй ло, һэй ло, қөльнго, мал шәвьтио ти тешьри,
Дә мергә, чимана, кавла Рәwane дьһешьри, дьһешьри,
Сәwга ши қөльнги өсанә, нотла мәрйки бьранге ши ле
мьрййә.

Һэй ло, сйаро, рәфе қөльнг у қаза
Һешьри мерг у чимане бәрйа жерин, дэви саза,
Дә һэй ло, шәрә әме ве бьһаре дәсте һәв бьгрьн,
Һәрнә сәр тьрбе малхе мала, бе мьраза.

Дә һэй ло, һэй ло, сйаро, дә мь го, сйари Нәне,
Дә халәкә рәшә гәрдәне, һа гәрдәне,
Тәе ве сьве шкенандийә пышта бьран, пьсмама,
На шәллә, диса хьрав кьрйә мала хвә бь тәне.

Дә һэй ло, сйаро, дьле мьне ава авьлһәйате,
Кәтйә роәшата дьне уе бәрәте,
Дә һэй ло, мәйе дитна ч'әве хвә дит, к'ынще малхе мале
анинә бәр миратә.

Дэ һэй ло, вәме мазэле малхе мале бьк'ольн дәви рэйә,
Дэ вәме шушә—шушәбәнда, акушке текне, бәре ван бь-
дһнә алийе дь қөлбейә, дь қөлбейә,
Дэ бьран у пьсмаме вәлате хәриба гәлә һәнә, гава тел,
бьра сьлавәке бькьн лейә.

Дэ һэй ло, сйаро, мь го, әврә нисане мә һате вьтън,
Гьдино, бежнә хвәйе гьрбе, тәзә бьра чадьр — хейбәта
сәр бькөтън,
Дэ һэй ло, бьра чадьр — хейбәта сәр бькөтън,
Һәйфа гьрбе тәзә, бьра дьлопе сәрда нәньқьтън.

Дэ һэй ло, һэй ло, бьрано, мь го, нишане әсмана әврьн.
Әврьн,
Қөльнге бәриә жерьн тенә сәре вана к'әскьн, хәбхәбе
вана гәврьн, гәврьн,
Дэ бьрине малхе мала хорте тәзә чьра бәса һәзар гәврьн.

26. ДИРОК

Ле, дьне,
Кәвран һатйә, кәвран бь дөвәйә,
Кәвран һатйә, бь дөвәйә,
Әзе ве сьве һәрьмә пешйа кәвренә,
Кәвран, кәвране лавә һәмейә,
Шәвгәре шәвейә,
Роже бәр позе һайара дьчә, тейә,
Әваре бьриндари гөлөйә.

Әзе ве сьве һәрьм пешйейә,
— Бьрао, гәло һатьна тә жь к'едәрәйә?
Әгитәки жь коне мала баве мьн чуйә, бе сәр у бе бәраәйә.
Гәло тә һаж пе төнәйә?

— Тәе мьнра готийә — бьрао,
Әзе тәра дьвем — хушка ахьрәтәйә,
Нав — нишане әгитә мала баве хвә бежә,
Чька нав — нишане ви чьнә, чь ниньн.

— Бьрао, бь навә хөдейә,
К'олозе сери дөвәтукийә, шәра доре һәмудийә, горе ньгада
әщәминә, соле ньга фьрьнгинә, шале ле хасторе
рәши гөлавтункьрийә.

27. ЛУРИ—ЛУРИ

Эре дьле мьне йанэ, йанэ,
Эре бабо, дьле мьне йанэ, на бы йанэ,
Тэмо дõн хвэ авитйэ кэндалэ,
Дьве: — Мэ қаландийэ кока меранэ.
Дэ лури, лури, лури, лури, лури,
Лури, лури, лури, лури, бәрхе.
Эре дае, хэма мэкэ, хэм гьраньн,
Дэ тө рабэ гõла бычьн,
Бьра сосьн дэвсе рабьн,
Шькьрийа наве хвэде — дэргуша дэсте мьн кõринэ,
Эзе данздөһ сала лури бекьм, быһэжиньм
Хэше шөва чөве рөш у бэлөк быһэрьминьм,
Эзим, наве хвэде
Сала сезда нава мөйдане орта һэсп у зин дайньм,
Дэвса баве — хвэ бьмэшинэ.
Дэ лури, лури, лури, лури, лури,
Лури, лури, лури, лури, бәрхе.

Һэре дае, хэма мэхвэ, хэм храбьн,
Дэ тө рабэ гõла бычьн,
Бьра сосьн дэвсе рабьн,
Дэ лури, лури, лури, лури, лури,
Лури, лури, лури, лури, бәрхе.

28. ЛУРИ

Ле лури, ле лури, ле лури,
Бәрхе, қөрба, ле лури,
Ле лури, каре, қөрба.

Эзе лури дькьм, лури нае,
Эзе лури дькьм, лури нае,
Лурика мьне һурьк—һурьк we жь йале мала хале те.

Ле лури, ле лури, каре, қөрба,
Го, бешинга луринга мьн даринэ,
Го, бешинга луринга мьн даринэ,
Дэргуша мьнэ кõринэ.

29. ЭМАН

Эман, эман, эман, эман, эман,
Мь го: — Қаме,
Тэ го. — Ширьн Шэваве,
Тэв ле, ле, эман.

Мь го: — Мале мѧ данинѧ
Хьрмѧ голи кѧвъл, щики демѧ,
Иро мьне бала хвѧ дайѧ,
Хѧлѧ дѧлалѧ тѧлне мѧшйлбу возанѧ,
Ава чѧман, канйа кемѧ.
Ѡман, ѧман, ѧман.

Мѧшйлбу авѧ канйа у чѧма,
Ѡз, ѧвдалѧ хвѧдѧ нѧди—нѧди чумѧ пешие.
Мьне гѧрдѧна тѧли дѧлал
Жьмартьбу сѧд си халѧ,
Халѧкѧ барѧ левейѧ кемѧ.
Ѡман, ѧман, ѧман.

30. ДИНЕ ЛЕ

Һѧй,
— Вѧрѧ дине, дине лѧ, дине лѧ, дине лѧ, дине лѧ, дине лѧ, дине лѧ,
дине лѧ,

Ѡлѧ дине, дине қѧрба,
Ѡз ль щики, тѧ ль щики,
Вѧрѧ нѧрьнѧ щѧм тѧрзики, щѧм қазики,
Бѧлки сѧрѧ мьн тѧ дьдьнѧ сѧр бѧлгики.
Вѧрѧ дине, ѧман, ѧман, ѧман, ѧман, ѧман.

— Ѡрѧ лавько, мѧ ль вѧдѧ, вѧдѧ,
Ун тѧрѧзо, мѧ ль вѧдѧ, вѧдѧ,
Кавла кавьлда ѧзѧ хвѧ нѧларѧ бѧжьм сѧва хвѧ у тѧрѧ,
Ѡз ѧтѧма мерѧ котимѧ, нѧ мерѧ чѧмѧ,
Вѧрѧ ѧман, ѧман, ѧман, ѧман, ѧман.

— Вѧрѧ динѧ, дине лѧ, дине лѧ, дине лѧ, дине лѧ,
Гьлигѧринѧ лѧ, дине лѧ, дине лѧ, дине лѧ,
Дѧрѧвинѧ лѧ, дине лѧ, дине лѧ, дине лѧ,
Хортхѧпинѧ лѧ, дине, лѧ, дине лѧ, дине, лѧ,
Мѧркѧ тѧ бьмьрѧ, ѧз наѧмѧ шинѧ,
Вѧрѧ дине лѧ, дине лѧ, дине лѧ, дине лѧ.

31. ГѠДѠ ЛАВКО

Гѧдѧ лавко, қѧрба, кѧвьм, кѧша бѧндѧ,
Кѧлѧшо, дѧ бьрѧ зар—зьманѧ мьн нѧбйа, ло, мь бьхѧндѧ,
Дѧ бьрѧ дѧвѧ мьн сурѧтѧ тѧйи сори хали хѧт кѧтѧ.
Бьрѧ барѧ мьн бьдѧнѧ Урьсѧтѧ, чѧр дѧвлѧтѧ.
ах,

Ло, ло, гэдэ лавко, қорба, тө we чуйи мь бир нэкэ,
Мь техэ севэкэ сор, бэрийа хвэкэ,
Һэркэ дьчи шэлате хэриба, бэхте тэ хөде тэмэ
Дайлэ сэр чока хвэйя рэсте, тэмашэкэ.

32. ЛЕ, WЭЙ ЛЕ

Ле, wэй ле, ле, ле, ле, wэй ле, ле, ле, ле, wэй ле.
Этимо, дьле мьн коме кэтэ сьсйа:
Йэк қиза кочэре сэре ван чйа,
Йэк бь рэда — мала баве нав дэшта,
Йэк қиза экьнчйа.
Йар, йар, йар, йар, йар,
Бэдэwe, wi, wi, wi, wi, wi, wi, —
Тэз һэландьм.

Ле wэй ле, ле, ле, ле, wэй ле, ле, ле, ле, wэй ле.
Чумэ мала баве қиза кочэре сэре чйа,
Мьн бала хвэ дае бьндаруке
Қизан у бука йа дө дьла.
Йа дьне мьн нав дэштеда дит,
Мьн дэсте хвэ авитэ қолане мьла,
Бэжна мьн эвдали хвэде —
Чар гьллингга кьнбу:
Дэсте мьн нэгһиштэ қолани мьла,
Дэсте мьн гьһиштэ рэштгөлийа.
Йар, йар, йар, йар, йар,
Бэдэwe, wi, wi, wi, wi, wi, wi, —
Тэз һэландьм.

33. ЭЗЕ ҚАЛ БУМ

Эре, эзе кал бум, ло, сэд шар кал бум,
Ах, дэ дьве, эзе чьма дэв—дэви һэфте, ло һэйште сал бум,
Эре, дьве, эзе бона деме гөли, эһйа кэвэр, поз пижина,
гөнди маллно, чьма сала исальн теда хьрав мал бум,
Ах, го, теда хьрав мал бум.

Эре, зомэ кани, ло, сэд шар кани,
Гөнди, малино, чьма ишэв эварда, бэхте мьн эвдале хва-
дерэ, ле дьчэрэ һэсп у щани,
Wэллэ наве хвэде, дьве, кэw — гозэла мьн бса бу,
Пар ван чаха нотла бэрдирэкэ палэ—пулибу, йанга ви
дэсти бу,

Чьма сала исальн коти шьндоке дэваре мера кэвнэ чадьре
хвэ ль сэр дайи.

Эре, дьве, кэв—гозэла мьн пар ван чаха мина бэрдиракэ
палэ—п’ули бу,

Ах, дэ дьве, йанга ви дэсти бу,

Вэйла наве хвэде, чьма сала исальн руньштиё бэр бешика
дэргуше, дьһэжинэ, дьве: “Лурп, лаво, р’азе,,

Ах, дэ дьве, эзе кал бум, һале дьле хвэра сэд шар кал бум,
Эзе чьма бона деме г’оли, эһиа кэвэр, поз пижина, чьма
сала исальн хьрав мал бум.

34. ҺАЙ—ҺАЙЕ

Ах, һай—һайе,

— Кало, — мьн го, — сьба тэ хер, эйда тэ бьмбарэк,
Дэ Кало, — мьн го, — сьба тэ хер, эйда тэ бьмбарэк,
Дэ мьне иро сәһ кьри:

Тэ сэр мьн гьрти кэвнэ йарэк,

Һэркэ йара тэ мьн четьрэ, сэд пироз у һәфт бьмбарэк,

Һэркэ йара тэ мьн нэ четьра —

К’ола Һәләбе бькэви мала баве тэ сале шарэк.

Ах, һай—һайе,

Дэ мьн го: — Қәсра мале баве тэ бьльндэ, бьрщ бь спийё.

Дэ мьн го: — Қәсра мала баве тэ бьльндэ, бьрщ бь спийё.

Шара ве сьбе, — мь го, — қәймәқәйме Муше, вэйле, —
мьн го: — гәр мәшийё.

Ах, нәмниьм нәмайе, нәмниьм нәмайе,

Нәмниьм сэр дари ве дьһйе.

Ах, һай—һайе,

Баво, вэзе чумэ қәсрани, қәсрани хали,

Вэзе чумэ, — мьн го, — қәсрани, қәсрани хали,

Дэ, — мьн го, — хош те дэнге шарьр у былбьла,

На вәллэ, дае рәбәне, налэ — нала ви эвдали.

35. ГЬДИ ЛО

Гьди ло, лой, гьди ло, лой, гьди ло, лой, гьди ло, лой,

л гьди ло, лой, гьди ло, ло,

Гьди, ло, лой, гьди ло, лой, гьди ло, лой, гьди ло, ло,

Гьди, ло, лой, гьди ло, лой, гьди ло, ло,

Гьди ло, лой, гьди ло, ло баве Сәйране.

Гьди ло, ло баве Сэйране, чьма тө дэй наки?
Тө чьма сьмеле хвэ сорэ нарищи һьна наки?
Мал мираго, қэй тө қемишиа зера наки,
Гьди ло, лой, гьди ло, ло, баве Сэйране.

Гьди ло, лой, гьди ло, лой, гьди ло, лой, гьди ло, лой,
гьди ло, лой, гьди ло, ло,
Гьди, ло, лой, гьди ло, лой, гьди ло, лой, гьди ло, ло,
Гьди, ло, лой, гьди ло, лой, гьди ло, ло,
Гьди ло, лой, гьди ло, ло баве Сэйране.

Баве Сэране, чьма тө начи Днарбэк'ра шэвьти мөһкөме
вэнаки?

Чьма начи Серте, гази мэллэ, м'фти наки?
Синг у бэре мьн бь'чуже, мьн хьшиме, мьн һ'ормэте
Сар шан у щэзате хвэ т'эшкил наки?

Гьди ло, лой, гьди ло, лой, гьди ло, лой, гьди ло, лой,
гьди ло, лой, гьди ло, ло,
Гьди, ло, лой, гьди ло, лой, гьди ло, лой, гьди ло, ло,
Гьди, ло, лой, гьди ло, лой, гьди ло, ло,
Гьди ло, лой, гьди ло, ло баве Сэйране.

36. ҚАЗИ

Қази, Қази, Қази,
Қази, көлмал, тэ ль ч'эва бьру чэнде,
Вэй этиме, тэ ль ч'эва бьру чэнде.
Стэйр дэркэтьне, мезин тенэ бэри бэнде,
Гэли малино, гондино,
Синг у бэре Қазйа мьн өсанэ —
Дэ мина кагазэке мэр'в бьдэ дәсте донздэ пира,
Сездэ кала, чардэ қиза, панздэ хорта,
Шэвэке шэве чьлйа,
Рожэке роже бьһара дькэ, накэ нае хвэндьн.
Қазие, уве, уве, уве, уве,
Уве, уве, уве, уве, э, у, уве, уве, уве, Қази.

— Вэрэ, вэйле,
Этиме гэдэ, вэзе нэ қазьм, қазэкэ қобэқазьм,
Төйе we тө ньфьра нэфса щане мьн нэки,
Вэзе шанькэке тэрэ шанэ бэр мьразьм,
Дэ мина ван. қиза нэ бь ақьлэ, ақьлбазьм,
Қази, ақьлбазьм.

Wэрэ, нэ wэллэ диса
Роже бистпенш һэве мина тэ
Тенэ бэр дэре мала баве мьн мэруме,
Мь дькърьн, мь дьхазьн,
Qази, уwe, уwe, уwe, уwe, Qази.

37. ДЭWРЕШЕ ЭВДИ

Дэлал, дэлал, най дэлал, дэлал, най дэлал, най дэлал,
Ле, ле йаде коре нэмае,
Мир готэ Дэwреше Эвди:
— Дэwрешо, дьле мьн дьхазэ кьвава гоште карэ хэзалеё,
Гава сьбэ ро радьбэ хwэ дьднэ қунтара чиейё,
Ле дьнһерьн қэлфе каре хэзала жела тейё.

Ле дьнһерьн қэлфе каре хэзала жела тейё,
Дэwреш тирэке даве хэзалеё,
Qуринна кара хэзале жела тейё.
Кара хэзале тинэ, бэр мир датино,
Дьве: — Мире мьн, һане тэра һьм шивэ, һьм таштейё.

Дьве: — Һане тэра һьм шивэ, һьм таштейё.
Дэwреш динна хwэ дьдеда,
Дэрде дьле мир нэ кьвава гоште кара хэзалеё,
Дэрде дьле wi һэма дэста Эйше бьне бэрйе, гьре Гэw —
гэwане шэwьтийё.
Диса дәште Гелешуке һэзар һэфсьд мере эрэба к'этынэ
қальщэнге.

— Дэ we техьм қаль we бь щэнгейё,
Гава хэбэра вейё бь зар девда,
Ле дьнһерэ wэкэ дөсьд мере ч'экэ эрэбе Оньз жела тейё.
Дэ we мир дьве: — Дэwрешо, wэрэ эме бьрэвьн, хwэ баве-
жьнэ қунтара ч'иейё,
Бьра һэйфа мэ бьминэ зозане бьльнд wэштэке һавинейё.

Дэ, Дэwреш дьве: — Мир, wэки өсанэ,
Го: — Мир, навэ бь хwэдекьм,
Рьмэкэ гөргани нэфса щане тэ һэлалэ.
Го: — Эз һэмэ, эз Дэwреше диньм,
Эзе к'эфэне хwэ стөе хwэ бьалиньм,
Һэрьмэ шэрэ эрэби wели,
Бьрэ кэзи—көлие қиз — буке кикани — мьла. бэр дэре
коне эрэби р'эш бьхэмлиньм.

Һәрмә шәрә әрәбе вәли,
Һатмә көштәне, әзе хвә чумә,
Һәрке сағ дьминьм, мера бькөжьм темә гәлфә,
Сәр Мәмуде дәстәбрьракда вәгәриньм.

38. ЛУРИ ЩЬБРИ

Дә лурн, Щьбри, а дә, лурн, лурн,
Дә лурн, Щьбрийо.

А дә, көле көшто, көле бьро, ло, бе һьзури,
Шәв незикә ло, ло, қана дури.

А дә, лурн, лурн, ло, лурн, Щьбри,
Пәзе нивро, ло, һатә дәна,
Нерйа сәр көтайә, ло, сәр шьвана,
А дә, лурн, лурн, лурн, Щьбри.

А дә фәме хасйе, ло, фәме кәра,
А дә, қә фәм накә тө хәбәра,
Һәма наве: “Щьбри, қөрба, кәрәмкә вәр нава ханьмана,
ло, кочьк — сәра,,.

А дә, кәмбәра Щьбрие, ле, мьн зивинә,
Кәмбәра Щьбрие, ле, мьн зивинә,
Шәвқе дайә берйа миайә, ло, әлба ширә,
А дә, лурн, лурн, дә лурн, Щьбри.

А дә ишәв шәва, ло, шәв шьлийә,
Гөһерә Щьбрие мьн, ло, ав — һәрийә,
А дә, лурн, лурн, ло, лурн, Щьбри.

39. ВӘРӘ МИРО

Ло, ло, ло, ло, лорн, ло, лорн, ло, ло, лорн, ло, ло, вәрә
ло, ло,

Вәрә ло, ло, вәрә, ло, вәрә ло, ло, вәрә миро,
Оро баво, мале мә данинә зозане мергә мире,
Вәрә ло, ло, вәрә ло, вәрә ло, ло, вәрә Миро.

Кәри сурйе баве мьн мәрума хвәде граньн, нагижнә Тә-
лише, Тәләшире,
Вәрә ло, ло, вәрә ло, вәрә ло, ло, вәрә Миро.

Бе Темури шано, бәрәне пәзкүвйано,
Қапүти нав мылано, қапүти зер кылдайә,
Тө һа бежә, лаһе һөсейи паша кәтһнә бәр дәре конә мала
баве рәши әрәбийә,
Wәрә ло, ло, wәрә ло, wәрә ло, ло, wәрә Миро.

Wәрә, һәйфа мын нае гьртһне, бәрдане,
Һәйфа мын те we һәйфе —
Мыле баве мын мәрума хwәде гьртһнә кьрһнә қәйда we
зынщире.
Wәрә ло, ло, wәрә ло, wәрә ло, ло, wәрә Миро.

Wәрә ло, ло, wәрә ло, wәрә ло, ло, wәрә Миро.
Оро Миро, мале мә данинә зозане мерге we мәндыкә.
Wәрә ло, ло, wәрә ло, wәрә ло, ло, wәрә Миро.

Көле, текәви мала һәрсе лаһе һөсейи паша,
Чаһа сәд дари ледьхә, сәд зери сәрда талан дькә.
Wәрә ло, ло, wәрә ло, wәрә ло, ло, wәрә Миро.

Wәрә ло, ло, wәрә ло, wәрә ло, ло, wәрә Миро.
Оро Миро мале мә данинә we чәлейә,
Көла кор, текәви мала һәрсе лаһе һөсейн паша,
Нә заньм ниврөйә, нә заньм сьвәйә, нә заньм эварә,
Дә wәзе бале хwә дьдьме —
Баве мын бәр коне рәши әрәби сәкьнийә, чьра мьрузн
мәдәйә?
Дә wәрә ло, ло, wәрә ло, wәрә ло, ло, wәрә Миро.

40. ШЕХ МЬЧО

Дә ль мын, ль мын, ль мын, мын, ль мын, ль мын, ль мын,
Дә, ль мын, ль мын, ль мын, ль мын, ль мын, ль мын, ль мын,
Ль мын, сйаро, мын дьл көле.
Дә сйаро, қөрба, дәланә, хwәш дәланә,
Ве сьве нә бәрфә, нә байә, нә баранә,
Кәсаки һызанә к'афьрә әщәмә йан сөрманә.
Ль мын, ль мын, ль мын, сйаро, мын дьл көле.

Дә ль мын, ль мын, ль мын, ль мын, ль мын, ль мын, ль мын,
Ль мын, сйаро, мын дьл көле.
Ве сьве кәсаки һызанә к'афьрә әщәмә йан сөрманә,
Гәлә көме әздйә, әзе бәхте wәдамә,
Мьчә шех И'сае Дәлькеда шәрәки оса дарийә, хуне авити-
йә һурке мәнәкйанә,

Шәре нерйа, к'эл бәраннә
Ль мьн, ль мьн, ль мьн, сйаро, мьн дьл көле.

Дә ль мьн, ль мьн, ль мьн, ль мьн, ль мьн, ль мьн, ль мьн,
Ль мьн, ойаро, мьн дьл көле.
Дәлана шеха we бь гәзгәзкә,
Дәлана эздйа we бь гәзгәзкә,
Мьчә шех И'сае кьрә гази,
Го: — Заде хушка бьранге хwә кьрьби,
Тō равә мәнәкйа бьранге хwә һьзкә,
Ль мьн, ль мьн, ль мьн, сйаро, мьн дьл көле.

Ль мьн, ль мьн, ль мьн, ль мьн, ль мьн, ль мьн, ль мьн,
ль мьн,

Ль мьн, сйаро, мьн дьл көле.
Гәлә к'оме эздйа, әзе бәхте wәдамә,
Шәдә, избат, сонд у сәлат,
Мьчә шех И'сае Дәлькеда жекьрийә сәре һәфте пенщ
мәлле әщәманә сәр бь к'әскә,
Ль мьн, ль мьн, ль мьн, сйаро, мьн дьл көле.

Ль мьн, ль мьн, ль мьн, ль мьн, ль мьн, ль мьн, ль мьн,
ль мьн,

Ль мьн, сйаро, мьн дьл көле.
Сйаро, қолба, дәлана шеха we бь к'өнкорә,
Мәнәкйа бьн Мьчә шех И'саеда тейә норә — норә.
Гәлә к'оме эздйа, әзе бәхте wәдамә,
Шәдә, избат, сонд у сәлат,
Мьчә шех И'сае Дәлькеда жекьрийә сәре һәфте пенщ
мәлле әщәманә, сәр бь п'орә,
Ль мьн, ль мьн, ль мьн, сйаро, мьн дьл көле.

Ль мьн, ль мьн, ль мьн, ль мьн, ль мьн, ль мьн, ль мьн,
ль мьн,

Ль мьн, ойаро, мьн дьл көле.
— Агао, дьле мьн дьбейә,
Шехо, дино, дьле мьн дьбейә,
Мьчә шех И'сае факьнә пейә,
Пьшта ви бьдьнә дарейә,
Қална ви бьдьнә сәр левейә,
Шуре ви бьдьнә сәр чокейә,
Бьла исламе ле бькшинә сом һебәта дьнейә,
Һесире эздйайи һурә,
Бьра дәрбазбә Фәлате билае дәлаве авейә.
Ль мьн, ль мьн, ль мьн, сйаро, мьн дьл көле.

41. СЭРАЕ

Сэрае, ль мьн, сэрае,
Ай, сэра, ль мьн сэрае, ло, шехо, дино.
Wэзе сэра Диарбэкъре дьнһеръм ль ви дэсти,
Ханщара дэсте шех Мирзае шеха —
Баве Мэло, шехе анқосйа, сйаре Һоле, нерзэ қәwзэ һәсти.
Шех Мирзае шеха сэра Диарбэкъре се дэнга кърэ гази,
Го: — Рәшит п'аша, мьне говәка дине тә рәзил кърэ,
Һьлбәт р'астә, дәwлөтә тә йа мьн мәзтьрә,
Мьне сэра Диарбэкъре донздә қәwазе тә данә бәр хәнщәра.
Qәwаза сезда — қәwза хәнщәра мьн щькәсти.
Ай, wәзиро, ай, wәзиро, ло, шехо, дино.

Сэрае, ль мьн, сэрае,
Сэра Диарбэкъре кәври морә,
Мьле шех Мирзае шеха —
Баве Мэло, сйаре Һоле, шехе анқосйа гьртын бьрнә һәрәма
Һәри жорә.

Шех Мирзае сэра Диарбэкъре се дэнга кърэ гази,
Го: — Рәшит п'аша, мьне говәка дине тә рәзил кърэ,
Һьлбәт р'астә, дәwлөтә тә йа мьн мәзтьрә,
Әзе сэра Диарбэкъре донздә қәwазе тә бьдьмә бәр хәнщәра,
Сәрикә, рьһинна дине эзиде сорә.
Ай, wәзиро, ай, wәзиро, ло, шехо, дино.

Сэрае, ль мьн, сэрае,
— Агао, эла тә рәвйа,
Шехо дино, эла тә рәвйа.
— Агао, эла мьн нәрәвйа,
Эла мьнә гранә, бар кьрйә,
Бәре хwә дайа эла кика, мьла, ва шәрқийа.
Шех Мирзае шеха, сэра Диарбэкъре кърэ гази,
Го: — Рәшит п'аша, мьне говәка дине тә рәзил кърэ,
Һьлбәт р'астә, дәwлөтә тә йа мьн мәзтьрә,
Мьне сэра Диарбэкъре донздә қәwазе тә данә бәр
хәнщәра,

Qәwазе сезда—қәwза хәнщәра мьн дьһәлйа,
Wәзиро, һа wәзиро, шехо, дино.

Сэрае, ль мьн, сэрае,
Мә ль диһаре п'ьра ве п'арсине,
Мәллә вәдькә қөране дьхунә ве йасине,
Шех Мирзае шеха сэра Диарбэкъре се дәрпе шура хәдар
бьриндарә,

Кәсәки хөдане хера тӱпнә
Мәлһәмәке чекә дайнә сәр дәве ве бьрине.
Шех Мирзае шеха сәра Диарбәкьре се дәнга кьрә гази,
Го: — Рәшит паша, һьлбәт растә, дәвләта тә йа мьн
мәзтьрә,
Мьне сәра Диарбәкьре донздә қәвазе тә данә бәр хәнщәра,
Сәрикә рьһинә ве имане.
Вәзиро, һа, вәзиро, шехо, дино.

42. УСЬВЕ НӘБИЯ

Ақу донздәһ көр һәбун,
Әш дәнздәһ һә деке бун,
Усьве Нәбия тәне жь деке бу.
Бьмрьм шара әш шарә.

Бьра кьрә тьвдирә,
Бьра кьрә тьвдирә,
Баве әш кьрнә бира,
Усьв жь хьрә кьр бирә.

Бьра данйә давшә,
Баве әш данә пашә,
Усьв хьрә навә һоташә.
Бьмрьм шара әш шарә.

Бьра аһи тьвдир кьр,
Бьра аһи тьвдир кьр,
Әм Усьв равьн онда кьн.
Бьмрьм шара әш шарә.

Сьвәйә жи ва зуйә,
Сьвәйә жи ва зуйә,
Ианздә бьра¹ Усьв данн сьщущайә,
Усьв бьрарә қәстә,
Усьв рау нечир дьххәстә.

Гәли бьра, мьн сонд харйә кьтебе,
Гәли бьра, мьн сонд харйә кьтебе,
Һәйа хәбәр һәйе шәм баве,
Усьв жь хьрә нае дь раве.
Дьмрьм шара әш шарә.

1. Хәбәре бь һәрфе рәш наенә стьране, бь хәбәрки тене готьне.

Усьв тō бьре мэйи ширьни,
Тō гәрдәна гһани,
Тō жь щане сьһани,
Усьв бьрара қәстә,
Усьв рау нечир дьхвәстә.

Гәли бьра, сәд к'әрәм жь шьзуйә,
Гәли бьра, сәд к'әрәм жь шьзуйә,
Һәйа хәбәр нае жь бавейә,
Усьв вәра нае дь раве,
Бьмрьм щара әв щарә.

Усьв бьра хвәра ани,
Диwana Агу сәкьни,
— Баво, баво, щан, баво,
Баво иро мьн қәстә,
Ианздә бьра рау нечир мь хвәстә.

Бьре мьнә жь бавенә,
Усьв дәлалә дьле һәмйанә,
— Баво, баво, щан, баво,
Баво иро мьн қәстә,
Ианздә бьра рау нечир мь хвәстә.

43. БОРЕ РӘШ

Мәнщолә, мәнщолә,
К'афре дин бәталә,
Бори қәнщи балә,
Бори дин бәтәрә,
Кōштие чьл бәйтәрә,
Нәви бу тәмамә,
Нәви кьр әламә,
Һәки Бори мьнра бинә,
Шōнщолә мьн бьстинә.
Сәва чь бәтәрьн,
Чәва һәв дьгьрьн,
Әмәр дьфькьрьн
Әмәр сурки нона байә,
Бе суци, бе гōнәйә.
Әмәрә, Әмәрә,
Шере маса зәрә,
Әмәр дәште бәжьн у балә,
Әмәр чоли чолистанә,

Әмәр к'әтйә шарьстана,
Әмәр мала Қәшәңги лалә,
Қәшәңг кър кълошә,
— Меван, к'әрәмкә вәрә пешә, —
Қәшәңги сәр дарә,
Меван бь дьл херә,
Шөхөле Шамейә,
— Әз Әмәрьм, Әмәрьм,
Шере бь нәзәрьм,
Йаре Пехәмбәрьм,
Һатьмә Боре мир бьвиньм,
Қима ль сәр дайньм,
— Көрә, мире бьбһейә,
Мире тәрә һәйрейә.

Institut kurde de Paris

НЬВИСАРНАСИ

1. Иар, иари гөл — готийә Гөлчина Осе, 25 сали, кәвани, жь гонде Ферик нәһйә Эщмазинне.
2. Иаще — готийә Зина Тәйо, 20 сали, кәвани, жь гонде Нәко нәһйә Тәлине.
3. Wэрә — готийә Рьһана Таһар, 9 сали, шагьрт, жь гонде Сарда-рапате нәһйә Ноктемберйане.
4. Безаре, бьһерә ньвисарнасиә № 3.
5. — Сьвәйә, сьвә навә — готийә Нәмое Усьв, 48 сали, қөльхчи, жь гонде Сигане нәһйә Арагасе.
6. Ле Қьне — готийә Ростәме Әфәнди, 30 сали, қөльхчи, жь гонде, Ферик нәһйә Эщмазинне.
7. һай бәрда — бьһерә ньвисарнасиә №2.
8. Qазе ле, баше, — готийә Рьзгане Сьмо, 24 сали хандк'ар, жь гонде Шенаване нәһйә Ноктемберйане.
9. Мире мьн — готийә Тосьне Рәшит, 29 сали, қөльхчи, жь гонде Фе-рик нәһйә Ноктемберйане.
10. Финщане — готийә Рьзалне Рәшит, 44 сали, қөльхчи, жь гонде Ферик нәһйә Эчмадзинне.
11. Ле, ле Қьне — бьһерә ньвисарнасиә №2.
12. һа Гөла вәмә — готийә Мирое, Уньс, 19 сали, хандк'ар, жь гонде Шамираме нәһйә Аштараке.
13. Баране, — бьһерә ньвисарнасиә №8.
14. Шам, Нәләбе, Днарбәк'ьр — готийә Усое Москов, 27 сали, кол-хозван, жь гонде Ферик нәһйә Эщмазинне.
15. К'офи — готын Баша Нәме у Фатма И'са, 43, 35 сали, кәвани, жь гонде Нещьрлуе, нәһйә Масисе.
16. Чол Нәмзә бәг — бьһерә ньвисарнасиә №9.
18. Әви мьшки — готийә Гөла Әгит, 35 сали, кәвани, жь гонде Мирә-кә нәһйә Арагасе.
19. Нәйло кал — готийә Наза Қокьл, 33 сали, қөльхчи, жь гонде Рйа тәзә нәһйә Арагасе.
20. Хаси — бьһерә ньвисарнасиә №6.
21. Хәриб бьрын — бьһерә ньвисарнасиә №19.
22. Хәрибе — готийә Бәйаза Сәфо, 67 сали, кәвани, жь гонде Авшене нәһйә Арагасе.
23. К'а бьдә мьн — готийә Хатуна Қокьл, 36 сали, кәвани жь гонде. Рйа тәзә нәһйә Арагасе.
24. Сйаро — һатийә ньвисаре гонде Нәкода сәр шине.
25. Сйаро — бьһерә ньвисарнасиә № 24.
26. Дирок — готийә Дилое Нәмо, 65 сали, жь гонде Әмре тәзә нәһйә Арагасе.

27. Лури—лури — готийә Кәрәме Әрәб, 48 сали, қольхчи, жь гонде Шамираме нәһйә Аштараке.
28. Лури— готийә Авле Әли, 60 сали, қольхчи, жь гонде Рйа тәзә нәһйә Арагасе.
29. Әман — готийә Әмәре Хөдо, 70 сали, пенсионер, жь гонде Ферик нәһйә Эщмазине.
30. Дине ле — готийә Бемале Кәко, 65 сали, пенсионер, жь гонде Ноктембере нәһйә Ноктемберйане.
31. Гәдә лавко — бьнһерә ньвисарнасыя №22.
32. Ле, вәй ле — готийә Тешьре Тәмо, 40 сали, колхозван, жь гонде Норакерте нәһйә Арташате.
33. Әзе калбум — готийә Мәмоє Сьло, 40 сали, қольхчи, жь бажарә^ә Ереване.
34. Най — найе — готийә Давиге Хьло, 65 сали, пенсионер, жь гонде Аринше нәһйә Котайкә.
35. Гьди ло — готийә Әшшана Көрдн жь бажаре Туркйәе — Диарбәкьре.
36. Қазн. — готийә Әфое Әсәр, 40 сали, қольхчи, жь гонде Кәко нәһйә Тәлине.
37. Дәвреше Әвди — готийә Аһмәде Мьсто, 70 сали, жь гонде Норакерте нәһйә Арташате.
38. Лури Щьбри — готийә Сука Әгит, 45 сали, кәванн, жь гонде Рйа тәзә нәһйә Арагасе.
39. Вәрә Миро — бьнһерә ньвисарнасыя №14.
40. Шех Мьчә — готийә Дәвреше Кәләш, 42, сали, қольхчи, жь гонде Шамираме нәһйә Аштараке.
41. Сәрае — бьнһерә ньвисарнасыя №40.
42. Усьве Нәбйә — готийә Әлине Фәти, 70 сали, жь гонде Рйа тәзә нәһйә Арагасе.
43. Боре рәш — готийә Морофе Мәһмуд, 80 сали, жь совхо́за №38-а нәһйә Аштараке.
44. Газйә пез — Фиде хьстийә Мәмоє Әли жь бажаре Граздане (әва мьҫама мә жь дәнгнивсарә А. Кочарйанә механикйе нотәнвьисийә, йе кә фонетека инс-та Академиа Әрмәнъстанейә өлмайә искустваеда те хвәйкьрьне).

**СТЪРАНЕ ЩЪМАӨТА К'ОРДА
ҺАЗЪРКЪР ЩӘМИЛА ЩӘЛИЛ**

Institut kurde de Paris

Moderato

Ле дае

Да ле, ле, да-е, ле

да-е ле, да-е, ле да-е, ле да-е ле, да-е

Да ле, ле, да-е, ка-то съ-го

Сле-ма-но, ла-о у да-ле ньн

ра-да-не, лао ве съ-да-не

дь-лө-ди-те, Да дь-

го-те нэ - чэ

пе - ши - ба тарш у та-ра-ше

ма - ла фа - ро у ла -

о жь га-за зан-де ть ч'а-ма

Жи-та-ри'а в'а-н'а-г'а-р'и-н'а

Га, ма-ла фа-ро у ма-

л'а-к'а ба-ри д'аж-н'а, д'ь-в'е

т'ь-в'ьн'г-ч'и-н'а, We д'ар-

д'а-к'е д'ажн'у ба-ла Сь-л'е-

ма-н'е (ь) М'ье-т'е

у ль д'ас-т'е м'а М'ах-м'у-

д'и х'в'аш-м'ер we д'ь-

ж'и-н'а, да-е.

Сисъле

Moderato

Да ха - е - е, да ха - е, хай
 да ха - е, хай да ха - е, хай да ха -
 е Си - съ - ле дъ - го
 Мә - лә - се да - е, дай - ке, дъра кәз -
 ьа мьн у тә тәв ду - ла - ве - о,
 Кә - ти - ьә Ду - ор - дә - к'ра За - ща -
 ве нәл - дә, Ме - зә - кә щән - дә - зә - ра дәш - та
 ьу - ше - о, дай - ма - дай - ма -
 а Зә - ке, мьщ - ли - са дәш - лә - те,
 ә - ләт да - е

Сора Қаләниие

Andante

Лой-ло, лой-ло, лой-ло,
 ло, ло, ло ло, ло, ло, ло, лой -
 ло, лой - ло, ло, лой, ло, ло, лой,
 лой, ло, ло, ка - ко,
 ә - зе сә - ра қа - лә - ни - е дыне -
 рәм, дь - ле ма - на, сә - рә - кә са -
 рә, Щы - гә - ра дәс - те кә - ке
 мьн зар - тә - ла шә - де ше - ла - зә, та -
 хь - ма се - ри кар - у - да - рә,
 Э - вар - да кә - ке мьн

кѣт - ѱѣ на - ба нѱ - сеиѣ де - ге тѣ -
 ко - ри, дѣ - ка, на - ка
 дѣс - те тѣ - не ше - ре дѣ - ли
 бѣ жи нѣка - ра ла, ла, ла, ла,
 ла, в ла, ла,
 кѣ - ке мѣ, ла, ла.

ЛЕ ДАЕ

Дэ ле, ле, дае, ле дае ле, дае, ле дае, ле дае ле, дае,
Дэ ле, ле дае, Хато дыго, Сьлемано, лао у дьле мьн р'бәне-
лао, ве сьбэке дьлөдинэ,
Дэ дыготе, нэчэ пешийа тарш у тараше мала Фаро у лао,
жь газа зэнде ть чэма Хитарийа вэгэринэ,
Го, мала Фаро у малэкэ бали бэжнэ, дьве тьвьнгчинэ,
Ве дэрбэке бэжн у бала Сьлемане Мьсте у ль досте ма
Мәһмуди хвәшмер 'ве дьжинэ, дае.

Дэ, ле, ле, дае, ле дае ле, дае, ле дае, ле дае, ле дае,
Дэ ле, ле дае, Хато дыго, Сьлемано, лао, ло, шэрэке бу
вэрга бэга, лао, кэрәнпэрэ,
Мьн ди чэнд пэяе мала Фаро к'этын чйае к'оле, вэзэ де-
ране, хвэ бэрданэ навбэйна шэрэ,
Иро дэрбэке леданэ бэжн у бала Сьлемане Мьсте, Ибра-
ниме Мэмо, лао, дьве дийа мьн к'этийэ бэре ве чардаре,
У чардара Сьлемане Мьсте, Бьраһиме Мәһмуди, лао, диса
брьэ хвэра.

Дэ ле, ле дае, ле дае, ле дае, ле дае, ле дае, ле дае,
Дэ ле, ле дае, Хато дыго-Сьлемано, лао, шэрэ ве сьбэке
ль шэране.

Ле гьранэ эскэре Шэмиле Чэто,
Ле гьранэ эскэре Шэмиле Чэто, к'этийэ диаре к'ола у һафе
чэме,

Лао кьтэ-кьте суаре хвэ бэрданэ йале ага у дэрбэке
данэ бэжн у бала Сьлемане Мьсте, Ибраһиме Мәһ-
муди хвәшмер,

Дьве, лао к'этийэ бэр даре чардаре Сьлемане Мьсте,
Ибраһиме Мәһмуди хвәшмер, һэйло, лао, диса хвэ-
ра бьрынэ мале.

СИСЬЛЕ

Дэ һае, дэ һае, һай дэ һае, һай дэ һае, һай дэ һае,
Сисьле дыго, Мэлэсе дае, дайке, бьра кэзйа мьн у тэ тэв
дулавео,

К'этийэ Днарбэк'ьра Защаве Нэлэбе,
Мезэкэ щанбезара дэшта Мушео, файмақайма Зок'е, мьш-
лиса дэвлэте, элам дае.

Дэ һае, дэ һае, һай дэ һае, һай дэ һае, һай дэ һае,
Дэ дьве, һэрдө мақуле бэртилхөрвана
Элине Б'уньс к'оми чййава,

Пәпүке хьрлуке бь рьмава,

Әскәре Бьрайме Нащо Әвдьялава

Ишәв эварда сәр эла мала баве мьн жерда, жорда гәлимда.

Дә һае, дәһае, һай дә һае, һай дә һае, һай дә һае,

Бьшәр кьрә газн, го: — Әмо, лао, коләке коланә вәрә
дәре,

Әмо кьрә газн, го: — Бьшаро, эзе заньм коләке коланә,
Әз кь бема дәрә, Бьшаре рабә сьве нава эла у әширәтеда
пае хвә бьдә,

Бежә Әмое Гозе қәлсәмерә, гьртйә ишәв эварда дьрәвә, һа
дьрәвә.

Дә һае, дә һае, һай дә һае, һай дә һае, һай дә һае,

Дә дьве Гозе кьрә газн, го: — Әмо, бәхте мьн у баве мьн
жь тәра, вәрә рае,

Мақуло, дьве, бәхте мьн у баве мьн жь тәра, вәрә рае,

Ах, дә дьве-тен рае, вәрә рае,

Наен рае, Бьшаре сондәки харйә, адәке перә,

Дә дьве—вәзе кәла Басьме оса бькьм, текьмә кадина кае,

Щанбезаре мала кавре Дибора бькьм щие чайе, ль we
қауейо.

СӨРА ҚӘЛӘНИЙЕ

Лой-ло, лой-ло, лой-ло, ло, ло, ло, ло, ло, ло, ло,

Лой-ло, лой-ло, ло, лой, ло, ло, лой, лой, ло, ло,

Кәко, эзе сөра Қәләнийе дьнерьм, дьле мьно, сөрәкә сарә,

Щьгара дәсте кәке мьн қәртәла хвәде шелаза, тахма
сери карубарә,

Эварда кәке мьн кәтйә нава Нөсеин бәге тақори, дькә наке
дәсте тәне Шере Әли бә жи нькарә,

Ло, ло, ло, ло, ло, ло, ло, кәке мь, ло, ло.

Лой-ло, лой-ло, лой-ло, ло, ло, ло, ло, ло, ло, ло,

Лой-ло, лой-ло, ло, лой, ло, ло, лой, лой, ло, ло,

Кәко, эзе Қәләнийә шәвьти дьнерьм кәндал у бәнда,

Гөлләке кәке мьн данә, вәзә дәрәне, we шькенандьнә
луләке ве һәрдө зәнда,

Әзе нәкәтмә дәрде кәке хвә қәртәла хвәде,

Шәве дьне чьма Горгәрчинь кьшандьнә сәра мәхина сәр
солбәнда,

Ло, ло, ло, ло, ло, ло, ло, кәке мь, ло, ло.

Лой-ло, лой-ло, лой-ло, ло, ло, ло, ло, ло, ло, ло,

Лой-ло, лой-ло, ло, лой, ло, ло, лой, лой, ло, ло,

Кэко, эзе Қалэнийа шэшьти дьнерьм we бь сусэ,
Тьвнга мьле кэке мьн қарт'эла хwэде ль сэр мьле р'асте
дыч'русэ,

Эзе нэк'этымэ дэрде кōшьтна кэке хwэ қарт'эла хwэде,
Шэве дьне коне баве мьда нашхōлэ нэ ч'бра, нэ лусэ,
Ло, ло, ло, ло, ло, ло, ло, кэке мь, ло, ло.

Лой-ло, лой-ло, лой-ло, ло, ло, ло, ло, ло, ло, ло,
Лой-ло, лой-ло, ло, лой, ло, ло, лой, лой, ло, ло,
Кэко, эзе Қалэнийа шэшьти дьнерьм, дьле мьнра we гиһае
шинэ,

Дэ б'ра мала Г'өсеин бэге т'акори нэ хана хwэдебэ,
Мина тэвийа тэйроке гōлла сэр кэке мьнда дьр'эшинэ,
Эре баво, б'рина кэке мьн к'урэ, хэдарэ, эварда гэлэ тэ
дешинэ,

Ло, ло, ло, ло, ло, ло, ло, кэке мь, ло, ло.

Institut kurde de Paris

СЭРЭЩЭМ

Пешхэбэр	3
НОВН. ТУМАНИАН	

Тэви вэтэне хвэ —	7
Минани заре —	8
Гьсрэт —	8
Чьма бса — Гэшице Щьнди гэрщмэкьрын	9

М. НАЛБАНДИАН

Азайи — Гэшице Щьнди гэрщмэкьр	10
--------------------------------	----

ЩАСЬМЕ ЩЭЛИЛ

Зьмане де	12
Чйаед Кёрдьстае	13
Гэрке мьн бькарбйа шькьлкьра	14
Биранин	15
Шьване бэнги	17

АРАМЕ ЧАЧАН

Лэйл у Мэщрум	18
---------------	----

МИКАЕЛЕ РЭШИД

Оса қәшми	24
Сьбэ	24
Рйа бьhare	25
Мьнра тō лазьми	25
Чь зу бьһбри	26
Эв дэв у лев	26
Мина к'эфа дэст	27
Тō п'әнщара вәкә	27
Бь дэнге хвэ	28
Сьбә	28
Думәқаске мьн	29
Мерге эзминда	29
Биранин	30
Кьлам	30
У мьн кōчьке	31

КАРЛЕНЕ ЧАЧАНИ

Иази 32

ФЕРИКЕ УСЪВ

Тõ "бәнгйа,, ... 42
Һатә ыър у чу 42
Мьн ви гõнди 42
Һәр сьбә 43
Тõ һõб 44
Тõ звьстане 45
Нәвйа мьнра 45
Гõл шин набьн 46
Тирьнще тәвә 46
Нә қолайи 47
Чәнге гьртигә 47

СЪМОЕ ШӘМО

Зьмане де 48
Кълама кõрманши 48
Зер 49
Тәне дьвен 50
Оса һеса 51
Веда те 52
Ах, бьрано, бьрано 52
Фькьр кәр тен 53

ӘГИҢЕ ШӘМСИ

Чь рожәкә хвәшә 54
Сәлам 54
Бо вә, бәндә 55
Октябредә 55
Зани чьбйә 56
Кәч' рәх мьнра 56
Бьһаре хвә гõл кьрйә 57
Чьдас хаси 57
Сьвәкә хвәш мә ронвә 58
Дйа мьн 58

ӘСКӘРЕ БОИИК

Әз кõбарьм 60
Дәвра мьн 62
Мьзгини 63

Аврора	64
Шайир бәнги бйә	65
Ниви дьвен	65
Һәй, қөльнгно	66
Әм көрдән	67
“Рйа гәзәра„	68
Чйае мьн	69
Кө йәкбьн	69
Әгит бьлуре дьхә	70
Одед гөнде мә	70
Тьлбис	71
Бьбарә, баран	72
Чйаед мьнә	73
Һьзрәт	73
Ахина калке мьн	74
Хәзал	74
Дьшәвьти дьле мьн	75
Тасә ава сәр	75
Рәнге бьһаре	76
Бьһар	76
Щәнтъри про	77
Лейи хөшинә	77
Жь көлилке чйе	77
Әвд пива дурайа стәйрка	78
Хункәла бьһаре	78
Хәзали, дәлали	78
Сорсорк сор бунә	79
Нә тө кәти	79
Қизәкә бәдәв	80
We эваре	81
Тәйрәдәкә пәрзерин	81
Көлиркәкә	82
Ве эвара	82
Һәй ло, дьло	82
Wәрә, йар wәрә	83
Кьлам	84
Бахе севайи шин	85
A — ра	85
Әwр әwра дьхьн	86
Һәр тышт	86
Зар	86
Заротийа мә	86
Бькәньн	87
Разе көре мьн	88

РЪЗАЛИЕ РӘШИТ

Домамәк мьн ди	90
Дьле мьн	91
Әгәр мери	91

ТОСЬНЕ РӘШИТ

Дьхази һәрә	92
Хәмла буке	94
Бьлурван	96

ЧӘРҚӘЗЕ РӘШ

Паиз	98
Бәлгно	98
Кәчъкно	98
Леве тә	98
Кълам	99
Кәнә тә	99
Рожа алтъндарие	100
Чахе тō һеди	100
Бәрбанг ль чйа	101
Дәвра бьһарә	101
Паиза дәрәнг	102
Дь нава һоза	102
Мьн щара пашьн	103
Паизе ньһа	103
Шәв зйарәта	104
Этйуд	104
Дьне һәмезкър	104
Зере мэдәна	104
Қиза шьвин	105
Ве шәве	105
Әвд те дьне	105
Бо әзмана	105
Тō жи мина	106
Бери	106
Агъмьган	106
Бь кōбарти	107
Дәрбьһар	107
Сала тәзә	107
Хушка мьнрә	107
Заротийа мьн	108
Қауле гōнда	108
Бажаре мәзьн	108

Вәхта рөвийи	108
Кълама хвәндкарне	109
Бу қырчә-қырчә	109
Концерт багчәда	109
Һун дадыгәрһн	110
Чахе щарна	110
Һәвәки сушк'ар	111
Щарна	111
Һызрәта тә	111
Легенд	112
Дьфькьрһм	112
Чь бәхтәвари	112
Ль сәр рйа	113
Дйа мьн	113
Бьлур	113
Зьвьстан	114
Кълама бьһаре	114
Тәрне да сәр чйа	115
Қизәкерә	115
Гөл — бьһарә иди	115
Дорбәре тә	116
Чьма дьгьри	116
Ишәв баран барийә	116
Қәй бей	117
Һәвт кәрә we һәнә	117
Баве мьн'ра	117
Чйано	117
Мьн к'ода дажо	118
Дьле мьн	118
Бәрэвар	118
Ах, шерәд бейәсин	118
Мьн хәвнеда дит	118
Кале шьндок	119
Ль ван чйае	119
Сйа мьн	119
Гәло к'е	120
К'өләк һьндьк дудькә	120
К'әр	120
Финщана қавә	121
Дьле мьнда	121

ӘЗИЗЕ ГӘРДӘНЗӘРИ

Әз дьжим	122
Лауә к'ордрә	122
Һәзар пьрс	123
Баһар	123

Тъфақа шевре	124
Пъра бѣра — пѣсамтиѣ	125
Қазахстан	126
Бе ногър	126
Дѡа'	127
Әм нѣдо бѣвун	128
Ростәмра	128
Тәбнѣѣте	129
Роава паизе	129
Дѣле мѣнда	129
Әз тәра бѣжѣм	130
Зинера	130
Тотка шор	130
Нѡб зѣарәтбу	132
Тѡ дѣле	132
Лѣ Нәзар рожи	133
Нивѣя тәмә	133
Мѣтале нившев	133
Роһѣлате	134
Гѡндо	134
Чахе сәре чѣе	134
Баһара гѡнд	135
Сәр лева кѡндале	136
Лѣ һафа чѣе	136
Бина халиѣ	136
Щаһѣлти	137
Вәрә, дѣло	137
Кѡрдѣстан	138
Газьн	139
Бәнипадәме занә	139
Әз әвләде чѣямә	140
Лѣ Освенсиме	141
Дѣхазн бѣдѣн мѣн	141

ӘЛИХАНЕ МӘМЕ

Кәвѣр	142
Дѣле мѣн — Әскәре Бойнк тәрщмәкѣрын	144
Тѡ занн —	145
Ани, дѣфѣрѣм —	145
Әв дѣнѣә некә — Бабае Кәләш тәрщмәкѣрын	146
Кѣлама шѣван — Әлие Әвдѣрәһман тәрщмәкѣр	146

ТОРЪНЕ ОЗМАН

Нав тәбнѣѣте	147
Баһар жѣ топа тәве	147

Бәрфе сәр даре данйә	. . . . .	148
Думәқәска	. . . . .	148

АНМӘДЕ ГОГЕ

Әз ремә	. . . . .	149
Кон шьл бунә	. . . . .	149
Сьбә зу бу	. . . . .	149
Шьван һат	. . . . .	149
Мала мьн	. . . . .	150
Әз һьз дькьм	. . . . .	150

НАМОЕ РЪЗГО

Щара әвльн	. . . . .	151
Кәскәсор	. . . . .	151

НБНАРА ТАЖДИН

Ки һьзанә	. . . . .	152
Малхьраве	. . . . .	152
Дьлем	. . . . .	152
Тәбийәт, фәмкә	. . . . .	153

МИРОЕ ӘСӘД

Нәму тышт дькарә бьқәвьмә	. . . . .	154
---------------------------	-----------	-----

ӘМӘРИКЕ СӘРДАР

“Дәв дьди һащо?,”	. . . . .	167
Дьбури	. . . . .	170
Шәр бу	. . . . .	175

ВӘЗИРЕ ӘШО

Легенда к'орди	. . . . .	181
“Бьра нәма саг' буйа,”	. . . . .	183
“Нә да, нә стәнд,”	. . . . .	185

ӘГИТЕ ХОДО

Шәва қәтле	. . . . .	191
------------	-----------	-----

ТИТАЛЕ ЭФО

Көрәбәшк	. . . . .	199
Топа Басо	. . . . .	200

СУТОЕ ЩЫНДИ

Дъл у мърн	. . . . .	203
Рәшела бeбаск у нәхвәш	. . . . .	203

СТЪРАН У МЪQАМЕ ЩЪМАӘТА КОРДА

НУРА ЩӘWАРИ

1. Нар — йарн гөл	. . . . .	207	234
2. Нәше	. . . . .	207	234
3. Wәрә	. . . . .	207	235
4. Безаре	. . . . .	208	235
5. Сьвәйә, сьвә навә	. . . . .	208	236
6. Ле кьне	. . . . .	208	236
7. Най бәрдә	. . . . .	209	237
8. Qазе, ле, баше	. . . . .	209	237
9. Мире мьн	. . . . .	209	238
10. Финщане	. . . . .	210	239
11. Ле, ле Кьне	. . . . .	210	240
12. На гөла шәмә	. . . . .	210	240
13. Баране	. . . . .	211	241
14. Шам, Нәләбе, Днарбәкьр	. . . . .	211	241
15. Кофи	. . . . .	211	242
16. Чол Нәмзә бәг	. . . . .	212	242
18. Әви мьшки	. . . . .	213	243
19. Нәйло кал	. . . . .	213	244
20. Хаси	. . . . .	214	244
21. Хәриб бьрьн	. . . . .	214	244
22. Хәрибе	. . . . .	214	245
23. К'а бьдә мьн	. . . . .	215	246
24. Сйаро	. . . . .	215	246
25. Сйаро	. . . . .	217	247
26. Дирок	. . . . .	218	248
27. Лури — лурн	. . . . .	219	249
28. Лури	. . . . .	220	249
29. Әман	. . . . .	220	249
30. Дине ле	. . . . .	221	250
31. Гәдә лавко	. . . . .	222	250
32. Ле, вәй ле	. . . . .	223	251
33. Әзе кал бум	. . . . .	224	251

34. Гай—гайе	. . . . .	225	252
35. Гьди ло	. . . . .	226	252
36. Қазн	. . . . .	227	253
37. Дәвреше Эвди	. . . . .	228	254
38. Лури Щьбри	. . . . .	229	255
39. Wэрэ Мирө	. . . . .	229	255
40. Шех Мь'чө	. . . . .	230	256
41. Сәрае	. . . . .	231	258
42. Усьве Нәбйа	. . . . .	232	259
43. Боре рәш	. . . . .	232	260
44. Газйа пез	. . . . .	233	260
Нъвисарнаси	. . . . .	262	262

ЩӘМИЛА ЩӘЛИЛ

Ле дае	. . . . .	265	270
Сисьле	. . . . .	267	270
Сõра Қәләнийе	. . . . .	268	270

Institut kurde de Paris

BAĦAPA TƏZƏ

Һазьрькьрын Мик'аеле Р'эшид у Карлене Чачани

«ՆՈՐ ԳԱՐՈՒՆ»

Կազմեցին Միրայելե Ռաշիդը և Կարլեն Չաչանին
«Սովետական գրող» հրատարակչություն
Երևան—1983

“НОВАЯ ВЕСНА,,

Составили Микаэлэ Рашид и Карленэ Чачани

На курдском языке

Издательство “Советакан грох,,

Ереван — 1983

Редактуре щабдар — Мик'аеле Р'эшид

Шькьлк'еш — С. Сафйан

Редактуре бəдəвиe — Г. Х. Гйуламирйан

Редактуре техникие — В. Г. Авагйан

Коректоре контрол — Мик'аеле Р'эшид

INSTITUT KURDE DE PARIS
ENTRÉE N°

ИБ 4049

Шандьнэ резкьн 19. 05. 83. Бона чапкьрне фолкьрнэ 19. 09. 83.

ВФ 03787 Чап 84 × 108 1/32.

Қағәзе чапкьрне № 2. Нәрфе щуре әдәбийәте. Нәшкьрнә бьльнд.

Бәлге чапкьрнейә қәзьли 14, 91. Бәлге нәширәте 13, 85. Тираж 500.

Тәмбә 1292. Қимәт 1м. 40к.

Нәширәта "Советакан грог", Ереван — 9, Терйан, 91.

Чапхана № 1, йа комита шәхәле нәширәта, полиграфе у к'оринфьрота к'ьтебайә дәвләтейә Республика Әрмәнистанейә Советийә Сосна-листие. Ереван, Алавердйан, 65

ҶИМӢТ 1 м 40 к.

Institut kurde de Paris

К.

89 С А С